

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 642
Παρασκευή
29 Αυγούστου 1997
Δρχ. 500

Η αγωνία για την επετηρίδα
πριν απ' την κατάρχησή της (;)

- Η Κύπρος στο ράφι;
- Ολυμπιακοί 2004:
καλή τύχη, Κένη Τάουν
- Αποστολή στην Ισπανία:
Η Διεθνής της ελπίδας

Σελίδες για τον
Μενέλαο Παρλαμά

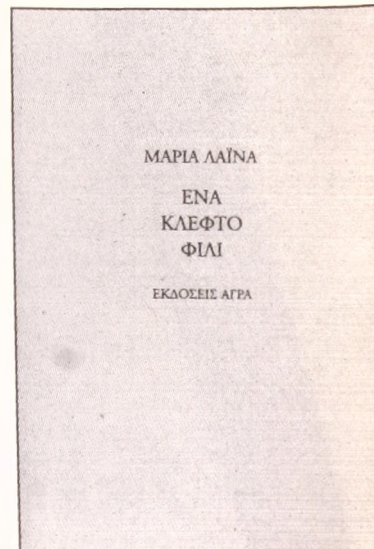
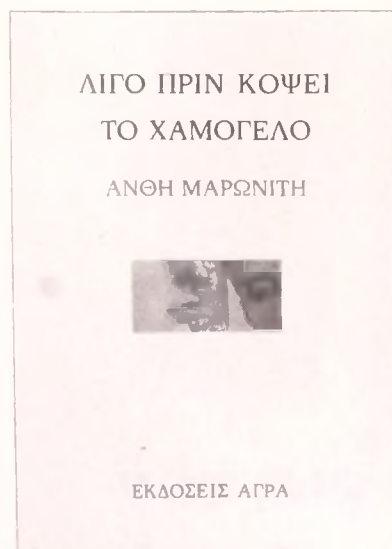
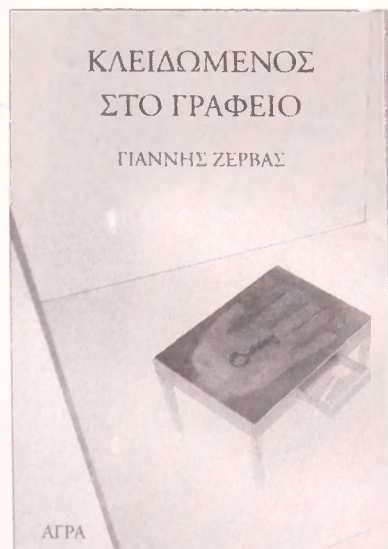
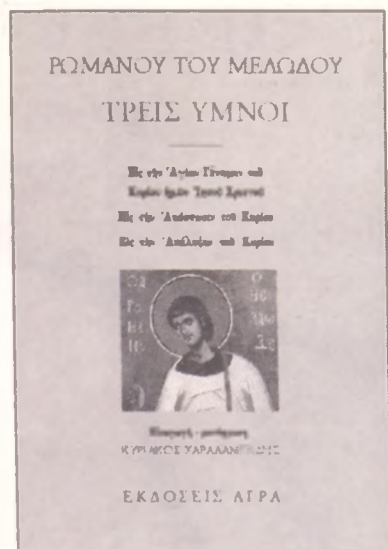
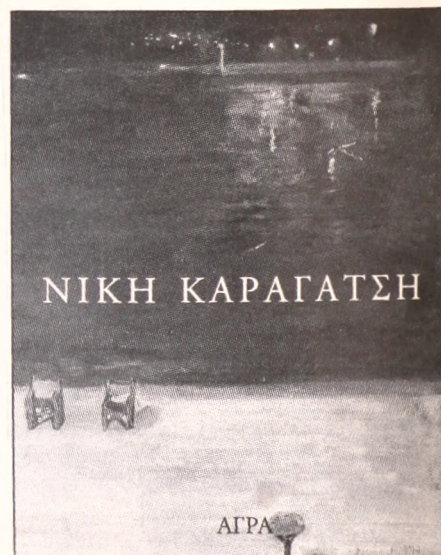
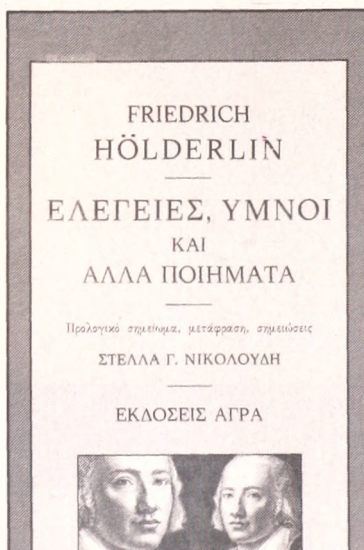
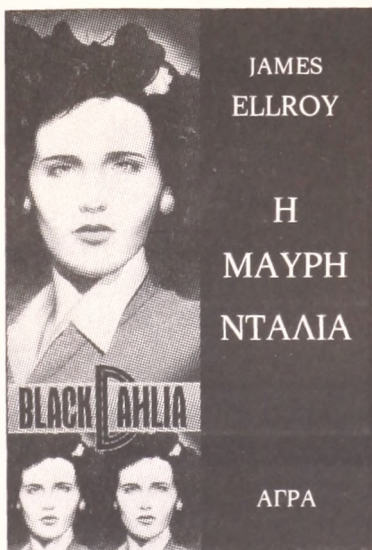
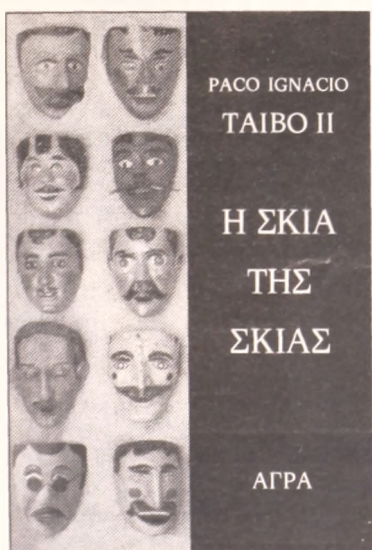
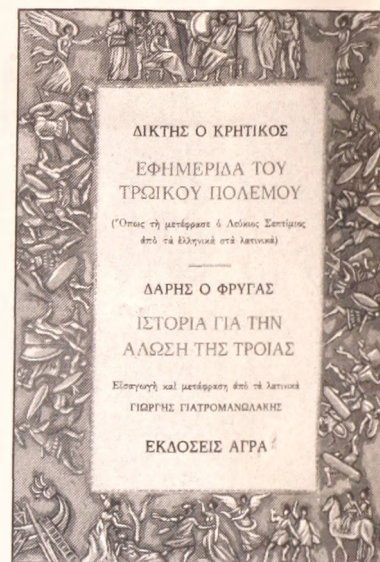
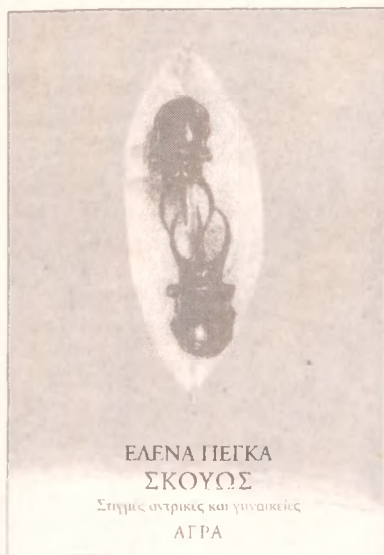
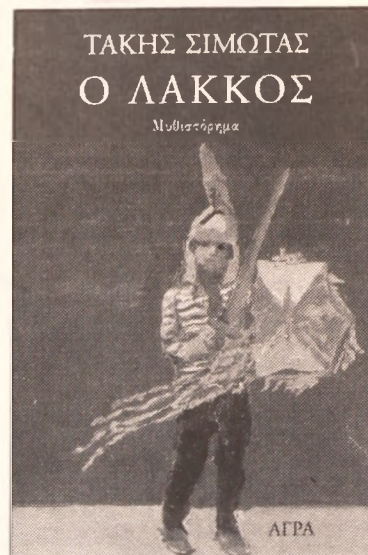
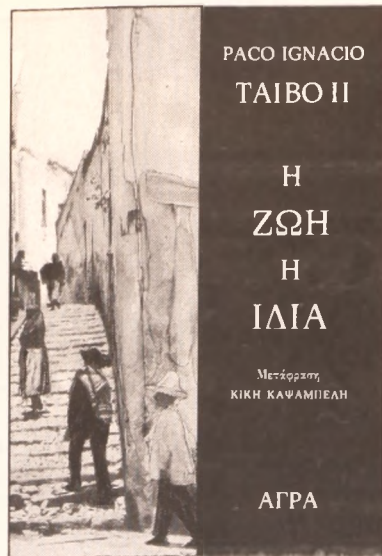
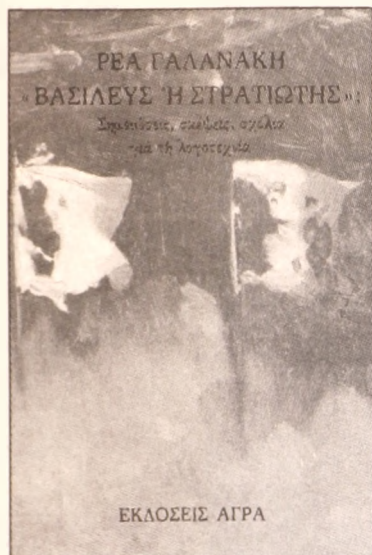

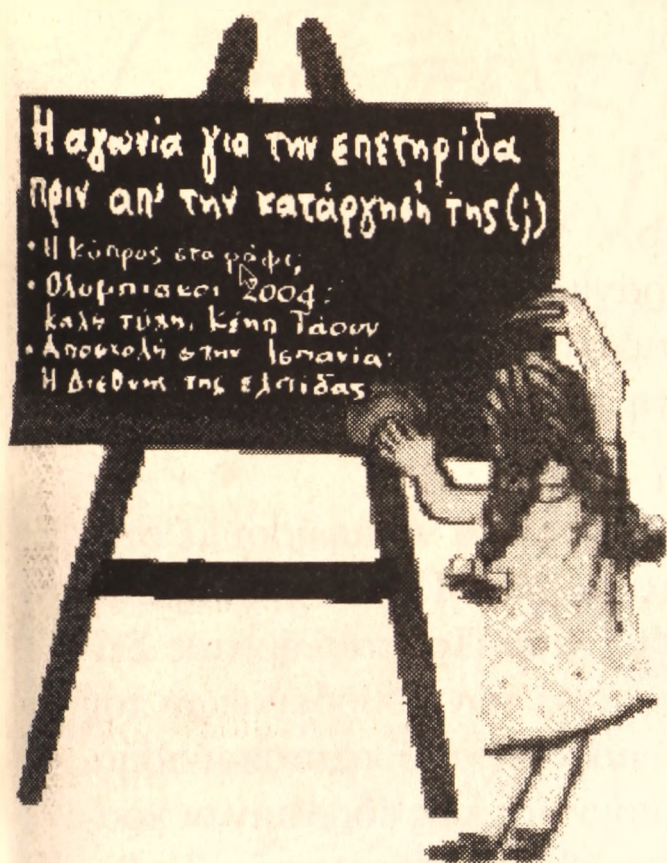
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Περίοδος Β' - Έτος 24ο - Τεύχος 642
Παρασκευή 29 Αυγούστου 1997 - Δρχ. 500

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας

ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του Βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 14 **Η ΑΓΩΝΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ (;)** Η διεκδίκηση της επετηρίδας από τους
καθηγητές διευκολύνει τα σχέδια του Γερ. Αρσένη. -
του **Ηλία Κανέλλη**

ΣΕΛ. 16 **ΚΑΛΗ ΤΥΧΗ, ΚΕΗΠ ΤΑΟΥΝ** Γιατί προσευχόμαστε να πάρει τους
Ολυμπιακούς ο Μαντέλα - του **Λεωνίδα Βαλασόπουλου**

ΣΕΛ. 18 **Η ΚΥΠΡΟΣ ΣΤΟ ΡΑΦΙ** Εκτιμήσεις γύρω από τις τελευταίες
εξελίξεις στο Κυπριακό και τα ελληνοτουρκικά. Γράφουν:
Τάσος Παππάς, Παύλος Ελευθεριάδης, Σωτήρης Ντάλης

ΣΕΛ. 22 **ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΘΩΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ**
Περί της συλλογικής ευθύνης των πολιτών - του **Ι.Γ. Ζαχάρωφ**

ΣΕΛ. 25 **ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ**: Αποστολή στην Ισπανία: 2η Διηπειρωτική Συνάντηση:
Η Διεθνής της ελπίδας - των **Λ. Βαλασόπουλου-Ελ. Παπουτσάκη**
Βοσνία: Οι Σέρβοι διχάζονται - της **Κατερίνας Καρύγιαννη**. Κονγκό: Η
 κρίση - του **Αστέρη Χουλιάρα**

ΣΕΛ. 35 **ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΠΑΡΛΑΜΑΣ: Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΑΤΙΑ** Για τον
φιλόλογο που έφυγε γράφουν οι: **Μαριλίζα Μητσού, Στυλιανός**
Αλεξίου, Νίκος Γιανναδάκης, Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας
Στυλιανός Χαρκιανάκης, Θεοχάρης Δετοράκης, Μανόλης
Καρέλλης, Γεωργία Ορφανού, Μ.Ζ. Κοπιδάκης. Κείμενα του
Γ.Π. Σαββίδη και του Μενέλαου Παρλαμά.

ΣΕΛ. 50 **ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΒΑΦΙΚΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ** Γράφει
ο **Δημήτρης Αγγελάτος**

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Όσα φέρνει ο... Αύγουστος, σελ. 4

ΟΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΑΙ

Κώστας Κουφογιώργος, σελ. 5

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 6

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τύπος, σελ. 12

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 50

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 53

ΑΝΤΙ-ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Μ. Θεοδοσοπούλου, σελ. 60

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Νίκος Τριανταφυλλόπουλος, σελ. 63

Εξώφυλλο: Χαρακτικό του
Κ. Γραμματόπουλου,
από το Αναγνωστικό

ΟΣΑ ΦΕΡΝΕΙ Ο... ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

ΕΙΧΑΜΕ διακόψει την έκδοση του περιοδικού τον Αύγουστο, λες και ο μήνας αυτός, εκτός από μήνας διακοπών, είναι και ανενεργός στα πολιτικά πράγματα. Και όμως. Λες και οι διαχειριστές της εξουσίας παραφυλάνε και σκαρώνουν τις ημέρες των αργιών και των διακοπών τις ζαβολιές τους, που θα κάνουν πιο δύσκολη τη ζωή μας τους επόμενους μήνες.

ΕΤΣΙ, για να ξαναπιάσουμε το νήμα από τον Ιούλιο θα πρέπει πολλά να αφήσουμε στην άκρη. Πολλά που θα άξιζαν εκτενή σχολιασμό. Οι βανδαλισμοί στο Παναθηναϊκό Στάδιο, για τις ανάγκες της τηλεοπτικής μετάδοσης του Παγκοσμίου Πρωταθλήματος Στίβου, ήταν το προανάκρουσμα των όσων θα ακολουθούσαν και των μεθοδεύσεων που εφαρμόζονταν. Μέχρι σήμερα κρατιέται στη θέση του το μουσολινικό κατασκεύασμα, για το οποίο δεν μάθαμε ακόμα πώς κατάφεραν να το στήσουν και πώς έδρασαν οι κρατικοί κακοποιοί. Αλλά και άλλα πολλά συνετελέσθησαν τον «ήσυχο Αύγουστο». Το θερινό τμήμα της Βουλής θα μείνει στην ιστορία για τα όσα διαπράττει...

ΘΕΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΑ, κι άλλα, μικρότερου ενδιαφέροντος αλλά όχι ήσσονος σημασίας, για τα οποία καμιά κυβέρνηση δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι τα ελέγχει, απασχόλησαν κι αυτά το διάστημα που δεν απορροφούσε η θερινή ραστώνη.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ σχέσεις και το Κυπριακό αποσαφηνίστηκαν, νομίζουμε, αρκετά. Εννοούμε ότι δύσκολα τώρα θα μπορέσουν να επιχειρηματολογήσουν για το διάλογο και τις προοπτικές του εκείνοι που καλόπιστα τον στήριζαν και ευελπιστούσαν σε ευτυχή αποτελέσματα.

Η ΣΤΑΣΗ Ντενκτάς στις ενδοκοινοτικές συνομιλίες και όσα διά λόγων ο Ετσεβίτ και δι' έργων η πολεμική αεροπορία της γείτονος καθημερινά μάς διαμηνύουν δεν πρέπει να υπόσχονται τώρα πια προοπτικές εξομάλυνσης, τουλάχιστον για το άμεσο μέλλον των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ μεριά, δηλώσεις τύπου Λαμπέρτο Ντίνι δείχνουν πόσο ευάλωτη είναι η χώρα μας στο διεθνές διπλωματικό παιχνίδι και πόσο αδύνατη και εκτεθειμένη παραμένει.

αντί

Οι Εργασίες

Ο, ΘΕΟΙ... ΤΙ ΕΙΝ' ΑΥΤΟ
ΤΟ ΤΕΡΑΤΟΓΡΗΜΑ ΝΙΣΟ
ΑΥΤΟ ΑΡΙΣΤΟΓΡΗΜΑ ΜΟΥ;

ΤΟ ΚΑΛΙΜΑΡΜΑΡΟ
ΔΗΜΑΡΧΕ...

ΒΑΛΕΙΣ... ΤΕΤΟΙΑ
ΕΡΓΑ ΕΚΑΝΑΝ
ΚΑΙ ΕΧΑΖΑΝ ΤΟΥΣ
ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΤΟΥ
1996...

K.D977

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Ο Καποδίστριας δεν θα εκπλησσόταν...

ΚΑΙ ΦΕΤΟΣ –όπως κάθε χρόνο, άλλωστε– ο Αύγουστος («Αύγουστε, καλέ μου μήνα», κ.λπ.) βιάστηκε να τελειώσει... Και μαζί του τελειώσαν οι διακοπές του πρωθυπουργού μας, των υπουργών μας, των φίλων των υπουργών μας, αλλά και του Αντί, με τους πλήθιους δικούς του φίλους. [Εξαιρέση κάποιοι συνεργάτες του περιοδικού μας, που πιστεύουν στη «λαοπλάνα θάλασσα του φθινοπώρου» και κουβαλήθηκαν άρον-άρον στην Αθήνα, για τα περαιτέρω. Ονόματα δεν λέμε!].

Με την επιστροφή του πρωθυπουργού μας στα ίδια, κάποιες εφημερίδες ανακάλυψαν ότι «πλείστα προβλήματα αναμένουν τη λύση τους» και, συνεπώς, «η πολιτική ζωή της χώρας εισέρχεται (εισήλθε) σε εντονότερους ρυθμούς»! Και ως προς τα προβλήματα δεν έπαυσαν να υπάρχουν, είτε καλοκαίρι ή φθινόπωρο έχουμε είτε χειμώνα ή άνοιξη. Το ερώτημα είναι αν σε μια χώρα, όπου όλα αμφισβητούνται, από τον «Καποδίστρια» ως τα αλκοτέστ, μπορεί να υπάρξουν «εντονότεροι ρυθμοί».

ΤΟ ΚΑΡΠΟΥΖΙ, Η ΤΟΜΑΤΑ ΚΑΙ Η «ΜΑΥΡΗ ΤΡΥΠΑ»...

ΟΙ ΕΝΤΟΝΟΤΕΡΟΙ κυβερνητικοί ρυθμοί άρχισαν με τις διαβεβαιώσεις του υπουργού Εθνικής Οικονομίας Γιάννου Παπαντωνίου ότι ο προϋπολογισμός του 1997 θα κλείσει σύμφωνα με τις κυβερνητικές προβλέψεις. Όσο για τις προβλέψεις τού (ήδη καρατομηθέντος) κ. Δρίτσα, ειδικού γραμματέα του Γενικού Λογιστηρίου, ότι ο φετινός προϋπολογισμός θα έχει έλλειμμα 700 δις. (λέγεται και «μαύρη τρύπα»), ο κ. υπουργός απέδωσε τη «φημολογία» αυτή σε «εποχικούς λόγους» ή –δεύτερη εκδοχή– στην «προσωπική πικρία» του κ.

Δρίτσα, μετά την απόφαση του υπουργικού συμβουλίου να καταργήσει τις Ειδικές Γραμματείες... Αλλά αν ο κ. Παπαντωνίου δεν ανησυχεί για τα ελλείμματα, οπωσδήποτε ανησυχεί (όπως προκύπτει από την τελευταία του συνέντευξη στο *Βήμα*) για την «τομάτα και το καρπούζι» – διάβαζε για τον πληθωρισμό. Στην πρωτική πορεία του πληθωρισμού, δήλωσε, παρενεβλήθησαν δύο αρνητικοί παράγοντες, η ραγδαία ανατίμηση του δολλαρίου (άρα αύξηση της τιμής των καυσίμων και των εισαγομένων προϊόντων που τιμώνται σε δολάρια) και η αναστροφή της θετικής τάσης στα οπωροκηπευτικά. Συμπέρασμα: Αν η ισοτιμία του δολλαρίου δεν επιδεινωθεί και αν οι συνθήκες στα οπωροκηπευτικά ηρεμήσουν, τότε ο πληθωρισμός θα εξακολουθήσει να πέφτει. Στόχος για το 1998: ο πληθωρισμός να πέσει κάτω από το 3%. Κατά τα άλλα, ο κ. υπουργός πιστεύει στην «ωριμότητα του συνδικαλιστικού κινήματος», πράγμα που σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι θ' αντιληφθούν ότι η όποια εισοδηματική πολιτική (άρα και η αύξηση των μισθών) «πρέπει να συμβαδίζει με την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού». Και ο νοών, νοείτω!

ΠΕΡΑ ΑΠΟ τα προβλήματα της οικονομίας, όμως, έχουμε τις αντιδράσεις των εκπαιδευτικών στο πολυνομοσχέδιο για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και τις αντιδράσεις άμεσα ενδιαφερομένων (ή θιγομένων) στις συνενώσεις του προγράμματος «Καποδίστριας». Αν κάτι εκπλήσσει, ωστόσο, από τις κινητοποιήσεις των εκπαιδευτικών, είναι ότι, στο επίκεντρο της προσοχής τους, είναι αποκλειστικά η διατήρηση του θεσμού της «επετηρίδας» – θεσμός που έπαυσε να υπάρχει σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και η μεν

κυβέρνηση, κατά την πάγιά της τακτική, απέφυγε τον διάλογο με τους εκπαιδευτικούς, πιστεύοντας ότι οι «μεγάλες τράπεζες» στο χώρο της παιδείας πρέπει να πηγαίνουν με... συνοπτικές διαδικασίες αντίθεση με την κυβερνητική αυτή τακτική, ο Συνασπισμός πρότεινε τη σύσταση επιστημονικής επιτροπής, αποδεκτής όλων τα ενδιαφερόμενα μέρη, η οποία μελετήσει το θέμα και θα καταθέσει συγκεκριμένες προτάσεις. Πάντως, ο Συνασπισμός, ενώ δεν υπερασπίζεται την επετηρίδα, πιστεύει ότι η επιλογή του όρου συστήματος διορισμών πρέπει να εδράζεται στα επιστημονικά και παιδαγωγικά προσόντα των υποψηφίων και όχι σε «δικασίες διαγωνισμού».

ΚΑΤΑ του πολυνομοσχεδίου (εφ' της ύλης) τάχθηκαν το ΚΚΕ και ο ΔΗΚΚΙ, ενώ η Νέα Δημοκρατία εμμένει ν' αποδέχεται την κατάργηση επετηρίδας, αλλά να διαφωνεί με όλες τις άλλες διατάξεις για το «Ενιαίο Λύκειο», την πρόσβαση των αποφοίτων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, κ.λπ.

ΚΑΙ ΜΕ τον «Καποδίστρια», τι γίνεται; Ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας ζούσε, δεν θα εκπλησσόταν, ασφαλώς μάθαινε ότι ένα πρόγραμμα που φέρει όνομά του, επέπρωτο να συναντήσει αντιδράσεις σειράς μικροπολιτικών γεγονότων ή μικροπολιτικών τοπικών συγκρούσεων και ότι έπρεπε να διατεθούν εκατομμύρια δραχμές για μια «εκστρατεία ενημέρωσης» κ.λπ. [Ο Καποδίστριας έρωσε με τη ζωή του την απόφασή του να αλλάξει την προεπαναστατική διοίκηση της χώρας, πολεμώντας τον γίγαντα «Κιουταχήδες»].

ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ: «ΠΡΩΡΗ Η ΕΠΙΤΗΔΕΥΣΗ»...

ΠΑΤΕ τίποτε περί δημοτικών εκλογών ή περί Μαρίας Δαμανάκη ως υποψηφίου δημάρχου για το Δήμο Αθηναίων; Αν κρατείτε ακόμα τη σχετική δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου Δημ. Ρέππα («το λαμπερό πρόσωπο της Μαρίας Δαμανάκη μπορεί να αντιπαρατεθεί στο πρόσωπο του Δημ. Αβραμόπουλου», κ.λπ.), πρέπει να τη συσχετίσετε, τώρα, με τη νεότερη δήλωση Ρέππα ότι είναι «πρώτο» κάθε συζήτηση περί υποψηφιότητάς του... Το «πρώτο» οφείλεται στο ότι κάποιες επιφανείς του ΠΑΣΟΚ σκέφτηκαν, αντί της Μαρίας Δαμανάκη, θα ήταν καλύτερη η κ. Γ. Δασκαλάκη-Αγγελοπούλου, στην περίπτωση που η Αθήνα θα κέρδιζε τους Ολυμπιακούς του 2004... Τώρα, άλλωστε, από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο, υπάρχει και η δήλωση του Γ. Κουμέντου, γραμματέα της Νομαρχιακής Επιτροπής Αθήνας του ΠΑΣΟΚ, σύμφωνα με την οποία το προέχον είναι «να πάμε σε μια κατάσταση νίκης», πράγμα που σημαίνει ότι πρέπει να είναι πρόσωπο με τις λιγότερες δυνατόν αντιδράσεις από τους χώρους που θα προέρχεται».

ΕΝΑΛΟΓΗ δήλωση είχε κάνει (πριν από τον Γ. Κουμέντο) και ο υπουργός Εξωτερικών Θ. Πάγκαλος, ο οποίος «ενεπλήθη», μεταξύ άλλων, ότι η Μαρία Δαμανάκη, αντίπαλός του στις προηγούμενες δημοτικές εκλογές, δεν υποστήριξε την υποψηφιότητά του στον δεύτερο γύρο... Πόσο, το όλο «πρόβλημα» αφορά το ΠΑΣΟΚ, που «μη διαθέτοντας ούτε πολιτική ούτε πολιτική στον πρώτο δήμο της χώρας» (Ν. Κωνσταντόπουλος), επιχειρεί συνδυάσει τις δημοτικές εκλογές με τους δικούς του στόχους. Όσο για την ίδια Μαρία Δαμανάκη, οι θέσεις της υπήρξαν πάντα σαφείς: προέχει ο σεβασμός της

αυτοδιοικητικής λογικής των δημοτικών εκλογών, οι οποίες δεν μπορούν να είναι ούτε «δημοψήφισμα για την κυβερνητική πολιτική» ούτε «πεδίο πειραματικών εφαρμογών των σχεδίων περί κεντροαριστεράς», κ.λπ.

«ΙΤΑΜΟΣ» Ο Λ. ΝΤΙΝΙ – ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ ΔΙΑΘΕΤΟΥΜΕ;

ΚΑΙ ΕΝΩ διοχετεύαμε, ως τώρα, τη μήνι μας κατά Ετζεβίτ και Ντενκτάς, ξαφνικά ανακαλύψαμε την «ιταμότητα» του ιταλού υπουργού Εξωτερικών Λαμπέρτο Ντίνι, ο οποίος, παρουσία του τούρκου ομολόγου του Ισμαήλ Τζεμ, στη Ρώμη, αισθάνθηκε την ανάγκη να μας διαμηνύσει ότι, στην Κύπρο, «υπάρχουν δύο Δημοκρατίες, δύο οντότητες, δύο κυβερνήσεις» και, συνεπώς, είναι λάθος η απόφαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αρχίσει διαπραγματεύσεις με τη μία μόνο κυβέρνηση (τη νόμιμη κυβέρνηση της Κύπρου).

ΦΥΣΙΚΑ αντιδράσαμε... Φυσικά ο πρωθυπουργός μας έσπευσε να επικοινωνήσει με τον σινιόρ Ρομάνο Πρόντι, τον ιταλό πρωθυπουργό, ενώ, την ίδια στιγμή, το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών, με ανακοίνωσή του, τόνιζε ότι, αν έχουν αποδοθεί ορθώς οι δηλώσεις του ιταλού υπουργού Εξωτερικών, «είναι προφανές ότι προκύπτει μέγα θέμα στις σχέσεις των δύο χωρών». Από την πλευρά τους, έλληνες αναλυτές, ψάχνοντας να βρουν τα αίτια της συμπεριφοράς αυτής του Λαμπέρτο Ντίνι, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν είναι άσχετοι με το εξοπλιστικό πρόγραμμα της Τουρκίας (ύψους 60 δισ. δολλαρίων περίπου) και με την πρόθεση της Ιταλίας να πουλήσει στην τουρκική κυβέρνηση ιταλικά μαχητικά ελικόπτερα.

ΚΑΛΑ ΟΛΑ αυτά, το μόνο που δεν εί-

παμε –που δεν λέμε– είναι ότι η Ελλάδα έμεινε γυμνή από ερείσματα ή συμμάχους... Ότι, ακόμα και με την Ιταλία, καταφέραμε να διατηρούμε σχέσεις αντιπαράθεσης, πότε επειδή είχε το πάνω χέρι στην πολυεθνική δύναμη της Αλβανίας και πότε επειδή διεκδικεί και εκείνη την Ολυμπιάδα του 2004... Η Ελλάδα, σε αντίθεση με την Τουρκία, είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο πρωθυπουργός μας μετέχει, ανελλιπώς, σε όλες τις συνόδους κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο υπουργός Εξωτερικών σε όλες τις συνόδους του Συμβουλίου Υπουργών, πλην, αποδεικνύεται ότι ούτε στρατηγική διαθέτουμε, ούτε σχεδιασμό, ούτε πειθώ, ούτε διαπραγματευτική ικανότητα...

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, ενώ δικαίως σέρνουμε τα εξ αμάξης στον Λαμπέρτο Ντίνι, από την άλλη, προσποιούμεθα πως δεν κατέχουμε ότι και άλλες κυβερνήσεις, και άλλοι διεθνείς οργανισμοί (ακόμα και ο ΟΗΕ) τοποθετούνται, απέναντι στο Κυπριακό, «ωσεί» να έχουμε «δύο κυβερνήσεις», «δύο Δημοκρατίες», «δύο οντότητες». Στις δύο τελευταίες συναντήσεις Κληρίδη-Ντενκτάς, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, το αυτοκίνητο του τουρκοκύπριου ηγέτη έφερε, όπως πάντα, τη σημαία της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου», – μια «Δημοκρατία» που αναγνωρίζεται, υποτίθεται, μόνο από την Τουρκία... Και, όμως, πρέπει να επιμένουμε: ότι το Κυπριακό είναι θέμα εισβολής και κατοχής. Ότι η Κύπρος δεν μπορεί να είναι εσαεί αιχμάλωτος της Τουρκίας. Ότι η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. έχει κατοχυρωθεί και από το Συμβούλιο Κορυφής των Καννών και από το Συμβούλιο Κορυφής της Φλωρεντίας.

ANTHΝΩΡ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΟΞΦΟΡΔΗΣ

ΛΕΞΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α (Α-Λ)

(Σύμβουλος έκδοσης: Χάρης Βλαβιανός)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Η «ΜΑΥΡΗ ΤΡΥΠΑ» ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΙΒΟΥ

Την ίδια στιγμή που λάμβανε χώρα στην Αθήνα το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Στίβου, αφήνοντας μια «μαύρη τρύπα» 15 δισεκατομμυρίων δραχμών (και προαναγγέλλοντας κι άλλες παρόμοιες μελλοντικές «μαύρες τρύπες», που θα δημιουργήσει η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004), δημοσιοποιήθηκε η οικονομική κρίση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (ΕΙΕ), του οποίου αναστάλη η λειτουργία για 18 ημέρες, για να περιοριστούν τα έξοδά του! Ο προϋπολογισμός του για το 1997 θα εμφανίσει πρωτογενές έλλειμμα 451 εκατομμύρια και το σωρευτικό έλλειμμα θα ανέλθει στις 31/12/97 στο 1 δισ. 700 εκατομμύρια δραχμές: αυτή είναι η «μαύρη τρύπα» του ΕΙΕ! Που προήλθε από το ότι το Υπουργείο Έρευνας και Τεχνολογίας δεν κατέβαλε όλο το ποσό που υποχρεούται για διαπάνες μισθοδοσίας. Έτσι, για το 1997 κατέβαλε μόνο 1,33 δισ. έναντι των οφειλομένων 1,78 δισ., δημιουργώντας το έλλειμμα των 451 εκατομμυρίων δραχμών. Ας σημειωθεί ότι το ΕΙΕ κέρδισε για την περίοδο 1991-'96 ερευνητικά προγράμματα ύψους 6 δισ. δραχμών.

Ο **Βασ. Παναγιωτόπουλος**, διευθυντής του Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών του ΕΙΕ, αναρωτιέται (στο εξαιρετο αφιέρωμα των «Ενθεμάτων» στην *Αυγή* της 20/7/97 για την κρίση του ΕΙΕ, αλλά και γενικότερα για την επιστημονική έρευνα): «Τι να πούμε για την έρευνα τη στιγμή της οικονομικής κρίσης ενός από τα μεγαλύτερα και αρχαιότερα ερευνητικά κέντρα της χώρας; Να διαμαρτυρηθούμε; Να θρηνήσουμε; Να θυμώσουμε;». Νομίζω ότι πρέπει και να διαμαρτυρηθούμε έντονα, και να θυμώσουμε άγρια, θρηνώντας για την αδιαφορία των κυβερνώντων –των χθεσινών και των σημερινών– απέναντι στην επιστημονική έρευνα, τόσο ζωτική για το μέλλον αυτής της χώρας – αν αυτή θέλει να έχει κάποιο μέλλον, παρά τις μεγαλόστομες διακηρύξεις των πατριδοκάπηλων. Δεν χωράει καμία αμφιβολία ότι η σύγκριση ανάμεσα στη διασπάθιση του δημόσιου χρήματος στις μεγαλόσχημες αθλητικές διοργανώσεις, που δημιουργούν ευκαιρίες για μεγάλες αρπαχτές (ενώ δεν παρέχονται τα στοιχειώδη οικονομικά μέσα, ιδίως στους ίδιους τους αθλητές), και την οικονομική δυσπραγία της επιστημονικής έρευνας δείχνει ότι πρέπει να ανατραπούν άρδην οι προτεραιότητες στη διάθεση του δημόσιου χρήματος μέσω του προϋπολογισμού. Αν πρέπει να ενστερνιστεί και η πολιτική εξουσία χάριν του καλώς εννοούμενου εθνικού συμφέροντος και να εγκαταλειφθούν αστήρικτες δικαιολογίες και ψέματα, όπως αυτά που περιείχε η επιστολή του κ. **Γ. Τραβασάρου**, διευθυντή του γραφείου του ΓΓΕΤ, που στην *Καθημερινή* της 10/8/97 έλαβε μια αποστομωτική απάντηση από τον **Α. Καρκαγιάννη**.

Η κρίση στο ΕΙΕ αποκάλυψε την ανεπάρκεια των κονδύλιων και την περιφρόνηση της πολιτικής εξουσίας για την επιστημονική έρευνα, ακόμα κι όταν πρόεδρος της κυβέρνησης είναι ένας πανεπιστημιακός με κύρος και πνευματική εμβέλεια. Η χρηματοδότηση της επιστημονικής έρευνας ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθε από 0,2% το 1980, στο 0,5% το 1996, ενώ η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ το 1982 εξήγγειλε ότι τα κονδύλια για την έρευνα θα αυξάνονταν έως το 1987 στο 1% του ΑΕΠ! Βέβαια, έχουμε το χαμηλότερο ποσοστό απ' όλες τις χώρες της Ε.Ε. Κι όπως γράφει ο καθηγητής **Κ. Σέκερης** στο ίδιο αφιέρωμα των «Ενθεμάτων»: «Είναι πράγματι απίστευτο ότι χώρα της Ε.Ε. στο τέλος του αιώνα μας διαθέτει μόνο το 0,5% του ΑΕΠ για την έρευνα και την τεχνολογία, διαφεύδοντας με ακλόνητο τρόπο τις σχετικές εξαγγελίες διαφέροντος της πολιτείας για την έρευνα».

Από τότε που άρχισαν να εισρέουν κοινοτικοί πόροι, ανέβη και αυτό το πρωτάκουστο: σταμάτησε εντελώς η χρηματοδότηση της έρευνας από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, στερώντας έτσι κονδύλια από τα εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα των ερευνητικών κέντρων, αφήνοντας ολοκληρωτικά την έρευνα να διαμορφωθεί σύμφωνα με τους στόχους της αγοράς. Οι άλλες χώρες της Ε.Ε. απορροφούν κοινοτικά χρήματα για την έρευνα κατά 5-7% των ερευνητικών τους δαπανών, ενώ κατά το υπόλοιπο 93-95% καλύπτονται από εθνικούς στόχους, όπου οι ίδιες έχουν επιλέξει. Όπως γράφει και πάλι ο καθηγητής **Κ. Σέκερης**: «Κάθε πολιτισμένο κράτος η διατήρηση της λειτουργικότητας των ερευνητικών κέντρων είναι δική τους υποχρέωση τα διαθέσιμα για το σκοπό αυτό κονδύλια καλύπτουν, εκτιβεβαίως των μισθών και παλιών λειτουργικών εξόδων, πάντοτε από 80% των αναπτυξιακών τους αναγκών. Η κρατούσα εδώ κατάσταση όπου ούτε οι αναπτυξιακές ανάγκες, αλλά ούτε και οι μισθοί καλύπτονται, είναι πρωτόγνωρη σε διεθνές (ακόμη και τριτοκοσμικό) επίπεδο». Η βαθιά και παρατεταμένη κρίση της επιστημονικής έρευνας δεν αφορά μόνο το επιστημονικό δυναμικό της χώρας, αλλά όλους τους πολίτες, που πρέπει να θυμώσουν, να θρηνήσουν, να διαμαρτυρηθούν και να απαιτήσουν αλλαγή των προτεραιοτήτων στη διάθεση του δημόσιου χρήματος, με τα ουσιαστικά και καίρια στην πρώτη θέση, απορρίπτοντας τις υπερπατριωτικές δημαγωγίες. Όπως γράφει κι ο **Α. Λιάκος** στο *Βήμα* της 3/8/97: «Κάπου διάβασα πως ο καθηγητής υπουργός Πολιτισμού χαρακτήρισε την Ελλάδα "πολιτιστική υπερδύναμη. Να γελάσουμε ή να κλάψουμε;».

Σπήλιος Παπασπηλιόπουλος

ΒΟΜΒΑ ΣΤΗΝ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΟ 2004

Τον τελευταίο μήνα δύο βομβιστικές επιθέσεις, στο ολυμπιακό στάδιο της Στοκχόλμης και το στάδιο του Γκέτεμποργκ, έχουν αμαυρώσει –ευτυχώς θα έλεγαν κάποιοι– την υποψηφιότητα της Σουηδίας, έχουν διχάσει τις αρχές και έχουν προκαλέσει ποικίλα σχόλια για τους δράστες. Την ευθύνη για τη βομβιστική επίθεση στο ολυμπιακό στάδιο της Στοκχόλμης, αλλά και για εννέα εμπρησμούς, ανέλαβε με ανακοίνωσή της η αγνώστων καταβολών οργάνωση «Εμείς που Χτίσαμε τη Σουηδία». Η οργάνωση προειδοποίησε ότι θα χτυπήσει στα τυφλά αθλητές και κόσμο, αν τελικά η Στοκχόλμη φιλοξενήσει τους Ολυμπιακούς του 2004. Το εντυπωσιακό είναι ότι υπό την πίεση της απόφασης των αθανάτων, σε λίγες ημέρες, ο πρόεδρος της επιτροπής διεκδίκησης των αγώνων έριξε τις ευθύνες για την επίθεση σε ξένους, υποστηρίζοντας ότι δεν μπορεί ένας σουηδός πολίτης να προχωρήσει σε τέτοιες ενέργειες. Ανώτατος αξιωματικός των δυνάμεων ασφαλείας καταδίκασε τις δηλώσεις του προέδρου της επιτροπής, επισημαίνοντας ότι δεν πρέπει να αναζητηθούν εξιλαστήρια θύματα στους ξένους υπηκόους που ζουν στη χώρα.

K.K.

ΜΑΤΙΑ

- Το καλοκαίρι τελείωσε. Όσοι συνεχίζουν ακόμα τις διακοπές τους δεν μπορεί παρά να είναι προνομίοι.
- Τ' άλλα μάτια, εγκαταλείπουν την εγχώρια επικράτεια, για να περιπλανηθούν στο μάταιο και άσχημο τούτο κόσμο.
- Στάση πρώτη: Βοστώνη. Πριν από εβδομήντα χρόνια οι Νικόλα Σάκο και Μπαρτολομέο Βαντσέτι εκτελέστηκαν, αφού πρώτα κρίθηκαν ένοχοι για μια ληστεία μετά φόνου –την οποία ουδέποτε διέπραξαν. Μόνο κριτήριο για την καταδίκη σε θάνατο των δύο ιταλών μεταναστών αποτέλεσαν οι αναρχικές ιδέες τους. Ο Δήμος της Βοστώνης αποφάσισε να τους αποκαταστήσει, εβδομήντα χρόνια μετά την εκτέλεσή τους, στήνοντας μπρούντζινο άγαλμά τους αναγνωρίζοντας ότι η δίκη τους δεν ήταν δίκαιη.
- Κάλλιο αργά παρά ποτέ. Αλίμονο στους Σάκο και Βαντσέτι όλου του κόσμου, που ουδέποτε αποκαταστάθηκε η μνήμη τους...
- Στάση δεύτερη: Μπραζίλια. Ειδικές αστυνομικές δυνάμεις εισέβαλαν σε παραγκούπολη των προαστίων της πόλης με εντολή ν' απομακρύνουν με κάθε τρόπο τους 160.000 καλεσμένους που την κατοικούσαν. Η έκταση προορίζεται για την κατασκευή τεραστίου πάρκινγκ και λοιπών αναπτυξιακών εγκαταστάσεων. Ο αριθμός των νεκρών και των τραυματιών παραμένει αδιευκρίνιστος.

Ελύτης στα Σκοπιανά

Στην ανταλλαγή πολιτιστικών εκδηλώσεων συμφώνησαν οι υπουργοί Ελλάδας – Σκοπίων στη Φλώρινα. Μεταφράστηκαν ήδη 4 Έλληνες ποιητές

• «Ελύτης στα Σκοπιανά» – η μία εφημερίδα (Έθνος). Ελληνική ποίηση στα σκοπιανά – η άλλη (Τα Νέα). Εντάξει, βαφτίζουμε τους γείτονες με το όνομα της πρωτεύουσάς τους. Η γλώσσα τους, όμως, είναι η μακεδονική – ή σλαβομακεδονική, όπως επί δεκαετίες επικράτησε να λέγεται στην Ελλάδα. Αλλά όταν η υστερία συνδιαλέγεται με την γραμματωσύνη προσβάλλει τις σελίδες κουλτούρας ακόμη και έγκυρων μεγάλων εφημερίδων.

Ελληνική ποίηση στα σκοπιανά

Τέσσερις ιδιαίτερα προσεγμένες εκδόσεις με μεταφράσεις των Ελλήνων ποιητών Γ. Σεφέρη, Οδ. Ελύτη, Γιάννη Ρίτσου και Νικ. Βρεττάκου, κυκλοφορούν στα Σκοπία. Τις έφερε και τις έδειξε στον Έλληνα ομόλογό του, για του λόγου το αληθές, ο υπουργός Πολιτισμού της γειτονικής χώρας Σλόμποβιαν Ουγκόφσκι, προχθές στη Φλώρινα.

ΑΝΤΙΦΑΚΕΛΟΣ ΚΑΙ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΡΟΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ

Τον «Αντιφάκελο για την Ολυμπιάδα του 2004» έδωσε στη δημοσιότητα η Πρωτοβουλία Πολιτών ενάντια στην ανάληψη της Ολυμπιάδας του 2004 από την Αθήνα. Περιέχει άρθρα, έγγραφα και λοιπά στοιχεία που τεκμηριώνουν τις καταστροφικές συνέπειες που θα έχει η τυχόν ανάληψη της Ολυμπιάδας από την Αθήνα στην οικονομία της χώρας, το περιβάλλον και την πολεοδομία της πρωτεύουσας, καθώς και στην πολιτιστική και πολιτική ζωή. Παράλληλα, η Πρωτοβουλία Πολιτών έστειλε υπόμνημα στους αθανάτους της ΔΟΕ, στο οποίο αναφέρονται οι ανακρίβειες και τα παραποιημένα στοιχεία που δίνει η Ελληνική Επιτροπή Διεκδίκησης στο φάκελο υποψηφιότητας. Ολοκληρώνοντας την ανακοίνωσή της, η Πρωτοβουλία εκφράζει τη λύπη της για τη συμμετοχή καταξιωμένων καλλιτεχνών στις εκδηλώσεις υπέρ της ελληνικής υποψηφιότητας τονίζοντας: «Κατανοούμε τη σκληρή και στενή εξάρτηση των καλλιτεχνών εν γένει από τα ΜΜΕ και τα διαπλεκόμενα μ' αυτή συμφέροντα, αλλά πιστεύουμε ότι άνθρωποι, οι οποίοι έχουν δείξει κοινωνική ευαισθησία άλλες φορές, θα έπρεπε να σταθούν περισσότερο στο ύψος των περιστάσεων»...

Λ.Β.

- Είναι και αυτός ένας τρόπος ανάπλασης.
- Στάση τρίτη: Νταγιαμπακίρ μέσω Ευρώπης. Το «τραίνο της ειρήνης Μουσά Αντέρ» θα ξεκινούσε από τις Βρυξέλλες στις 26.8 με σκοπό να φτάσει την 1.9, Διεθνή Ημέρα κατά του πολέμου, στο Νταγιαμπακίρ. Διοργανωτές αυτής της φιλειρηνικής πρωτοβουλίας ήταν Κούρδοι, Τούρκοι και Ευρωπαίοι, μέλη της μη κυβερνητικής οργάνωσης «Κάλεσμα του Αννόβερο», ενώ θα συμμετείχαν μεταξύ άλλων και η Ντανιέλ Μιτεράν, ο Νόαμ Τσόμσκι, ο Χάρολντ Πίντερ, ο Ντέσμοντ Τούτον και ο Άρθουρ Μίλλερ. Τελικά, η γερμανική κυβέρνηση υποκύπτοντας στις πιέσεις της Τουρκίας, απαγόρευσε τη διέλευση του τραίνου, επικαλούμενη λόγους ασφαλείας. Σε συνέντευξη Τύπου που παραχώρησαν στις 27.8 οι διοργανωτές τόνισαν ότι θα προσπαθήσουν να φτάσουν την 1.9 στο Νταγιαμπακίρ –παρά την απόφαση των τουρκικών αρχών να εμποδίσουν με κάθε τρόπο την μετάβασή τους– για να μεταφέρουν το μήνυμα της ειρηνικής λύσης.
- Τελικά η Τουρκία δεν είναι Ευρώπη; ή μήπως η Ευρώπη είναι Τουρκία;
- Στάση τέταρτη και τελευταία: Μονπελιέ. Σ' αγροτική περιοχή της Βόρειας Γαλλίας, εξαγριωμένοι χωρικοί κατέλαβαν το αστυνομικό τμήμα επειδή οι αρχές είχαν συλλάβει δύο απ' τους ακροδεξιούς νέους που είχαν επιτεθεί σε βορειοαφρικάνους μετανάστες.
- Και μη χειρότερα.
- Κι αν απογοητευθήκατε που το καλοκαίρι τελείωσε, ψυχραιμία! Η άνοιξη στην Αυστραλία μόλις τώρα αρχίζει...

Λ.Β.

Ο ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΓΙΑΝΝΑΡΟΣ ΕΦΥΓΕ ΣΤΙΣ 5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ '97

Για την πλούσια πολιτική δράση του Γρηγόρη Γιάνναρου θα μιλήσουν άλλοι, αρμοδιότεροι: σύντροφοί του στους μακρόχρονους αγώνες από την παράνομη ΕΠΟΝ στην νεολαία Λαμπράκη, από το ΚΚΕ εσωτερικού, την Ελληνική Αριστερά και, τέλος, τον Συνασπισμό.

Σαράντα ολόκληρα χρόνια στην Αριστερά και, μάλιστα, στις επάλξεις της ανανεωτικής δημοκρατικής Αριστεράς δεν περιγράφουν απλώς μια σημαντική πολιτική σταδιοδρομία, αλλά κυρίως καταθέτουν μια συστηματική ιδεολογική πορεία, τον θεωρητικό νου του Γιάνναρου και το πολιτικό του ήθος. Η δεκαετής θητεία του στη διεύθυνση της Αυγής ανέδειξε –πλάι στα θεωρητικά του προσόντα– την οργανωτική του ικανότητα μέσα από τη δημοσιογραφική πρακτική. Ο Γιάνναρος υπήρξε μια ολοκληρωμένη και συγκροτημένη προσωπικότητα, εικόνιζε τον ευρωπαϊστή αριστερό της εποχής μας, και κατόρθωσε μια πορεία που –πέρα από δογματισμούς και λαϊκισμούς– αγωνιζόταν διαρκώς για την εύρεση νέων διεξόδων, νέων προοπτικών στους δύσκολους καιρούς της Αριστεράς παλαιότερα, αλλά, κυρίως, μετά το 1989.

Στο μέλλον θα ανατρέξουμε συχνά στις υποθήκες της σκέψης του.

ΑΠΟΤΑΞΕΙΣ, ΜΕΤΑΘΕΣΕΙΣ...

Αποτάξεις, μεταθέσεις, έρευνες. Καταστάσεις και εικόνες σκεύεις στους φανατικούς αναγνώστες της αστυνομικής λογοτεχνίας. Το τελευταίο διάστημα, όμως, διαδραματίζονται πολλά παρόμοια περιστατικά στις τάξεις της ΕΛ.ΑΣ. Μετά τη μετάθεση του **Γ. Παπαδάκη** από τη διοίκηση της Ασφάλειας Αττικής στην Α' Γενική Επιθεώρηση Αστυνομίας στον Πειραιά –υστερα από έγγραφο αίτημα του υπουργού Δημόσιας Τάξης **Γ. Ρωμαίου**– ακολούθησε η ομόφωνη απόφαση του πειθαρχικού συμβουλίου για απόταξη του αστυνομικού υποδιευθυντή **Ανδρέα Σουλτάτου**.

Θυμίζουμε ότι ο Α. Σουλτάτος έχει κατηγορηθεί ως ο συντάκτης των περιβόητων «λίστων της ντροπής», στις οποίες ανώτατοι αξιωματικοί χαρακτηρίζονταν αναλόγως των πολιτικών πεποιθήσεών τους αλλά και των υπηρεσιακών δυνατοτήτων τους.

Η «επιχείρηση σκούπα» στο εσωτερικό του αστυνομικού σώματος –και ιδιαίτερα στα υψηλόβαθμα κλιμάκια –δείχνει να προχωράει.

Να ελπίσουμε στην ολοκλήρωσή της;

A.B.

Βοήθεια σε Ίδρυμα για μικρά παιδιά στη Βουλγαρία

Η κρίση στα Βαλκάνια είναι χρόνια. Η κατάσταση στην Αλβανία είναι λίγο πολύ γνωστή. Η Ρουμανία βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή. Στη γειτονική Βουλγαρία η οικονομική κρίση είναι βαθιά. Οι μισθοί των υπαλλήλων έχουν πέσει σε ποσό που αντιστοιχεί στις 10.000 δραχμές. Ευρωπαϊκή Ένωση, έλληνες επιχειρηματίες, εταιρείες και άλλοι επενδύουν ή λένε ότι επενδύουν. Το βέβαιο είναι ότι οι γείτονές μας δυστυχούν.

Οι Έλληνες έχουμε βιώσει την κατοχική πείνα και όσα ακολούθησαν. Η κατάσταση στην Βουλγαρία τον φετινό χειμώνα άγγιξε τον δικό μας εφιαλτικό χειμώνα του '41. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι μεμονωμένοι πολίτες έχουν χρέος να συνδράμουν με τρόπους που οι ίδιοι θα αναζητήσουν, τους γειτονικούς μας λαούς.

Στο τχ. 636 είχαμε δημοσιεύσει την έκκληση που είχε απευθύνει στο περιοδικό ο διευθυντής του Παιδικού Ιδρύματος Νο 1 που βρίσκεται στο χωριό Μπογιάννα έξω από τη Σόφια. Στο Ίδρυμα αυτό μεγαλώνουν 26 παιδιά ηλικίας από 3 έως 7 χρόνων που είναι ορφανά ή από διαλυμένες οικογένειες. Τα παιδιά μένουν στο ίδρυμα όλη τη διάρκειά του ως οικότροφα. Το ίδρυμα είναι παλιό, υπάρχει από το 1953.

«Έχοντας υπόψη τις δύσκολες συνθήκες στις οποίες αναγκάζονται να διαβιώνουν αυτά τα παιδιά και τα πενιχρά οικονομικά μέσα με τα οποία δύσκολα καταφέρνουμε να τους διασφαλίσουμε αποδεκτό βιωτικό επίπεδο, απευθύνομαι σε σας με την παράκληση –εάν υπάρχει δυνατότητα– να μας παράσχετε ανθρωπιστική βοήθεια με σκοπό τη βιολογική επιβίωση των παιδιών, τα οποία στερούνται γονικής φροντίδας». Αυτά μας έγραφε ο διευθυντής του Ιδρύματος σε γράμμα που απηύθυνε στο περιοδικό.

Το «ΑΝΤΙ» άνοιξε ένα λογαριασμό στην Εθνική Τράπεζα με αριθμό: 172/746659-5

Παιδάκια του ιδρύματος της Μπογιάννα σε μια σχολική γιορτή.

Καλούμε όλους τους φίλους, τους αναγνώστες να στείλουν την όποια συμβολή τους μέσω αυτού του λογαριασμού. Το περιοδικό θα φροντίσει και με άλλους τρόπους, με απευθείας επαφές με εταιρείες γάλακτος, τροφίμων κ.λπ να συγκεντρώσει και είδη διατροφής και ελπίζουμε σε σύντομο διάστημα να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στην έκκληση του Παιδικού Ιδρύματος της Μπογιάννα.

Από τους αναγνώστες και τους φίλους του περιοδικού περιμένουμε να συνδράμουν, στέλνοντας τη δική τους συμβολή στο λογαριασμό: 172/746659-5.

Ο ΦΟΥΚΩ (ΤΟΥ ΕΚΚΡΕΜΟΥΣ, ΟΧΙ Ο ΑΛΛΟΣ...), ΤΑ ΠΟΛΥΜΕΣΑ ΚΑΙ Η «ΔΙΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΗΜΙΦΩΤΟΣ»

«Τον Αύγουστο δεν υπάρχουν ειδήσεις», αλλά μήπως είναι ειδήσεις οι θεωρούμενες ως τέτοιες τους υπόλοιπους μήνες του χρόνου; Στην καλύτερη των περιπτώσεων, για να θεωρηθεί «είδηση» κάτι που είναι ταυτόχρονα σημαντικό και καινοφανές, πρέπει πρώτα να γίνει μόδα. Να γίνει must. Να γίνει in. Οπότε και είναι εύκολη πια σε πολύ κόσμο η εκ του προχείρου βαθυστόχαστη «κριτική» εν μέσω συγχύσεως, για το τι ακριβώς είπε εκείνος ο πώς τον λένε, ο Μακ Λούαν: Το μέσον είναι το μήνυμα ή το μήνυμα είναι το μέσον; Δεν βαριέσαι, γράψε ένα από τα δύο στην τύχη, μήπως θα το καταλάβει κανείς απ' αυτούς που θα το διαβάσουν; Διότι, το θέμα δεν είναι πότε υπάρχουν ειδήσεις, αλλά το ποια γνώμη έχει μια εφημερίδα για τους αναγνώστες της. Ως γνωστόν, το Μέσον πρώτα το διαμορφώνουμε, και εν συνεχεία εκείνο διαμορφώνει εμάς. Ο Μακ Λούαν το έγραψε κι αυτό.

Μπορεί ν' αποτελεί κοινό τόπο ότι τις εφημερίδες τις επιλέγει πια ο αγοραστής με μόνο κριτήριο τις προσφορές στα κουπόνια τους, αλλά εγώ δεν θα πάψω να πιστεύω ότι υπάρχουν ακόμα αναγνώστες. Κάποιος απ' αυτούς θα πρόσεξε στο ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (24/8/97) δύο κείμενα, με αφορμή συνέντευξη που έδωσε ο **Umberto Eco** τον περασμένο Μάρτιο στο περιοδικό *Wired* – ένα κάπως ξεφτισμένο πια σύμβολο για τους απανταχού της γης πολίτες του Δικτύου.

Καλώς εχόντων των πραγμάτων, δεν θα στεκόμουν καθόλου στην αρθρογραφία αυτή: τους τελευταίους μήνες οι διάφορες κοινωνιολογικές «αναλύσεις» για τους παρεπιδημούντες στο Δίκτυο και τα τεκταινόμενα στον άυλο Κυβερνοχώρο αποτελούν όλο και πιο συχνά αντικείμενο προσχής ή κακοποίησης από τον Τύπο – ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχουν ειδήσεις. Με ανησύχησε όμως η σύγχυση ανάμεσα στο μέσο και στο μήνυμα. Είχε τύχει να διαβάσω τη συνέντευξη αυτή του διάσημου σημειολόγου-συγγραφέα, αλλά και τολμηρού παραδοξολόγου στην πρωτότυπότητά της μορφή, στο Internet¹. Έτσι ήρθε κι έδεσε, και να 'μαστε εδώ, ως γνήσιοι «διανοητές του ημίφωτος».

Δεν νομίζω πως υπάρχει λόγος να σταθώ καθόλου στο πρώτο από τα δύο κείμενα. Με αφορμή όμως το δεύτερο, που είναι μια ευρεία σύνοψη της συνέντευξης του Eco, νομίζω πως πρέπει ν' ασχοληθούμε με την ίδια τη συνέντευξη, έχει πολύ ενδιαφέρον αν την προσεγγίσουμε χωρίς το άγχος να βγει ντε και καλά «τίτλος».

Διαβάζοντάς την κανείς στο πρωτότυπο, δεν μπορεί παρά να θαυμάσει τη σαφήνεια του λόγου και τη μεστή και κατανοητή γλώσσα του ιταλού διανοητή στη διατύπωση των θέσεών του. Είναι το είδος εκείνο του λόγου που σηματοδοτεί όχι μόνο την άνεση αυτού που έχει βαθιά γνώση για όσα διατυπώνει, αλλά και το σεβασμό προς τον ανυποψίαστο ή υποψιασμένο αναγνώστη προς τον οποίο απευθύνεται το μήνυμα. Είναι μια πρακτική που όλο και πιο πολύ απουσιάζει από το λόγο της πλειοψηφίας των διανοουμένων, είτε επειδή οι έννοιες είναι σύνθετες και καινούργιες είτε λόγω της μη ομολογούμενης σχετικής ή απόλυτης άγνοιας (που ποιώντας την ανάγκη φιλοτίμο, τη μοιράζεται με τον αναγνώστη ή με τον ακροατή του).

Αφορμή για τη συνέντευξη αυτή ήταν μια πρωτοβουλία του Eco να

πείσει το Δήμο της Bologna να δημιουργήσει ένα δημόσιο κέντρο, στο οποίο οι δημότες θα έχουν πρόσβαση σε εξοπλισμό τελευταίας τεχνολογίας και, μέσω αυτού, σε βιβλιοθήκες με τίτλους πολυμέσων, σε βάσεις δεδομένων και στο Internet. Οι σκοπός του εγχειρήματος είναι διττός: αφ' ενός να δώσει τα μέσα για την καταπολέμηση του αποκλεισμού ευρύτερων λαϊκών μαζών από τα νέα μέσα επικοινωνίας και το φαινόμενο του «δικτυακού αναλφαριθμητισμού», και αφ' ετέρου να δημιουργήσει ένα χώρος κοινωνικής επαφής.

Ο πρώτος από τους σκοπούς αυτούς δεν είναι καινούργιος. Ήδη από την αρχή της δεκαετίας του '90 είχαν αρχίσει κάποιες προσπάθειες από πολλούς, σε διάφορες κλίμακες μεγέθους και με πολλές και διάφορες μεθόδους, για να προληφθεί ο αποκλεισμός ευ-

ρύτερων μαζών από τα νέα μέσα. Οι προσπάθειες αυτές αφορούσαν (και αφορούν) είτε ολόκληρες κοινωνικές ομάδες σε ανεπτυγμένα κράτη είτε και ολόκληρα κράτη ή περιοχές, όπως η Αφρική και οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες. Ήδη από το 1993 συναντάμε στο Internet θέσεις όπως αυτή της γερμανικής ομάδας Chaos που ζητούν, παράλληλα με τις περιώνυμες Λεωφόρους των Πληροφοριών να δημιουργηθούν και τα «Πεζοδρόμια των Πληροφοριών», που θα επιτρέπουν σε μη προνομιούχες ομάδες να έχουν πρόσβαση στις απαραίτητες για την επιβίωσή τους πληροφορίες και δεδομένα. Ακόμη, είναι γνωστές οι προσπάθειες της Soros Foundation² για τη διάδοση του Internet στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες.

Ο δεύτερος σκοπός του εγχειρήματος –όπως εξηγεί ο ίδιος ο Eco– δεν είναι να δημιουργηθεί ένα δημοτικό CyberCafé απ' αυτά που έχουν ξεφυτρώσει παντού, αλλά το κέντρο αυτό ν' αποτελέσει ένα σημείο συγκέντρωσης της κοινότητας, στη λογική του μεσογειακού καφενειού: «σκοπός είναι να βγάλουμε τον κόσμο από το σπίτι και –γιατί όχι;– να ρίξουμε τον έναν στην αγκαλιά του άλλου. Θα μπορούσαμε ίσως να το ονομάσουμε "Plug 'n' Fuck" αντί να το λέμε Στοά των Πολυμέσων».

Η ιδέα και οι προθέσεις που κρύβονται πίσω από το σκοπό αυτό είναι πιο ενδιαφέρουσες. Υπήρξαν –και υπάρχουν– προσπάθειες για να τονωθεί και να εμπλουτιστεί η λειτουργία υπαρκτών κοινοτήτων μέσα από τη χρήση των νέων μέσων μαζικής επικοινωνίας. Κλασικά παραδείγματα, τα διάφορα Free Nets που υπάρχουν στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη, καθώς και προσπάθειες όπως αυτές των «ψηφιακών πόλεων» του Manchester και του Amsterdam. Το καινοφανές έγκειται στη χρησιμοποίηση των μέσων αυτών που πολλοί (και όχι αδικαιολόγητα) έχουν κατηγορήσει ως παράγοντες κοινωνικής απομόνωσης και μοναξιάς, για να βγει ο κόσμος από το σπίτι του. Δεν γνωρίζουμε αν το εγχείρημα θα στεφθεί από επιτυχία, είναι όμως μια καινοφανής προσέγγιση.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1 Η συνέντευξη του Eco στο περιοδικό *Wired* βρίσκεται στη διεύθυνση:

http://www.wired.com/wired/5.03/features/ff_eco.html

2 Στοιχεία για τη δράση της Soros Foundation υπάρχουν στη διεύθυνση

<http://www.soros.org/>

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ

• Νέα περίοδος και όλος ο Τύπος αναδιοργανώνεται. Νέες εφημερίδες είναι στα σκαριά, όσες κυκλοφορούν αρχίζουν να σκέφτονται μικρές ή μεγαλύτερες βελτιώσεις, ενώ και τα τηλεοπτικά δίκτυα προετοιμάζονται για έναν θερμό χειμώνα – και, για την ώρα, προτιμούν να αγνοούν την δαμόκλειο σπάθη του Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου που με τη σημερινή μορφή του φαίνεται ότι είναι αποφασισμένο να χτυπήσει αρκετά σκληρά (στα θυλάκια των ιδιοκτησιών) τις δεοντολογικές παραβάσεις. Σ' αυτό το τηλεοπτικό πεδίο, ιδιαίτερα, αναμένεται και η έναρξη λειτουργίας του νέου σχήματος της ΕΡΤ: με το πρώτο δημόσιο κανάλι να εξειδικεύεται στην κάλυψη της επικαιρότητας, με ειδησεογραφία και το σχολιασμό της, και το δεύτερο να ρίχνει το βάρος στο ψυχαγωγικό πρόγραμμα – για να δούμε σε τι θα το διαφοροποιήσουν από την τηλεόραση της κοινωνίας της αγοράς τα νέα του σήριαλ.

• Αν κρίνουμε, ωστόσο, από τον τρόπο με τον οποίο κάλυψε η δημόσια τηλεόραση τους δεκαήμερους αγώνες του Παγκόσμιου Πρωταθλήματος Στίβου, μάλλον δεν πρέπει να είμαστε και πολύ αισιόδοξοι για την αλλαγή που εμπνεύστηκε και υλοποιεί ο Παν. Παναγιώτου. Η δημοσιογραφική δουλειά, ιδίως, ήταν επιεικώς αστεία. Σαρδάμ, λάθη και εθνικός οίστρος από τους εκφωνητές, που απέδιδαν συνεχώς στην ατυχία κάθε αποτυχία έλληνα αθλητή αν μη τι άλλο δεν δείχνουν επαγγελματισμό. Κι αν χρειά-

ζεται κάτι η ενημερωτική δημόσια τηλεόραση είναι ο επαγγελματισμός. Άσε που δεν υπηρετεί και την υποστήριξη της ελληνικής υποψηφιότητας για την Ολυμπιάδα του 2004. Καλύτερα, εδώ που τα λέμε.

• Στο μεταξύ, ο ανταγωνιστικός (στο κρατικό ενημερωτικό κανάλι) ΣΚΑΪ (!) επανέφερε στο δελτίο του τον ναύτη Νίκο Ευαγγελάτο – ο οποίος υπηρετεί τη θητεία του. Κι όσο σκεπτομαι ότι, ίσως και σήμερα, σε κάποια «μαύρα» τάγματα του Ελληνικού Στρατού απαγορεύεται ως και η ανάγνωση των εφημερίδων...

• Ποιος φανταζόταν ότι τα ονόματα των εθελοντών για την Ολυμπιάδα που δημοσιεύονταν τακτικά στα Νέα θα συγκεντρώνονταν σε ένα δίτομο, πολυτελώς δεμένο «έργο», που θα παραδιδόταν, υπό τα φώτα της απλέρου δημοσιότητας, στα χέρια της κ. Δασκαλάκη-Αγγελούλου από τα χέρια του διευθυντού της εφημερίδας, κ. Α. Καραπαναγιώτη; Το ερώτημα θα μπορούσε και να διατυπωθεί ως εξής: «Ποιος υπηρετεί ποιον; Τα ιδεώδη τα συμφέροντα; Ή το αντίθετο;».

• «Κώστας Λαλιώτης: Η αλεπού των υπονόμων. Πάντα σκυφτός, πάντα μουλωχτός – με συνωμοτική φωνή και άθλια ελληνικά – είναι ίσως ο πιο κρυφίνους και αντιπαθητικός βουλευτής του Εθνικού Κυβερνοδιαστήματος. Ακόμα κι ο Κεδίκογλου, αυτός ο διαλεκτικός της τεστοστερόνης, είναι πιο αποδεκτός, ως πιο εκτεθειμένος. Ενώ ο μεταμοντέρνος media-planner, η χαμηλόφωνη πλην colourful

Ο ΓΡΑΠΤΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

Δυόμισι ώρες περίπου κράτησε η συζήτηση στην Επιτροπή Πολιτισμού και ΜΜΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, για την έκθεση της ευρωβουλευτού Κατερίνας Δασκαλάκη σχετικά με τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στον γραπτό Τύπο.

Η Κατερίνα Δασκαλάκη, δημοσιογράφος με μακρά θητεία στα γραπτά μέσα, επέστησε την προσοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Κομισιόν στα προβλήματα που παρουσιάζονται, αλλά και στις προοπτικές που ανοίγονται και για τον γραπτό Τύπο στην νέα Κοινωνία των Πληροφοριών, και υπογράμμισε την ανάγκη μιας πανευρωπαϊκής εκστρατείας ενημέρωσης – από το σχολείο ήδη – προκειμένου να αναθερμανθεί το ενδιαφέρον για την ανάγνωση. Αναφέρθηκε στη σύμφυτη με την ιστορία του ευρωπαϊκού πολιτισμού πορεία του γραπτού Τύπου, που είναι στην πρώτη γραμμή σε ό,τι αφορά την προάσπιση των δημοκρατικών αρχών και ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στην έκθεση αυτή καλείται η Επιτροπή να μελετήσει τα επιμέρους προβλήματα που παρουσιάζονται στον γραπτό Τύπο, με δεδομένο πάντοτε το γεγονός ότι οι κατεχόμενοι αρμόδιοι για να συζητήσουν είναι οι κοινωνικοί εταίροι. Η Επιτροπή καλείται επίσης να ενθαρρύνει την εξωτερική διαβούλευση και να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για ευρύτερο προβληματισμό και δημοσιο διάλογο σχετικά με τις νέες σκληρές συνθήκες ανταγωνισμού που δημιουργούνται για τα γραπτά μέσα στο νέο επικοινωνιακό περιβάλλον.

Ζητείται επιπλέον να εξετασθεί το ενδεχόμενο κοινών ρυθμίσεων στον ΦΠΑ με στόχο το κατώτερο δυνατό όριο, καθώς και το ενδεχόμενο κοινών ρυθμίσεων για μειώσεις στα τέλη διακίνησης του Τύπου. Ειδική αναφορά γίνεται στα μικρά, ειδικά, λογοτεχνικά και επιστημονικά έντυπα, καθώς και στον Τύπο της περιφέρειας.

Ιδιαίτερη, βεβαίως, αναφορά γίνεται στους δημοσιογράφους. Υπογραμμίζεται η ανάγκη απελευθέρωσης κονδυλίων από τα υπάρχοντα κοινοτικά προγράμματα για την κατάρτισή τους, αλλά τονίζεται και η ανάγκη προστασίας των ηθικών και πνευματικών τους δικαιωμάτων στο νέο πλαίσιο που διαμορφώνεται.

personality του Σοσιαλιστικού Κινήματος – δεν ξέρεις από πού θα σου τη φέρει. Τουλάχιστον, είναι παρηγορητική η σκέψη ότι, έστω λόγω φωνής και παρουσίας, αποκλείεται να ηγηθεί τον κόμματος.»

• Τα παραπάνω έγραφε ο Στάθης Τσαγκαρουσιάνος στο πρώτο τεύχος του περιοδικού του 01, που είχε κυκλοφορήσει τον Δεκέμβριο του 1993. Και πράγματι, ο Λαλιώτης του την έφερε. Έκανε αγωγή στον δη-

μοσιογράφο και του πήρε εκατομμύρια ως δημοσιογράφου, και άλλα 15 ως εκδότη. Περίμενε, βέβαια, μερικά τμήματα. Η αγωγή στρεφόταν και στον κ. Τσαγκαρουσιάνο για δημοσίευμα του τελευταίου τεύχους του περιοδικού που κλοφόρησε υπό τη διεύθυνσή του.

• Η πλάκα είναι ότι στο ίδιο πρώτο εκείνο τεύχος, ο κ. Τσαγκαρουσιάνος σχολίαζε και τον κ. Δήμητρα Παπανδρέου.

«...Τα media θα κομματιάζουν, θα παραμορφώνουν, θα μεγεθύνουν και θα σμικρύνουν ό,τι δεν έχει επαρκές ηθικό και διανοητικό περίγραμμα για να τους αντισταθεί», έγραφε. Στο επίμαχο τεύχος, μαζί με το δημοσίευμα για τον κ. Λαλιώτη, που κρίθηκε συκοφαντικό, υπήρχε και συνέντευξη της Δήμητρας. Όλοι κάνουμε λάθη μπροστά στο άγχος της επιτυχίας, όμως, ε;

• Παρ' όλα τα λάθη του, ο Στάθης Τσαγκαρουσιάνος συνεχίζει να είναι μια από τις πιο απρόβλεπτες και ενδιαφέρουσες πένες του ελληνικού Τύπου. Και οι *Εικόνες του Κόσμου*, με νέο εκδοτικό σχήμα, εκτός της αγκάλης *Αλαφούζου*, ίσως είναι το πιο αξιανάγνωστο εικονογραφημένο περιοδικό.

• Ο Λαλιώτης, όμως, τα πήρε και από τον *Ψωμιάδη* του *Ονόματος* – και της νύχτας. 30 τα εκατομμύρια, αποζημίωση για συκοφαντική δυσφήμιση. Γάτα...

• Η είδηση δημοσιεύθηκε στο κυριακάτικο *Παρόν* και έχει ενδιαφέρον: Πληροφορίες που διέρρευσαν από το υπουργείο Τύπου, αναφέρει η εφημερίδα, μιλούν για «σκανδαλώδη διαχείριση μεγάλων χρηματικών ποσών από υπεύθυνο γραφείου Τύπου σε μεγάλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Πάντα κατά το *Παρόν*, «ο εν λόγω υπεύθυνος, που είναι και μόνιμος υπάλληλος του κλάδου ΠΕ2, κατάφερε να καρπωθεί δι' ιδιον όφελος χιλιάδες δολάρια τον μήνα, για μεγάλο διάστημα, ως "μεταφρα-

στικά". Τα ποσά δε αυτά φέρεται ότι τα δικαιολογούσε με "πλαστές αποδείξεις".» Ποιος άραγε, να είναι ο εν λόγω μικρυρέρης που φωτογραφίζει το δημοσίευμα; Και αν είναι όντως έτσι, τι θα πράξει η προϊσταμένη του αρχή – και ο υπουργός, ο κ. **Ρέππας**;

• Πολιτιστικό ένθετο κυκλοφορούσε το καλοκαίρι που μας πέρασε το επιτελείο της *Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας*. Λεπτομέρειες, προσεχώς.

• *Μικρή Λουλού*: Ξανακυκλοφορεί το πιο τρυφερό και πνευματώδες εικονογραφημένο, σε μηνιαία έκδοση κόμικς, που οι μεγαλύτεροι θα το θυμούνται από τις εκδόσεις *Πεχλιβανίδη*, που έβγαζε και τα *Κλασσικά Εικονογραφημένα*. Από τις εκδόσεις *Modern Times* του **Κώστα Γιαννίκου**, που είναι και διευθυντής του καναλιού *Star*.

• Στο μεταξύ, το *Μεγάλο Μίκυ* του *Τερζόπουλου* (όχι, αριστεροί μας φίλοι, ο Ντόναλντ δεν είναι απατεώνας) κλείνει τριάντα χρόνια συνεχούς μηνιαίας κυκλοφορίας και προσφέρει στους αναγνώστες του μπλουζάκι με τη στάμπα του ποντικού των κόμικς. Σε μέγεθος large – εγώ το πήρα κιόλας.

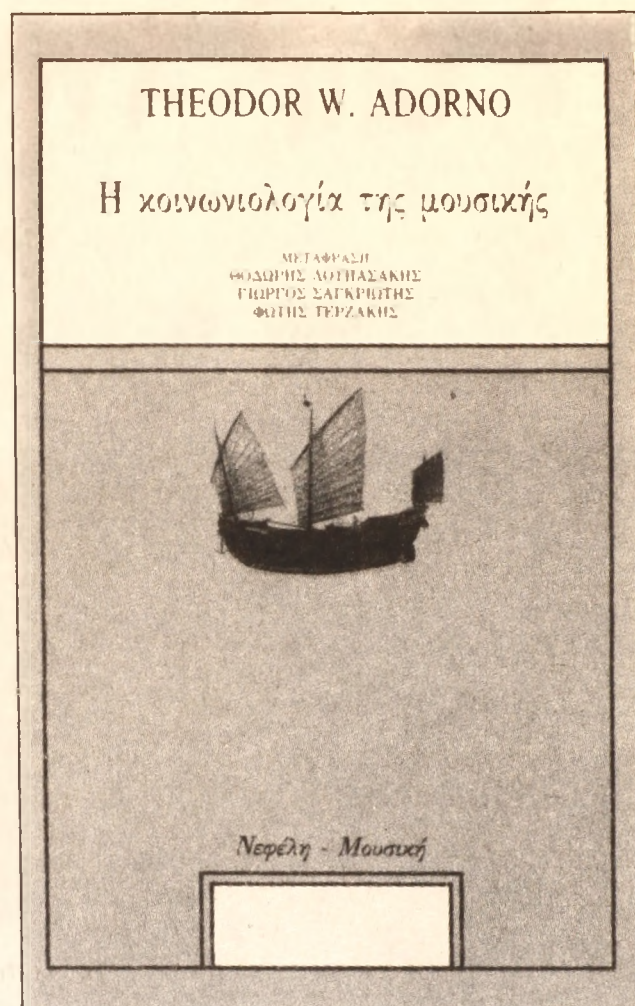
• Σεπτέμβριος, το *Αντί* ξανακυκλοφορεί, ξαναβγαίνει και η *Εποχή*, επανέρχονται και τα *Ενθέματα της Αυγής*. Να

χουν και όσοι κάνουν σελίδες με ερμηνείες από τον Τύπο να κορφολογούν...

THEODOR ADORNO

Η Κοινωνιολογία της Μουσικής

Ένα απάνθισμα από τα μουσικολογικά κείμενα του Th. W. Adorno, όπου ο αναγνώστης συναντά από λεπτούς φιλοσοφικοαισθητικούς στοχασμούς μέχρι δύσκολες τεχνικές αναλύσεις της γλώσσας, της Νέας μουσικής, από μονογραφίες που αφορούν ένα συγκεκριμένο συνθέτη (Μάλερ), μέχρι αναλύσεις της κοινωνικής λειτουργίας της σύγχρονης μαζικής κουλτούρας, της ελαφράς μουσικής, της τζαζ, της κλασικής μουσικής.

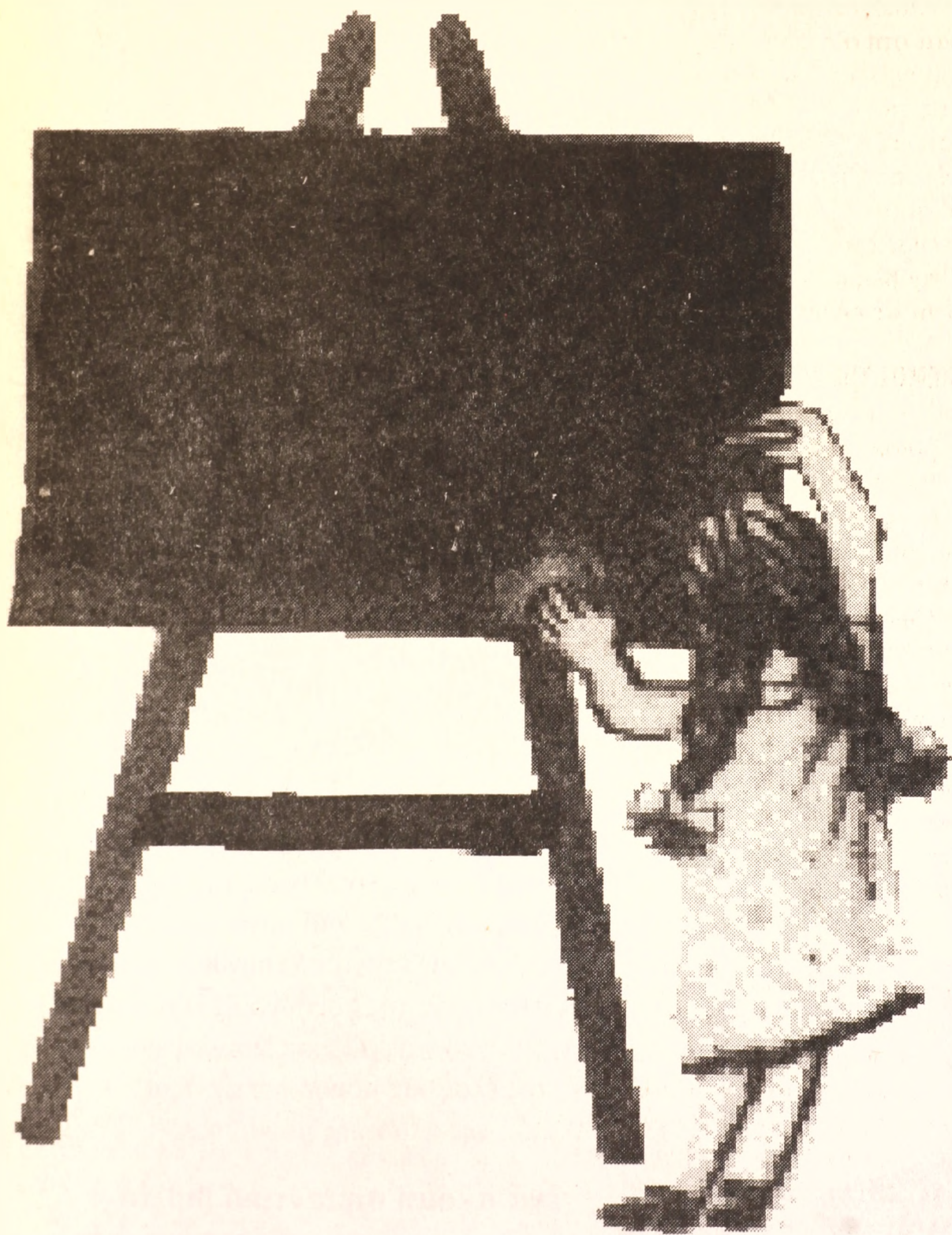
ένα ακόμη σημαντικό βιβλίο
στη μουσική σειρά της ΝΕΦΕΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093
ΣΤΟΑ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΖΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 10 564, Τηλ. 32.22.846

Η αγωνία για την επετηρίδα πριν απ' την κατάργησή της (;)

του Ηλία Κανέλλη

Επί ένα τρίμηνο, την περασμένη χρονιά, οι καθηγητές της Δημόσιας Μέσης Εκπαίδευσης έκαναν απεργία διαρκείας. Τα κύρια αιτήματά τους: μισθολογικά. Οι αμοιβές των εν ενεργεία εκπαιδευτικών, και δευτερευ-

όντως κάποια άλλα, θεσμικού τύπου, αιτήματα, που δεν τα θυμάται κανένας. Βεβαίως, το τρίμηνο ήταν κουραστικό. Οι συνδικαλιστές, ιδίως, της ΟΛΜΕ, και κάποιοι πολιτικά συνειδητοποιημένοι στον αριστερό χώρο εκπαιδευτικοί «τράβηξαν» τον

μαζικό χαρακτήρα των κινητοποιήσεων, κάθε τρεις και λίγο συγκεντρώνονταν μπροστά στο υπουργείο Παιδείας, αρθρογραφούσαν στον Τύπο κηρύσσοντας το δικαίο του αγώνα τους και, γενικώς, έκαναν ό,τι μπορούσαν για να πείσουν περί του δικαίου που οδήγησε στις κινητοποιήσεις. Περίπου τρεις μήνες αργότερα η απεργία είχε εκφυλισθεί, ώστε να μην χρειασθεί καν το κράτος να προσφύγει στους γνωστούς κατασταλτικούς τρόπους για τον τερματισμό της. Οι εκπαιδευτικοί επανήλθαν στα σχολεία και, ως το τέλος της χρονιάς, αναλώνονταν σε μάχη χαρακωμάτων για το πώς θα καλυφθούν όσο το δυνατόν οι χαμένες ώρες διδασκαλίας, χωρίς να θυγούν εργασιακά δικαιώματα. Ύστερα, ήρθαν οι Πανελλαδικές εξετάσεις, τα αμφιλεγόμενα θέματα των εκθέσεων, τα θέματα της Ιστορίας (όπου για μία ακόμη φορά επιβραβεύθηκε η ικανότητα στην απομνημόνευση) και ξεχάστηκε, ως είθισται, η ταιλαιπωρία των μαθητών της περασμένης χρονιάς.

Ο αγώνας των καθηγητών της περασμένης χρονιάς, χωρίς να γίνεται εν αδίκω, δίνοντας έμφαση στο μισθολογικό θέμα και λαμβάνοντας το χαρακτήρα της αντιδικίας του κλάδου των εκπαιδευτικών με την κυβέρνηση και ιδίως με τον υπουργό Παιδείας **Γεράσιμο Αρσένη**, δεν βρήκε συμπαράστατη το κοινωνικό σώμα, γι' αυτό και απέτυχε. Δεν βρήκε συμπαράσταση στην κοινωνία γιατί, στη διάρκειά της, δεν επιχειρήθηκε καν να συζητηθεί το πιο καυτό πρόβλημα της εκπαίδευσης σήμερα: ο ρόλος του δημόσιου σχολείου και ιδίως της μέσης βαθμίδας του. Ένα πράγμα μόνο κατάφερε. Να εμφανιστεί ο υπουργός, τον οποίο ελεεινολογούσαν οι αριστεροί εκ

των συνδικαλιστών ως πατριδοκάπηλο και αδιάφορο για το υπουργείο, στο οποίο ορίστηκε, σαν διαπρύσιος υποστηρικτής και ενσαρκωτής μιας γενναίας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης – που, υποτίθεται, καλείται τώρα να προχωρήσει και να βαθύνει.

Αλλά αςβάλουμε κάποια τάξη στη συζήτηση...

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Το είχαμε πει σε όλους τους τόνους, θα το επαναλάβουμε ξανά: Οποιαδήποτε μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση δεν μπορεί να σταθεί αν δεν επαναπροσδιορισθεί ο ρόλος του λυκείου. Έγραφε σχετικά ο καθηγητής **Κώστας Γαβρόγλου** (Αντί, τχ. 627, 31.1.1997) για το λύκειο – και είναι σαν να μην τα έγραψε ποτέ, ούτε αυτός ούτε και πολλοί άλλοι:

«Λέγεται ότι το λύκειο αποτελεί τον προθάλαμο για τα πανεπιστήμια. Είναι μια απολύτως ανακριβής και βαθιά λαθεμένη διαπίστωση. Γιατί μια τέτοια διαπίστωση υπονοεί ότι ο αποκλειστικός ρόλος του λυκείου είναι να προετοιμάζει για τα πανεπιστήμια και, άρα, επιτελεί έστω αυτόν το ρόλο. Η πραγματικότητα, όμως, είναι ακόμα πιο ρεαλιστική. Το λύκειο δεν φαίνεται να παίζει κανέναν απολύτως ρόλο για την εισαγωγή στα πανεπιστήμια. Δεν έχει ούτε την ευθύνη προετοιμασίας των υποψηφίων για τα πανεπιστήμια, αφού η ευθύνη αυτή έχει απεμποληθεί στα φροντιστήρια. Το λύκειο ως θεσμός και το διδακτικό προσωπικό ως σώμα θεωρούν πως η εισαγωγή στα πανεπιστήμια είναι ένα πρόβλημα που πρέπει να λυθεί ανάμεσα στους μαθητές και τα φροντιστήρια, στα οποία έχουν επιλέξει να πηγαίνουν. Ιδιαίτερα, στα δύο τελευταία χρόνια του λυκείου και κυρίως στα δημόσια σχολεία, οι μαθητές και οι μαθήτριες ελάχιστα ασχολούνται με τα του σχολείου. Έτσι, η παρακολούθηση των μαθημάτων στο λύκειο έχει καταντήσει να είναι μια αναγκαστική ιεροτελεστία με ανύπαρκτη εκπαιδευτική διαδικασία». Λίγο μετά, με τη λήξη της απεργίας, οι θέσεις αυτές αποδείχθηκαν απολύτως σωστές. Τρεις μήνες χαμένης εκπαιδευτικής διαδικασίας, κι ήταν σαν να μην έλειπε τίποτα από τους μαθητές. Το αντίθετο, μάλιστα. Βρήκαν πολύ περισσότερο χρόνο για να ετοιμαστούν στο φροντιστήριο για τις εξετάσεις.

Όταν, λοιπόν, τα προβλήματα της εκπαίδευσης είναι βαθύτατα, διαρθρωτικά και χρονίζοντα, είναι τουλάχιστον παράξενο που οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των

εκπαιδευτικών αρνούνται να ορίσουν τα νέα δεδομένα, να δουν τις εξελίξεις και, κυρίως, να ορίσουν το λύκειο ως χώρο στον οποίο θα μπορούν να διεκδικήσουν αναβαθμισμένο τον δικό τους ρόλο στην κοινωνική διαδικασία. Η άρνησή τους να μιλήσουν για το χαρακτήρα και το ρόλο του λυκείου, νομοτελειακά, περιθωριοποιεί οποιαδήποτε κινητοποίησή τους για οποιοδήποτε μισθολογικό ή συναφές αίτημα που να αφορά τα εργασιακά του κλάδου, ενώ δίνει τη δυνατότητα στους κακεντρεχείς (αλλά και σε λιγότερο κακεντρεχείς) να μιλούν για συντεχνιακές διεκδικήσεις.

Κυρίως, όμως, επιτρέπουν στις κυβερνητικές επιλογές –πρόχειρες, εμβολωματικές, και στη συγκεκριμένη περίπτωση της μεταρρύθμισης Αρσένη, οικονομίστικες (κύριος στόχος είναι ο περιορισμός της μετανάστευσης φοιτητών για σπουδές σε ξένα πανεπιστήμια και η εξοικονόμηση συναλλάγματος)– να εμφανίζονται ως μοναδικές λύσεις· ασχέτως αν δεν επιλύουν κανένα πρόβλημα, τουλάχιστον προς την αιτούμενη κατεύθυνση.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑΣ

Οι «μεταρρυθμίσεις» του υπουργείου Παιδείας βρίσκουν τους εκπαιδευτικούς σε κενό σοβαρής πολιτικής στάσης. Προβλέπουν την καθιέρωση ενιαίου τύπου λυκείου· υιοθετούν την «διά βίου εκπαίδευση» (σχέδιο που είχε προετοιμασθεί επί υπουργίας **Γ. Παπανδρέου - Γ. Πασχαλίδη**)· εξαγγέλλουν την κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων για τα ΑΕΙ, χωρίς να διατυπώνεται ρητά αν και πώς θα προσαρμοσθούν τα ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα για να υποδεχθούν τους ως σήμερα υπεράριθμους· βρίσκουν τρία πανεπιστήμια που δέχονται ασμένως να δεχθούν υπεράριθμους φοιτητές από τη φετινή κιόλας χρονιά (χωρίς να έχουν απαντηθεί στοιχειώδη ερωτήματα, όπως το πού θα στεγάζονται αυτοί οι υπεράριθμοι, ποίους κύκλους σπουδών θα παρακολουθούν κ.λπ.)· ανοίγουν ρωγμή στο, ως σήμερα αδιαμφισβήτητο, σύστημα της δωρεάν δημόσιας εκπαίδευσης, αφού στον νέο νόμο προβλέπεται να πληρώνουν δίδακτρα κάποιες κατηγορίες φοιτητών· τέλος, καταργούν σταδιακά την επετηρίδα των καθηγητών και προβλέπουν ένα σύστημα αξιολόγησης των υπό πρόσληψη πτυχιούχων.

Το οξύμωρο είναι ότι, από όλες αυτές τις διατάξεις, και από άλλες που επίσης προβλέπει το νομοσχέδιο, και που θα ήταν πρόκριμα και υπόθεση εργασίας σε έναν διάλογο για το χαρακτήρα της δημόσιας

εκπαίδευσης, του λυκείου αλλά και του πανεπιστημίου, οι εκπαιδευτικοί «τσιμπούν» την τελευταία. Τη δουλίτσα «τους», τη σιγουριά του Δημοσίου άνευ όρων, την πεπατημένη. Κάνουν την επετηρίδα κυρίαρχο ζήτημα, προεξαγγέλλουν θερμό δεύτερο γύρο στη διάρκεια του οποίου πιστεύουν ότι θα τους δοθεί η δυνατότητα να λύσουν τις διαφορές τους με τον κ. Αρσένη, «τιμωρώντας» τον αναδρομικά και για το ότι τους υποχρέωσε σε υποχώρηση τον περασμένο χειμώνα.

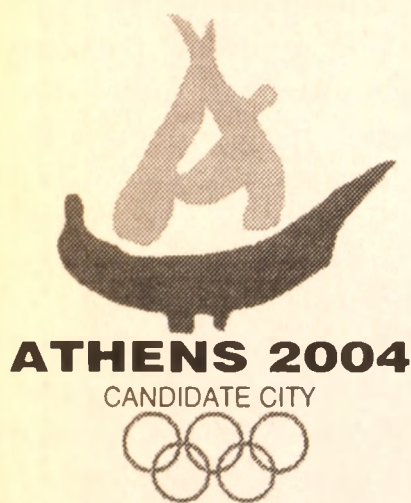
Στο μεταξύ, φαίνεται ότι οι «εχθροπραξίες» που θα ακολουθήσουν θα κρύψουν την ουσία: το λύκειο θα συνεχίσει να μην προσδιορίζεται ως αυτόνομη βαθμίδα που θα δίνει ουσιαστικά εφόδια γνώσης στους μαθητές του· η παραπαιδεία, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, θα συνεχίσει να στοιχειώνει τις μέρες και τις νύχτες των μαθητών που θα επιδιώκουν την επιτυχία σε σχολές κύρους ενώ, μοιραία, η άρον άρον μαζικοποίηση των υπόλοιπων ανώτερων και ανώτατων σχολών μοιραία μοιάζει να οδηγεί στην υποβάθμιση των πτυχίων μεγάλου μέρους εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Για να τελειώνουμε. Ο πόλεμος της επετηρίδας δεν έχει λόγο ύπαρξης, διότι η επετηρίδα δεν έχει λόγους ύπαρξης. Το σύστημα διορισμού με την επετηρίδα είναι τυφλή πρόσληψη, όπως τυφλή πρόσληψη είναι και η ρουσφετολογική. Ας μην τρομάζει η αξιολόγηση· όλοι οι εργαζόμενοι αξιολογούνται, σε καθημερινή βάση. Προτείνουμε οι συνδικαλιστές εκπαιδευτικοί να αντιληφθούν το συντομότερο ότι η δημόσια εκπαίδευση, την οποία υποτίθεται ότι προασπίζουν, χρειάζεται την ουσιαστική συμβολή τους για να αποκτήσει ουσία και αντίκρισμα στις ανάγκες της κοινωνίας. Αν το συνειδητοποιήσουν γρήγορα, υπάρχουν ελπίδες να ανοίξει μια πραγματικά ουσιαστική συζήτηση για το ρόλο της εκπαίδευσης στην κοινωνία, για τη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Αν δεν το συνειδητοποιήσουν, απλώς, αφήνουν ανοιχτό το πεδίο στον Γεράσιμο Αρσένη και στην πολιτική του. Η οποία, αν περάσει επί της ουσίας, του ανοίγει το δρόμο να παριστάνει όχι κατ' επιφασιν αλλά και επί της ουσίας το ρόλο που επιζητεί: του πόλου εξουσίας με επιρροή και συσπειρωμένες σημαντικές πολιτικές δυνάμεις μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Ας σκεφτούν, τουλάχιστον οι αριστεροί συνδικαλιστές, αν θέλουν αυτή την προοπτική. Και μάλιστα, έπειτα από μια νέα, βέβαιη, ήττα του καινούργιου αγώνα τους.

Καλή τύχη... Κέιπ Τάουν

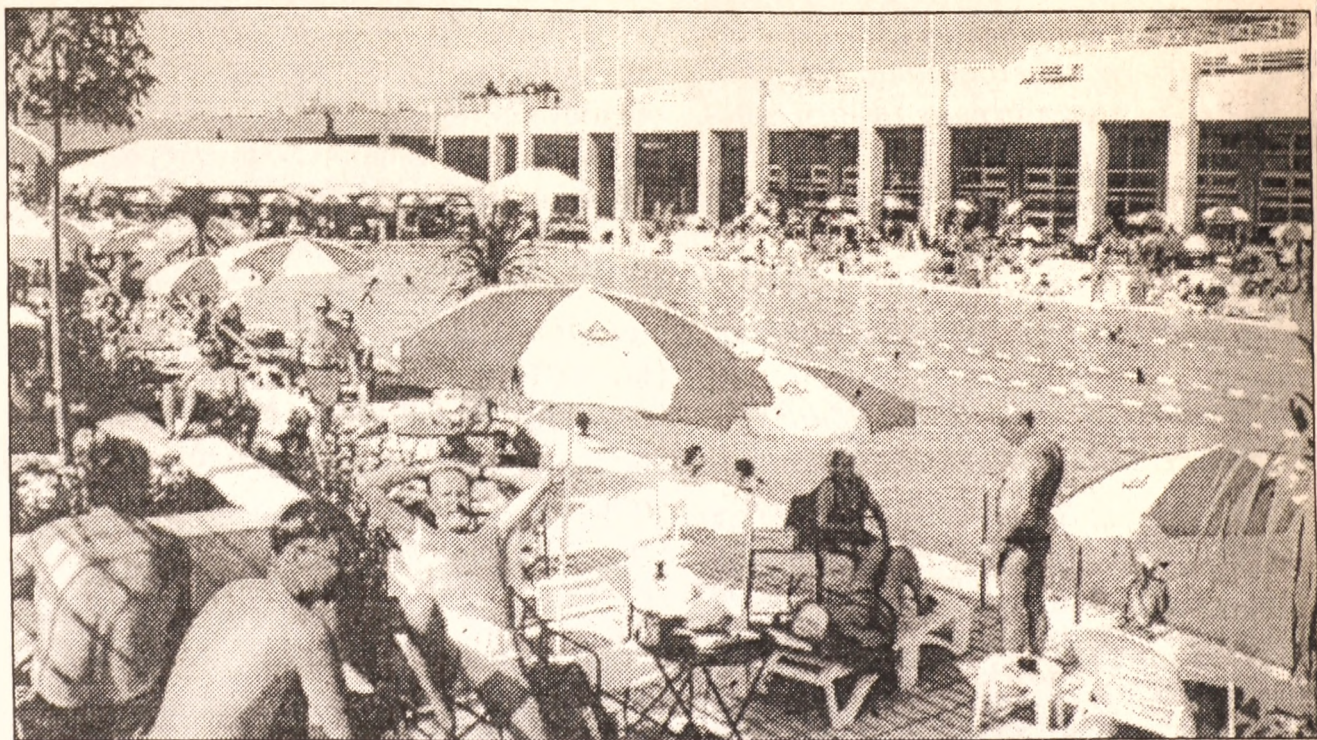
του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Σε λιγότερο από μία εβδομάδα, στις 5 Σεπτεμβρίου, θα μάθουμε, επιτέλους, αν θα κλάψουμε ή θα γελάσουμε. Οι αθάνατοι της ΔΟΕ θ' αποφασίσουν τη διοργανώτρια πόλη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και η απόφασή τους είναι ικανή να προκαλέσει μέχρι και διπλωματικό επεισόδιο. Ακόμα και οι τελευταίοι αφελείς, που πίστευαν ότι ο αθλητισμός δεν συνδέεται άμεσα με την πολιτική και το χρήμα, θα πείστηκαν για τη στενή σχέση τους μετά τη διοργάνωση στην Αθήνα του Παγκόσμιου Πρωταθλήματος Στίβου, το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου.

Αν μια χώρα είναι ικανή να πιστέψει ότι κινδυνεύει από τον **Π. Νεμπιόλο**, αν το έλλειμμα των 20 δισ. είναι τόσο αμελητέο ώστε ήδη να έχει ξεχαστεί, αν θεωρείται φυσιολογικό να υπογράφονται αποικιακές συμβάσεις, να σπαταλούνται τεράστια ποσά για την αβασάνιστη δουλοπρεπή φιλοξενία ξένων δημοσιογράφων και λοιπών επισήμων –μπας και τους περισσέψει κανένας καλός λόγος για την αθηναϊκή υποψηφιότητα– αλλά και για την κατασκευή της περιβόητης αψίδας της κακογουστιάς, τότε γίνεται εύκολα ορατή η σχέση ανάμεσα στο αθλητικό και ολυμπιακό ιδεώδες με την πολιτική και τις μπίζνες.

Το Αντί εδώ και αρκετό καιρό διατύπωσε τις αντιρρήσεις του γι' αυτήν τη μεγάλη ιδέα, αναφέροντας διεξοδικά τις οικονομικές, περιβαλλοντικές και αισθητικές συνέπειες. Όπως και πριν από την υποψηφιότητα του '96, έτσι και τώρα όσοι τάχθηκαν κατά της υποψηφιότητας περιθωριοποιήθηκαν και απομονώθηκαν. Αλλά αυτή τη φορά το χορό της Ολυμπιάδας, όπως ήταν αναμενόμενο, τον σέρνουν και όλοι οι καταξιωμένοι καλλιτέχνες μας. **Νταλάρας, Αλεξίου, Μητροπάνος, Κατσιμιχαίοι** ακόμα και ο **Λ. Κηλαηδόνης** –«ανασταίνο-

«Και ελπίζουμε να σας ξαναδούμε εδώ, στην Αθήνα, το 2004».

ντας» ακόμα το πάρτυ της Βουλιαγμένης–προσυπέγραψαν με τις συναυλίες τους την υποψηφιότητα της Αθήνας. Αναμφίβολα, ο πρωθυπουργός αλλά και οι οικονομικοί υπουργοί της κυβέρνησης δεν δείχνουν να κόπτονται ιδιαίτερα για την ανάληψη των αγώνων. Ο **Κ. Σημίτης** ήδη έχει ξεκαθαρίσει ότι δεν θα παραστεί στην τελετή της ψηφοφορίας των αθάνων στις 5 Σεπτεμβρίου, όπου η αθηναϊκή υποψηφιότητα θα

εκπροσωπηθεί από τον υφυπ. Αθλητισμού κ. **Φούρα**. Ούτε η κυβέρνηση –που είναι σίγουρο ότι έχει αντιληφθεί πως η συζήτηση με την Ε.Ε. και η ανάληψη των Ολυμπιακών είναι ασύμβατες έννοιες– αλλά κυρίως ούτε το 96% του πληθυσμού της χώρας νοιάζεται ιδιαίτερα για την αθηναϊκή υποψηφιότητα.

Άλλοι είναι αυτοί που κόπτονται για να αγιάσουν τη χώρα μας με το ολυμπιακό

πνεύμα. Και δεν είναι διόλου άγνωστοι: Η «σιδηρά» κυρία **Αγγελοπούλου-Δασκαλάκη** –που φιλοδοξεί να χαιρετίσει, σύμφωνα με παλιότερες δηλώσεις της, την έναρξη των αγώνων στο Παναθηναϊκό Στάδιο– και ο σύζυγός της –ο κυριότερος απ' τους εγχώριους χορηγούς της αθηναϊκής υποψηφιότητας–, ο κύριος δήμαρχος –που βρήκε την καλύτερη ευκαιρία για να φτιάξει το ήδη φτιασιδωμένο προφίλ του– και οι ορδές των παρατρεχάμενων, που φιλοδοξούν να τιμηθούν, έστω και ένα ψίχουλο, απ' την πίτα του Αθήνα 2004! Εργολάβοι που ονειρεύονται κονδύλια και γυαλίζει το μάτι τους, δημοσιογράφοι που έχουν ήδη αρχίσει να ροκανίζουν –όταν δεν αλληλομαχαιρώνονται πισώπλατα– από το ταμείο της υποψηφιότητας μέσω της ανάληψης των γραφείων Τύπου και αμέτρητοι άλλοι που έχουν πειστεί ότι στις 6 Σεπτεμβρίου, αν η Αθήνα κερδίσει την Ολυμπιάδα, θ' αρχίσει να βρέχει πεντοχίλιαρα.

Είναι γνωστό ότι άλλες υποψήφιες πόλεις έχουν μεγάλα προβλήματα με όσους τάσσονται εναντίον της διοργάνωσης της Ολυμπιάδας στην πόλη τους. Στη Στοκχόλμη οι εθνικιστές έχουν βάλει μέχρι τώρα 10 βόμβες, ενώ στη Ρώμη οι ψίθυροι ενάντια στην ανάληψη έχουν μετατραπεί και σε κραυγές. Στην Αθήνα δεν κουνιέται φύλλο. Όσοι εναντιώνονται στην υποψηφιότητα έχουν βαφτιστεί εδώ και καιρό προδότες. Με αλαζονεία, ακόμα και ο Ολυμπιονίκης **Π. Δήμας** κόντευε να δείξει τον δημοσιογράφο **Φ. Συρίγο** επειδή απλώς διαφωνούσε με τα γραφόμενά του, στα οποία ανέλυε τις συνέπειες της ανάληψης και τασσόταν εναντίον της. Όταν το ολυμπιακό πνεύμα της άμιλλας δεν αγγίζει ούτε τους Ολυμπιονίκες τότε σίγουρα κάτι δεν πάει καλά.

Τα ψέματα τέλειωσαν. Σε λιγότερο από μία εβδομάδα θα μάθουμε τα νέα. Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι ακόμα κι αν η Αθήνα χάσει κι αυτή την Ολυμπιάδα, τα έξοδα δεν τα πληρώνει εξ ολοκλήρου η πολύπαθη χώρα μας. Η προηγούμενη χαμένη Ολυμπιάδα μίας στοίχισε κάτι παραπάνω από ένα τρις. Υπολογίζοντας ότι η υποψηφιότητα του 2004 προβλήθηκε πιο «επίμονα», το ποσό για την προώθηση –και αυτή τη φορά– ήταν πολύ μεγαλύτερο. Επειδή στις 6 Σεπτεμβρίου δεν θέλουμε να επισκεφθούμε για τελευταία φορά την Πάρνηθα, το Σχοινιά, τον φαληρικό όρμο και τους υπόλοιπους εναπομειναντες ελεύθερους χώρους της πρωτεύουσας δεν μας απομένει παρά να μονολογήσουμε, τη στιγμή της κρίσης, «καλή τύχη... Κέιπ-Τάουν!».

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΠΑΡΑΤΡΑΓΟΥΔΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

- Εν αρχή ην, βεβαίως, το βαβυλωνιακό ζιγκουράτ, διασκευασμένο με νοβοπάν σε αρχαιοπρεπή Προπύλαια, στο Παναθηναϊκό στάδιο. Ο σκηνογράφος **Νίκος Πετρόπουλος**, υπεύθυνος για την κατασκευή, στις αντιδράσεις (πολλές και ποικίλες) που μιλούσαν για την κλίμακα, αντέτασσε τη λειτουργικότητα του σκηνικού στο τηλεοπτικό σόου που θα σημάδευε την έναρξη του Παγκοσμίου Πρωταθλήματος Στίβου. Όσοι ήρθε η ώρα του σόου και διαπιστώσαμε ότι θα χρησίμευε ως ανάχωμα στην καθημερινή ζωή –στην αρχιτεκτονική και την κυκλοφορία στους δρόμους της Αθήνας–, που δεν έπρεπε να καλύπτει την τηλεοπτική εικόνα (επίγειου παραδείσου), επαυξημένη με μια γερή μείξη τρισχιλιετούς εθνικού κλέους ανάμεικτου με την κατοχή και τη χρήση της τεχνολογίας. Μεταμοντερνισμός; Κιτς;

- Όστόσο, η «μεγαλειώδης» τηλεοπτική κάλυψη, στη λογική της, ήταν εναρμονισμένη με τις γιγάντιες διαστάσεις του σκηνικού (πολλοί μίλησαν για τη φασίζουσα έμπνευσή του). Αποτέλεσμα: η τηλεσκηνοθεσία του **Τάσου Μπιρσίμ** σκόπευσε το μεγαλειώδες, το πομπώδες, τη δύναμη εντέλει –αδιαφορώντας για τα σώματα, τα πρόσωπα, την υπόσταση των ανθρώπων, αθλητών και θεατών. Κάποιοι από τους αθλητές σκοπεύθηκαν τυχαία από την κάμερα, ενώ οι θεατές λειτούργησαν απλώς ως ντεκόρ, έτσι που κρατούσαν τα αναμμένα κεράκια για να φωτίζονται οι κερκίδες του Σταδίου. Τα υπόλοιπα, οι πυρρίχιοι των Ποντίων, π.χ., με... κολάν, ή το πλαίυμπακ του **Vangelis** και της **Μονσερά Καμπαγιέ** ήταν το κερασάκι στην τούρτα του εντυπωσιακού υπερθεάματος. Και μια καλή πρόγευση για το τι θα επακολουθήσει αν μας δώσουν και τους Ολυμπιακούς του 2004...

- Πανικοβλήθηκαν οι διοργανωτές του Πρωταθλήματος από την αδιαφορία του κοινού για τους αγώνες, ιδιαίτερα τις πρώτες ημέρες, όταν δεν υπήρχε και ελληνικό ενδιαφέρον. Το θέαμα με τις άδειες κερκίδες είναι ολότελα αποκαρδιωτικό, ιδιαίτερα όταν το κοινό δεν υπάρχει ως ντεκόρ για να γεμίζουν οι εκπεμπόμενες εικόνες.

Στη συνέχεια, φυσικά, το ντεκόρ συμπληρώθηκε – δόθηκαν και πολλά τζάμπα εισιτήρια. Κατά τ' άλλα, θριάμβευσε το αρχαίο πνεύμα αθάνατον...

- Υστερία κατά του **Πρίμο Νεμπιόλο** κατέλαβε ΜΜΕ, κοινό, μέχρι και τον **Θόδωρο Πάγκαλο**. Θαρρείς και αυτός ο άνθρωπος ήταν ο αποδιοπομπαίος στον οποίο προσωποποιούνταν όλα τα εμπόδια που θα φέρουν τη μεθεπόμενη Ολυμπιάδα στην Αθήνα. Η κριτική που ασκούσε ο μεγαλοπαράγων της IAAF στα της διοργάνωσης προκαλούσε μύδρους –ενώ, το σύνολο σχεδόν του Τύπου, τον μεμφόταν με κάθε τρόπο, μην παραλείποντας να εξαίρει τον **Χουάν Αντόνιο Σάμαρανκ** και την (πιθανή) ψήφο του υπέρ της υποψηφιότητας της Ελλάδας· κι ας ήταν, ο Σάμαρανκ, δεδηλωμένος υποστηρικτής του φρικώδους φρανκισμού. Ποιος είπε ότι ο σκοπός αγιάζει τα μέσα;

- Και μια παρατήρηση για την κ. **Γιάννα Αγγελοπούλου-Δασκαλάκη**, επικεφαλής της Κίνησης για την ανάληψη της Ολυμπιάδας του 2004 από την Αθήνα: Τα κέρδη της δεν αφορούν μόνο την τεράστια προβολή της ως προσωπικότητας «που αναλώνεται στα ιδανικά του ολυμπισμού». Ο σύζυγός, **Θεόδωρος Αγγελόπουλος**, που οδήγησε τη Χαλυβουργική στη συρρίκνωση και πλήθος εργαζομένων στην ανεργία, αναμένεται να κάνει μεγάλα κέρδη, αφού είναι εκ των βασικών προμηθευτών των περισσότερων εργολάβων σε σίδηρο, από τα βασικά οικοδομικά υλικά. Το 'να χέρι νίβει τ' άλλο.

Η.Κ.

Το Κυπριακό στο ράφι;

του Τάσου Παππά

Το ναυάγιο των συνομιλιών Κληρίδη-Ντενκτάς στο Μοντρέ, καθώς και οι κραυγαλέα ανιστόρητες και εξόφθαλμα προκλητικές απόψεις του Ετσεβίτ περί 2ου Αιγαίου και των νησιών, έδωσαν την ευκαιρία στην εσωκομματική αντιπολίτευση του ΠΑΣΟΚ και σε όσους εμφορούνται από τις ίδιες αντιλήψεις για τα θέματα εξωτερικής πολιτικής να ξιφουλκήσουν περιχαρείς κατά της συμφωνίας της Μαδρίτης.

«**Δ**υστυχώς δικαιωθήκαμε» βροντοφώναξε μέσω των *Νέων* (23.8) ο βουλευτής Θεσσαλονίκης **Στέλιος Παπαθεμελής**. Είναι βεβαίως κρίμα που ένας θεοσεβούμενος άνθρωπος ψεύδεται, προκειμένου να καλύψει την πολιτική σκοπιμότητα που υποκινεί, στη συγκεκριμένη περίπτωση, τη δράση του. «Ευτυχώς δικαιωθήκαμε» έπρεπε να πει ο κ. Παπαθεμελής, αν ήθελε να είναι σε αρμονία με την ψυχική κατάστασή του. Ο πρώην υπουργός Δημόσιας Τάξης –και όσοι από το πολιτικό, επιστημονικό και δημοσιογραφικό χώρο συμμερίζονται τις απόψεις του– δεν θέλουν την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας γιατί τρέφονται από την κρίση και την ένταση, γιατί έχουν οργανώσει τη δημόσια παρουσία τους γύρω από την αντιπαράθεση με τον προαιώνιο αντίπαλο και γιατί έχουν καταστεί δέσμοι ενός εκλογικού ακροατηρίου –συνέπραξαν κι αυτοί στη διαπαιδαγώγησή του– το οποίο θεωρεί ότι ο αυτοκινούμενος γείτονας (Τουρκία), οι Ευρωπαίοι και οι Αμερικανοί συνωμοτούν και καραδοκούν για να βλάψουν τον Ελληνισμό.

Με μεγάλη ευκολία και απύθμενη ελαφρότητα καταφεύγουν στην Ιστορία για να την ερμηνεύσουν όπως θέλουν και να την προσαρμόσουν στα δικά τους ιδεολογικά και πολιτικά στερεότυπα. Κακοποιείται βαναύσως ο **Βενιζέλος** –αναδεικνύονται μόνο οι συγκρουσιακές επιλογές του και καταχωνιάζονται οι ειρηνόφιλες κινήσεις του. Παρομοιάζεται η σημερινή Τουρκία με τη χιτλερική Γερμανία, ενώ ούτε η οικονομική κατάστασή της, ούτε η κοινωνική οργάνωσή της, ούτε το στρατιωτικό «status» της, αλλά ούτε και ο διεθνής περίγυρος συνηγορούν υπέρ αυτών των επικίνδυνων απλουστεύσεων και ισοπεδωτικών

Οι διαδηλώσεις για τους αγνοούμενους μετά τον Αττίλα είναι ένα από τα μόνιμα μοτίβα της ελληνοκυπριακής πολιτικής πρακτικής για το Κυπριακό. Συγκινητική μεν αλλά πολιτικά αναποτελεσματική κίνηση, όπως έχει αποδειχθεί στο πέρασμα του χρόνου.

προσεγγίσεων. Συνακολούθως, κατασκευάζεται μια εικόνα για την Τουρκία, σύμφωνα με την οποία όλα τα ρεύματα του πολιτικού προσωπικού της διατρέχονται από μία και μοναδική αντίληψη και στρατηγική για το ρόλο της Τουρκίας στην περιοχή. Αγνοούνται ή σκοπίμως αποσιωπούνται οι διαφορές ανάμεσα στους ισλαμιστές, τους εθνικιστές, τους ευρωπαϊστές. Θεωρούνται αποκαλυπτικές των προθέσεων της Τουρκίας αποκλειστικώς οι δηλώσεις αξιωματούχων που εγείρουν αξιώσεις εις βάρος της Ελλάδας και καταγγέλλονται ως παγιδευτικές και εκμαυλιστικές και εν πάσει περιπτώσει όχι αξιοποιήσιμες οι δράσεις παραγόντων που εισηγούνται την εμπέδωση ενός κλίματος φιλίας συνεργα-

σίας και ασφάλειας. Αυτή η «τουρκοφοβική» πλατφόρμα συγκροτείται από τις ακραίες θέσεις Παπαθεμελή, τη γραφικότητα **Βερυβάκη** –πάντοτε πρόθυμος να τσιτάρει τα λόγια του χάριν της τηλεόρασης– τη μετροσέπεια **Καψή**, τις ακριτομυθίες **Κηπουρού**, τις περισπούδαστες αναλύσεις καθηγητών του Διεθνούς Δικαίου που μόνο τρία πράγματα μνησκάζουν: καθυστέρηση, μη διάλογος, εξοπλισμοί.

ΠΟΙΑ ΤΟΥΡΚΙΑ ΘΕΛΕΙ Η ΕΛΛΑΔΑ

Αυτή η σχόλη σκέψης δεν μπαίνει στον κόπο να εξετάσει τι πραγματικά ωφελεί την Ελλάδα. Ποια Τουρκία θέλουμε. Μια Τουρκία με ευρωπαϊκό προσανατολισμό που θα σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα

και θα διευρύνει διαρκώς τους δημοκρατικούς θεσμούς της, μια Τουρκία όπου το κύριο βάρος για τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής θα είναι στα «χέρια» της πολιτικής και της διπλωματίας ή μια Τουρκία παραδομένη στο θρησκευτικό φανατισμό, καθλωμένη από την οικονομική κρίση και κατά συνέπεια ευεπίφορη σε εξτρεμισμούς και εξωτερικές περιπέτειες. Γι' αυτή τη σχολή σκέψης η Τουρκία θα είναι στο διηνεκές ένα βάρβαρο κράτος που μονίμως θα υποβλέπει την Ελλάδα. Ένας «απόλυτος εχθρός» με τον οποίο η Ελλάδα δεν μπορεί και δεν πρέπει να συμφιλωθεί. Ανάλογον μανιχαϊστικού τύπου απόψεις επιπολάζουν και στην αντίπερα όχθη. Και εκεί υπάρχουν πολιτικοί, επιστήμονες και δημοσιογράφοι που αντιμετωπίζουν την Ελλάδα με έκδηλη καχυποψία, επικαλούμενοι τη συνεχή επέκταση των συνόρων της εις βάρος της Τουρκίας από τις αρχές του αιώνα. Που δεν μπορούν να χωνέψουν ότι οι συνοριακές γραμμές χαρακτήθηκαν τελεσιδικώς μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και οποιαδήποτε απόπειρα αναπροσαρμογής θα ανοίξει τους ασκούς του Αιόλου και θα συμπαράσχει περισσότερους από δύο «παίκτες», με καταστροφικές συνέπειες για τους λαούς της περιοχής. Φαντασιώνονται την ιδέα της «μεγάλης Τουρκίας», υποτιμώντας το γεγονός ότι η Τουρκία είναι περικυκλωμένη από χώρες κάθε άλλο παρά φιλικά διακείμενες προς αυτήν (Συρία, Ιράκ, Αρμενία, Ρωσία), ενώ τα χαινόντα εσωτερικά μέτωπά της (Κούρδοι) υπονομεύουν τη συνοχή της. Ο μεγαλοϊδεατικός τουρκικός εθνικισμός τροφοδοτεί και τροφοδοτείται (εν τινι μέτρω) από την υστερία του εγχώριου αμυντικού εθνικισμού. Η ταυτόχρονη πολιτική εξουδετέρωσή τους είναι πρώτης προτεραιότητας καθήκον για τις δυνάμεις της ειρήνης και του διαλόγου και στις δύο πλευρές του Αιγαίου.

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΧΑΡΤΙ

Επί της ουσίας τώρα: Πράγματι δικαιώθηκαν όλοι εκείνοι που ελεεινολογούσαν την κυβέρνηση για την απόφασή της να προχωρήσει στη συμφωνία της Μαδρίτης; Ας δούμε τι έλεγαν ορισμένοι απ' αυτούς:

- Πράξη ενδοτισμού τη χαρακτηρίζαν, γιατί οδηγεί την Ελλάδα σε μια δίνη υποχωρήσεων, ενώ την ίδια στιγμή η Τουρκία καταφέρνει να νομιμοποιήσει τις αξιώσεις της. Ούτε το ένα συνέβη ούτε το άλλο. Η Ελλάδα κατά δήλωση του υπουργού Εξωτερικών **Θ. Πάγκαλου** και άλλων στελεχών της εξακολουθεί να συνδέει τη σχέση

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΕΤΑΙ» Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Ενδεικτικό του τρόπου με τον οποίο «εκπαιδεύεται» η ελληνική κοινή γνώμη από ορισμένα Μέσα Ενημέρωσης είναι το εξής περιστατικό: Τη Δευτέρα (25.8) το απόγευμα, το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων έστειλε δύο τηλεγραφήματα. Στο ένα καταγράφονταν οι εμπρηστικές δηλώσεις Ντενκτάς περί πολέμου στο νησί, αν η Κύπρος ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο άλλο υπήρχαν αποσπάσματα της συνέντευξης του τούρκου υπουργού Άμυνας Ισμέτ Σεζγκίν, ο οποίος έλεγε ότι η Ελλάδα δεν χρειάζεται να εξοπλίζεται, γιατί η Τουρκία δεν έχει καμία μακροπρόθεσμη στρατηγική εναντίον των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας και δεν έχει επεκτατικές επιδιώξεις. Η πρώτη είδηση ορθώς προβλήθηκε από τα δελτία ειδήσεων τριών μεγάλων καναλιών. Η άλλη είδηση όμως «χάθηκε». Προφανώς γιατί δεν βόλεψε...

Τουρκίας-Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο με την εγκατάλειψη από την πλευρά της Τουρκίας των διεκδικήσεών της όσο και με την αποδοχή της πρότασης περί παραιομότης του θέματος της Ίμιας στη Χάγη. Ο Θ. Πάγκαλος προειδοποίησε την Τουρκία τη Δευτέρα ότι αν συνεχίσει την ίδια πολιτική δεν πρόκειται να δει να βελτιώνονται οι σχέσεις της με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Την ίδια στιγμή πολλές ευρωπαϊκές χώρες αλλά και διεθνείς οργανισμοί, για πρώτη φορά με τόση σαφήνεια τα τελευταία χρόνια, αποδοκίμασαν την πρακτική της Άγκυρας και του Ντενκτάς. Η ενόχληση της Τουρκίας από τη στάση της διεθνούς κοινότητας ήταν τόσο φανερή που οδήγησε Τούρκους αξιωματούχους σε σπασμωδικές ενέργειες και χοντροκομμένες δηλώσεις, εξόχως αποκαλυπτικές των αντιφάσεων που ταλανίζουν το τουρκικό κατεστημένο. Ο υπεύθυνος για τα ευρωπαϊκά θέματα υπουργός **Σ. Γκιουρτέλ** επισημαίνει σε συνέντευξή του στην *Εξουσία* ότι «εάν η Ευρώπη δεν μας συμπεριλάβει στις υπό ένταξη χώρες μέχρι το τέλος του τρέχοντος έτους, θα αποσύρουμε την αίτησή μας». Πολύ σωστά στην ίδια εφημερίδα ο **Σταύρος Λυγερός** αναφέρει σχολιάζοντας τη φράση Γκιουρτέλ: «η Τουρκία πορνάει στο γεγονός ότι οι Ευρωπαίοι έχουν ανάγκη την τελωνειακή ένωση για να "λεηλατήσουν" εμπορικά την τουρκική αγορά

των 60 εκατομμυρίων. Ο εκβιασμός του όμως είναι μετέωρος, γιατί το δυτικότροπο τουρκικό κατεστημένο δεν έχει εναλλακτική λύση». Πράγματι η Ευρώπη για μια μεγάλη μερίδα της πολιτικής και οικονομικής τάξης της Τουρκίας είναι μονόδρομος, αλλά όσο καιρό δεν αντιμετωπίζει με αποτελεσματικό τρόπο τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά προβλήματά της δεν πρόκειται να πετύχει το στόχο της. Βολεύει τους Ευρωπαίους να επικαλούνται τα εμπόδια που βάζει η Ελλάδα, αλλά η αλήθεια είναι ότι ούτε η Γερμανία ούτε η Γαλλία ούτε η Αγγλία θέλουν να δουν στην Ένωση μια Τουρκία με θηριώδεις διαρθρωτικές αδυναμίες, γιατί τότε φοβούνται ότι θα κληθούν οι οικονομίες τους να αποσβέσουν το κόστος της ένταξης.

- Με τη συμφωνία της Μαδρίτης «μπήκε» πάλι το Κυπριακό στο ράφι διατείνονται όσοι μάχονται τη συμφωνία. Έχουμε πει πολλές φορές από τούτες εδώ τις στήλες ότι η Ελλάδα πρέπει να λύσει μία σοβαρή, κατά τη γνώμη μας, αντίφαση που υπάρχει στη στρατηγική της για το Κυπριακό. Είναι το Κυπριακό διεθνές πρόβλημα, άρα η Ελλάδα οφείλει απλώς να συμπαράστέκεται στις διπλωματικές προσπάθειες της Κύπρου ή μήπως είναι διμερές και κατά συνέπεια πρέπει να ενταχθεί στο πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων; Η ρητορική μας αποθεώνει τον διεθνή χαρακτήρα του προβλήματος, η πρακτική μας όμως αναδεικνύει τις διμερείς πλευρές του (το ενιαίο αμυντικό δόγμα είναι η κορύφωση αυτή της συλλογιστικής). Δεν υποστηρίζουμε ότι αυτή η διάσταση είναι κατ' ανάγκην επιζήμια, λέμε όμως ότι δεν μπορούμε ως χώρα να ισορροπούμε συνεχώς ανάμεσα σε αποκλίνουσες συμπεριφορές. Εκπέμπουμε μηνύματα σύγχυσης.

Επιπροσθέτως, πολλοί κύκλοι στην Ελλάδα δεν φαίνεται να συμφωνούν με τη σταθερή θέση Ελλάδας και Κύπρου περί διζωνικής και δικινοτικής ομοσπονδίας στο νησί, θέση που υπηρετείται από την πρόταση **Κληρίδη** για αποστρατιωτικοποίηση της Κύπρου. Ζητώντας το μέγιστο (επιστροφή στην προ του 1974 κατάσταση), καλλιεργούν το έδαφος για λύσεις επώδυνες. Σ' αυτό το χορό των τάχα υπερέχοντων εθνικών θέσεων συμμετέχουν πολιτικοί όλου του φάσματος, συνεπικουρούμενοι από αθεράτευτα μαξιμαλιστές διανοούμενους και δημοσιογράφους καθώς και από καλλιτέχνες που εξήλωσαν τη δόξα ταγών του έθνους και οι οποίοι κατακεραυνώνουν με ύφος εκατό καρδινάλιων το «συμβιβασμένο» πολιτικό προσωπικό, μπερδεύοντας το καριοφύλι με το μπουζούκι και την επιθεωρησιακή παρλάτα.

Ο αγώνας της Κύπρου

του Παύλου Ζ. Ελευθεριάδη

Τι είναι ακριβώς το ζήτημα της Κύπρου; Ακόμα και η διατύπωση του προβλήματος προκαλεί ζωηρές διαφωνίες. Από την άποψη της ελληνικής πλευράς, το κύριο πρόβλημα είναι η εισβολή και η παρουσία τουρκικών δυνάμεων στο νησί κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου και των εκκλήσεων των Ηνωμένων Εθνών. Κατά την τουρκική πλευρά ο τουρκικός στρατός είναι αναγκαίος για να προστατεύσει τη μειονότητα από την εχθρικά διακείμενη ελληνική πλειονότητα.

Μία πιο αμερόληπτη εκτίμηση θα ήταν ίσως ότι το κύριο πρόβλημα είναι η συνύπαρξη δύο κοινοτήτων που όχι μόνο έχουν διαφορετικές παραδόσεις και θρησκευτικές πεποιθήσεις αλλά και βαρύνονται με την πικρή ιστορία των πολέμων και των ξεριζωμών, που χωρίζουν τις ευρύτερες πολιτισμικές οντότητες, στις οποίες αυτές οι κοινότητες ανήκουν. Το βαθύτερο πρόβλημα είναι συνεπώς η συνύπαρξη Τούρκων και Ελλήνων χωρίς διακρίσεις και χωρίς καταπίεση παρά τη δικαιολογημένη αμοιβαία δυσπιστία που γεννά η πρόσφατη ιστορία.

Ακόμα και αυτή η διατύπωση δεν θα βρει καθολική υποστήριξη στην Ελλάδα. Υπάρχει ένα ισχυρότατο ρεύμα στον πολιτικό κόσμο και την κοινή γνώμη, κατά το οποίο η οξεία αντιπαράθεση των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο δεν είναι παρά φυσική εξέλιξη μιας αιώνιας διαμάχης δίχως τέλος. Κατά την άποψη αυτή δεν υπάρχει πιθανότητα πραγματικής ειρήνης, αφού οι αιτίες της διαπάλης Ελλάδας και Τουρκίας είναι ριζωμένες στην ιστορία και το πεπρωμένο. Η μόνη λύση είναι η καθολική νίκη της μίας ή της άλλης πλευράς, όπως για παράδειγμα νίκησαν κατά κράτος οι Έλληνες στην ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά, ενώ νίκησαν κατά κράτος οι Τούρκοι στην Ανατολία και την ανατολική Θράκη. Οι εθνικές εκκαθαρίσεις που ακολούθησαν τις νίκες αυτές στις αρχές του αιώνα ήταν απλώς φυσιολογικό επακόλουθο της πορείας της ιστορίας. Κατά την ερμηνεία αυτή, μόνο διαλείμματα ειρήνης μπορούν να υπάρχουν σε μία ατέρμονη διαμάχη. Κατά συνέπεια, το πατριωτικό καθήκον καλεί τους Έλληνες στην παντα-

χόθεν στήριξη της Ελλάδας και στην πανταχόθεν υπονόμευση της Τουρκίας – και τους Τούρκους αντιστρόφως.

ΕΘΝΙΚΑ Ή ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Το πατριωτικό αυτό κάλεσμα στηρίζεται όμως σε μία αμφίβολης ορθότητας ερμηνεία της ιστορίας. Η άποψη αυτή προϋποθέτει ότι υπάρχει μια βαθιά κοινότητα συμφερόντων μεταξύ ανθρώπων που συνδέονται με βάση την εθνική καταγωγή ή το θρήσκευμα. Αυτή είναι μια παλιά ευρωπαϊκή πεποίθηση, που βρήκε την παραδειγματική της έκφραση στον ρομαντικό δέκατο ένατο αιώνα, δημιουργήσε τα σύγχρονα κράτη-έθνη και συνοδεύτηκε και από τις φρικτές θεωρίες περί φυλετικής καθαρότητας Γερμανών, Αγγλοσαξόνων, Ρώσων, Εβραίων, Ελλήνων κ.λπ. Ωστόσο, το παράδειγμα επιτυχημένων πολυεθνικών πολιτειών δείχνει ότι η ερμηνεία αυτή της ιστορίας με βάση τα έθνη και τις θρησκείες έχει αποδειχθεί εντελώς λάθος.

Το πλουσιότερο και ισχυτερό κράτος του πλανήτη σήμερα είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες που, όπως είναι γνωστό, χτίστηκαν πάνω στα θεμέλια μιας συνταγματικά κατοχυρωμένης ισότητας των πάντων, ανεξάρτητα από την οικογενειακή, θρησκευτική ή εθνική καταγωγή και (μετά το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου) από κάθε φυλετική ταυτότητα. Μάλιστα, παρά την εθνική πανοπρεμία και την εντυπωσιακή ανεκτικότητα του αμερικανικού κράτους, σε κάθε είδους πολιτισμική παραδοξότητα όχι μόνο η αμερικανική οικονομία αλλά και ο πολιτισμός της, δηλαδή η τέχνη της και τα πανεπιστήμιά της, είναι διεθνώς κυρίαρχα. Δηλαδή, η οικονομική και στρατιωτική επιτυχία δεν συνοδεύτηκαν από πολιτιστική ή ακαδημαϊκή υποχώρηση. Το αντίθετο: όλα τα σημαντικά ρεύματα στις τέχνες και τις ανθρωπιστικές επιστήμες γεννώ-

νται (έστω, συχνά από πρώην ξένους) στην Αμερική ακόμα και όταν οι ιδέες αυτές πρωτοεμφανίστηκαν στο Λονδίνο, το Παρίσι, το Τόκιο ή το Δελχί.

Η ιστορική αυτή πραγματικότητα στηρίζεται σε δύο σημαντικά γεγονότα. Το πρώτο είναι η εντυπωσιακή ανάπτυξη της τεχνικής και των θετικών επιστημών, που έχουν επιτρέψει την ασύλληπτη πριν από έναν αιώνα βελτίωση του βιοτικού και πνευματικού επιπέδου του απλού ανθρώπου, δηλαδή αυτού που εργάζεται για να ζήσει. Η τεχνολογική πρόοδος επιτρέπει σήμερα στους ανθρακωρύχους να χαιρόνται αγαθά που το 1850 απαιτούσαν πολυάριθμους υπηρέτες, όπως πλυντήριο αυτοκίνητο, τηλέφωνο για να μην προσθέσουμε και τη μηχανική αναπαραγωγή πολυτίμων πολιτισμικών αγαθών, όπως το θέατρο και τη μουσική, που είναι πλέον προσιτά στον καθένα με τη βοήθεια μιας τηλεόρασης ή ενός ραδιοφώνου.

Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι όλες οι τεχνολογικές ανακαλύψεις είναι δυνατό να φθάσουν στον καθένα μέσα από ένα σταθερό και αξιόπιστο δίκτυο οικονομικών συναλλαγών που επιτρέπουν σε εκατομμύρια αγνώστους να συνεργάζονται αρμονικά με βάση απρόσωπους αλλά προβλέψιμους και σταθερούς κανόνες. Το κράτος δικαίου και η βεβαιότητα των συναλλαγών επιτρέπουν σήμερα σε ανθρώπους που δεν έχουν τίποτα κοινό μεταξύ τους να εμπορεύονται αγαθά, υπηρεσίες και εμπορική πίστη χωρίς να ανησυχούν υπερβολικά ότι θα εξαπατηθούν από αλόφυλους ή αλλόθρησκους. Έτσι, η πολιτισμική συγγένεια έχει ξεπεραστεί από το (διεθνές) ιδιωτικό δίκαιο, που επειδή εφαρμόζεται γρήγορα και αποτελεσματικά από ειδικούς οργανισμούς (δικηγορικές εταιρείες, δικαστήρια, αστυνομία κ.λπ.), εξασφαλίζει την αμοιβαία εμπιστο-

Ο Παύλος Ζ. Ελευθεριάδης, είναι λέκτορας Νομικής στο Πανεπιστήμιό του Λονδίνου

σύνη πολύ πιο καλά από τη θρησκευτική συμφωνία, τη συγγένεια κ.λπ. Ή, τουλάχιστον, αυτό δείχνει η επιτυχία κρατών με τεχνολογική πρωτοπορία, ακμαία οικονομία, ισχυρό νομικό και δικαστικό σύστημα και πολυεθνική σύνθεση, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βρετανία.

Συνεπώς, οι απρόσωποι μηχανισμοί των οικονομικών συναλλαγών και η τεχνολογική πρόοδος οδηγούν σήμερα στην οικονομική και πνευματική ευημερία με τρόπο που δεν σχετίζεται καθόλου προς την εθνική ή θρησκευτική συγγένεια ή συνάφεια. Η ιστορία προχωρά διαφορετικά και επιβραβεύει πλέον αυτούς που έχουν ξεπεράσει τα ιδεολογήματα και τα συμπλέγματα του δεκάτου ενάτου αιώνα. Το συμπέρασμα πρέπει να είναι ότι η θεωρία περί ταυτότητας συμφερόντων –τόσο υλικών όσο και πνευματικών– μεταξύ ομοεθνών ή ομοθρήσκων δεν ανταποκρίνεται καθόλου στις πραγματικότητες της σημερινής εποχής. Αντίθετα, τα συμφέροντα αυτά βλάπτονται όταν εμποδίζονται οι δημιουργικές δυνάμεις του νου και της οικονομίας από αυθαίρετες διακρίσεις στην παιδεία, την έρευνα και την επιχειρηματική δραστηριότητα με βάση το θρήσκευμα, την καταγωγή ή το χρώμα των ματιών.

ΡΟΜΑΝΤΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Πώς συνδέονται όλα αυτά με την Κύπρο; Νομίζω το συμπέρασμα είναι απλό. Οι διάφορες εθνικιστικές εξάρσεις και από τις δύο πλευρές βασίζονται σε μια τελείως λανθασμένη, ρομαντική αντίληψη της ιστορίας και της ανθρώπινης κατάστασης. Η ατομική και συλλογική πρόοδος δεν μπορεί να ταυτίζονται με το καλό μιας εθνικής ή θρησκευτικής συλλογικής ταυτότητας. Αντίθετα, οι οικονομικές και τεχνολογικές δομές της εποχής μας επιτρέπουν την πρόοδο σε όλους όσοι προτίθενται να συμμετάσχουν σε μια διεθνή κοινότητα με τους όρους του παιχνιδιού (χωρίς αυτό να σημαίνει φυσικά τη νεοφιλελεύθερη παντοκρατορία των αγορών – σημαίνει μόνο ότι η κοινωνική προστασία θα πρέπει να είναι εξίσου οικουμενική). Αντίστοιχα, τόσο η Κύπρος όσο και η Ελλάδα και η Τουρκία θα ωφεληθούν όταν ξεπεράσουν την αντίληψη ότι η διαμάχη Ελλήνων και Τούρκων είναι ένα αιώνιο πεπρωμένο που δεν αφήνει κανένα περιθώριο διαρκούς ειρήνης. Το παράδειγμα τόσο της Αμερικής όσο και –πιο πρόσφατα– της Ευρωπαϊκής Ένωσης δείχνουν ότι όσο πιο γρήγορα ξεπεραστούν οι εθνικές δυσπιστίες, όπως έγινε μεταξύ Γερμανίας και Γαλλίας, τόσο το καλύτερο για όλους.

ΟΙ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΛΑΜΠΕΡΝΤΟ ΝΤΙΝΙ

Πυκνά σύννεφα στις σχέσεις μας με την Ιταλία. Μετά την πρόσφατη υπόθεση **Νεμπιόλο**, ήλθε να προστεθεί η υπόθεση **Ντίνι**.

Κι αν το πρόβλημα που προέκυψε με τον Νεμπιόλο δεν είναι και τόσο σοβαρό –στο κάτω-κάτω δεν πρόκειται να χάσουμε και τίποτα αν δεν πάρουμε τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004– μετά τις δηλώσεις του ιταλού ΥΠΕΞ Λαμπέρντο Ντίνι για την Κύπρο, φαίνεται να προκύπτει «μέγα θέμα στις σχέσεις των δύο χωρών» ύστερα κι από την αντίδραση της ελληνικής κυβέρνησης για «τα όσα εξωφρενικά» αποδίδονται στον Λ. Ντίνι.

Μετά τη συνάντησή του με τον τούρκο ομόλογό του, ο ιταλός ΥΠΕΞ μίλησε για «δύο κυβερνήσεις, δύο οντότητες, δύο Δημοκρατίες στην Κύπρο» και για λάθος της Ε.Ε. να αρχίσει διαπραγματεύσεις με τη νόμιμη κυβέρνηση της Κύπρου, επικαλούμενος την «πολιτική ισότητα» των δύο πλευρών. Σύμφωνα με τον πρώην τραπεζίτη κύριο Ντίνι, στην περίπτωση της Κύπρου δεν υπάρχει θέμα πλειοψηφίας και μειοψηφίας. «Εδώ υπάρχουν δύο οντότητες. Εάν η Ε.Ε. δεν αναγνωρίσει αυτό το βασικό γεγονός στο πλαίσιο των προενταξιακών συνομιλιών, τότε θα πρόκειται για μια περιορισμένη και εσπευσμένη (bound and rush) αντιμετώπιση του προβλήματος και ένα από τα μέρη δεν θα δεχθεί να συνεχισθούν οι διαπραγματεύσεις...».

Την ίδια στιγμή που έκανε αυτές τις δηλώσεις ο Λ. Ντίνι, η Ευρωπαϊκή Ένωση με ανακοίνωση της λουξεμβουργιανής προεδρίας καταδίκασε τη θέση του **Ντενκτάς** για την ενταξιακή πορεία της Κύπρου.

Είναι προφανές ότι η υπόθεση δεν είναι καθόλου απλή κι έχει σίγουρα κάποια σχέση με το εξοπλιστικό πρόγραμμα της Τουρκίας (60 δισ. δολ. περίπου). Για παράδειγμα, η Ιταλία θα επιθυμούσε να πουλήσει κάποια ιταλικά μαχητικά ελικόπτερα.

Δεν χωρά αμφιβολία, η παραπάνω υπόθεση αποτελεί ένα στοιχείο αρνητικής εξέλιξης για την ελληνική κυβέρνηση, καθώς μάλιστα αυτή προέρχεται από κυβέρνηση της οποίας ο πρωθυπουργός (**Πρόντι**) διατηρεί άριστες σχέσεις με τον έλληνα πρωθυπουργό.

Η απόφαση του Λ. Ντίνι να έρθει σε πλήρη αντίθεση με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και με τη θέση της ίδιας της κυβέρνησης μόνο παραλογισμός δεν είναι. Σίγουρα κάτι άλλο κρύβει, που θα φανεί στο άμεσο μέλλον. Προς το παρόν μπορούμε να επαναπαυθούμε στις διορθωτικές δηλώσεις του ιταλικού υπουργείου Εξωτερικών.

Σωτήρης Ντάλης

Ο αγώνας της Κύπρου είναι συνεπώς αυτός. Ο σκοπός δεν είναι να πάρουν οι Έλληνες όσο πιο πολλά από τους Τούρκους (ή αντίστροφως). Ο σκοπός είναι να χτιστεί μια κοινότητα συμφερόντων με βάση την απόλυτη ελεύθερη πρόσβαση στην παιδεία και την οικονομία. Αυτό απαιτεί μια αυστηρή τήρηση του δικαίου από αμερόληπτα όργανα και τη σχολαστική εφαρμογή της ισότητας ευκαιριών. Μπορεί ένα νέο, πραγματικά πολυεθνικό, κυπριακό κράτος να ανταποκριθεί σε μια τέτοια πρόκληση; Μπορεί να χτίσει νέους δημοκρατικούς θεσμούς που να εξασφαλίζουν βασικές ελευθερίες για όλους; Μπορούν οι ηγεσίες των δύο κοινοτήτων να ξεχάσουν

τις ρομαντικές τους προκαταλήψεις και να στραφούν στο συμφέρον, υλικό και πνευματικό, των ανδρών και γυναικών που ζουν στο νησί; Το πρόβλημα δεν είναι συνεπώς να νικήσουν οι Έλληνες και να χάσουν οι Τούρκοι (ή το αντίστροφο). Το ζητούμενο είναι να υπάρξουν ανοικτοί θεσμοί και να επικρατήσει μια φιλελεύθερη και ανεκτική πολιτική κουλτούρα στο νησί. Από κάθε ουμανιστική αλλά και πραγματιστική άποψη, αυτός είναι ο αγώνας της Κύπρου. Όσοι απευχόμαστε την περαιτέρω επέκταση του ρομαντικού εθνικισμού στην σημερινή Ελλάδα και στους γείτονές της, οφείλουμε να επαναλαμβάνουμε αυτό το μήνυμα με κάθε έμφαση.

Το εγκληματικό κράτος και οι αθώοι πολίτες

του Ιωάννη Γ. Ζαχάρωφ

Επανειλημμένα έχω διερωτηθεί εάν ο «εκσυγχρονισμός», όπως εννοείται από την κυβερνώσα μερίδα του ΠΑΣΟΚ, είναι συνώνυμος της κλεπτοκρατίας και της μετριοκρατίας.

Στο διάστημα που μεσολάβησε, οι ενδείξεις ενισχύονται στο ότι οι χαρακτηρισμοί είναι μάλλον επιεικείς. Θα αναφέρω απλά γεγονότα, ώστε οι αναγνώστες να καταλήξουν στα συμπεράσματα που συμπυκνώνει ο τίτλος.

- Αφού αποδείχθηκε ότι ο αστυνομικός που σκοτώθηκε στο Προξενείο του Αργυροκάστρου δεν «αυτοπυροβολήθηκε κατά λάθος» ο αυτόπτης μάρτυς, άλλος έλληνας αστυνομικός, εβλήθη εκ των όπισθεν και σόπασε διά παντός. Ο κ. **Δ. Βέλλιος** αφιερώνει, εξαιρετικά, στο «Κανάλι 5» την εκπομπή του στο συμβάν, όπου εμπλέκονται «βίτζες», λαθρομετανάστες, διακινήσεις ναρκωτικών κ.λπ.

- Ο ελληνικός στρατός, η ιατροδικαστική υπηρεσία, η αξιοπιστία των δικαστικών αρχών εμπλέκονται με το θάνατο του στρατιώτη στον Έβρο, σε μια αστυνομική περιπέτεια απίστευτης υφής. Ανακοινώνονται και άλλοι «περίεργοι» θάνατοι, παραπέμποντας το όλο σκηνικό στην υπόθεση της ταινίας, τηρουμένων των αναλογιών, «*Η νύχτα των στρατηγών*», όπου ο ευσυνείδητος αστυνομικός (Ομάρ Σαρίφ), καθώς φθάνει στο μίτο των εγκλημάτων στρατηγού της Βέρμαχτ (Πήτερ Ο' Τουλ), δολοφονείται.

- Αγέραστη η «17 Νοέμβρη» σκοτώνει ύστερα από 22 χρόνια με το 38άρι-έμβλημα. Συνήθως τα θύματα φυλάσσονταν, και αιφνίδια αποχωρούσε η φρουρά τους. Κάθε ομοιότητα προς τον «*Νονό*» και την κινηματογραφική απεικόνιση της Μαφίας είναι συμπτωματική. Και όμως, οι γαλλικές μυστικές υπηρεσίες συνέλαβαν τον **Κάρλος** μέσα στο «κέρατο του βοδιού», έστω και καθυστερημένα, στο αναρχούμενο «ισλαμικό Σουδάν».

- Αναφλέγεται, μετά την 18η προσπάθεια, το Σείχ Σου. Εδώ δεν έχουμε ανθρώπινα θύματα. Έχουμε απλά τη δολοφονική επίθεση εναντίον μιας πόλης, της «συμπρωτεύουσας». Οι πέντε-έξι εστίες, περιμετρικά, δεν μπορούσαν ν' αποτύχουν. Ίσως οι άνεμοι βοήθησαν στο ξεπέρασμα του αρχικού στόχου, αλλά δεν πειράζει. Πάντοτε υπάρχει το περιθώριο νομοθετικών ρυθμίσεων, καθώς τα διεκδικούμενα(;) εδάφη υπερβαίνουν την έκταση του 1/2 του «περιαστικού άλσους» (ο όρος του κ. **Γερανίδη**, το βράδυ της καταστροφής, υφυπουργού Γεωργίας). Ειλικρινά, Θεσσαλονικιός τρίτης γενιάς, δεν γνώριζα ότι είχαν μείνει έκθετοι τόσο πρόσφυγες και αναξιοπαθούντες με τη δημιουργία ύστερα, από το 1930, του δάσους του Σείχ Σου. Πάντως, διαβάζοντας τον κατάλογο των 120 διεκδικητών αποζημιώσεων (προ πυρκαγιάς) αναγνώρισα ιατρούς, πολ. μηχανικούς κ.λπ., με κατοικίες στο Πανόραμα, στην

Πυλαία, «N.751» κ.ο.κ., τους οποίους δεν θα μπορούσα να κατατάξω, «αυτομάτως», στους αναξιοπαθούντες. Όπως και τους μετόχους του «Κισσού». Θυμάμαι τον αείμνηστο παππού μου και τον, επίσης, αείμνηστο πατέρα μου που χαιρόνταν το «Αρσακλί» (Πανόραμα) και τον Χορτιάτη. Έφυγαν, ευτυχώς, νωρίς, ταχύτερα, από την κίνηση των δασοπυροσβεστικών οχημάτων, αεροπλάνων, κοινών πυροσβεστικών αντλιών. Μόνον λυπούμαι τα παιδιά μου, αλλά και τον εαυτό μου, που έζησαν και έπαιξαν και περπάτησαν μέσα στο δάσος. Η αξία των 40.000.000 δρχ. το στρέμμα υπερβαίνει το γενικό καλό.

- Θαρραλέα, ο κ. **Κόκκαλης**, της Intracom, προκαλεί την κ. **Β. Παπανδρέου** στην εκτέλεση υπεστημένων «διευθετήσεων» δημοσίων έργων, ο κ. **Τροχανάς** σε εκπομπή του κ. **Τράγκα** «στολί-ζει» με ακατανόμαστα επίθετα τον πρωθυπουργό κ. **Σημίτη** και τον κ. **Σερ. Φυντανίδη**, διευθυντή της *Ελευθεροτυπίας*, ενώ περιποιείται τον κ. **Ευάγ. Γιαννόπουλο**, ως έχοντα το ακαταλόγιστο εξαιτίας έρευνας που διατάχθηκε για τον SOE, ενώ «διεξάγεται η ίδια έρευνα, εδώ και τρία χρόνια. Και δεν συλλαμβάνεται. Αλλά πώς να συλληφθεί, όταν όσοι ενεπλάκησαν στην «υπόθεση Κοσκωτά», φίλοι του προεδρικού περιβάλλοντος των **Α. Παπανδρέου - Δ. Λιάνη** «ζουν και βασιλεύουν», είτε έχοντας «ανήκε-στο βλάβη» (ο κ. **Λούβαρης**, με τα πυραυλικά συστήματα) είτε νομότυπα με «γραφεία δημοσίων σχέσεων», «συμβούλων ευρωπαϊκών προγραμμάτων» κ.λπ. Τώρα, «πόθεν έσχε» ο κ. **Κόκκαλης** τα αρχικά κεφάλαια, ο κ. **Κοπελούζος**, η κ. **Τ. Γεωργαντοπούλου** και άλλα σημαίνοντα πρόσωπα της δημόσιας και της επιχειρηματικής ζωής, αυτά αποτελούν παρενθετικά αναγνώσματα «περίεργων» αναγνωστών «περιθωριακών εντύπων» (*Αντί, Πο-ντίκι*, κ.ά.).

- Αξιοσημείωτα, οι σαράντα και πλέον εργολάβοι-εργολήπτες Η' «τάξεως», που αγωνίζονται να φτιάξουν τα «μεγάλα έργα» (έναντι των λίγων δεκάδων της Ιταλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Μεγ. Βρετανίας μαζί συνυπολογιζομένων), στρέφονται πλέον σε άλλες προσοδοφόρες πηγές (κέντρα αναψυχής), καθώς αλλάζει το καθεστώς της ανάθεσης έργων, από την «καταραμένη» Ευρωπαϊκή Ένωση. Ενδιάμεσα «άντλησαν» κεφάλαια από την εισαγωγή των «εταιρειών» στο χρηματιστήριο αξιών των Αθηνών (Χ.Α.Α.) Τώρα, γιατί χάνονται, πού και πώς τα έργα από το «πα-

Ο Ιωάννης Γ. Ζαχάρωφ είναι πρόεδρος Κίνησης Πολιτών Θεσ/νίκης

κέτο σύγκλισης» (β' πακέτο Ντελός), ας απαντήσει ο κ. Λαλιώτης, ο κ. Καστανίδης και οι λοιποί, υπεύθυνοι κυβερνητικοί παράγοντες. Όχι, ο κ. Ε. Βενιζέλος, που φέρει έγκλημα στο χέρι από την κατάσβεση της πυρκαγιάς στο Σείχ Σου, καθώς διαπίστωσαν οι τηλεθεατές. Ως γνωστόν, ο υπουργός Πολιτισμού διαμένει στους «Ελαιώνες», περιαστική περιοχή του δάσους, που κάποτε αποκαλούσαν Σείχ Σου. Συνέδραμε μαλλιάδες-φρικιά, που έσβηναν τις φωτιές, ενώ άλλοι έπιναν, αγωνιώντας, το φραπέ-δάκι τους, ή έπλεναν τα αυτοκίνητά τους, καθώς οι πομόνες της δασοπυρόσβεσης δεν συνέπιπταν με τις βρύσες των κήπων και οδηγούσαν, αναγκαστικά, τα πυροσβεστικά οχήματα στο Χαριλάου προς ανεφοδιασμό.

• Και ενώ συμβαίνουν όλα αυτά, εκποιείται ο ΕΟΤ, μεταφέρεται η Helexpo, ταλαιπωρούνται οι τουρίστες των οποίων επιθυμούμε το συνάλλαγμα, παραμένει ο κ. Ψυχάρης διοικητής του Αγ. Όρους, πορεύεται «η Πολιτιστική», βυθίζεται το ΙΚΑ, εκποιούντος του κ. Σολωμού, κατά περίπτωση την ακίνητη περιουσία του, προκύπτει το «νέο σχέδιο νόμου για το ΕΣΥ», η συνένωση Δήμων και Κοινοτήτων με το «σχέδιο Καποδίστριας» (τι ατιμία για τον δολοφονημένο κυβερνήτη), τα «εκκαθαριστικά σημειώματα» της Εφορίας για να πληρώσουν οι αφελείς, η προαναγγελία άλλων, βαρύτερων φόρων, καθώς ο πληθωρισμός αναπηδά και τα «κριτήρια σύγκλισης» δυσκολεύουν.

Επιτέλους ποιος κοροϊδεύει ποιον και για πόσο; Υπάρχουν ορισμένες πραγματικές διαπιστώσεις. Τα περισσότερα μέλη της κυβερνώσας μερίδας του ΠΑΣΟΚ, λ.χ., ποτέ δεν έχουν δουλέψει. Στη δύσχεια, η αλληλοδιαπλοκή «εξυπηρετήσεων» συνδικαλιστών, κρατικών υπαλλήλων, νομοθετών, ελεγκτικών οργάνων είναι απίστευτη αλλά υπαρκτή. Οι καταγγελίες στο συνέδριο των δικηγορικών συλλόγων από τον πρόεδρο της Ν.Δ., του «Συνασπισμού», τον πρόεδρο του δικηγορικού συλλόγου της Αθήνας, τον πρόεδρο της Ένωσης Εισαγγελέων, τον πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τον πρόεδρο των Διοικητικών Διοικητών υπερβαίνουν σε οξύτητα το παρόν άρθρο. Πιθανότατα, το ίδιο επαναλαμβάνεται, όχι μόνον στις αίθουσες του «Μακεδονία Παλλάς», αλλά σε πολλές γωνιές αυτής της χώρας. Και απευθύνονται στα μάτια και τ' αυτιά πολλών ακροατών. Αρα, οι πολίτες, οιωνεί δικαστές, ως «κοινή γνώμη», «δεν είναι αθώοι».

Γιατί, αν ήσαν, κάτι θα έκαναν. Ή πρέπει να κάνουν. «Τοιούτοις αρμόζει αυτοίς αρχιερείς» έγραφε η Βίβλος. Μήπως, λοιπόν, θλιβερή σκέψη, μας ταιριάζει αυτή η τύχη; Μήπως θεωρούμε αυτονόητο ότι είμαστε «υπήκοοι» και όχι πολίτες; Μήπως –χωρίς να τη γνωρίζουμε– καλά καταδικάζουμε τη συνθήκη του Σεγκέν (όχι Σέγκεν, μιλούν γαλλικά οι Λουδεμβούργοι), καίγοντας σημαίες της Ε.Ε., φλογεροί ρασοφόροι και άλλοι υπερπατριώτες;

Πάντως, κανένας Ολλανδός, Ιρλανδός, Φινλανδός, Αυστριακός ή Πορτογάλος –είχαν αυτοί μακροχρόνια δικτατορία– πολίτης, δεν θ' ανεχόταν τέτοιου είδους εμπαιγμούς. Αφήνω κατά μέρος τους Γάλλους, Βρετανούς, Ιταλούς ακόμη και τους «σκληρούς» Γερμανούς, που ζητώντας εξιλέωση –το δικαστήριο της Καρλσρούης– πληρώνουν τα θύματα των θηριωδιών τους. Καμιά ιδεολογία και κανένα συμφέρον δεν δικαιολογούν πια την αβίαστη κατάποση οιασδήποτε βαρβαρότητας από την πλευρά των επιτηδείων. Τουλάχιστον έχουμε ταυτότητα και εκλογικό βιβλιάριο και, κυρίως λόγο. Παρασυρόμαστε στις «μεθόδους της λεωφόρου Μάντισον», που είχε καταγγείλει ο Γ. Μάυρος τον Α. Παπανδρέου, κάποτε. Η εγκληματικότητα, ως καθεστώς, γίνεται συνώνυμη του πολιτεύματος. Οι όποιοι αναγνώστες αυτών των γραμμών, το δέχονται; Αν ναι! τότε άξιοι της τύχης τους.

Επιτέλους, η «ευθανασία», αμφιλεγόμενη έννοια, είναι θέμα ατομικό!

ΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ της Νεφέλης

Αριστουργήματα
της παγκόσμιας λογοτεχνίας

μόνο με 500 δραχ.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ
ΟΙ ΤΟΜΟΙ 26, 27 και 28

26. ΕΡΜΑΝ ΕΣΣΕ: Σκέψεις
27. ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ: Η Πριγκίπισσα της Βαβυλώνας
28. ΝΑΘΑΝΙΕΛ ΧΩΘΟΡΝ: Βεατρίκη

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093
ΣΤΟΑ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΖΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 10 564, Τηλ. 32.22.846

ΣΕΙΡΑ: Επιστήμη και ανθρώπινος πολιτισμός

COLIN BLAKEMORE:

Η ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΝΟΥ

Με το βιβλίο αυτό ο Colin Blakemore, Καθηγητής της Νευροφυσιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, πραγματοποιεί μια εξερεύνηση στον χώρο του ανθρώπινου εγκεφάλου και νου. Πρόκειται για μια ευφυή συνθετική και αναλυτική δουλειά που στηρίζεται στα δεδομένα των νευροεπιστημών, της νευρολογίας, της ψυχιατρικής και της ψυχολογίας. Μέσα από τις σελίδες του, ο αναγνώστης οδηγείται στην κατανόηση περίπλοκων λειτουργιών όπως η αντίληψη, η μάθηση και μνήμη, η σκέψη, η τρέλα και η κατάθλιψη, η εξάρτηση, η γλώσσα, οι βιολογικοί ρυθμοί, ο πόνος, η γήρανση κ.λπ. Στο τέλος, ο Blakemore εξετάζει τη βίαιη συμπεριφορά και αναρωτιέται κατά πόσον η ελευθερία της βούλησης είναι απλώς μια ψευδαίσθηση. Η «Μηχανή του Νου», αυτό το συναρπαστικό βιβλίο, παρέχει στον μη ειδικό αναγνώστη έναν οδηγό για την κατανόηση των νοητικών λειτουργιών που αποτελούν τη βάση της ανθρώπινης ύπαρξης.

[σελ. 360 - 5000 δρχ.]

HEINZ R. PAGELS:

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Χάρη στην ικανότητα του ηλεκτρονικού υπολογιστή να επεξεργάζεται δεδομένα με ταχύ ρυθμό,

Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής και η εμφάνιση των επιστημών της πολυπλοκότητας

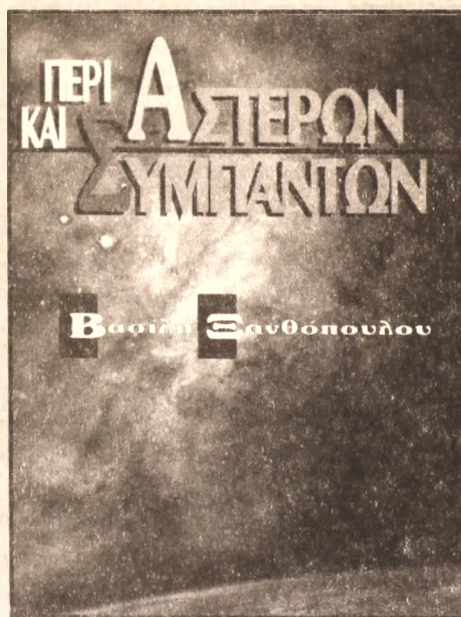
είμαστε για πρώτη φορά σε θέση να «προσομοιώσουμε την πραγματικότητα» και να μελετήσουμε σε βάθος πολύπλοκα συστήματα, όπως είναι τα μεγάλα μόρια, το νευρικό σύστημα, ο ανθρώπινος εγκέφαλος, οι ανθρώπινες κοινωνίες και η οικονομία τους, η ίδια η εξέλιξη της ζωής. Ο συγγραφέας μάς ξεναγεί σε ορισμένες από τις σημαντικότερες εξελίξεις στη μελέτη της πολυπλοκότητας και μας δείχνει πώς αυτές επηρεάζουν όχι μόνο τον τρόπο που ζούμε, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε ολόκληρη την «ανθρώπινη περιπέτεια». Σε τούτη την πολιτισμική σύνθεση που έχει αρχίσει να δημιουργείται, ο συγγραφέας αποδεικνύεται σαγηνευτικός οδηγός.

[σελ. 500 - 5500 δρχ.]

Β. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ:

ΠΕΡΙ ΑΣΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΝΤΩΝ

ΠΩΣ ΕΪΝΑΝ ΤΑ ΑΣΤΕΡΙΑ; Πόσο ζουν τα μικρά και πόσο τα μεγάλα; Γιατί πεθαίνουν; Πώς μοιάζουν μετά τον θάνατό τους; Γιατί χρωστάμε τη ζωή μας σε κάποιον supernova; Και τι είναι οι μαύρες τρύπες; Πώς δημιουργήθηκε το σύμπαν και πώς έμοιαζε στα πρώτα δευτερόλεπτα της ζωής του; Γιατί οι γαλαξίες απομακρύνονται, πού πάνε και πόσο θα κρατήσει αυτό; Γιατί το φως κρυώνει; Γιατί το Σύμπαν είναι παντού το

ίδιο; Το σύμπαν έγινε για μας ή υπάρχουν και άλλα σύμπαντα; Ένα λαμπρό βιβλίο πάνω σ' αυτά τα συναρπαστικά ερωτήματα, γραμμένο με τον ενθουσιασμό ενός αυθεντικού δημιουργού που ο τραγικός του θάνατος στέρησε τη διεθνή αστροφυσική κοινότητα από ένα από τα καλύτερα μυαλά της κι από μία σπάνια ανθρώπινη προσωπικότητα.

[σελ. 130 - 2500 δρχ.]

ΕΛΕΝΗ ΣΑΒΒΑΚΗ:

ΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΕΑΥΤΟΙ ΜΑΣ

Ένα πρωτότυπο και άκρως ενδιαφέρον βιβλίο για τις θεωρίες που κυριαρχούν σήμερα στον χώρο των νευροεπιστημών: Πώς παράγεται η γνώση μέσα από την πειραματική έρευνα που, συμπερασματικά μόνο, διατυπώνεται στα σχολικά εγχειρίδια; Πώς μπορούν να συνδεθούν οι νευροεπιστήμες και οι κοινωνικές επιστήμες ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα τις εγκεφαλικές λειτουργίες; Πώς και σε ποιο βαθμό οι επιστημονικές καινοτομίες άλλαξαν τις απόψεις μας περί σώματος, πνεύματος, εγκεφάλου, συνείδησης, ασυνείδητου; Τι είναι το βουβό δεξί ημισφαίριο και ποιες οι δημιουργικές του δυνατότητες; Γιατί περιφρονείται από το τρέχον εκπαιδευτικό σύστημα; Αφού μελέτησε τον γύρω του κόσμο, ο ανθρώπινος εγκέφαλος αρχίζει πλέον να διερωτάται για την ίδια του τη φύση.

[σελ. 200 - 3000 δρχ.]

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ - Ι.Τ.Ε.

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5 - 106 81 ΤΗΛ. (01) 3818372, FAX: 3301583
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: «Στοά του βιβλίου», Νέα Στοά Αρσακείου, Πανεπιστημίου 49,
ΗΡΑΚΛΕΙΟ: Νέα Κτίρια Φυσικού Τ.Θ. 1527 - 711 10. ΤΗΛ. (081) 394235, FAX: 394236
e-mail: pek@physics.uch.gr. URL: http://www.pek.uch.gr

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Διαφωνίες για την «Ατζέντα 2000»

Μεγάλες αντιθέσεις φαίνεται να διαμορφώνονται ανάμεσα στις δεκαπέντε χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης γύρω από το φιλόδοξο σχέδιο της Επιτροπής που παρουσιάστηκε τον περασμένο μήνα (16 Ιουλίου) και φέρει τον τίτλο «Ατζέντα 2000».

Οι τεχνοκρατικού χαρακτήρα εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφέρονται κυρίως στη νέα διεύθυνση της Ε.Ε. με την Κύπρο και τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ), στην αναμόρφωση των κοινών πολιτικών (Κοινή Αγροτική Πολιτική, διαρθρωτικές πολιτικές συνοχής) αλλά και στον καθορισμό του δημοσιονομικού πλαισίου της Ε.Ε. για την περίοδο 1999-2006.

Με την επίσημη παρουσίαση στο Εθρωπαϊκό Κοινοβούλιο της έκθεσης της επιτροπής με τίτλο «Ατζέντα 2000: για μια ευρύτερη και ισχυρότερη Ευρώπη», άρχισε ουσιαστικά η νέα μεγάλη διαπραγμάτευση στους κόλπους της Ε.Ε., η οποία θα πραγματοποιηθεί σε δύο επίπεδα:

- α) στη νέα διεύθυνση της Ε.Ε. και
- β) στην αναμόρφωση των κοινών πολιτικών και δημοσιονομικών προοπτικών.

Μετά την πρόσφατη Διακυβερνητική Διάσκεψη, που ολοκλήρωσε τις εργασίες της με το συμβιβασμό του Άμστερνταμ κι η οποία δεν έλυσε το θεσμικό πρόβλημα της Ε.Ε., τα 15 κράτη-μέλη καλούνται πλέον να προχωρήσουν στις αναγκαίες θεσμικές αλλαγές ως το 2001 κι οπωσδήποτε πριν από την ένταξη νέων μελών, η οποία τοποθετείται γύρω στο 2002.

Ήδη στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εκφράζονται ζωηρές διαφωνίες για το πόσο εκτεταμένη θα είναι η νέα διεύθυνση.

Στην «Ατζέντα 2000», η Επιτροπή εισηγείται την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τις πέντε από τις δέκα υποψήφιες χώρες, τις Ουγγαρία, Πολω-

νία, Τσεχία, Σλοβενία, Εσθονία. Οι χώρες αυτές, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Επιτροπής, πληρούν τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις που είχε θέσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπενχάγης (Ιούνιος 1993). Η Επιτροπή διευκρινίζει όμως ότι η ταυτόχρονη έναρξη των διαπραγματεύσεων σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει και «ταυτόχρονη ολοκλήρωση ή ένταξη των χωρών αυτών».

Για τις άλλες πέντε χώρες (Ρουμανία, Βουλγαρία, Σλοβακία, Λετονία, Λιθουανία) πιστεύει ότι δεν πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις για ένταξη και προτείνει την επανεξέταση των αιτήσεών τους κάθε χρόνο.

Στο δεύτερο επίπεδο εκτιμήσεών της, η Επιτροπή ασχολείται στην έκθεσή της με τον καθορισμό του δημοσιονομικού πλαισίου (ύψος πόρων) της Ένωσης και την αναμόρφωση των κοινών πολιτικών. Στο ζήτημα του δημοσιονομικού πλαισίου εκφράζονται ζωηρές ανησυχίες με την απόφαση της Επιτροπής να μην ζητήσει αύξηση σχετικά με το συνολικό ύψος των πόρων του προϋπολογισμού της Ε.Ε. για την περίοδο 1999-2006. Μια απόφαση που μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην κατανομή των πόρων της Ένωσης ανάμεσα στις χώρες-μέλη και κυρίως στις μικρές χώρες.

Μια άλλη δέσμη προτάσεων, που δικαιολογημένα ανησυχεί την Ελλάδα, είναι αυτή που αναφέρεται στην αναθεώρηση της κοινής αγροτικής πολιτικής.

Μπροστά σ' όλες αυτές τις νέες προτάσεις της Επιτροπής, η Ελλάδα καλείται να συνθέσει μια ολοκληρωμένη ελληνική απάντηση στο κείμενο πολιτικής για την πορεία της Ε.Ε. προς τον 21ο αιώνα, που παρουσίασε η Επιτροπή τον περασμένο μήνα.

Ήδη έχει προγραμματισθεί για τις 15 Σεπτεμβρίου Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων με αντικείμενο τη συζήτηση των θέσεων που προτείνει η «Ατζέντα 2000».

Τα 15 κράτη-μέλη

καλούνται πλέον

να προχωρήσουν

στις αναγκαίες

θεσμικές αλλαγές

ως το 2001.

Η Διεθνής της Ελπίδας

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Θα μπορούσε να είναι μια παγκόσμια γιορτή, ένα πολύχρωμο πάρτυ με τυμπανοκρουσίες, ρυθμό και καλή διάθεση. Θα μπορούσε να είναι μια νέα Διεθνής, μακρινό εγγόνι των παλιών, μυθοποιημένων και λησμονημένων, πλέον, συναθροίσεων των ανατροπών αυτού του κόσμου.

Ο λόγος για τη 2η Διηπειρωτική Συνάντηση για την Ανθρωπότητα και ενάντια στο Νεοφιλελευθερισμό, που πραγματοποιήθηκε από τις 25 Ιουλίου μέχρι τις 3 Αυγούστου στην Ισπανία. Το δεύτερο ραντεβού του Εθνικού Απελευθερωτικού Στρατού των Ζαπατίστας -EZLN- με τους εραστές της ουτοπίας και της ανατροπής αυτού του κόσμου. Οι 5.000 και πλέον άνθρωποι απ' όλες τις γωνίες του πλανήτη αντάμωσαν στην Ιβηρική Χερσόνησο με σκοπό να διασταυρώσουν τις αντιστάσεις τους, ν' ανταλλάξουν εμπειρίες, αγωνίες και εκτιμήσεις για το μέλλον, αλλά πάνω απ' όλα για να γιορτάσουν τραγουδώντας και χορεύοντας στην προσπάθειά τους να ξεорκίσουν τον σύγχρονο εχθρό, το νεοφιλελευ-

θερισμό.

Από τα πέντε σημεία της συνάντησης -Ελ Ιντιάνο και Αλμουνιέκαρ στην Ανδαλουσία, Ρουέστα στην Αραγωνία, Σαν Σεμπαστιάν ντε λος Ρέιες της Μαδρίτης στην Καστίλλη και Βαρκελώνη στην Καταλωνία- το μήνυμα που στάλθηκε ήταν ένα «Όλα για όλους, τίποτα για εμάς, αλλά ποτέ πια ένας κόσμος χωρίς εμάς». Όσο γενικόλογο και... ιεραποστολικό κι αν φαντάζει το παραπάνω απόφθεγμα δεν παύει να καταγράφει την ουσία και το περιεχόμενο του αγώνα των Ζαπατίστας για μια ζωή με αξιοπρέπεια. Το συμπέρασμα όλων των συζητήσεων κατέληγε στην επιτακτική ανάγκη δικτύωσης των αγώνων και των αντιστάσεων σ' όλες τις ηπείρους, σε μια περίοδο όπου η παγκοσμιοποίηση της

αγοράς και της εξουσίας έχει ήδη μετατραπεί στον νέο ηγεμόνα.

«Αντισταθείτε στις δικές σας χώρες. Αυτό προτείνουμε. Το ξέρουμε ότι δεν είναι εύκολη η αντίσταση, σύντροφοι. Αλλά αυτός είναι ο μόνος δρόμος για ν' αλλάξουν οι τύχες όλων των λαών». Μ' αυτά τα λόγια ο Φελίπε -εκπρόσωπος του ζαπατίστικου στρατού στη Συνάντηση, από την απελευθερωμένη κοινότητα της Γουανταλούπε Τεπεγιάκ- τελείωσε την εισήγησή του, στο κλείσιμο των ομάδων εργασίας στην πόλη του Αλμουνιέκαρ, στέλλοντας το μήνυμα του μεξικανικού Νότου στην υπόλοιπη υφήλιο.

ΜΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗ, ΜΙΑ ΒΑΒΕΛ

Οι συμμετέχοντες κατάφεραν, τουλάχιστον μεταξύ τους, να μιλήσουν την παγκόσμια γλώσσα της αντίστασης και της ελπίδας. Η πορεία στο κέντρο της άδειας Μαδρίτης έμοιαζε με μια σύγχρονη Βαβέλ. Τα συνθήματα σ' όλες τις γλώσσες του κόσμου σύντομα έδωσαν τη θέση τους στις τυμπανοκρουσίες και το χορό. Δίπλα στους αριστερούς, τους αναρχικούς και τους αυτόνομους από την Ισπανία, την Ιταλία και την υπόλοιπη Ευρώπη πορεύονταν Μεξικανοί των βουνών και των πόλεων, Περουβιανοί υποστηρικτές των Τουπάκ Αμάρου, Αμερικανοί της πανεπιστημιακής αμφισβήτησης, αφρικανοί και ασιατές μετανάστες στην Ευρώπη, Βραζιλιάνοι του κινήματος των ακτημόνων, Κουβανοί που διαδήλωναν στη μνήμη του Τσε...

Η πρώτη ημέρα των συζητήσεων ήταν μια πραγματική Βαβυλωνία. Ο μεγάλος αριθμός των ιταλών συμμετεχόντων -αναμένονταν γύρω στους 500 και έφθασαν πάνω από 1.000- προκάλεσε μια αλλαγή στο αρχικό πλάνο της οργανωτικής επιτροπής.

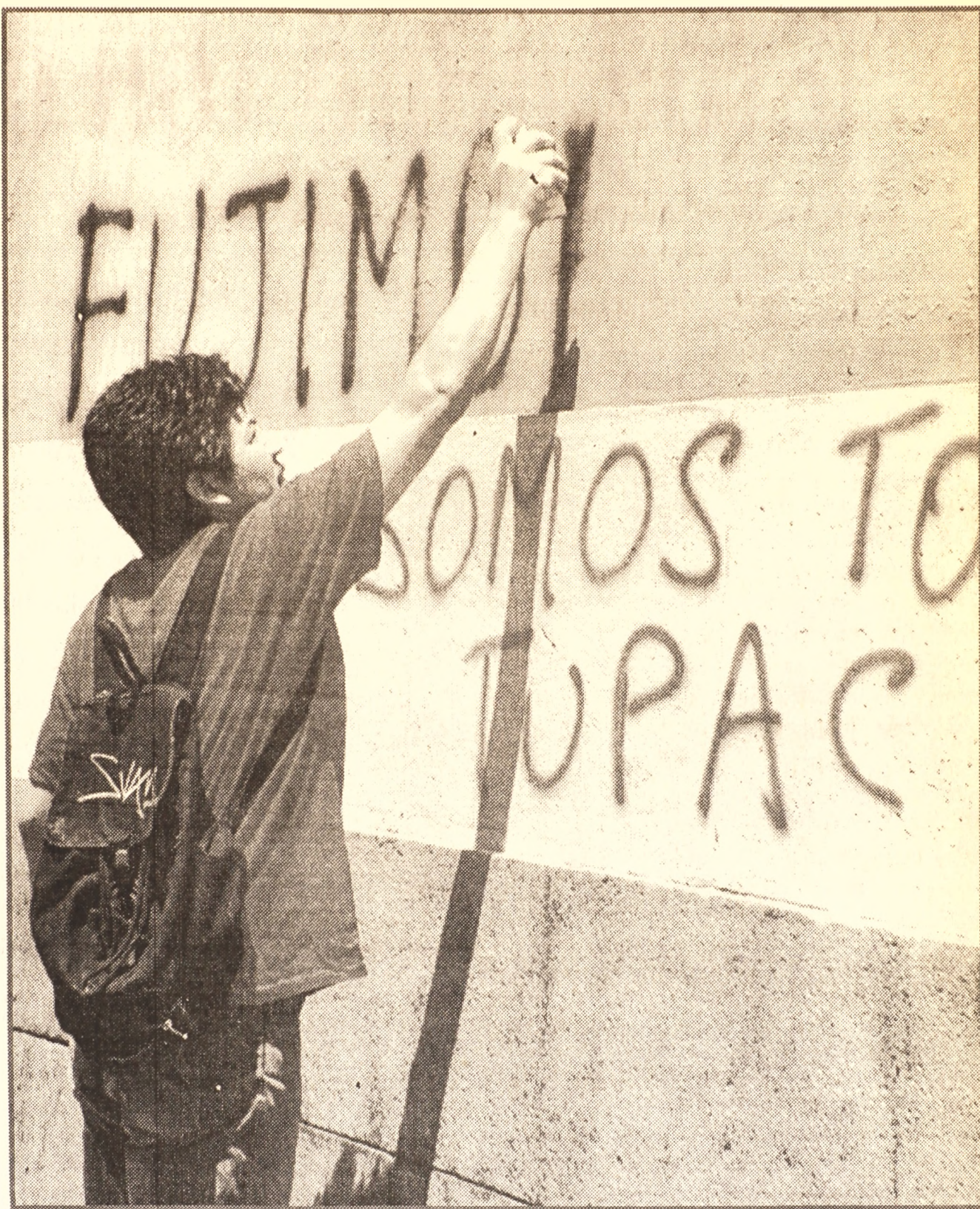
Ρυθμός, τυμπανοκρουσίες, χορός. Η συνάντηση ήταν πάνω απ' όλα μια μεγάλη γιορτή.

2η ΔΙΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Ύστερα από συζητήσεις –πολύωρες σε μερικά τραπέζια– αποφασίστηκε να προστεθεί και η ιταλική στις γλώσσες –ισπανικά, αγγλικά, γαλλικά– που μεταφράζονταν.

Τα θέματα που συζητήθηκαν στη Συνάντηση ήταν: «Η νεοφιλελεύθερη οικονομία ενάντια στην ανθρωπότητα, οι ζωές μας πέρα από την οικονομία», «Οι κόσμοι μας και ο κόσμος τους», «Οι αγώνες για την κουλτούρα, την εκπαίδευση, την πρόοδο στην πληροφόρηση», «Η γυναίκα και οι αγώνες της, ο αγώνας ενάντια στην πατριαρχική κοινωνία», «Οι αγώνες για τη γη και την οικολογία» και «Ενάντια σ' όλες τις μορφές περιθωριοποίησης». Σε κάθε ένα απ' τα προαναφερόμενα σημεία συζητήθηκαν κάποια συγκεκριμένα θέματα και εν συνεχεία υποθέματα από τις ομάδες εργασίας. Στις 2.8, στο κατειλημμένο αγρόκτημα του Ελ Ιντιάνο, διαβάστηκαν στους 5.000 και πλέον συμμετέχοντες τα κείμενα στα οποία κατέληξαν οι ομάδες εργασίας του κάθε θέματος. Το γενικό σκεπτικό όλων των εισηγήσεων εξέφραζε την ανάγκη δημιουργίας και ανάπτυξης ενός διεθνούς δικτύου αντίστασης, που είχε προταθεί ένα χρόνο πριν, στην 1η Διηπειρωτική, στην Τσιάπας. Ένα διεθνές δίκτυο αντιστάσεων που θα στηρίζει η μία την άλλη, δεν θα καθοδηγείται κεντρικά, δεν θα είναι ιεραρχημένο και οι αποφάσεις του θα παίρνονται συλλογικά. Ένα δίκτυο ανθρώπων που θέλουν να αλλάξουν τον κόσμο. Όσον αφορά την καθαυτή διαδικασία των συζητήσεων, είχε προηγηθεί μια πολύμηνη προετοιμασία. Οι πρώτες ημέρες αφιερώθηκαν στην παρουσίαση εισηγήσεων, οι οποίες εστιάζονταν στην αναφορά κατάστασεων, περιστατικών και γεγονότων, ενώ αποφεύχθηκαν οι θεωρητικές μακρυγορίες. Η παράλληλη μετάφραση σε 4 διαφορετικές γλώσσες ήταν ιδιαίτερα χρονοβόρα και σε πολλά από τα τραπέζια η μακροσκελής παρουσίαση εισηγήσεων ψαλίδισε το χρόνο της συζήτησης και της άμεσης επικοινωνίας.

Αναμφίβολα, αυτή η παγκόσμια ανταλλαγή εμπειριών, πρακτικών και τρόπων δράσεων –που κανένα μέσο επικοινωνίας δεν μπορεί να προσφέρει– ήταν το μεγάλο όφελος της συνάντησης. Τη στιγμή που η παγκοσμιοποίηση μετατρέπει όλο τον πλανήτη σε μία ενιαία αγορά, σε μία ενιαία οθόνη, μόνη επιλογή που απομένει σε

Περουβιανός υποστηρικτής των Τουπάκ Αράου στέλνει από τους τοίχους της Μαδρίτης το μήνυμα προς τον πρόεδρο της χώρας του: «Φουτζιμόρι, δολοφόνε».

όσους συνεχίζουν να αντιστέκονται είναι να ενώσουν τις φωνές τους με άλλες φωνές αντίστασης, μικρές ή μεγάλες, απ' όλο τον κόσμο.

Μέσα από την αναγνώριση των ομοιοτήτων και την αποδοχή των διαφορών, αυτή η Διεθνής της Ελπίδας, απομακρυσμένη από κάθε είδους ιδεολογικές εμμονές, μπορεί να αποτελέσει την αρχή του παραμυθιού της αντίστασης, σε πείσμα μιας εποχής όπου όλοι και όλα θέλουν να πείσουν ότι η Ιστορία τελείωσε, ότι το μόνο κοινό που έχουν οι λαοί του κόσμου είναι τα προϊόντα που καταναλώνουν.

Για οκτώ ημέρες άνθρωποι απ' όλο τον

κόσμο συναντήθηκαν για να πείσουν ότι ο μεξικανικός Νότος και κάθε άλλο κομμάτι γης, όπου οι άνθρωποι αγωνίζονται για δικαιοσύνη, αξιοπρέπεια και ελευθερία, δεν είναι μακριά. Για οκτώ ημέρες άνθρωποι απ' όλο τον κόσμο συναντήθηκαν για να αποδείξουν ότι η παγκοσμιοποίηση της μουσικής και του χορού, της ελεύθερης έκφρασης και της ελπίδας για ένα διαφορετικό αύριο είναι ισχυρότερη από αυτήν της αγοράς. Το ταξίδι της συνάντησης των αντιστάσεων που ξεκίνησε το κίνημα των Ζαπατίστας τον Ιούλιο του '96 στην Τσιάπας συνεχίστηκε στη φιλόξενη Ιβηρική Χερσόνησο. Ήδη αναζητείται ο επόμενος σταθμός του.

Στο ρυθμό του ονείρου

της Ελευθερίας Παπουτσάκη

Πέρα από τις πολύωρες συζητήσεις και παρουσιάσεις, η Συνάντηση ήταν κυρίως μια μεγάλη γιορτή. Η πορεία της Μαδρίτης γρήγορα εξελίχτηκε σε ένα πανηγύρι χορού. Παραγωγή ήχου και ρυθμού από τουμπερλέκια και όχι μόνο, αφού ως μουσικά όργανα χρησιμοποιήθηκαν πλαστικά μπουκάλια νερού, τσίγκινα αναψυκτικών και ό,τι μπορεί να δημιουργήσει ήχο. Ξυπόλυτοι και μη στροβιλίζονταν, ανακαλύπτοντας αυτό το πρωτόγονο και μαζικό στοιχείο του χορού. Την προηγούμενη μέρα, στην επίσημη έναρξη της Συνάντησης, στην Πλάζα ελ Τόρρο, ο χορός ακολουθούσε το ρυθμό των συνθημάτων: «Todos somos Marcos» (Είμαστε όλοι Μάρκος) και «Pueblos unidos hamas era vencidos» (Λαοί ενωμένοι ποτέ νικημένοι). Τραγουδήσαμε «Πάμε στις Άνδεις», δίπλα στη φύση, ενώ μέσα στο ίδιο κλίμα χαιρετήσαμε στο Ελ Ιντιάνο τον ήλιο. Ύστερα από εξαντλητικό χορό, ένας Ινδιάνος μας προέτρεψε να στραφούμε προς τον ήλιο, ένα τέταρτο πριν από τη δύση του. Σωπάσαμε, σηκώσαμε τα χέρια μας και τον κοιτάξαμε στα μάτια. Πήραμε από την ενέργειά του μέχρι που έπεσε πίσω από το βουνό. Είναι αδύνατον να αποτυπωθούν στο χαρτί οι ήχοι, οι μυρωδιές και τα χρώματα. Το ίδιο βράδυ, η Συνάντηση τελείωσε με μια μεγάλη γιορτή στο χωριό Πουέρτο Σεράνο της Ανδαλουσίας. Ένας τεράστιος σκελετός από αφρολέξ, με ημίψηλο καπέλο της Ε.Ε. και κρατώντας το δολλάριο, οδηγούσε την πορεία. Ακολουθούσαν ζογκλέρ, χορευτές, τυμπανιστές, ακροβάτες και ένα ελπιδοφόρο ανθρώπινο κύμα που κινούνταν χορεύοντας. Υπάρχουν άνθρωποι που συνεχίζουν να ονειρεύονται και να προχωρούν με ανοιχτό μυαλό και πνεύμα. Τούτο πρέπει να ξαναβρούμε...

2η ΔΙΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

«ΓΙΑ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΑΓΩΝΙΖΟΜΑΣΤΕ»

Η Ντάλια, από την απελευθερωμένη κοινότητα της Γουανταλούπε Τεπεγιάκ, ήταν η μία από τους δύο εκπροσώπους του EZLN στη 2η Διηπειρωτική Συνάντηση. Την προτελευταία ημέρα, σε εισήγησή της προς τους συμμετέχοντες, στην πόλη του Αλμουνιέκαρ, περιέγραψε με γλαφυρό τρόπο το ρόλο της γυναίκας στον αγώνα των Ζαπατίστας: «Εμείς οι γυναίκες της Γουανταλούπε Τεπεγιάκ είμαστε δυνατές. Πιστεύουμε ότι δεν πρέπει μόνο ο άντρας να είναι ο αρχηγός. Αίγες από εμάς διαβάζουν και γράφουν. Πάρα πολλές έχουν προβλήματα υγείας, ενώ είναι πολλές και οι γυναίκες που έχουν πεθάνει τη στιγμή που γεννούσαν. Τα παιδιά μας δεν έχουν φαγητό, ρούχα, μόρφωση. Γι' όλα αυτά αγωνιζόμαστε. Αλλά όχι μόνο γι' αυτά. Αλκοολικοί άντρες κακοποιούν τις συζύγους τους. Πολλές γυναίκες παντρεύονται από ανάγκη και όχι από αγάπη, ενώ πολ-

λές δεν αποφασίζουν καν πόσα παιδιά θα κάνουν.

»Οι γυναίκες του EZLN μπορούν να προσφέρουν ό,τι και οι άντρες. Μπορούν να μπουν σε θέσεις γραφείου ή μπορούν να πάρουν όπλο και να γίνουν πολιτοφύλακες. Πολλές βέβαια δεν θέλουν γιατί έχουν παιδιά. Στο χωριό μου εμείς αποφασίζουμε. Είμαστε οργανωμένες σε κολλεκτίβες και τα λεφτά που βγάζουμε είναι τα μοναδικά που μπαίνουν στα νοικοκυριά μας. Γινόμαστε αυτόνομες στην πράξη. Οι γυναίκες πρέπει να έχουν δικά τους χρήματα. Στον EZLN υπάρχει ένας κανόνας: «Κανένας να μην πιέζεται να κάνει πράγματα που δεν θέλει».

»Σε άλλες χώρες οι γυναίκες παλεύουν για τα δικαιώματά τους. Ομολογώ ότι πολλές από τις ενέργειές τους δεν μπορούμε να τις καταλάβουμε. Ο αγώνας των γυναικών είναι μεγάλος και έχει πολύ δρόμο μπροστά του. Περιμένουμε να γνωρίσουμε τους

αγώνες σας. Ο δικός μας αγώνας είναι ακόμα στην αρχή».

«ΑΥΤΟ ΘΕΛΟΥΝ ΟΙ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ»

Ο Κάρλος Μπέας είναι μέλος του Εθνικού Συμβουλίου των 56 ινδιάνικων εθνοτήτων. Σε μια συζήτηση που είχαμε μαζί του, κατά τη διάρκεια της Συνάντησης, η κουβέντα εστιάστηκε στα περί αλληλεγγύης και στον τρόπο που την αντιλαμβάνεται το ζαπατίστικο κίνημα. «Οι Ζαπατίστας δεν χρειάζονται χρήματα. Αρκετές –όχι όλες– από τις οργανώσεις που μαζεύουν χρήματα γι' αυτούς τα βάζουν στην τσέπη τους. Αλληλεγγύη στον αγώνα των Ζαπατίστας μπορεί να είναι μια διαμαρτυρία στη μεξικανική πρεσβεία, αλλά το σημαντικότερο είναι να πολεμήσεις τα δικά σου προβλήματα στον τόπο σου. Να αγωνιστείς ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό και την παγκοσμιοποίηση, ενάντια σε καθετί που σου στερεί την ελευθερία. Αυτό θέλουν οι Ζαπατίστας...».

ΚΟΥΒΑ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΠΕΡΑ ΚΑΙ ΠΑΝΩ ΑΠ' ΤΗΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Στη 2η Διηπειρωτική συμμετείχαν αρκετοί Κουβανοί, οι οποίοι διαδήλωσαν μαζί με μέλη του ισπανικού ΚΚ στη μνήμη του κομμουνάτε Τσε-τριάντα χρόνια μετά το θάνατό του- ζητώντας διεθνή αλληλεγγύη προς το λαό της Κούβας.

Ωστόσο, ο Φιντέλ Κάστρο έχει καταδικάσει το κίνημα των Ζαπατίστας. Αιτία για τη στάση του αποτελεί το οικονομικό εμπάρκο που έχουν επιβάλει στην Κούβα οι Ηνωμένες Πολιτείες. Η μεξικανική κυβέρνηση του Ε. Ζεντίγιο είναι ο βασικότερος προμηθευτής πετρελαίου της Κούβας. Όταν η στυγνή πραγματικότητα της οικονομίας υπερνικά την ιδεολογία ακόμα κι ο Φιντέλ μπορεί να μοιάζει νεοφιλελεύθερος.

Η ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΖΑΠΑΤΙΣΤΑΣ

Η Κεντροαριστερά «φοριέται» εσχάτως και πέραν της Ευρώπης. Το Θεσμικό Επαναστατικό Κόμμα (PRI) έχασε ύστερα από 70 χρόνια, στις εκλογές της 6ης Ιουλίου, την απόλυτη πλειοψηφία στη Βουλή, καθώς και τη δημαρχία της πόλης του Μεξικού από το σοσιαλδημοκρατικό Δημοκρατικό Επαναστατικό Κόμμα (PRD). Ο Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός των Ζαπατίστας (EZLN), έχοντας αποσυρθεί στη ζούγκλα της Λακαντόνα, δεν έδωσε συγκεκριμένη γραμμή. Παρ' όλα αυτά και ως το 2000, που θα διεξαχθούν οι γενικές βουλευτικές εκλογές, μια ιδιότυπη σχέση αναπτύσσεται ανάμεσα στη μεξικανική κεντροαριστερά και το ζαπατίστικο κίνημα των νότιων επαρχιών της χώρας. Ο EZLN αναγνωρίζει ως επική την πιθανή διαδοχή στην πρωθυπουργία του Ε. Ζεντίγιο από τον σοσιαλδημοκράτη Κ. Καντένα, αλλά ένα σεβαστό κομμάτι των ανδρών του δεν παύει να θυμίζει ότι «οι Ζαπατίστας δεν στοχεύουν στην κατάληψη της εξουσίας, αλλά στην κατάργησή της». Στις τάξεις του PRD κυριαρχεί η πολιτική γραμμή συμπάθειας και υποστήριξης προς το κίνημα των Ζαπατίστας και τις ινδιάνικες διεκδικήσεις. Ο Καντένα είχε επανειλημμένα υποσχεθεί λύσεις στα βασικότερα ινδιάνικα αιτήματα αλλά παρ' όλα αυτά δεν είναι λίγα τα στελέχη του

κόμματός του που θεωρούν τους Ζαπατίστας «ρομαντικούς καβαλάρηδες που μόνο κακό κάνουν στη χώρα του Μεξικό».

Η ΕΤΑ ΠΕΤΡΑ ΤΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ

Αν ένα θέμα ήταν αυτό που στάθηκε αφορμή για διαξιφισμούς και αντιπαραθέσεις στις συζητήσεις δεν ήταν άλλο από την αυτονομιστική βασκική οργάνωση ETA και τη δράση της. Εκπρόσωπος του συνδέσμου συγγενών των βάσκων πολιτικών κρατούμενων, με την εισήγησή της στην ομάδα εργασίας για τους πολιτικούς και κοινωνικούς κρατούμενους στο Αλμουνιέκαρ της Ανδαλουσίας, ανέφερε ότι οι 532 βάσκοι πολιτικοί κρατούμενοι βρίσκονται φυλακισμένοι σε όλη την επικράτεια της Ισπανίας, αλλά και στη Γαλλία, εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από τη χώρα των Βάσκων με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η επαφή τους με συγγενείς και δικηγόρους.

Ισπανοί συμμετέχοντες πήραν το λόγο, αναγνώρισαν το δίκαιο του αιτήματος για επιστροφή των κρατούμενων στις φυλακές της χώρας των Βάσκων, αλλά καταδίκασαν τη δράση της ETA που πολλές φορές στο παρελθόν κατέφυγε σε τυφλά χτυπήματα –ακόμα και σε λαϊκές συνοικίες της Μαδρίτης– δολοφονώντας μεγάλο αριθμό αθώων πολιτών.

Οι διαμάχες και οι λεκτικές αντιπαραθέσεις ανάμεσα στους υποστηρικτές της μίας ή της άλλης άποψης κράτησαν πολλές ώρες. Την τελευταία ημέρα των συζητήσεων συνεχίστηκαν όλη τη νύχτα. Τελικά η εισήγηση της ομάδας εργασίας για τους πολιτικούς και κοινωνικούς κρατούμενους ζητούσε την απελευθέρωση όλων των πολιτικών κρατούμενων...

SUBCOMMANDATE, OXI COMMANDATE!

Και μία σημαντική λεπτομέρεια. Ο Μάρκος υπογράφει ως subcomandate (υπαρχηγός). Ο βαρύτιμος τίτλος του commandate αναγνωρίζεται μόνο στους Πάντσο Βίλλα, Ζαπάτα και Γκεβάρα.

Λ.Β.

Οι Σέρβοι διχάζονται

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Η αντιπαράθεση της προέδρου των Σέρβων της Βοσνίας Μπιλιάνας Πλάβοιτς με τους σκληροπυρηνικούς –που συσπειρώνονται γύρω από τον Ράντοβαν Κάρατζιτς, πρώην ηγέτη των Σέρβων της Βοσνίας και τον Μομτσίλο Κράισνικ, εκπρόσωπο των Σερβοβοσνίων στη συλλογική προεδρία της Βοσνίας– έχει διχάσει τον πολιτικό κόσμο, το στρατό και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη Δημοκρατία των Σέρβων της Βοσνίας και απειλεί τη σταθερότητα στην περιοχή.

Η Δύση προσβλέπει μόνο στη διαμεσολάβηση του ισχυρού άνδρα της περιοχής, του προέδρου της Γιουγκοσλαβίας Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς για την αποκατάσταση της τάξης. Το θέμα είναι ότι ο κ. Μιλόσεβιτς θέλει να επιβάλει τους δικούς του όρους στο παιχνίδι και δεν βλέπει με καλό μάτι την υποστήριξη των ΗΠΑ στην Πλάβοιτς, γιατί διεκδικεί για τον εαυτό του το ρόλο του μοναδικού αξιόπιστου συνομιλητή της Δύσης.

Το παρελθόν της προέδρου των Σερβοβοσνίων, **Μπιλιάνας Πλάβοιτς**, δεν δικαιολογεί –τυπικά τουλάχιστον– την αντιπαράθεσή της με τους σκληροπυρηνικούς. Η Πλάβοιτς προέρχεται από τους κόλπους τους, υπήρξε στενή συνεργάτις του Κάρατζιτς, τον οποίο και συναγωνιζόταν στις εθνικιστικές της κορώνες περί εθνικής καθαρότητας. Το σκηνικό βέβαια έχει ελαφρώς μεταβληθεί από τα χρόνια του πολέμου. Τώρα η κ. Πλάβοιτς κατηγορεί τους Κάρατζιτς και **Κράισνικ** για διαφθορά –για τον έλεγχο του εμπορίου όπλων και ναρκωτικών– και θέλει να βάλει τέρμα στην ύπαρξη δύο κέντρων εξουσίας, στο Πάλε (προπύργιο του Ράντοβαν Κάρατζιτς) και την Μπάνια Λούκα. Διέλυσε το κοινοβούλιο και προκήρυξε πρόωρες βουλευτικές εκλογές. Το Συνταγματικό Δικαστήριο των Σερβοβόσνιων κήρυξε την απόφασή της αντισυνταγματική.

Η Πλάβοιτς επιμένει και όσο η κόντρα κλιμακώνεται ο πολιτικός κόσμος, ο στρατός και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διχάζονται. Η πόλωση έχει φτάσει μέχρι το Γενικό Επιτελείο Στρατού, όπου οι στρατηγοί έχουν χωρστεί σε δύο στρατόπεδα. Το

Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς:
Αδιαμφισβήτητα ενισχυμένη η θέση του.

κοινοβούλιο της χώρας είναι βαθύτατα διχασμένο. Η πλειοψηφία βέβαια ανήκει στους σκληροπυρηνικούς που αποφάσισαν την Τρίτη να αφαιρέσουν από την Πλάβοιτς την εξουσία της επί των ενόπλων δυνάμεων και να διακηρύξουν ότι ακυρώνουν τη συμφωνία με τον ΟΑΣΕ για την επιτήρηση των επικείμενων δημοτικών εκλογών από παρατηρητές του Διεθνούς Οργανισμού. Το ερώτημα βέβαια είναι τι πιθανότητες εφαρμογής έχουν αυτές οι αποφάσεις μέσα σ' αυτό το κλίμα διχασμού. Υπάρχει πιθανότητα να προσπαθήσουν να επιβάλουν τις αποφάσεις τους με τα όπλα; Μάλλον όχι, γιατί θα βρεθούν αντιμέτωποι με τις νατοϊκές δυνάμεις στην περιοχή.

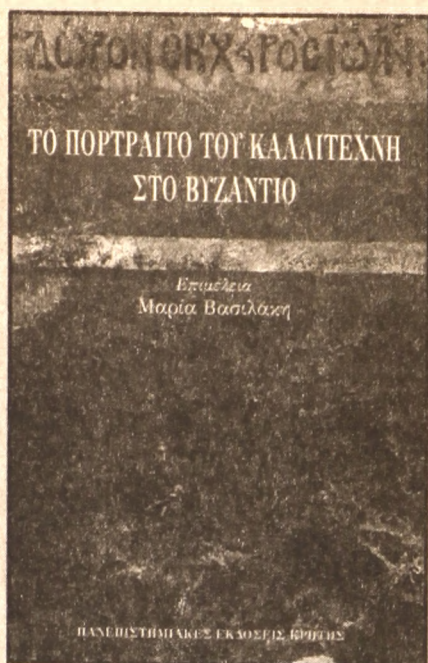
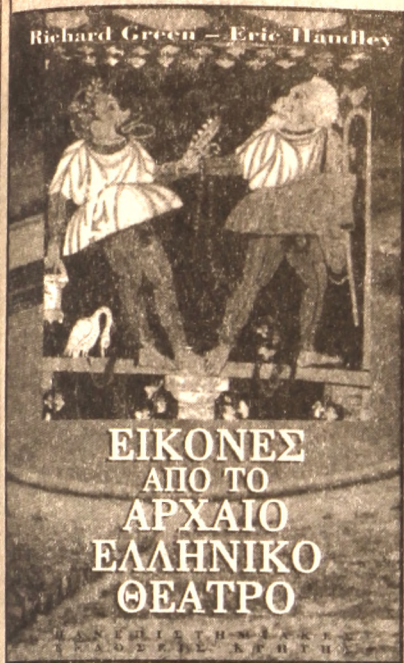
Από την άλλη, η ένταση κλιμακώνεται επικίνδυνα, και οι ΗΠΑ έσπευσαν την Τε-

τάρτη να ζητήσουν την ανοιχτή διαμεσολάβηση του Μιλόσεβιτς υπέρ της Πλάβοιτς. Την Τετάρτη, δεν αποκλειόταν επίσκεψη του προέδρου Μιλόσεβιτς στην περιοχή των Σέρβων της Βοσνίας. Σίγουρα επίκειται συνάντηση στο Βελιγράδι του Μιλόσεβιτς με τον αμερικανό απεσταλμένο στην περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας, **Ρόμπερτ Γκέλμπαρντ**. Αυτό που προτείνει ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς για την εκτόνωση της έντασης είναι ταυτόχρονη διεξαγωγή βουλευτικών και προεδρικών εκλογών στη Σερβοβοσνιακή Δημοκρατία.

Ο Μιλόσεβιτς δεν βλέπει με καλό μάτι την ισχυροποίηση της Πλάβοιτς και σαφώς θα επιθυμούσε την εκλογή ενός προέδρου που θα μπορούσε να τον ελέγχει άμεσα και απόλυτα ο ίδιος. Η απλόχερη υποστήριξη της Δύσης προς την κ. Πλάβοιτς ενοχλεί τον Μιλόσεβιτς που θέλει να κρατήσει γύρω στον εαυτό του το ρόλο του μοναδικού αξιόπιστου συνομιλητή των ΗΠΑ και του μοναδικού επίσης εγγυητή της συμφωνίας του Ντέιτον. Στην περίπτωση που ευοδωθεί το σχέδιο Μιλόσεβιτς για ταυτόχρονη διεξαγωγή βουλευτικών και προεδρικών εκλογών, ο πρόεδρος θα έχει καταφέρει –εκμεταλλευόμενος και αυτή την κρίση– να ισχυροποιήσει πλήρως τη θέση του τόσο στο εσωτερικό –ενόψει των βουλευτικών εκλογών στη Σερβία– αλλά και στη Σερβοβοσνιακή Δημοκρατία και το Μαυροβούνιο. Με δεδομένη την πολυδιάσπαση στους κόλπους της σερβικής αντιπολίτευσης, οι περσινές λαϊκές κινητοποιήσεις –μετά τις βουλευτικές εκλογές– μοιάζουν ήδη μακρινό παρελθόν που δεν μπορεί να απειλήσει τη θέση του ισχυρού άνδρα της περιοχής του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς.

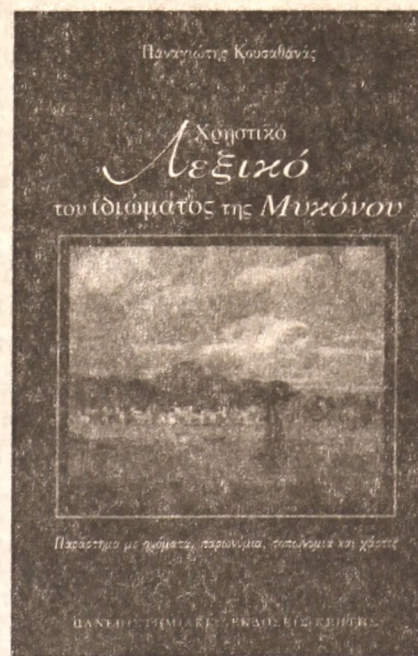
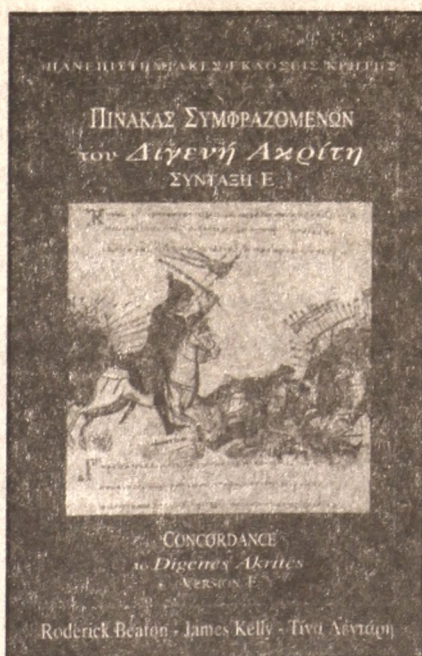
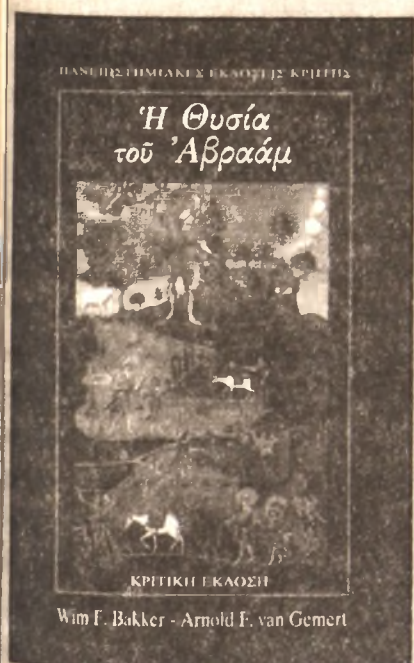
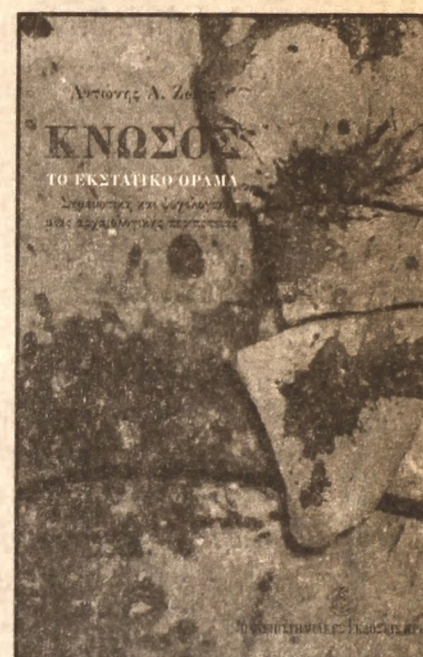
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης

νέες κυκλοφορίες

ΣΕΙΡΑ: Συμβολές στις Επιστήμες του Ανθρώπου

φιλολογία ♦ αρχαιολογία ♦ ιστορία
♦ ιστορία τέχνης ♦ γλώσσα ♦ διάλεκτοι
♦ λαογραφία ♦ ψυχολογία ♦ κοινωνιολογία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ - Ι.Τ.Ε.

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5 - 106 81 ΤΗΛ. (01) 3818372, FAX: 3301583
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: «Στοά του βιβλίου», Νέα Στοά Αρσακείου, Πανεπιστημίου 49
ΗΡΑΚΛΕΙΟ: Νέα Κτίρια Φυσικού Τ.Θ. 1527 - 711 10. ΤΗΛ. (081) 394235, FAX: 394236
e-mail: pek@physics.uch.gr. URL: <http://www.pek.uch.gr>

Η κρίση στο Κονγκό-Μπραζαβίλ¹

του Αστέρη Χουλιάρα

Στην άλλη όχθη του ποταμού Κονγκό, απέναντι από την Κινσάσα, βρίσκεται η Μπραζαβίλ, η πρωτεύουσα του Κονγκό-Μπραζαβίλ. Στη μικρή αυτή πρώην γαλλική αποικία των 2,5 εκατομμυρίων κατοίκων επρόκειτο να διεξαχθούν προεδρικές εκλογές στις 27 Ιουλίου. Ενώ τα βλέμματα της διεθνούς κοινής γνώμης ήταν στραμμένα στις στρατιωτικές επιτυχίες του Καμπιλά στο γειτονικό Ζαΐρ, χιλιάδες άνθρωποι έχαναν τη ζωή τους σε ένοπλες συγκρούσεις που ξεσπούσαν στην Μπραζαβίλ ανάμεσα σε δυνάμεις του στρατού της χώρας και στην πολιτοφυλακή ενός πρώην προέδρου της.

Το Κονγκό-Μπραζαβίλ είναι μία από τις πιο αστικοποιημένες χώρες της Αφρικής: ο μισός πληθυσμός κατοικεί στις δύο μεγαλύτερες πόλεις, την Μπραζαβίλ και το Pointe-Noire. Επίσης, το Κονγκό-Μπραζαβίλ παρουσιάζει ένα από τα μικρότερα ποσοστά αναλφαβητισμού της ηπείρου: πάνω από το 60% των κατοίκων γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή. Ακόμη περισσότερο, η χώρα διαθέτει πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου που της είχαν επιτρέψει να επιτύχει στη δεκαετία του '70 ένα από τα υψηλότερα κατά κεφαλήν εισοδήματα της υποσαχαρικής Αφρικής.

Το Κονγκό - Μπραζαβίλ, όμως, έχει και πολλά κοινά χαρακτηριστικά με τα άλλα κράτη της ηπείρου. Πάνω απ' όλα, ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις πολλές εθνοτικές ομάδες αποτελούσε από την εποχή των πρώτων επαφών με τους Ευρωπαίους ένα από τα κύρια κοινωνικοπολιτικά γνωρίσματα της χώρας.² Επίσης, όπως και τα περισσότερα άλλα αφρικανικά κράτη, το Κονγκό-Μπραζαβίλ, μετά την ανεξαρτησία του το 1960, εξελίχθηκε γρήγορα σε ένα μονοκομματικό κράτος. Σε αντίθεση,

όμως, με άλλα κράτη της περιοχής, οι κυβερνήσεις του Κονγκό-Μπραζαβίλ δεν ακολούθησαν μόνο μια πολιτική «κρατισμού», αλλά προσχώρησαν στην ιδεολογία του «επιστημονικού σοσιαλισμού», συνάπτοντας στενές σχέσεις με την ΕΣΣΔ, την Κίνα, την Κούβα και τη Βόρεια Κορέα.

Παρά, όμως, το μαρξιστικό προσανατολισμό των κυβερνήσεων στην Μπραζαβίλ, μεγάλα τμήματα της οικονομίας της χώρας, όπως η γεωργία, δεν επηρεάστηκαν από τις επίσημες πολιτικές.³ Ακόμη πιο παράδοξα, παρά την αντι-νεοϊμπεριαλιστική ρητορεία, το Κονγκό-Μπραζαβίλ διατήρησε άριστες σχέσεις με τη Γαλλία καθόλη τη διάρκεια των 26 ετών του «σοσιαλιστικού» πειράματος. Η γαλλική εταιρεία Elf-Aquitaine ανέλαβε σχεδόν πλήρως την εκμετάλλευση των πλούσιων κοι-

τασμάτων πετρελαίου, η παραγωγή και πώληση του οποίου κατέληξε να αποτελεί το 90% των συναλλαγματικών εσόδων της χώρας. Μάλιστα, το 1987 οι Γάλλοι, όπως και σε ανάλογες περιπτώσεις στη γαλλόφωνη Αφρική, προσέφεραν στρατιωτική υποστήριξη στο καθεστώς Sassou-Nguesso, προκειμένου να αντιμετωπίσει ένα πραξικόπημα.

Το καθεστώς Sassou-Nguesso άρχισε βαθμιαία να αντιμετωπίζει μια κρίση νομιμοποίησης που οφειλόταν στην οικονομική παρακμή της χώρας. Η κρίση προερχόταν από την αδυναμία της πολιτικής ελίτ του Κονγκό-Μπραζαβίλ να κατανοήσει τα αυστηρά όρια που οι περιορισμένοι πόροι της χώρας θέτουν στην οικονομική της ανάπτυξη.⁴ Η νομιμοποίηση του πολιτικού συστήματος είχε εξασφαλιστεί μετά την ανεξαρτησία, με μια σπάταλη πολιτική διορισμών και πάσης φύσεως κοινωνικών δαπανών. Οι δημόσιοι υπάλληλοι της χώρας είχαν αυξηθεί από 3.300 το 1960 σε 73.000 το 1986, ενώ άλλοι 30.000 είχαν διοριστεί σε διάφορες παρακρατικές επιχειρήσεις που επιβάρυναν, με την αδυναμία τους να καταστούν κερδοφόρες, ακόμη περισσότερο τον κρατικό προϋπολογισμό. Η πτώση της τιμής του πετρελαίου το 1985 έφερε στην επιφάνεια τις συνέπειες της κακής διαχείρισης, επιταχύνοντας την οι-

ΚΟΝΓΚΟ-ΜΠΡΑΖΑΒΙΛ Βασικά στοιχεία

Έκταση: 342.000 τ.χ.

Πληθυσμός (1995): 2.670.000

ΑΕΠ (1993): 2.318 εκατομ. δολάρια

ΑΕΠ (1993) κατά κεφαλήν : 920 δολάρια

Εξωτερικό Χρέος (ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1992): 166%

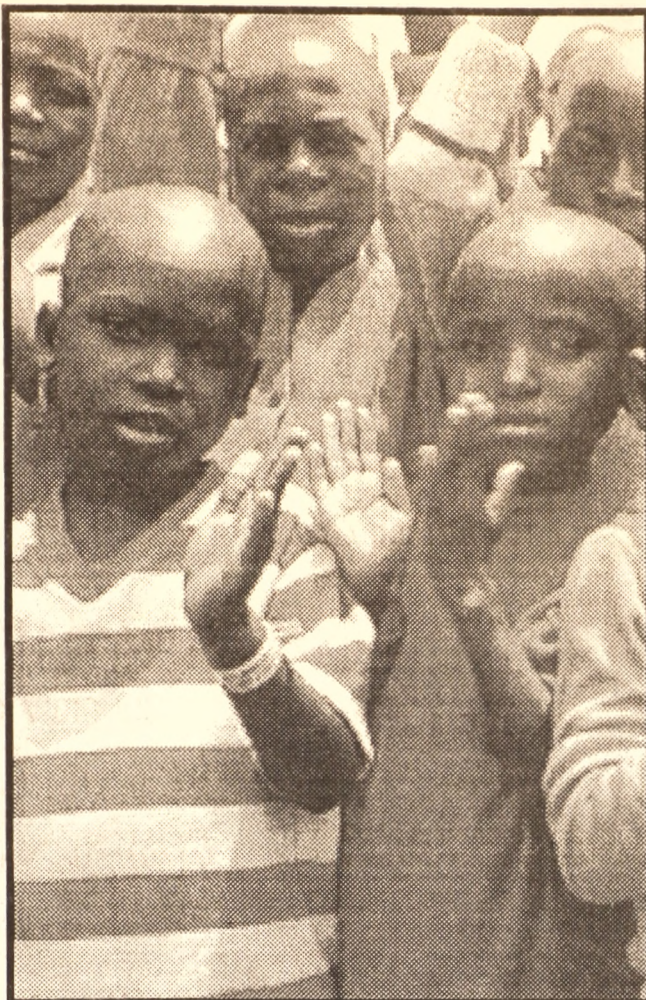
Ο Αστέρης Χουλιάρας είναι ερευνητής στο Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

ΚΟΝΓΚΟ-ΜΠΡΑΖΑΒΙΛ

οικονομική παρακμή: το εξωτερικό χρέος της χώρας αυξήθηκε από 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια το 1980 σε 4,5 δισεκατομμύρια το 1990 ή σχεδόν δύο φορές το ΑΕΠ της. Εντούτοις, η κυβέρνηση αντιμετώπισε σημαντικές αντιδράσεις όταν προσπάθησε να εφαρμόσει τις «συνταγές» του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Οι εξελίξεις σε άλλα γαλλόφωνα κράτη της Δυτικής Αφρικής και οι πιέσεις της Γαλλίας για εκδημοκρατισμό οδήγησαν στη σύγκληση μιας εθνικής συνόδου το 1991.⁶ Η σύνοδος οδήγησε στη δημιουργία μιας μεταβατικής κυβέρνησης. Στις προεδρικές εκλογές του Αυγούστου 1992, νικήτης αναδείχτηκε ο καθηγητής **Pascal Lissouba**. Εντούτοις, όπως και σε άλλα κράτη της Αφρικής, ο εθνοτικός χαρακτήρας της ψήφου ήταν έντονος, με διαφορετικούς υποψηφίους να κερδίζουν την απόλυτη πλειοψηφία σε διαφορετικές περιφέρειες της χώρας.⁷ Μετά τις εκλογές, οι προεδρικοί αντίπαλοι του Lissouba άρχισαν να οργανώνουν πολιτοφυλακές αποτελούμενες κυρίως από λιποτάκτες του στρατού και άνεργους νέους και να στήνουν οδοφράγματα στην πρωτεύουσα (που είναι μια εθνοτική μικρογραφία της χώρας). Η επιμονή του Lissouba να προωθήσει στο στρατό και τη δημόσια διοίκηση ανθρώπους από τη δική του περιοχή (το Νότο), ενίσχυσε τις δυνατότητες στρατολόγησης από την πλευρά των αντιπάλων του. Στις συγκρούσεις που ξέσπασαν το 1993 και το 1994 πάνω από 2.000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους. Εντούτοις, ύστερα από διπλωματικές παρεμβάσεις της Γαλλίας, του Γκαμπόν και του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας, επιτεύχθηκε μια μείωση της έντασης.⁸

Τον Ιούλιο του 1997 αναμένονταν οι προεδρικές εκλογές. Ο πρώην πρόεδρος Sassou-Nguesso, που είχε καταφύγει στην περιοχή απ' όπου κατάγεται (στο Βορρά) και είχε οργανώσει τη δική του πολιτοφυλακή, επέστρεψε τον Ιανουάριο στην πρωτεύουσα, φέρνοντας μαζί του και το «στρατό» του.⁹ Στις 30 Μαΐου υπέβαλε υποψηφιότητα για πρόεδρος. Μια εβδομάδα μετά, ο Lissouba έστειλε άρματα μάχης για να τον συλλάβουν και για να διαλύσουν την πολιτοφυλακή του. Όχι απρόσμενα, ο Sassou-Nguesso αντέδρασε. Μέσα σε λίγες ημέρες χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους από τις μάχες που ξέσπασαν στην πρωτεύουσα. Δύο χιλιάδες ξένοι πολίτες απομακρύνθη-

Τα παιδιά θύματα του πολέμου στην Μπραζαβίλ.

καν με τη βοήθεια 1.250 στρατιωτών που έστειλε κατεπειγόντως το Παρίσι. Παρά, όμως, την προσωπική παρέμβαση του προέδρου **Σιράκ** και την εν εξελίξει διαμεσολάβηση του προέδρου του Γκαμπόν **Ομάρ Μπόνγκο**, οι μάχες συνεχίστηκαν.¹⁰ Άλλωστε, στην Μπραζαβίλ κυκλοφορούν πολλά όπλα, προερχόμενα από τους πρώην στρατιώτες του **Μομπούτου Σέσε Σέκο** που πέρασαν τον ποταμό Κονγκό για να αποφύγουν τις προελαύνουσες δυνάμεις του **Καμπιλά**.¹¹ Ακόμη περισσότερο, η οξυνόμενη οικονομική κρίση δείχνει να ενισχύει τις πολιτοφυλακές, μια και οι τελευταίες δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη στρατολόγηση άνεργων νέων.

Οι πολιτικοί επιστήμονες **Adam Przeworski** και **Fernando Limongi** υποστηρίζουν ότι η δημοκρατία μπορεί να εμφανιστεί σε οποιοδήποτε επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης.¹² Όταν όμως η δημοκρατία εγκαθίσταται, τονίζουν οι δύο επιστήμονες, η επιρροή του οικονομικού παράγοντα είναι αποφασιστική: όσο πιο πλούσια είναι μια χώρα τόσο περισσότερες είναι οι πιθανότητες για την επιβίωση μιας δημοκρατίας. Η περίπτωση του Κονγκό-Μπραζαβίλ είναι χαρακτηριστική. Η οικονομική κρίση συνεισέφερε, υπό μια έν-

νοια, στον εκδημοκρατισμό. Παράλληλα, η οικονομική κρίση εμποδίζει την εκλεγμένη κυβέρνηση να νομιμοποιηθεί. Εντούτοις, ένα ακόμη πιο κρίσιμο θέμα είναι η αναβίωση των εθνοτικών προστριβών. Η περίπτωση του Κονγκό-Μπραζαβίλ συμβάλλει στην απαισιόδοξη άποψη ότι ο εκδημοκρατισμός σε πολυεθνικές κοινωνίες ενισχύει τις διάφορες εθνοτικές ταυτότητες και οδηγεί στη διαίρεση του κράτους σε εθνοτικές κοινότητες, κάνοντας αδύνατη τη δημιουργία κυβερνήσεων που να βασίζονται στη λαϊκή συναίνεση.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Το επίσημο όνομα της χώρας είναι Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (People's Republic of Congo). Εντούτοις, η μετονομασία του Ζαΐρ από τον Λωράν Καμπιλά σε «Δημοκρατική Δημοκρατία του Κονγκό» (Democratic Republic of Congo) έχει δημιουργήσει κάποια σύγχυση. Μάλιστα, η σύγχυση αυτή είναι πιο έντονη στα ελληνικά, γιατί η νέα ονομασία του Ζαΐρ αποδόθηκε στη γλώσσα μας, ελλείψει άλλης, ως «Λαϊκή Δημοκρατία». Εδώ επίσης αυθαίρετα, αλλά πάντως σύμφωνα με την πρακτική του δυτικού Τύπου, χρησιμοποιείται η ονομασία «Κονγκό-Μπραζαβίλ» αντί της πραγματικής «Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό» που χρησιμοποιείται πλέον στα ελληνικά για το πρώην Ζαΐρ (για το πρόβλημα της απόδοσης στα ελληνικά βλ. *Ο Οικονομικός*, 26 Ιουνίου 1997, σελ. 111).
2. John F. Clark, *Congo Transition and the Struggle to Consolidate*, in John F. Clark and David E. Gardinier, eds. *Political Reform in Francophone Africa*, Boulder, Co: Westview Press, 1997, pp 62-63.
3. Ibid, p. 65.
4. Ibid, p. 66.
5. Christine Philippe, *Congo: L'expérience de la Conférence nationale, Défense nationale*, No 47, Novembre 1991, pp 115-126, Christine Philippe, *La démocratie au Congo, la transition difficile, Défense nationale*, Vol. 48 (5), Mai 1992, pp 43-56.
6. John F. Clark *Elections, leadership and democracy in Congo, Africa Today*, Vol. 41 (3), September-December 1994, pp 41-60.
7. John F. Clark *Congo op. cit.*, p. 79.
8. *Congo-Brazzaville instead of voting, The Economist*, June 14, 1997, pp, 55-56.
9. *Chirac brokers a ceasefire in Brazzaville. The Guardian Weekly*, June 15, 1997.
10. *Congo-Brazzaville... op. cit.*, p 56.
11. Adam Przeworski and Fernando Limongi. *Modernisation: Theories and Facts*, World Politics, Vol. 49 (2), January 1997, pp 48-63.

ΕΞΟΡΚΙΣΑΝ ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ο τελευταίος ανατολι-κογερμανός ηγέτης, Έγκον Γκρεντζ, καταδικάστηκε πριν από λίγες μέρες σε 6,5 χρόνια κάθειρξη για τις δολοφονίες τεσσάρων συμπατριωτών του που επιχείρησαν να περάσουν το Τείχος του Βερολίνου και να αναζητήσουν καταφύγιο στη Δυτική Γερμανία. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Γκρεντζ και δύο συνεργάτες του κάθησαν στο εδώλιο του κατηγορουμένου για τέσσερις δολοφονίες, ενώ είναι γνωστό ότι περίπου 900 άνθρωποι έπεσαν νεκροί από τις σφαίρες των συνοριακών φρουρών, που είχαν εντολές να χτυπούν εν ψυχρώ όποιον «προδότη» προσπαθούσε να εγκαταλείψει την πατρίδα του. Ο γερμανικός λαός καλοδέχτηκε την καταδικαστική απόφαση. Δεν είναι όμως εύκολο να παραβλέψουμε ότι η Γερμανία δεν αντιμετώπισε, σ' αυτή τη δίκη, πρόσωπο με πρόσωπο το παρελθόν της. Και πάνω απ' όλα αυτή η καταδικαστική απόφαση δεν αναμένεται να εξαλείψει τα «τείχη» που έχουν υψωθεί μεταξύ ανατολής και δύσης μετά την ενοποίηση των δύο Γερμανιών.

ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΡΟΜΑΖΕΙ

Γάλλος συγγραφέας, ο Ντομινίκ Μοϊσί, υποστήριξε σε πρόσφατο άρθρο του (25-8-97) στους *Financial Times* ότι είναι πιο εύκολο ίσως για τη Γερμανία και τη Βρετανία να δουν κατά πρόσωπο το «μαύρο» παρελθόν

τους παρά για την Ελβετία και άλλες «ουδέτερες» χώρες, όπως τη Σουηδία, την Πορτογαλία και την Ισπανία, να αντιμετωπίσουν την ιστορία τους. Φαίνεται ότι έχει δίκιο. Λίγο καιρό μετά τις αποκαλύψεις για το ρόλο των ελβετικών τραπεζών στη διαχείριση του πλούτου των ναζί, μια ακόμη «ουδέτερη» χώρα, η Σουηδία, αποφασίζει να «δει» τις περίπου 60.000 ρατσιστικές στείρωσεις που επέβαλαν οι διάφορες κυβερνήσεις στους πολίτες της Σουηδίας –από το 1935 έως 1976– στο βωμό πάντα της καθαρότητας της αρείας φυλής.

Εκτός από τη διανοητική καθυστέρηση, η κακή όραση και «τα ανεπιθύμητα» φυλετικά χαρακτηριστικά επέβαλαν, σύμφωνα με τη ρατσιστική λογική των

σουηδικών αρχών τη στείρωση. Ο συγγραφέας Ντομινίκ Μοϊσί χαρακτηρίζει θετική την αντιπαράθεση αυτή των χωρών με το παρελθόν τους και υποστηρίζει ότι η «Ευρώπη θα καταφέρει να επιζήσει μόνο αν τα έθνη της αποφασίσουν να αντιπαρατεθούν με το πρόσφατο παρελθόν τους».

Η ΚΟΥΒΑ ΣΤΕΛΝΕΙ ΤΙΣ ΗΠΑ ΣΤΟ ΕΔΩΛΙΟ

Συμβαίνει σπανιότατα, αλλά αυτή τη φορά η κουβανική κυβέρνηση έστειλε στο εδώλιο του κατηγορουμένου τις ΗΠΑ, με την κατηγορία ότι ψέκασαν πέρσι τον Οκτώβριο καλλιεργήσιμες εκτάσεις στη Βόρεια Κούβα με δηλητηριώδεις βιολογικές ουσίες. Είναι η πρώτη φορά που, κατ' εφαρμογή ειδικής ρύθμισης της συν-

θήκης του '82 για την απαγόρευση των βιολογικών όπλων, μια χώρα παρουσιάζει τις καταγγελίες της ενώπιον της αρμόδιας επιτροπής του ΟΗΕ. Οι κουβανικές αρχές υποστηρίζουν ότι αμερικανικό αεροσκάφος, που συμμετείχε στη δίωξη ναρκωτικών ψέκασε μεγάλες καλλιέργειες με μια ουσία που κατάρρεψε τις σοδείες τους. Απόφαση δεν έχει εκδοθεί ακόμα. Αν και οι κουβανικές αρχές υποστηρίζουν ότι έχουν φωτογραφικό υλικό που αποδεικνύει τους ισχυρισμούς τους, τα μέλη της επιτροπής υποστηρίζουν ότι δεν είναι εύκολο να αποδειχθούν οι καταγγελίες της Αβάνα και μάλλον δεν προτίθενται να εκδώσουν καταδικαστική απόφαση για τις ΗΠΑ.

Γιατροί Χωρίς Σύνορα: Από τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις με πλούσιο έργο και διαρκή δράση σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Γης. Στη φωτογραφία, ο πρόεδρος του ελληνικού τμήματος των Γιατρών Χωρίς Σύνορα, Οδυσσέας Βουδούρης, στο Ιράν, στους πρόσφατους σεισμούς. (Φωτ. Μαριλένα Σταφυλίδου)

Η κρητική ματιά

Ο Μενέλαος Παρλαμάς με τον καπετάν Μιχάλη Ξυλούρη (σε πρώτο πλάνο), σε μια σπηλιά κοντά στ' Ανώγεια, μετά από έναν κυνηγετικό περίπατο

*«Υπάρχουν στιγμές που οποιαδήποτε στάση κι αν έχει το σώμα,
η ψυχή μας είναι γονατιστή».*

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΟΣΙΜΟ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ πιο ολοκληρωμένο από αυτό που ο **Μενέλαος Παρλαμάς** ονόμαζε, μιλώντας γι' άλλον στοχαστικό συντοπίτη του, «κρητική ματιά». Όλα τα αισθητήρια στην υπηρεσία της πιο αφοσιωμένης ανάγνωσης. Να διαβάσεις τα πρόσωπα των ανθρώπων και τις κινήσεις τους –την περπατησιά, τη χειραψία, το χαμόγελο–, να αφουγκράζεσαι τη γλώσσα –την κοινή, την ιδιωματική, τη λόγια–, να παραδίδεσαι στις λέξεις, να ανιχνεύεις γευστικές εμπειρίες –στο μαύρο κρασί, στις φρεσκοτηγανισμένες μερίδες–, να ψηλαφείς τα τοπία, να τα οσμίζεσαι. Να μην γίνεσαι ποτέ κοντόθωρος διαβατάρης, σχολαστικός διδάσκαλος, υπερόπτης. Να γρηγορείς και να φαντάζεσαι. Να περιεργάζεσαι τα πράγματα που σαλεύουν, τα αληθινά πράγματα, όχι μόνο τα μνημεία –να ταξιδεύεις μαζί τους. Και ολοένα να πλαταίνεις τον ορίζοντά σου, συνδυάζοντας τις φωνές με τις εικόνες, το παρόν σου με την ιστορία. Γιατί είναι «ένδειξη» απράγμονος ανοησίας να μελετάς τη ζωή των μορφών και να μην βλέπεις τη μορφή της ζωής».

«Από τα βάθη της επαρχίας» ισχυριζόταν μισοαστεία, μισοσοβαρά ο κύριος Μενέλαος πως μας αφιέρωνε τα

γραφτά του. Δες και γινόταν ο χώρος του, η Κρήτη που εκείνος ανακάλυψε και υπηρέτησε, η βίγλα του, να είναι κάτι λιγότερο από το κέντρο της γης. Βιοτικό σημείο εκκίνησης και επιστροφής, σταθερή υπόγεια αναφορά, σαν το πατρικό που κουβαλάς στο νου σου χωρίς να το νοσταλγείς, όχι καραβοστάσι μα ορμητήριο, πλούσιο λιμάνι, όπου σχεδιάζεις συντροφικά τα νέα ταξίδια, η Κρήτη του Μενέλαου Παρλαμά είναι παράδειγμα της αέναης πνευματικής κίνησης. Είναι ο τόπος που δεν σε αφήνει να ησυχάσεις, «που πάντα και κάτι καινούργιο έχει να σου πει». Αν οι πατρίδες γι' αυτούς που ανέξοδα ρητορεύουν εύκολα γίνονται κλουβιά, γίνονται προσχήματα νωθρής ανταρέσκειας, τούτη η μικρή πατρίδα δεν εξωθεί παρά μόνο στην περιπέτεια της αυτογνωσίας.

Όσοι από μας είχαν την τύχη να μαθητέψουν κοντά στον Μενέλαο Παρλαμά, να τραφούν με τις ιστορίες του, να πιουν και να οδοιπορήσουν μαζί του, να γνωρίσουν την κρητική του ματιά, ένιωσαν πως μπορεί κανείς να χαίρεται «την αυγή των πραγμάτων». Ένα μήνα μετά τον αποχωρισμό του, συναχτήκαμε, λίγοι μαθητές, συνεργάτες και φίλοι, κάτω από τη φιλόξενη σκέπη του Αντί, να θυμηθούμε τα δώρα του και να τα μοιραστούμε. Ο σοφός ταξιδευτής δεν θα μας οδηγήσει άλλο στα αδάμαστα τοπία.

Μαριλίζα Μητσού

Μία εκ των ένδον πολύτιμη μαρτυρία

του Στυλιανού Αλεξίου

Πρωτοείδα τον Μενέλαο Παρλαμά στο Ηράκλειο ένα απόγευμα του Μάρτη, στα 1939. Περνούσε από την πλατεία με συνταγμένους μαθητές και μαθήτριες του Λυκείου “ο Κοραής”, όπου δίδασκε. Ίσως γύριζαν από το θέατρο Πουλακάκη, όπου θα είχαν παρακολουθήσει κάποια ταινία ή μια σχολική εκδήλωση. Λίγο εμπρός από αυτόν, μαζί με άλλα κορίτσια, προχωρούσε η ψηλή ξανθή, πολύ όμορφη μαθήτρια που λίγο αργότερα θα γινόταν γυναίκα του. Συμμαθητές μου που ήταν μαζί μου μού μίλησαν για τον πρωτοδιαρισμένο καθηγητή που είχε ήδη φήμη στο μαθητόκοσμο. Είχα ακούσει και για τα πρώτα δημοσιεύματά του στην τοπική εφημερίδα, που είχαν ταράξει τη γαλήνη των “λογίων” της πόλης μας.

Πέρασαν δέκα και περισσότερα χρόνια. Πόλεμος, κατοχή, βομβαρδισμοί, εκτελέσεις, εμφύλιος. Ο Μενέλαος είχε πολεμήσει στην Αλβανία, γύρισε πίσω, πιάστηκε για ένα διάστημα από τους Γερμανούς. Είχα ξαναδεί από μακριά το νέο ζευγάρι που έδειχνε ότι η ομορφιά και η αγάπη υπήρχαν ακόμη στο πείσμα αυτού του κατακλυσμού από φωτιά, μίσος και σίδερο. Η εικόνα τους καθώς περνούσαν πάλι την πλατεία ήταν ένας συνδυαστικός κρίκος με τα πε-

ρασμένα, με τον καιρό της ευτυχίας και της ειρήνης.

Γύρω στα 1950, επιμελητής του Μουσείου Ηρακλείου, τον γνώρισα από κοντά. Ερχόταν να επισκεφθεί τον αδελφικό φίλο του, τον διευθυντή του Μουσείου Νικόλαο Πλάτωνα, που μόλις τον έβλεπε άφηνε κάθε άλλη εργασία. Σιγά σιγά γινόμουν κι εγώ μέλος της συντροφιάς. Μιλούσαμε κοιτάζοντας από το μεγάλο παράθυρο το μακρινό εκκλησάκι της Χρυσοπηγής, και την ψιλή βροχή που έπεφτε πάνω στις πυκνές μολόχες και τα πεύκα του κήπου. Ο λόγος του Μενέλαου Παρλαμά εκείνα τα μακρινά απογεύματα ήταν πάντα συγχρόνως βαθύς και ευχάριστος, πάντα γεμάτος έγνοια για τον τόπο και τον πολιτισμό του, για τη γλώσσα, τα τοπωνύμια, την ποίηση, τα μνημεία.

Η ίδρυση της Εταιρείας Κρητικών Ιστορικών Μελετών από τον ίδιο, τον Ανδρέα Καλοκαιρινό, τον Νικόλαο Πλάτωνα και άλλους, και η προσπάθεια για την εγκατάσταση, τον εμπλουτισμό και την έκθεση του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης, τον βρήκαν πανέτοιμο. Με το παλιό τζιπ του Καλοκαιρινού η μικρή συντροφιά κινήθηκε πολλές φορές από τις Μάλλες Ιεράπετρας ως τους Κομητάδες των Σφακιών και πιο μακριά, αναζητώντας υφαντά, κεντήματα

και άλλα λαογραφικά είδη. Ο ίδιος, ως επί χρόνια Πρόεδρος της Εταιρείας, στόλισε με το χέρι του πολλά από αυτά (ασκομαντούρες, λυχνοστάτες, μπαγκάλια, ανέμες, κουταλοθήκες) μέσα στο “Κρητικό Σπίτι” του Ιστορικού Μουσείου. Και όταν η γριά παραμάνα μου, που την πήγα να το δει, ρώτησε έκπληκτη και γεμάτη χαρά γι’ αυτή την απροσδόκητη ανάσταση των πιο μακρινών της αναμνήσεων, “ποιος κάθεσαι επαέ;”, ο Μενέλαος χάρηκε βαθιά και είπε: “Αυτή είναι η καλύτερη κριτική!”.

Τα “Κρητικά Χρονικά” του Ανδρέα Καλοκαιρινού είχαν ήδη συμπληρώσει τα πρώτα τους χρόνια. Ο Μενέλαος ήταν πάντα από τα κυριότερα μέλη της Συντακτικής Επιτροπής. Οι μελέτες του, δημοσιευμένες οι περισσότερες εκεί, συνδυάζουν αυτά που σπάνια υπάρχουν συγκεντρωμένα στα γραπτά των φιλολόγων και των ιστορικών: τη σωστή κρίση και μέθοδο, την αίσθηση της ιστορικής πραγματικότητας και της ζωής, τη σύλληψη των προβλημάτων, την καίρια παρατήρηση, τη διάκριση του ουσιώδους, την πλήρη γνώση του υλικού, την ακριβή και λιτή διατύπωση. Η έκφρασή του, και στην καθαρεύουσα και στη δημοτική, μου φαινόταν υπόδειγμα νεοελληνικού ύφους. Χρειάστηκε καιρός για να καταλάβω ότι είχε δίκιο όταν έλεγε: “Μια μελέτη πρέπει να γραφεί επτά φορές για να είναι καλή”. Οι μελέτες του δίνουν πράγματι αυτή την εντύπωση.

Οι εργασίες του για τον Βρυνένιο, τον Κοζύρη, τον Στέφανο Νικολαΐδη, που περιέχονται στον τόμο των *Αναλέκτων*, έδειχναν βαθειά αγάπη για την Κρήτη και το λαό της. Ανάσταιναν, κυρίως με το “Ημερολόγιο” του Κοζύρη, μια ολοκληρωμένη εποχή με τις λεπτομέρειες και την ατμόσφαιρά της. Τα έγγραφα των Βουρδουμπάδων για την τραγική έξοδο των Σφακιανών στα 1824 προς τα Κύθηρα, φανέρωναν την ύλη που χωρίς αμφιβολία είχε εμπνεύσει τον Σολωμό στον *Κρητικό* του. Η μελέτη “Τοπωνυμικά περιπέτεια του Ηρακλείου”,

• Το τελευταίο κείμενο του Μενέλαου Παρλαμά ήταν η μετάφραση αυτή, ποιημένη στη μνήμη του φίλου του Γ.Π. Σαββίδη.

ΒΙΡΓΙΛΙΟΣ

Η ΠΛΗΓΗ ΤΗΣ ΡΗΓΙΣΣΑΣ

Κ' ὅστερα πιά τή ρήγισσα πόνος δρυμύς τή σφάζει·
κρυφή φωτιά τή νέμεται, τίς φλέγες της ταράζει
λαβωματιά, καθώς τοῦ ἀντρός τή λεβεντιά θυμᾶται
καί τοῦ σογιοῦ του τήν τρανή τή δόξα συλλογᾶται.
Στό στήθος της καρφώθηκαν τα λόγια κ' ἡ θωριά του,
κάθε γαλίνεψη ἔχασαν τά μέλη της μακριά του.

Aeneidea, IV 1-5

λαμπρή εφαρμογή της συνδυαστικής μεθόδου στην κριτική προσέγγιση και ερμηνεία των βυζαντινών κειμένων, με λεπτότατη γλωσσική ανάλυση και παράλληλη αξιοποίηση αρχαιολογικών δεδομένων, έδωσαν ένα σπάνιο στη διεθνή φιλολογία υπόδειγμα επιστημονικής σκέψης και κρίσης.

Οι *Επιφυλλίδες του Σαββάτου* είναι σειρά άρθρων που είχαν δημοσιευθεί (ένα κάθε Σάββατο) σε εφημερίδα του Ηρακλείου στα 1957. Σε αυτά προστέθηκαν ορισμένες διαλέξεις και ταξιδιωτικές εντυπώσεις από την Ελλάδα και τη Μικρά Ασία και αποτελέσθηκε ένας τόμος με τον παραπάνω τίτλο που υπαινίσσεται ανάλογη συναγωγή άρθρων του Γάλλου κριτικού Sainte Beuve. Οξεία κριτική ασκεί εδώ ο Παρλαμάς εναντίον της προχειρογραφίας των νεοελλήνων κριτικών και της πολυγραφίας των συγγραφέων. Ο τόμος περιέχει έξοχες παρατηρήσεις για τις μεταφράσεις των κλασικών, πορτραίτα του Καζαντζάκη και του Ξανθουδίδη δοσμένα με αγάπη και γνώση, σκέψεις για την τεχνολογία και ένα λαμπρό οδοιπορικό της Ιωνίας, που την είχε επισκεφθεί μαζί με την προσφυγοπούλα γυναίκα του.

Το βιβλίο *Από τη ζωή των λέξεων*, που χρειάστηκε δεύτερη έκδοση μέσα σε λίγους μήνες, είναι μια συναγωγή μικρών άρθρων, που συγχρόνως, κατά πρωτότυπο τρόπο, είναι και λογοτεχνήματα. Είχαν δημοσιευθεί και αυτά σε τοπική εφημερίδα. Ο Μενέλαος Παρλαμάς γράφει εκεί, με σοφία και αγάπη, για τα δωρικά τοπωνύμια της Κρήτης, τη *Μάχα*, το *Βώσακο*, για τις κουμαριές των βουνών της που είναι οι αρχαίοι κόμαροι, για το κυνήγι (άλλο πάθος του κι αυτό, μαζί με τη γλώσσα, όπως στον Κονδυλάκη), για χαριτωμένες κρητικές λέξεις όπως η *ωσά* και τα *φινόκαλα* – και για το αγαπημένο του *Ρύζι της Παναγιάς*, ένα από τα πιο όμορφα μέρη της ιδιαίτερης πατρίδας του. Υπάρχουν εδώ αφορισμοί που προέρχονται από μεγάλη γνώση και πείρα και που θα μπορούσαν να είναι χρήσιμοι σήμερα. “Η απλοποίηση” γράφει ο Παρλαμάς “δεν είναι πάντα σοφία, είναι και νωθρότητα”.

Το ίδιο σημαντικές με τα γραφτά του είναι και οι ομιλίες του, για όσους τις άκουσαν παλιά στην αίθουσα “Θεοτοκόπουλος” και αργότερα στο “Λύκειο των Ελληνίδων”. Πάντα γλαφυρές, νηφάλιες και συγκροτημένες, έθιξαν θέματα από τη σύγχρονη γλωσσική Βαβέλ ως τον ποιητή Καρυωτάκη, αντιμετωπίζοντας τα πάντα με ευαισθησία και σωστή κρίση.

Ιδιαίτερα δημιουργικός είναι ο ρόλος του Παρλαμά στη θεσμοθέτηση, οργάνωση

Φεύγοντας από το πατρικό του σπίτι, στο Πισκοπιανό Χερσονήσου.

και πραγματοποίηση των Διεθνών Κρητολογικών Συνεδρίων στην εικοσαετία 1961-1981. Και η τωρινή επιδίωξή του, που πραγματοποιείται αθόρυβα από χρόνια, είναι η ίδρυση και διοργάνωση του Αγροτικού Μουσείου Κρήτης, για την οποία πρόσφερε μια ολόκληρη εγκατάσταση παραδοσιακού ελαιοτριβείου, τμήμα του πατρικού σπιτιού, στη Χερσόνησο.

Αυτό το πατρικό σπίτι των Παρλαμάδων, για όσους το ξέρουν, με τα μεγάλα αρχοντικά του δωμάτια, τους παλιούς κρητικούς καναπέδες, τα υφαντά και τα έπιπλά του, και με τις φωτογραφίες της αλησμόνητης γυναίκας του, και της αγαπημένης κόρης του, της αρχαιολόγου Λιάνας, είναι όαση γαλήνης και ανθρωπιάς μέσα στο χά-

ος των “ενοικιαζόμενων δωματίων” της σύγχρονης “τουριστικής” Κρήτης. Περάσαμε πολλά όμορφα βράδια και απογέματα εκεί, στη σάλα, ή εμπρός στην παλιά ανλόπορτα, κοιτάζοντας ή ακούοντας τη θάλασσα, πίνοντας από τα δυο βαρέλια του κρασιού του, συζητώντας ώρες για ένα στίχο του *Ερωτόκριτου*.

Και θα ήθελα τώρα να τελειώσω με την υπόμνηση του διδακτικού έργου του Μενέλαου Παρλαμά, που είναι επίσης μεγάλο: μόρφωσε γενιές Ηρακλειωτών και ευτύχησε να δει πολλούς μαθητές του να διαπρέπουν στην επιστήμη και στην κοινωνία.

Μπορεί να καυχηθεί ότι είναι παιδιά του, όπως κι αυτοί περηφανεύονται που τον είχαν πνευματικό πατέρα και οδηγό.

Λίγα λουλούδια στο χώμα που τον σκεπάζει

του Νίκου Χ. Γιανναδάκη

Σαν σε όνειρο τώρα πότε αναδύονται και πότε βουλιάζουν, την κάθε σχεδόν στιγμή, οι πάμπολλες και συνάμα – ω του θαύματος! – σπάνιες εικόνες μιας ζωής που έζησα κοντά του, που κράτησε δεκαπέντε ολόκληρα χρόνια και που έγινε “άλλη”, όταν η αφεύγατη μέρα ήλθε – την Τρίτη, 29 Ιουλίου, αργά το βράδυ. Εικόνες που είναι όλες “ποιήματα” αυτουνού του ανθρώπου, που ήξερε να φωτίζει το αθέατο, να ανασύρει τη μνήμη του παλαιού και άχρονου μέσα από το σκληρό κέλυφος του καθημερινού, να φανερώνει τη διάσταση του απείρου στο βάθος των απλών και φαινομενικά ασήμαντων πραγμάτων...

Ο ίδιος, όταν κάποτε του ζητήθηκε να αυτοχαρακτηρισθεί, έγειρε λίγο στο πλάι το κεφάλι, χαμήλωσε τα μάτια και, αφήνοντας στο αδιαπέραστο σκοτάδι ολάκερο το έργο του το επιστημονικό, απάντησε με δύο μόνο λέξεις: “Ένας χωρικός”. – Και ήταν πράγματι. Τα δύσκολα και ανεκτίμητα σεβάσματα από τους ανθρώπους του χωριού του τα περίμενε, το αίσθημα της πληρότητας μόνο στη θέα ενός υποδειγματικά καλλιεργημένου ελαιώνα ή περιβολιού το αποκτούσε, τα “αιώνια πράγματα” στην ανάλλαχτη μορφή του Μέγα Κούλε ή στην από καταβολής κόσμου αργοκίνητη παρουσία του σταλισμένου στην πλαγιά

κοπαδιού τα διέκρινε, την αρχέγονη και πάντα πρωτόγνωρη χαρά από το άναμμα της φωτιάς ανάμεσα στις πέτρες αυτός μεταφυσικά την ένιωθε, τη σκέπη της προστασίας από τα δεινά του βίου στην επίκληση της Παναγίας της Πισκοπιανής και την αναζητούσε και την εύρισκε, την τέχνη του στην παρασκευή της “σοφεγάδας” και του “χοιρινού με πράσα” με πρώτη ευκαιρία, αληθινά υπερήφανος, την εξασκούσε, τα χιλιάδες ονόματα πραγμάτων και τόπων, που με τόση σοφία την ιστορία και τη σημασία τους αποκρυπτογραφούσε, από την περιοχή των ταπεινών τα αλίευε, το κυνήγι και το ψάρεμα μονοπάτια όχι για το όποιο θήραμα αλλά για την αγκαλιά των παιδικών του αναμνήσεων ήσαν...

Ο “κύριος Μενέλαος” – αυτός ο “ποιητής” και “χωρικός” – δεν είναι πια εδώ. Τώρα, κατά τον ποιητή, σε “χώρα μακρινή και αρρυσίδωτη” θα πρέπει να πορεύεται. Μα και αυτή ακόμα η σκέψη, για μένα τουλάχιστον, δύσκολα κάνει υποφερτό το γεγονός πως οι δρόμοι και οι χώροι, που, τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, λάβαιναν νόημα μοναχά με τη δική του παρουσία, μένουν πια αδυσώπητα άδειοι.

Είναι, όμως, αλήθεια πως το “πιο τίμιο, η μορφή του” εγκατοικεί, μόνιμα και οριστικά, στην ψυχή τη δική μου και όλων των κοντινών του φίλων και δικών – στην ψυχή, που, από τα παλιά τα χρόνια, λέγεται πως τα πέρατά της δεν αγγίζονται απ’ όπου κι αν θελήσει κανένας να τα πλησιάσει.

Εκεί, λοιπόν, στην ψυχή μας, παραμένουν σήμερα και θα παραμένουν για πάντα, η μυσταγωγικού ήθους διδασκαλία του της “Αντιγόνης” και του “Άξιον Εστί” στην τελευταία τάξη του “Κοραή”, το άρρηκτα δεμένο με αυτόν “ξενίας μέλαθρον” του ακριβού του φίλου στα Μάλια, του Γιώργου, τα εκατοντάδες ηλιόλουστα ή βροχερά κυριακάτικα πρωινά στην πλα-

Με τον Νίκο Γιανναδάκη στη Χρυσосκαλίτισσα τον Μάιο του 1997.

τεία της Νεάπολης, με την ιεροτελεστία της λύσης του σταυρολέξου της “Καθημερινής” και τους χαριτωμένους μικροκαυγάδες του με τον τόσο αγαπητό του εξάδελφο, τον Ευάγγελο, η κατανυκτική στιγμή της “χειροθεσίας” του σε Άρχοντα Διδάσκαλο του Γένους στη Μονή Αρσανίου στο Ρέθυμνο, οι αργοναυτικές διάστασης εκδρομές στη Μάνη, την Ήπειρο, το Άγιον Όρος και την Πόλη, η ανυπόκριτη αφοβία και αξιοπρέπεια του στις αλλεπάλληλες και δυσκολότατες “τροπές” της κατάστασης της υγείας του, τα αναρίθμητα ανεβασματα στο οροπέδιο του Μεραμπέλλου με κατάληξη είτε το όμορφο ταβερνάκι στην Πλάκα, απέναντι ακριβώς από την πανέμορφη και πάντα γεμάτη μυστήριο Σπιναλόγκα, είτε το καφεενεδάκι της κυρίας Μαρίας στην Ελούντα για το καλοτηγανισμένο μαριδάκι, τη σαλάτα και το άσπρο δυνατό κρασί, οι “χαιρετισμοί” στο Γοργολαϊνί και οι λογοτεχνικοί διάλογοι και περίπατοι με τον φίλο του σταυρονικητιανό μοναχό Συμεών, η αδιάλειπτη μέριμνα και η πάντα καθοριστικής σημασίας γνώμη του για τα πράγματα της “Εταιρίας Κρητικών Ιστορικών Μελετών”, του “Ιστορικού Μουσείου Κρήτης” και του “Αγροτικού Μουσείου” στο Πισκοπιανό, η χωρίς κανένα όριο και πάντα αληθινή έκφραση της ευγνωμοσύνης και της αγάπης του σε όλους εκείνους που κοντά του στάθηκαν σε δύσκολες στιγμές – πρώτοι ανάμεσα σε αυτούς οι στενοί του φίλοι, γιατροί Γιάννης και Ελένη –, ο αληθινός και συνάμα άδολος θαυμασμός του στη θέα της όμορφης γυναίκας, η απόλυτα ανιδιοτελής αλλά πάντα πολυδάπανη φροντίδα του για τις ελιές του – έτσι, σα να τους χρώσταγε να παραμένουν πάντα όμορφες–, η αμείωτη αφοσίωσή του στον Παπαδιαμάντη και στον κόσμο του, καθώς και η βαθειά αγάπη του για τον Νίκο και τον Δημήτρη, που αναλώθηκαν για να έχουμε τώρα μιαν υποδειγματική έκδοση των κειμένων του, η συναναστροφή του η συνεχής με τις παλιές εφημερίδες και τα περιοδικά κατά την πολυετή, καθημερινή, τετράωρη περίπου, παραμονή του στην αγαπημένη του “Βικελαία Βιβλιοθήκη”, η ανείπωτη χαρά του να αποκαλύπτει στους φίλους του κρυφές γωνιές της πεφλημένης του Κρήτης – την Αράδαινα, τη Λατώ, τον Κουδούμαλο, τη Μονή Βωσάκου, το οροπέδιο του Καθαρού, τη Μονή Τοπλού, τον Μοχό και το Κράσι, το οροπέδιο στο Λασύθι, τον Ανάλουκα, τη Ζάκρο, τον Καλλικράτη, τη Φαλάσαρνα, τον Κρούστα, τις Τάπες, τη Φουρνή και τις Δοριές,

Ο Μενέλαος Παρλαμάς, ο Νίκος Γιανναδάκης και ο Γιώργος Τσαγκαράκης στην Παναγία Κερά τον Μάιο του 1996.

τη Μονή της Παναγίας της Κεράς, το Ασφέντου, το Ασχύφου, τη Μονή Αστάλης στο Μπαλί, το Γεράκι, τη Μονή Αρετίου, τη Χρυσοσκαλίτισσα, το λιόφυτό του στο Κατσιβάβλι, τη Μονή των Ξερών Ξύλων, το Κρουταλιώτικο Φαράγγι, τη Μονή Σαββαθιανών, τον Μόχλο, τη Μονοκαρά, το Μούντρος, τη Μονή Βροντησιού και Βαλσαμονέρου, τη Μύρτο, το Ορεινό στην Ιεράπετρα και τόσες άλλες –, οι χαριτωμένες απολυτότητές του – όπως, λ.χ., όταν έλεγε “τα καλά πράγματα πρέπει πάντα να είναι λίγα”, “τί να το κάνεις, καλός άνθρωπος είναι, αλλά ανορθόγραφος”, “ο άνδρας πρέπει να παντρεύεται γυναίκα δέκα με δεκαπέντε χρόνια μεγαλύτερή του”, “κοσκινόγυρους να βρέχει ο Θεός, κανένας δεν θα περάσει από την κεφαλή μας”, “ο γύλος είναι το πιο νόστιμο απ’ όλα τα ψάρια της θάλασσας”, “το πεπόνι μόνο όταν του ρίξεις πιπέρι τρώγεται”, “σήμερα δεν υπάρχουν καθόλου και πουθενά ούτε λαγοί ούτε πέρδικες” –, η προσκυνηματική του σχέση με το πατρικό του σπίτι στο Πισκοπιανό και η βαθειά αγάπη του για την αδερφή του, τη Λιλίκα, και τα ανήψια του, τη Βαγγελιώ και τον Γιώργο, τον Μανόλη και τη Στέλλα, οι δεκάδες εκδρομές και οι ατέλειωτες φιλολογικές συζητήσεις του με τον Γιώργο τον Σαββίδη και τη φίλη του, τη

Μαριλίζα, η μαεστρία του σε όλους τους χειρισμούς προετοιμασίας και έκδοσης του “Παλιμνήστου”, που από την ανάσα τη δική του και της παλιάς του φίλης και συνεργάτιδος, της Γεωργίας, έπαιρνε ζωή τα τελευταία χρόνια, η αγωνία μαζί και η αμηχανία που τον κυριεύαν κάθε φορά που ήταν να έρθει από την Αθήνα η πάντα με λαχτάρα αναμενόμενη και με την ανεξαργύρωτη αγάπη του απαλά τυλιγμένη κόρη του, η Λιάνα, εξαιτίας της έγνοιας του, πρώτα-πρώτα, να είναι ο ίδιος καλά στην υγεία του (για να μην την λυπήσει στο παραμικρό) και, ακόμα, να είναι το σπίτι απόλυτα τακτοποιημένο (για να περάσει τις μέρες που θα έμενε εκεί όσο γινόταν καλύτερα)...

Οι μνήμες δεν έχουν τελειωμό και έρχονται “αιφνίδια” σαν το νερό που μπαίνει “μέσα από σχισμή σε καράβι που ολοένα βουλιάζει”. Αυτές οι μνήμες, ας είναι από μένα κάποια λίγα λουλούδια πάνω στο χώμα που τώρα τον σκεπάζει. Και ένα νοερό φιλί στο ξερακιανό, μα τόσο πατρικό, δεξί του χέρι, που, πολλές φορές, σε ώρες δύσκολες, με τόση αγάπη και τρυφερότητα, το μέτωπό μου χάιδεψε, ας είναι τώρα ο δικός μου, τελευταίος αποχαιρετισμός...

Η μορφή του σαν εκείνη της «δέησης»

του Στυλιανού Χαρκιανάκη,
Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας

(...) Θα αναφερθώ, με δυο λόγια, στην από μέρους μου γενομένη, εν αγνοία του, πρόταση, να του απονεμηθεί από το Οικουμενικό Πατριαρχείο το τόσο ταιριαστό στην περίπτωση του οφφίκιο του Αρχοντος Διδασκάλου του Γένους. Όταν, εκ των υστέρων, του ανεκοίνωσα την καταφατική απάντηση του Πατριαρχείου αισθάνθηκε μια σχεδόν παιδική αμηχανία και δεν ήξερε πώς να αντιδράσει. Προ πάντων δεν ήθελε τελετές κι επισημότητες. Για να τον πείσω να δεχθεί, του θύμισα ότι στο ίδιο ακριβώς οφφίκιο είχα παλαιότερα χειροθετήσει, εκ μέρους του Οικουμενικού Πατριαρχείου, τους κοινούς φίλους μας Γεώργιο Κουρμούλη πρώτα και στη συνέχεια, όταν εκείνος πέθανε, τον Παντελή Πρεβελάκη. Δικαιωματικά, λοιπόν, έπρεπε να δεχθεί τη σεπτή σκυτάλη, όταν μάλι-

στα ερχόταν από τον Πάνσεπτο Οικουμενικό Θρόνο, τον οποίον εκλέησαν και εστήριξαν με το αίμα τους μεγάλοι Κρήτες Πατριάρχαι. Έστερξε να δεχθεί την τιμή, αλλ' επανέλαβε ότι δεν ήθελε καθόλου θόρυβο. Τον εβεβαίωσα ότι η σεμνή τελετή της χειροθεσίας θα γινόταν αθόρυβα στο ήσυχο Μοναστηράκι του Αρσανίου, κοντά στο ιστορικό Αρκάδι, με την παρουσία ελαχίστων φίλων, τους οποίους δεν μπόρεσε να αποκλείσει. Ανάμεσα σε αυτούς, ο κορυφαίος εν ζωή σκαπανέας των μεσαιωνικών και νεοελληνικών γραμμάτων μας, Καθηγητής Στυλιανός Αλεξίου, με την επίσης δεινή φιλόλογο σύζυγό του Μάρθα Αποσκήτη, ο μαθητής του Νίκος Γιανναδάκης, τα αγαπημένα του ανίψια Βαγγελιώ και Γιώργος Κυπριωτάκης, οι αείμνηστοι πια Μητροπολίτης Ρεθύμνης Θεόδωρος

και Μητροπολίτης πρ. Καρπάθου Γεώργιος, και ο φίλος εκδότης της εφημερίδας "Κρητική Επιθεώρησης" Στυλιανός Καλαϊτζάκης, παλαιός μαθητής του.

Στα λίγα λόγια που του είπα επ' ευκαιρία και σε όσα συμπλήρωσε ο Μητροπολίτης Θεόδωρος, δεν μπόρεσε να αρθρώσει σχεδόν λέξη. Μας έβλεπε μόνο έκπληκτος, φορώντας το απλό ράσο με το οποίο τον είχαμε ντύσει και κρατώντας την αναμμένη λαμπάδα με μάτια υγρά από ευγνωμοσύνη και κατάνυξη. Σε αυτήν ακριβώς τη στάση, που τον είδα μέσα στο δειλινό, εκεί στο καθολικό της Μονής του Αρσανίου, θα τον κρατήσω στη μνήμη μου. Τελείως απροσποίητα είχε, χωρίς να το ξέρει, όλη την ιεροπρέπεια που παίρνει η ανθρώπινη μορφή στη βυζαντινή αγιογραφία – τη μορφή που ονομάζουμε "δέηση". (...)

Μπροστά στο καθολικό της Μονής Αρσανίου, λίγο πριν από την έναρξη της τελετής της «χειροθεσίας». Από αριστερά προς τα δεξιά: τα ανίψια του, Γιώργος και Βαγγελιώ Κυπριωτάκη, ο Μενέλαος Παρλαμάς, ο Αρχιεπίσκοπος Αυστραλίας κ. Στυλιανός και το ζεύγος Αλεξίου.

Λιτός και κομψός στον λόγο, ένας σοφός Δωριεύς

του Θεοχάρη Δετοράκη

Η Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Μελετών (Ε.Κ.Ι.Μ), δέχθηκε πλήγμα βαρύ, με τον αδόκητο θάνατο του προέδρου της Μενελάου Παρλαμά, ο οποίος επί 45 χρόνια κατηύθυνε τα βήματά της και προσδιόριζε τους στόχους της. Η προεδρία του στην Ε.Κ.Ι.Μ σφραγίστηκε με έργα μεγάλα και μεγάλης επιστημονικής και πολιτισμικής εμβέλειας, με έργα πνοής. Γόνος παλαιάς βενετοκρητικής οικογένειας, που επισημαίνεται στους καταλόγους από το 1483, συνδύαζε στον ύψιστο βαθμό την έμφυτη ευφυΐα με την ακόρεστη φιλομάθεια. Υπήρξε ένας σπάνιος τύπος ανθρώπου και επιστήμονα, με ενδιαφέροντα πολυμερή και ισόρροπα. Φυσιολάτρης, περιπατητής, ορειβάτης και κυνηγός, γνώστης όσο ελάχιστοι του λαϊκού βίου και πολιτισμού της πατρίδας του, τηρητής των παραδόσεων, ευσεβής και φιλακόλουθος, διέθετε, ταυτόχρονα, βαθιά παιδεία και σπάνια καλλιέργεια, που του επέτρεπαν να παρακολουθεί με άνεση τα ρεύματα των ιδεών, και να διαμορφώνει κριτήρια αλάθητα για τη ζωή και το πνεύμα. Είχε την καλή τύχη να μυηθεί στην επιστήμη της Φιλολογίας από τον πατέρα του, τον Γεώργιο Παρλαμά, επίσης λαμπρό φιλόλογο και εκδότη εφημερίδας στην Αλεξάνδρεια. Κυριάρχησε στον χώρο της παιδείας, αναγνωριζόμενος από όλους ως ο πρύτανης των Κρητών φιλολόγων, ως δάσκαλος “σπανίου ύφους”, ως επιστήμονας οξυδερκής και διεισδυτικός, ως συγγραφέας κομψός και υποδειγματικός.

Ο Μενέλαος Παρλαμάς υπήρξε μέγα ανάστημα, που πρωταγωνίστησε στον πνευματικό βίο της πόλης του Ηρακλείου και της Κρήτης γενικότερα για μισό και περισσότερο αιώνα και έθεσε ανεξάλειπτη τη σφραγίδα της παρουσίας του. Η αγάπη του για την Κρήτη και τον πολιτισμό

της προσδιόρισε από τα πρώτα βήματά του τον κύκλο των ενδιαφερόντων του. Ανήκε στην παλαιά, την ηρωική γενιά των Κρητολόγων, τους οποίους κινούσε ακοίμητος και ένθεος ζήλος για την Κρήτη των αιώνων. Συνεργάτης και συναθλητής μεγάλων μορφών, του Ανδρέα Καλοκαιρινού, του Νικολάου Πλάτωνος, του Κώστα Λασιθιωτάκη, του Βασιλείου Λαούρδα, του Νικολάου Σταυρινίδη, του Στυλιανού Αλεξίου και πολλών άλλων άξιων Κρητών και φίλων της Κρήτης, στήριξε την έκδοση του λαμπρού περιοδικού “Κρητικά Χρονικά” (1947 κ.ε.), και πρωταγωνίστησε στην ίδρυση της Εταιρείας Κρητικών Ιστορικών Μελετών (1950) και στην οργάνωση του Ιστορικού Μουσείου Κρήτης (1953), όπου μόχθησε για την ταξινόμηση και τον εμπλουτισμό των συλλογών και των αρχείων του. Δωρίζοντας στην Ε.Κ.Ι.Μ πατρικό ακίνητο στη γενέτειρά του, το χωριό Πισκοπιανό της Πεδιάδος, έθεσε τις βάσεις για την ίδρυση του Αγροτικού Μουσείου Κρήτης. Μόχθησε για την επιβολή και τη στερέωση του λαμπρού θεσμού των Διεθνών Κρητολογικών Συνεδρίων, και για τις πολύτιμες εκδόσεις της Ε.Κ.Ι.Μ. Δεν υποψιαζόμαστε και δεν εκτιμούμε σήμερα όσο πρέπει τους μόχθους και την ακοίμητη φροντίδα της αθόρυβης ομάδας των μεγάλων σκαπανέων, κυρίως του Μενελάου Παρλαμά και του Ανδρέα Καλοκαιρινού, αυτών των Διοσκούρων της Ε.Κ.Ι.Μ, για την προστασία των μνημείων της Κρήτης, για την περισυλλογή και τη διάσωση κειμηλίων και διαφόρων εκφράσεων του πολιτισμού, για την αρχειοθέτηση ιστορικών συλλογών, για την καταγραφή στοιχείων της λαϊκής παράδοσης, για τη συγκέντρωση και ταξινόμηση του τοπωνυμικού πλούτου της Κρήτης, για τη μουσειακή οργάνωση του τεράστιου αυτού υλικού.

Οι επιστημονικές εκδόσεις, και τα διεθνή κρητολογικά συνέδρια, είλκυσαν το διεθνές επιστημονικό ενδιαφέρον και έδωσαν στην Κρήτη και στον πολιτισμό της διαστάσεις οικουμενικές. Χάρη στους αγώνες και τους οραματισμούς του Μενελάου Παρλαμά και των συνεργατών του, η Κρήτη βγήκε από την απομόνωση και από το περιθώριο της επαρχίας και βρέθηκε στο κέντρο του διεθνούς επιστημονικού ενδιαφέροντος.

Αυτή είναι μια μοναδική και πολύτιμη προσφορά στην πόλη του Ηρακλείου και στην Κρήτη ολόκληρη. Οι τιμητικές διακρίσεις που έλαβε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, την Ιερά Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας, την Ακαδημία Αθηνών και το Πανεπιστήμιο Κρήτης, είναι η έμπρακτη αναγνώριση για τους πολύμοχθους και γόνιμους αγώνες του, αλλά και για το σεμνό ήθος και τη σοβαρότητα του ανδρός.

Ο Μενέλαος Παρλαμάς ανήκει πλέον στην ιστορία των μεγάλων μορφών της Κρήτης. Προσέφερε δια βίου αθορύβως και αποτελεσματικώς, από συναίσθηση χρέους και όχι από την υστερόβουλη προσδοκία τιμών. Μακριά από τους θορύβους της κοσμικής τύρβης, στάθηκε πάντοτε ένας ευπατρίδης, ένας αριστοκράτης του πνεύματος, θηρευτής της ποιότητας και ποτέ της ποσότητας. Λιτός και κομψός στη συμπεριφορά, στον λόγο και στις πράξεις του, ήταν ένας γνήσιος Κρητικός, ένας σοφός Δωριεύς. Επιστρέφει στην αγκάλη της κρητικής μητρίδος “άξιος επί πάσιν ος εποίησεν, θαυμαστός εν θεωρία και πράξει, πολύς εν έργοις αγαθοίς”. Αποσύρεται στο αγαπημένο του Πισκοπιανό, για να απολαμβάνει στους αιώνες τη μυρωμένη αύρα των βουνών και να ακούει το “ανήριθμον γέλασμα” των κυμάτων του Κρητικού πελάγους.

Προσπαθούσε πάντα να είναι δίκαιος

του Μανόλη Καρέλλη

(...) Ο Μενέλαος Παρλαμάς διέθετε την τέχνη του δασκάλου – είναι ένα είδος θείου δώρου – έχοντας αναπτύξει στο έπακρο τη δύσκολη τεχνική της μετάδοσης γνώσεων, όχι εκείνων των στείων αλλά των γνώσεων που αφορούν στην ανθρωπιά και στα ανθρωπιστικά οράματα. Και το χαιρόταν να αναφέρεται σε μαθητές του και στην πρόοδό τους. Όπως και 'κείνοι θεωρούσαν χρέος των να επισκέπτονται τον δάσκαλό των για ν' ακούσουν τη συμβουλή του ή να του ευχηθούν υγεία και μακροζωία.

Αυτό, το ότι δεν τον ξεχνούσαν, αλλά αντίθετα τον θυμούνταν, το θεωρούσε την μεγαλύτερη ανταμοιβή, το ανυπολόγιστης αξίας αντίδωρο.

Ήταν ο σπουδαίος, ο ακαταμάχητος φιλόλογος, όχι όμως ο σχολαστικός αλλά εκείνος που δεχόταν και το νέο και το επαναστατικό με μία μόνο προϋπόθεση: ότι άξιζε.

Ήταν αυστηρός στην κρίση του πνευματικού έργου των ανθρώπων, σχεδόν καταλυτικός. Προσπαθούσε όμως να είναι δίκαιος.

Και σχεδόν πάντα το κατόρθωνε. –Είχε το θάρρος της γνώμης του, που την εξέφραζε απροσχημάτιστα όσο ψηλά κι αν βρισκόταν εκείνος που την προκαλούσε, όσο ισχυρός κι αν ήταν. Και όσο δυσμενής κι αν ήταν γι' αυτόν τον ίδιο. –Διέθετε ένα αλάνθαστο θα μπορούσα να το χαρακτηρίσω γούστο για τους ανθρώπους, για το έργο των και για τα βιβλία – το μεγάλο πάθος του. Και μιαν μη ανοχή, μάλλον μια βαθειά απέχθεια, για την εύκολη δημιουργία και τον φθηνό λαϊκισμό, για την ευτέλεια όποτε τα συναντούσε στους χαρακτήρες των ανθρώπων, στο έργο των, στην πολιτική ή την κοινωνική πράξη. –Διατηρούσε στο ακέραιον τις ηθικές ευαισθησίες του, μη υποκύπτοντας στην ευκολία του συμβιβασμού – κοινό τόπο της εποχής μας. (...)

Πέρα όμως απ' όλα αυτά, ο Μενέλαος Παρλαμάς ήταν ο πιστός, ο αφοσιωμένος φίλος, όπως μαρτυρούν χωρίς εξαίρεση όλοι όσοι τον γνώρισαν. Διδόταν, είναι η μαρτυρία τους, στον φίλο του, συνέπασχε μαζί του, δεν επέτρεπε την αναίτια μείωση ή προσβολή του (...)

«Προσέχετε τη λέξη...»

της Γεωργίας Ορφανού

(...) Έτσι ήταν πάντα. Ο ακρογωνιαίος λίθος της γνώσης, το στήριγμα για πνευματική βεβαιότητα, η καταφυγή στις απορίες μας, η σιγουριά στις αμφιβολίες μας, το οδηγητικό χέρι στην άγνοια και στα σφάλματά μας.

Προικισμένος με γενναιοδωρία από τη φύση, με φιλομάθεια, ευμάθεια και μνήμη τερατώδη, υπήρξε το *Ταμείον Γνώσεων* απ' όπου αντλούσαμε όλοι μας.

Κρητικολάτρης και βαθύς γνώστης των κινδύνων που απορρέουν από την αποκοπή από τις ρίζες, την παράδοση, γέννημα και θρέμμα ο ίδιος της κρητικής υπαίθρου, κουβαλούσε όλους τους προγόνους του στο αίμα του, τους θρύλους, τους μύθους και τις ιστορίες του τόπου μας, και δεν έχανε ευκαιρία να μας οδηγεί στα νάματα της *Παγιάς λαλέουσας*, όπως έλεγε την παράδοσή μας. Προσέχετε τη λέξη,

επανελάμβανε συχνά, είναι η ρίζα μας. Μακριά από κίβδηλες και ψευδεπίγραφες εκφράσεις και προπαντός μακριά από κάθε συμβιβασμό με την ευτέλεια και την προχειρότητα, φανατικός διώκτης των οποίων χρημάτισε πολλές φορές ο ίδιος.

Ολύμπιος, αυστηρός, δίκαιος, οπαδός των χαμηλών τόνων, απλός και σεμνός, υπηρξε για μας υπόδειγμα του σοφού ανδρός.

Αυτήν την ώρα τη βαριά που προσπαθεί να συλλάβει ο νους την απώλεια στην τραγική της διάσταση, χωρίς η καρδιά να μπορεί να δεχθεί το τελεσίδικό του γεγονότος, αυτήν την ώρα μόνο συνηδαιτοποιούμε με σπαραγμό αυτό που τότε, σε ώρες δυσθυμίας του, συχνά τον ακούγαμε να λέει: “Ο πλάτανος έπεσε...” – και τον αποτρέπαμε από τέτοιες σκέψεις πνίγοντας τον λόγο του επίτηδες με το γέλιο μας. (...)

Ένας προσωπικός αποχαιρετισμός

του Μ. Ζ. Κοπιδάκη

κρημνα ρήματα: τί Όμηρο και Αισχύλο, τί Πλάτωνα και Θεόκριτο, τα κείμενα των ακολουθιών, τί κοιλιδάτες μαντινάδες και Κορνάρο, Κάλβο και Σολωμό, Παπαδιαμάντη και Ελύτη.

Σαν τον αρχαϊκό εκείνο μαχητή που “ούκ ηπίστατο φεύγειν” πολέμησες με το όπλο σου τον εχθρό στα ηπειρωτικά βουνά, με τη ρομφαία της γραφίδας σου στηλίτευσες τους τροπαιούχους του άδειου λόγου, την μικροψυχία, την ακαλαισθησία, την ιδιοτέλεια, του πλούτου την αχορταγιά, τα βάρβαρα ελληνικά, τον σόλοικο φθόγγο, το κεραμεούν και το φαύλο. Κράτησες με τους συνοδοιπόρους σου ζωντανή τη φλόγα της παράδοσης, ίδρυσες εταιρίες και μουσεία, συνέλεξες τοπωνύμια και χρειαζούμενα, οργάνωσες συνέδρια, πρωτοστάτησες σε εκδοτικούς άθλους.

Διακόνησες χρόνους πολλούς με τη σωκρατική σου εκείνη γλυκυθυμία και πραότητα την παιδεία στον κρισιμότερό της αναβαθμό. Υπηρέτησες σεμνά την τέχνη του λόγου, την ιστορική έρευνα και την φιλολογική επιστήμη: ερμήνευσες, έκρινες, ετυμολόγησες, διόρθωσες. Με την ανθηρή σου σοφία, με το φιλόανθρωπο και ευώμιλον του τρόπου σου, με την ευτραπεία του μελιρρύτου λόγου σου, με το σπινθηροβόλημα του πνεύματός σου κατακήλησες σε μακρινούς περιπάτους, σε φυσιολατρικές εξορμήσεις, και σε δειπνα αττικής λιτότητας τους εταίρους σου.

Νουθέτησες, ενεψύχωσες, συμπαραστάθηκες όλους εμάς που είχαμε το προνόμιο – “μεγάλης τύχης και υπερβορείου” θα έλεγε ο τραγικός της προτίμησής σου – να μαθητεύσουμε παρά τους πόδας σου.

Αγαπημένε μας δάσκαλε, φίλε ακριβέ.

Σκόρπισες με αρχοντική απλοχεριά τα ελέη του πνευματικού και ψυχικού σου πλούτου. Έδωκες πολλά, πήρες το ελάχιστο. Πορεύου, λοιπόν, εις τόπον δικαίων, ποθεινέ εραστή του ωραίου, του αληθινού και του αγαθού.

“Ο θάνατος ουδέν προς ημάς”.

Μόνο με νευρώδη ρήματα του ποιείν και του πράττειν σημαντικά μπορεί αχνά να σκιαγραφηθεί η πολυκύμαντη ζωή σου. Αγάπησες την Κρήτη ολόκληρη, την ιστορία της, τους ανθρώπους της, τα μνημεία της, τη λαλιά της με τους δωρικούς απόηχους, τα αγαθά της γης της και, ακόμη, την αυστηρότητα του τοπίου της, τη

σκληρή ρέμβη της πέτρας και τη θάλασσά της. Αγάπησες τη γυναίκα της ζωής σου με πάθος, τη μονάκριβη θυγατέρα και τους οικείους σου, την Παναγία την Πισκοπιανή, τους φίλους και τους μαθητές σου, ξεχωριστά όσους βούλιαξαν σε χαλεπούς καιρούς βαστώντας τις μυλόπετρες στους ώμους. Μελέτησες και θησαύρισες στη μνήμη σου ως την έσχατη στιγμή τα από-

Ο Άλλος Κούλες

του Γ.Π.Σαββίδη

Με τον Γ. Π. Σαββίδη στην αυλή του Γιώργου Τσαγκαράκη, στο σπίτι του στα Μάλια

Κάθε επισκέπτης του Ηρακλείου έχει θαυμάσει τον Μεγάλο Κούλε ή «Πύργο του Λέοντος», δηλαδή το Βενετσιάνικο φρούριο που φυλάει σαν αγαθό θεριό το παλαιό λιμάνι του Κάστρου της Κρήτης. Ομοίως, κάθε επισκέπτης της Βιζελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης (η οποία πρόσφατα έγινε το πνευματικό λιμάνι του Ηρακλείου) έχει

την καθημερινή δυνατότητα να προσέξει, μέσα στο φιλόξενο γραφείο του Διευθυντή της, Νίκου Γιανναδάκη, έναν κομψό κύριο, ηλικιωμένο μα πάντα «διωματάρην», που, διακριτικά καθισμένος σε μικρό τραπέζι εργασίας, συνομιλεί εγκάρδια με κάποιον βιβλίο ή με κανέναν περαστικό.

Αυτός, κατά την αντίληψή μου, είναι ο άλλος Κούλες του Ηρακλείου –ο θρυλικός φι-

λόλογος και τέως Γυμνασιάρχης του Λυκείου «Ο Κοραΐς», Μενέλαος Γ. Παρλαμάς, φημισμένος και ως ορειβάτης και ως κνηγός, μα και σεμνός συμπρωταγωνιστής στην ίδρυση της σεβάσμιας «Εταιρείας Κρητικών Ιστορικών Μελετών», άρα και στην συνακόλουθη έκδοση των διεθνούς φήμης *Κρητικών Χρονικών* και στην οργάνωση υποδειγματικών Κρητολογικών Συνε-

δρίων. Κατά κανόνα, οι συνομιλητές του είναι παλαιοί μαθητές του (έχεις την εντύπωση πως έχει ξεσκολίσει κάθε αξιολόγον Ηρακλειώτη και κάθε αξιοσύστατην Ηρακλειώτισσα) ή άνθρωποι που, όπως εγώ, φιλοδοξούν ακόμη να ευεργετηθούν από την βιωμένη, στοργική σοφία του.

Η Παγκρήτια φήμη του κυρίου Μενέλαου –έτσι άκουσα να τον προσφωνούν οι πάντες– έχει διαδοθεί, εδώ και τριάντα χρόνια, με τις πολύτροπα ελκυστικές επιφυλλίδες που δημοσίευε στην εφημερίδα *Μεσόγειος* (1957 κ.ε.) και τις οποίες έστερξε, μόλις στο κρίσιμο έτος 1973, να συγκεντρώσει σε τόμο με τίτλο *Οι Επιφυλλίδες του Σαββάτου*. Όσο για την Πανελλήνια φήμη του, μαρτυρείται από την δεύτερη έκδοση, μέσα σε δύο χρόνια (1985 και 1986), άλλων διδακτικά πρωτοποριακών και πλέον ομοειδών επιφυλλίδων του, με τίτλο *Από τη ζωή των λέξεων*.

Τώρα, επιφανείς φίλοι ή μαθητές του (όπως ο Δήμαρχος Ηρακλείου και ο Διευθυντής της Βικελαίας) και επιστημονικοί συνθιασώτες του (όπως ο υπεράξιος διάδοχος του Ξανθουδίδη, αρχαιολόγος και νεοελληνιστής Στυλιανός Αλεξίου) μας παρουσιάζουν, εγκαίρως συγκεντρωμένα σε άφογα τυπωμένο τόμο, τα καθαυτό επιστημονικά δημοσιεύματα του κ. Παρλαμά, που έμεναν σκορπισμένα σε διάφορα έντυπα από το 1947 ίσαμε και το 1987.

Διαλέγοντας τον φαινομενικώς άχρωμο και σαν διάφανο τίτλο *Ανάλεκτα*, τούτος ο βιογράφος των λέξεων ασφαλώς δεν αγνοούσε τις πολλαπλές σημασίες που έχει το *ανάλεκτος*: 1) εκλεκτός, εξαιρετός· 2) αποφάγια, απομεινάρια· 3) διατριβές ή άρθρα ποικίλης μορφής και περιεχομένου, που εκδίδονται μαζί. Η πρώτη και η τρίτη από αυτές τις σημασίες προφανώς δεν είναι ασυμβίβαστες μεταξύ τους. Μα και η δεύτερη, για ένα φιλόλογο, δεν είναι σώνει και καλά σχελιαστική, αφού γνωρίζει πως ο ταπεινοκαμαριάρης Αισχύλος χαρακτήριζε τα δράματά του ως κοψίδια («τεμάχη») από τα τρανά φαγοπότια του Ομήρου.

Η εσκεμμένα ποικίλη δομή τούτων των *Αναλέκτων* αρχίζει να φανερώνεται από την κατάταξή τους, η οποία, θεληματικά, δεν ακολουθεί την τυχαία σειρά των πρώτων δημοσιεύσεων. Έτσι, ο τόμος συντίθεται από τρεις αδρές ειδολογικές ενότητες, και πάλι χωρίς εσωτερική χρονολογική σειρά δημοσιεύσεως ή θεμάτων: Φιλολογικά και ιστορικά μελετήματά είτε δοκίμια (σσ.

1-300), Επιστημονικές βιβλιοκρισίες (σσ. 301-310), Νεκρολογίες (σσ. 311-322). Σε αυτές επιτάσσονται ως επίμετρο «Χρονικά» (σσ. 325-426), τουτέστιν κείμενα σχετικά με τις κυριότερες δραστηριότητες της «Εταιρείας Κρητικών Ιστορικών Μελετών».

Είναι κρίμα που η, άλλως άμεμπτη, εκδοτική φροντίδα του τόμου δεν επροχώρησε σε Ευρετήρια Κυρίων Ονομάτων, Τοπωνυμίων και Λέξεων, που θα πολλαπλασίαζαν την χρηστική του αξία και θα συνόψιζαν, όχι την πολυμάθεια, μα την εξαιρετη πνευματική ευρυχωρία του συγγραφέα. Όμως, αυτά τα Ευρετήρια μπορούν να αποτελέσουν ιδιαίτερο τεύχος, μακάρι συνοδευμένα από ένα χρονολογικό κατάλογο όλων των δημοσιευμάτων του κ. Παρλαμά.

Η θεματική ποικιλία του κυρίου μέρους των *Αναλέκτων* (τοπωνυμικά, δημοσιεύσεις ιστορικών εγγράφων και μνημονίων, ετυμολογικά, υπεράσπιση του Παπαδιαμάντη και του Κονδυλάκη, μετάφραση δύο ωδών του *Μεγάλου Παρακλητικού Κανόνος*, σκιαγραφία του Ν. Πλάτωνος, παρουσίαση επιστολών του Καζαντζάκη, κτλ.) αντιστοιχίζεται και μορφολογικά. Ήδη, και μόνη η έκταση των 13 αυτών εργασιών ποικίλλει από 2 ίσαμε 106 σελίδες· επίσης, άλλες τους είναι γραμμένες σε χυμώδη καθαρεύουσα και άλλες σε απροκατάληπτη δημοτική.

Προλογίζοντας τον τόμο, ο κ. Καρέλλης, ως συνειδητά λόγιος δημοσιογράφος, αναζητεί ελληνική λέξη για να αποδώσει το αγγλικό perfectionist ως κύριο χαρακτηριστικό του ύφους και του ήθους αυτού του παραδειγματικού διδασκάλου. Δικαίως απορρίπτει το αδόκιμο *τελειολόγος* –όπως, φαντάζομαι, θα απέρριπτε και το κακόζηλο *τελειομανής*. Ωστόσο, αναρωτιέμαι μήπως το πράγματι ζητούμενο, στην προκείμενη περίπτωση, βρίσκεται ανάμεσα στο νεολογικό *τελειοθήρας* και στο κοινότατο (μα πόσο σπάνιο εμπράκτως) *ακριβολόγος*.

Οπωσδήποτε, συνοψίζοντας τα επιτεύγματα του κ. Παρλαμά, ο Δήμαρχος Ηρακλείου γράφει επιγραμματικά πως «ανέδειξε μαθητές που διαπρέπουν προσπαθώντας να τον φτάσουν». Μια τόσο έγκυρη μαρτυρία αρκεί, θαρρώ, να μας πείσει πως ένας τέτοιος δάσκαλος είναι ο ζωντανός Κούλης της πολιτείας του.

(Βιβλιοκρισία για τα *Ανάλεκτα*, εφ. *Το Βήμα*, 2.10.1988, ανατ. *Καστανόχωμα* 1979-1989, *Καστανιώτης*, 1989, 186-189).

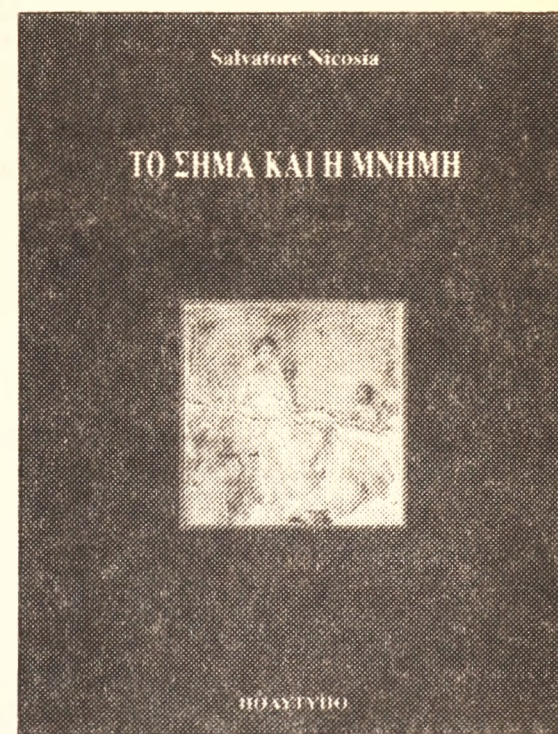
Salvatore Nicosia

ΤΟ ΣΗΜΑ ΚΑΙ Η ΜΝΗΜΗ

Ταφικά επιγράμματα
από την αρχαία Ελλάδα

Μετάφραση:
Ευριπίδης Γαργαντούδης

Ύπό τις χιλιάδες επιγραφές που
διασώθηκαν παρουσιάζεται μία
σημαντική επιλογή που περιέχει κείμενα
από τον 7ο π.Χ. αιώνα μέχρι τον 4ο μ.Χ.
Αρχαίο κείμενο, μετάφραση, σχόλια.
Έκτενής εισαγωγή του ελληνιστή
Σαλβατόρε Νκοζία.
Τετράχρωμες απεικονίσεις από τις
επιτύμβιες στήλες της Δημητριάδος.

Ή επιτύμβια επιγραφή διαιωνίζει τό
ὄνομα καί τήν ταυτότητα ενός ἀτόμου,
μαρτυρεῖ τόν τρόπο πού ἔζησε καί
πέθανε, χαράζει τήν παρουσία του στή
μνήμη τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου,
προτείνοντάς τον σαν ἥρωικό πολιτικό,
ἠθικό παράδειγμα καί τοῦ ξαναδίνει τή
μοναδική μορφή ὑπαρξης πού μπορεῖ νά
συνεχίσει ἀκόμα καί μετά τό θάνατο.

Έκδόσεις
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Τα βασανιστήρια του «χρυσού»

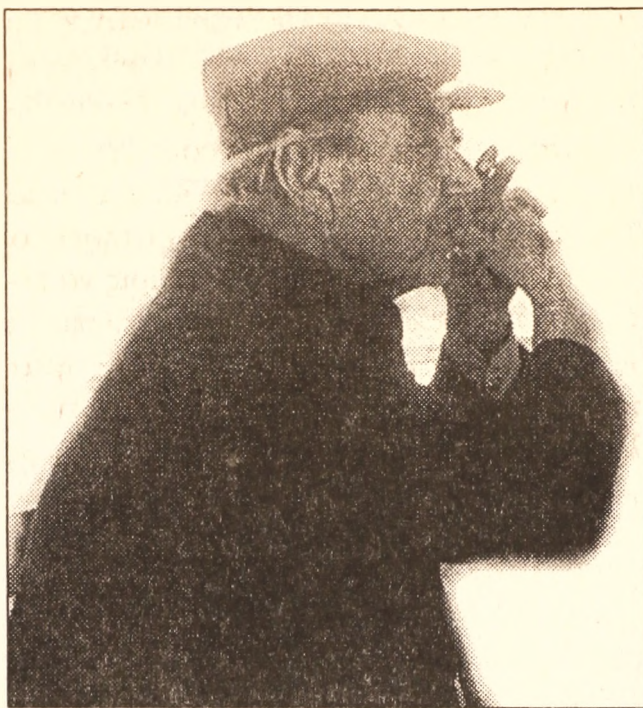
του Μ.Γ. Παρλαμά

Κατά τον Valéry η ποίηση δεν είναι τίποτε άλλο παρά «η ανάπτυξη ενός θαυμαστικού». Κατά τον Claudel είναι και *απαρίθμηση*.¹

Αν τώρα, ύστερα από τούτες τις φιλολογικές υπομνήσεις, ξαναδούμε το «Ωχ! βασανάκια», –και μάλιστα με το θαυμαστικό του– ελπίζω πως δεν είναι και τόσο ανεξήγητη και μυστική η «μέθη» που καταλαμβάνει τον «καλό αποδέκτη» από την ανάγνωσή τους. Ο Σκιαθίτης, λες κι εφαρμόζει προδρομικά τις αισθητικές αρχές των Γάλλων (που δεν είναι άλλωστε παρά η νεωτερική διατύπωση πανάρχαιων νόμων της ποιητικής τέχνης), κατορθώνει με την ανάπτυξη του «θαυμαστικού» του και την απαρίθμηση των «κορασιών» να μας περιδινήσει στη μέθη του χορού των.

Γνωρίζω πως ο τρόπος αυτός της αναγωγής σε ακριβείς ορισμούς αντίκειται στα κριτικά μας θέσμια. Η ποίηση, έγραφε κάποτε ο Κλ. Παράσχος, είναι είδος «πολύ ντελικάτο και δεν πρέπει να μετριέται με τα κλασικίζοντα μέτρα του νου, αλλά με την εκφραστικότητα», ενώ άλλοι, ειλικρινέστεροι –κυρίως οι πληττόμενοι από την κριτική– υποστήριζαν πως η κριτική δεν χρειάζεται καθόλου «γιατί ακολουθεί πάντοτε πίσω από την τέχνη». Για την εκτίμηση της πρώτης γνώμης αρκεί, νομίζω, η εντύπωση που μας προκαλεί ο όρος *εκφραστικότητα*. Σχετικά με τη δεύτερη θα ήθελα να υπενθυμίσω πως και η Φυσική ακολουθεί τον κεραινό, αλλά θα 'ταν μωρία να σπάσουμε, γι' αυτό, την επιτάφια πλάκα του Φραγκλίνου... Ας μου επιτραπεί λοιπόν να συνεχίσω με τον ίδιο τρόπο.

Η ποίηση είναι αίσθημα και το αίσθημα δεν *πιάνεται* με την *απαρίθμηση* –θα έλεγαν πάλιν οι Παράσχοι. Και όμως έχουμε, για το αντίθετο, κλασικώτατο παράδειγμα. Είναι η έκφραση της ερωτικής μανίας από τη Σαπφώ:

*Ως σε γαρ ἴδω, βροχέως με φωνάς οὐδὲν ἔθ' ἤκει
ἀλλὰ κάμ' μεν γλώσσα ἔαγε,
λεπτόν δ' αὐτίκα χρω πυρ ὑπαδεδρόμακεν,
οππάτεσ' οὐδὲν ὄρημι', ἐπιρρόμβοισι δ' ἀκουαί·
ἀδὲ μ' ἰδρώς ψυχρός κακχέεται,
τρόμος δὲ παῖσαν ἀγρεῖ,
χλωροτέρα δὲ ποίας εἰμί·
τεθνάκην δ' ὀλίγῳ ἴδιδεῦν φαίνομαι...*

Για να περιγράψει την ψυχική ταραχή, που την πιάνει καθώς αντικρύζει το αγαπημένο πρόσωπο, καταφεύγει στην παράταξη των σωματικών αλλαγών της: επίσχεση φωνής, παράλυση της γλώσσας, λεπτό υποδόριο πυρ, σκοτεινίασμα των ματιών και βούισμα των αυτιών· κρύος ιδρώτας, τρόμος και χλωμάδα... Και επιλέγει επιγραμματικά ο αρχαίος κριτικός: «Ὅνπερ τρόπον ἐπὶ των χειμώνων ο ποιητής λαμβάνει των παρακολουθούντων τα χαλεπώτατα», έτσι και η Σαπφώ παίρνει από τα παρεπόμενα της ερωτικής θύελλας τα πιο άκρα και τα συνθέτει. «Η λήψις δε των άκρων και η εις ταυτὸ συναίρεσις απειργάσατο την εξοχήν».²

Για να μην είναι, λοιπόν η «απαρίθμηση» φορτική, ο ποιητής πρέπει να είναι «ικανός επιλέγειν τα ἔξοχα» –τα πιο καίρια. Αυτή είναι και η αρετή του Παπαδιαμάντη! Και δεν είναι καθόλου τυχαίο, πως από τους παλαιότερους μονάχα ένας ποιητής, ικανώτατος και αυτός «λαμβάνει τα άκρα», την υπογράμμισε την αρετή τούτη του Σκιαθίτη: «Με φαίνεται ότι ο Παπαδιαμάντης είναι λαμπρά ασκημένος στις

περιγραφῆς την τριπλὴν ικανότητα –το ποια πρέπει να λεχθὸν, το ποια πρέπει να παραλειφθὸν και εις το ποια πρέπει να σταματηθὴ η προσοχή».³

Όλα τούτα τα θεωρήματα εύκολα επαληθεύονται στις σελίδες του Παπαδιαμάντη. Στις καλές του στιγμές ο «ποθητός του κόσμος», ο πεθαμένος, ζωντανεύει ξαφνικά και για πάντα! Οι μορφές αναπηδούν από τα βάθη της ψυχῆς του παλλόμενες –σαν την «αγέλην των κορασιών». Να π.χ. μια μορφή –οπωσδήποτε πολύτιμη σήμερα–, το παραθαλάσσιο σπίτι, όπως το έπλασεν ο πόθος του: «Ἄς εισδύῃ μία μόνη ακτὶς ἡλίου, ἅμα τη ανατολή, διὰ του θαμβού φεγγίτου εις τον πενιχρόν θάλαμον, με τους τέσσαρας τοίχους λευκοῦς, με μίαν ψάθαν και ἐπ' αὐτῆς μικρόν αμαυρόν κίλμιον στρωμένα ἐπὶ του πατώματος, με δύο προσκεφαλάδας ακουμβημένας σύρριζα εις τους τοίχους, ἔνθεν και ἔνθεν της γωνίας του πυρός, όπου τέσσαρες ξηροὶ δαυλοὶ και δυο μεγάλα ξύλα ορθὰ καίουσιν και βρέμουν ἐπὶ της εστίας. Κατεσκευασμένος με πλίνθους, με ξυλοτοίχους, στεγασμένος με ξύλα και με κεράμους, ἀφάντως, ἀνώροφος, ευήλιος σχεδόν υπαίθριος, με το μόνον υψηλόν και πλατὺ παράθυρον, το ἀπάδον εις ὅλον τον ρυθμόν του κτηρίου, και, χάριν πολυτελείας, με πηχυαίαν ὕαλον... Τοιαύτη θα ἦτο, χωρὶς να παραβῶ την δεκάτην ἐντολήν, η μόνη φιλοκτημοσύνη μου... Ο οικίσκος να εἶναι κτισμένος ἐπὶ βράχου υψηλοῦ, ἐπὶ του μόνου υψηλοῦ βορεινοῦ βράχου του προσφιλούς εις τας ἀναμνήσεις μου. Εκεί ἀπλοῦται ἀτελείωτον το πέλαγος...».⁴

Αν το ὕφος εἶναι ο ἴδιος ο ἄνθρωπος, στις γραμμές αὐτῆς ὑπάρχει ολόκληρος ο ποιητής της Σκιάθου: ταπεινὸς χριστιανός, ολιγαρκής, ἀπεριττός, θαλασσολάτρης-ποιητής. Παραδομένος στις ἀναμνήσεις του, εραστῆς των πραγμάτων, μανιακὸς της λεπτομέρειας της ἐκλεκτῆς –αὐτῆς που υποβάλλει την ἀλήθεια και ἐπιβάλλει τη μέθεξιν...

Ακόμη και την «αισθητική του στομάχου» –που τόσο ἔξυπνα εσατίρισε παλαιότερα ο Π. Νιρβάνας– κατόρθωσε να την εξαγνίσει, όπως και ο Ὅμηρος:⁵ «Ἐίχομεν μέγα μπουτί με σκόρδο (ἦτο δὲ η εβδομάς της Πεντηκοστής, Ἰουνίου 5) τυλιγμένον ζεστόν ἀκόμη

Απόσπασμα από ομώνυμο δοκίμιο που περιλαμβάνεται στα *Ανάλεκτα*, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο Κρήτης 1988, σελ. 62-66.

από τον φούρνον, κεφτέδες από βοδινόν, πηγανιστήν συναγρίδα και πέρκες». ⁶ Όλα τούτα βέβαια «καταλύονται», συνήθως παρά τινα εξοχικόν ναΐσκον. Το ίδιο εξαγνισμένες είναι και οι περιγραφές των ερωτικών επιθυμιών –ομολογημένων και ανομολόγητων. *Ηγάπα, ημάρτανε και μετενόει* διότι ήτο άνθρωπος ασθενής, όπως ο ήρωάς του ο ρεμβαστής. ⁷ Και ό,τι αγαπούσε το ονόμαζε και το εχρωμάτιζε με πάθος. *Ενεθυμείτο και έκλαιεν*. Αλλά παραδόξως το κλάμα του έγινε παρηγορία για όσους βρίσκει το κακό...

Δεν πιστεύω εκείνο το πασίγνωστο ψυχολογικό απόφθεγμα του Dante, πως τάχα δεν υπάρχει μεγαλύτερη λύπη από το να θυμάσαι τις περασμένες χαρές στις ώρες της δυστυχίας σου. Τα πικρά και τα δυσάρεστα όσο μπορεί καθέννας τ' αποφεύγει! Κι όμως αν υπάρχει μια χαρά για τους γέροντες, αυτή είναι όταν θυμούνται και ανιστορούν τα νιάτα τους. Θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς και το αντίστροφο: Είναι ευχάριστο να θυμάσαι την περασμένη χαρά μέσα στην τωρινή δυστυχία. *Παρηγορία μόνη* το ονόμασεν ο Σολωμός. Αλλά –περίεργο– με την ίδια ευχαρίστηση και οι ευτυχισμένοι ανατρέχουν στην παλαιά δυστυχία τους. Φαντάζεται κανένας εύκολα την ευχαρίστηση του Οδυσσέα, όταν ανιστορούσε στην Πηνελόπη, ξαπλωμένος στην άσπιλη κλίνη της, τα πολλά άλγέα του... Κι αυτή ακριβώς η ευχαρίστηση που απορρέει τόσο από το χαρούμενο, όσο κι από το θλιβερό παρελθόν, σε χιαστί αντιστοιχία με τα «αντίθετα», συνθέτει την έννοια του όρου *ωραία ανάμνηση*, από την οποία συχνότατα οι συγγραφείς και οι ποιητές αντλούν το περιεχόμενο των έργων τους. Η τεκμηρίωση των σκέψεων αυτών με συγκεκριμένες αναφορές καθώς και η ψυχολογική θεμελίωσή τους, χωρίς να είναι δύσκολη, θα μας οδηγούσε έξω από τα όρια τούτης της μελέτης.

Ο λόγος που ξεκινά από την *ωραία ανάμνηση* είναι επίμονα λεπτομερειακός, λες και ο λέγων προσπαθεί να επιτείνει και να παρατείνει την αίσθηση της παρουσίας του «ποθητού κόσμου» –να επιδιώξει δηλαδή την «παρατεταμένη συμβίωση» που εσημείωσεν ο Ελύτης. Φυσικά, για να είναι όλα τούτα γόνιμα σε αισθητικό αποτέλεσμα, πρέπει να πηγάζουν από *φρένα καιομένην* –για να θυμηθούμε τη Σαπφώ. Η ποιητική φωτιά θα πυρακτώσει τα πράγματα και τα πρόσωπα, κι έτσι ζεστός ξαναζή ο κόσμος! Αυτή η αναβιωτική συγκίνηση που απορρέει από τα πράγματα και τα πρόσωπα του παρελθόντος είναι η

μυστηριώδης *γέφυρα εις των ετών το χάσμα*, ⁸ πάνω στην οποία καταφεύγουμε, μαζί με τον Παπαδιαμάντη, όταν *θολώνει ο νους μας*. Γιατί κανένας στην Ελλάδα δε στάθηκε καλύτερος *γεφυροποιός* αυτού του είδους.

Αρκετοί προσπάθησαν να μιμηθούν την τέχνη του. Και, συγχέοντας τα αγαπημένα πρόσωπα και πράγματα του τεχνίτη με το αντίστοιχο λεξιλόγιό του, θεώρησαν καλό παιχνίδι το να επιχειρήσουν τη συγγραφή διηγημάτων με τις λέξεις του χωρίς να συλλογιστούν πως «ne sont les couleurs ou la toile qui font un tableau du Titien, c'est le Titien lui-même» –όπως παρατηρεί ο Claudel. ⁹ Ωστόσο το πείραμα χωρίς να είναι γόνιμο σε καλλιτεχνικά αποτελέσματα δεν παύει να είναι ενδιαφέρον. Κι ήταν καλή η ιδέα του Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου να τα περισυλλέξει με σκοπό –όπως πληροφορήθηκα– να τα εκδώσει σε τόμο.

Λίγα ακόμη για τις περίφημες *παρεκβάσεις*. Οι παλαιότεροι όλοι τις έχουν κατακρίνει. Ο κριτικώτερος από αυτούς ωστόσο, ενώ τις θεωρεί ένοχες υδροκεφαλισμού των διηγημάτων, παρατηρεί συγχρόνως πως *συντρέχουν, για να γεννηθούν έργα ισχυροτάτης πρωτοτυπίας*. ¹⁰ Και αυτό το χαρακτηρίζει παράξενο. Γιατί όμως παράξενο; Ο λόγος του Παπαδιαμάντη δεν θέλει να μας μεταδώσει μια γνώση –οπότε η λογική κατασκευή και η οικονομία των μερών είναι απαραίτητα– αλλά μια *κατάσταση χαράς*. ¹¹ Η χαρά που πλημμυρίζει τον συγγραφέα, όταν παραδίδεται στην αναπόληση της Σκιάθου, ρυθμίζει και την αρχιτεκτονική των διηγημάτων του. «Εκείνο που ο αφελής αναγνώστης εκλαμβάνει σαν μια απλή περιγραφή δεν είναι στο βάθος παρά μια συμβίωση παρατεταμένη με όλων των λογίων τους ήχους και τα χρώματα» –παρατηρεί ευστοχώτατα ο Ελύτης. ¹²

Ο Παπαδιαμάντης καταλαβαίνει τη *δομική ατέλεια* και τη δυσφορία των πολλών, που προκαλούν οι *παρεκβάσεις* του. Είναι άλλωστε άριστος γνώστης των κανόνων της πλοκής, όπως δείχνουν τα πρώτα του μυθιστορήματα και αρκετά από τα διηγήματά του. Αλλά αυτές πρό πάντων τον εκφράζουν, αυτές είναι η χαρά του. Και ζητά να του δώσουμε γι' αυτό και την άδειά μας! Ιδού η απόδειξη: «Αλλ' επειδή εώρτασα τα γενέθλιά μου εσχάτως την 4 Μαρτίου, ας μου επιτραπή ακόμη μία *παρέκβασις*». ¹³

Τις θεωρεί λοιπόν κι αυτός «αμάρτημα». Αγαπά όμως πολύ τις αμαρτίες του ο ευλογημένος! Και το πλήθος των αμαρτιών του αυτών συνθέτει τον εξαίσιο κό-

σμο του, που τόσο πολύ αγαπούν σήμερα οι ποιητές. «Από τον καιρό που ο Μινώταυρος του Κινηματογράφου άνοιξε το στόμα του για να καταβροχθίσει ολόκληρο το ανεκδοτολογικό μέρος της ζωής, η πεζογραφία δεν έχει νόημα, δεν “στέκεται” παρά με ό,τι μένει απ' έξω και δείχνει ότι ξέρει να διαρκεί πέραν από τη δράση». ¹⁴

Έτσι και τα «Βασανάκια», από τα οποία ξεκινήσαμε, *μένουν απ' έξω από τη δράση*, που επιζητούν οι πολλοί και αποστρέφονται οι ποιητές. Ανάερα, όπως είναι, και άσκοπα πλήττουν με την αθώα πνοή τους κάθε «αιολική άρπα» και διώχνουν τους «όχλους» –όπως ο θαυμάσιος εκείνος «πρόεδρος» της Δεξαμενής... ¹⁵ Ανάλογα και οι άλλες *παρεκβάσεις* του οι τόσο κατηγορημένες από τους πανεπιστημιακούς... Ο Παπαδιαμάντης, μας ζήτησε κάποτε να του επιτρέψουμε μια απ' αυτές, γιατί είχε τα γενέθλιά του. Τώρα που κάνομε το μνημόσυνό του, επιβάλλεται, νομίζω, να του τις συγχωρήσουμε όλες. Για το καλό μας!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Π. Πρεβελάκη, «Ο Αλαφροΐσκιωτος», Ν. Εστία της 1-5-1981. Ανατύπου σελ. 10 και 15. Εκεί και οι σχετικές παραπομπές στους Γάλλους ποιητές.
2. Βλ. [Λογγίνου], *Περί ύψους* (Rhetores Graeci, ex recognitione Leonardi Spengel, Lipsiae 1853, σελ. 258). Αξιοσημείωτα, για το θέμα μας, όσα θαυμάσια διατυπώνονται από τον «Λογγίνο» στις σελ. 246-47. Πρβλ. Μ. Γ. Παρλαμά, *Οι επιφυλλίδες του Σαββάτου*, Ηράκλειο 1973, σελ. 17-19.
3. Κ. Π. Καβάφης, *Νέα Ζωή* Αλεξανδρείας, τεύχος 44 (1908) σελ. 822.
4. Γ. Βαλέτας, Α. Παπαδιαμάντη, *τα Άπαντα*, Β., σελ. 257.
5. Ομήρου I, 206-217.
6. Βαλέτας, Α., σελ. 307. Η υπογράμμιση της παρένθεσης, επειδή δικαιολογεί την κρεωφαγία.
7. Βαλέτας, Α., σελ. 330.
8. Στίχος του Δ. Παπαρηγοπούλου.
9. P. Claudel, *Réflexions sur la poésie*, Gallimard 1963, σελ. 8.
10. Κ. Παλαμάς (Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης), *Είκοσι κείμενα*, Πρόλογος-Επιλογή Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 1979, σελ. 33).
11. Πρβλ. Claudel, *ό.π.*, σελ. 9.
12. Οδ. Ελύτης, *Η μαγεία του Παπαδιαμάντη*, Ερμείας, σελ. 41.
13. Βαλέτας, Α., σελ. 303.
14. Ελύτης, *Η μαγεία*, σελ. 12.
15. *Είκοσι κείμενα*, σελ. 81-82: «Οι όχλοι να σιωπούν! Ο κυρ Αλέξανδρος εργάζεται...».

Βλάχοι, Κουτσοβλάχοι, Ελληνοβλάχοι, Αρωμούνοι είναι μερικά από τα ονόματα που χρησιμοποιούμε στην Ελλάδα συχνότερα με περιφρονητικό ή υποτιμητικό τρόπο (η λέξη βλάχος είναι, άλλωστε, περισσότερο γνωστή με τη σημασία του απολίτιστου και του αγροίκου) ή σπανιότερα με θαυμασμό για να δηλώσουμε το σημαντικό τμήμα του πληθυσμού της χώρας που διακρίνεται κυρίως λόγω της λατινογενούς γλώσσας που μέχρι σήμερα ένα μέρος του χρησιμοποιεί και του ημινομαδικού ποιμενικού τρόπου ζωής που τον χαρακτήριζε παλαιότερα. Οι ίδιοι αυτοποκαλούνται στη γλώσσα τους αρωμούνοι: «αρμίνι» και απορρίπτουν τις συχνά υποτιμητικές ονομασίες που αναφέρονται σε αυτούς.

Μια όψη του μειονοτικού φαινομένου στην Ελλάδα

του Σταμάτη Μπέη

Ποιοι είναι αυτοί οι Βλάχοι; Αποτελούν μειονότητα γλωσσική ή εθνική ή απλώς μια ιδιαίτερη πολιτιστική ομάδα, «εθνοτική ομάδα» (σύμφωνα με την ορολογία ορισμένων). Για να επιχειρήσει να απαντήσει κανείς σε αυτή την ερώτηση, θα πρέπει να λάβει υπόψη τα διαφοροποιητικά στοιχεία που καθορίζουν την ιδιαιτερότητα της βλάχικης κοινότητας. Περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, η λατινογενής γλώσσα (χωρίς αμφιβολία απομεινάρι της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην Ελλάδα) που χρησιμοποιούν, αλλά και σε μικρότερο βαθμό ο ημινομαδικός ποιμενικός τρόπος ζωής που τους χαρακτήριζε παλαιότερα. Είναι αλήθεια ότι ελάχιστα είναι γνωστή η περίπτωση της βλάχικης γλώσσας και κοινότητας στο ευρύτερο κοινό. Και αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων και στο γεγονός ότι οι ίδιοι οι Βλάχοι δεν θέλησαν ή δεν μπόρεσαν να εκδηλωθούν ως μια αυτόνομη οντότητα στα Βαλκάνια.

Οι πρώτες πηγές που αναφέρονται στους Βλάχους είναι πολύ παλιές, τις εντοπίζουμε τον 10ο μ.Χ. αιώνα, οφείλονται σε βυζαντινούς χρονικογράφους και τους τοποθετούν στον χώρο που κατοικούν μέχρι σήμερα στην Ελλάδα. Παράλληλα, την ίδια εποχή γίνονται σαφείς αναφορές για τη λατινικής προέλευσης γλώσσα που χρησιμοποιούσαν. Οι θεωρίες που αναφέρονται στην ιστορική προέλευση των Βλάχων απέτυχαν το μοναδικό ίσως αντικείμενο του μεγαλύτερου μέρους της σχετικής βιβλιογραφίας και συνδέθηκαν στενά με τις ιδεολο-

γίες των κρατών εθνών της Βαλκανικής. Δυστυχώς, η εθνικιστική ιδεολογία και οι φορείς της διακρίνονται από την απέχθεια του κενού όταν επιχειρούν την ανασύσταση της ιστορίας και η σχετική βιβλιογραφία με την ιδιαίτερη περίπτωση των Βλάχων το αποδεικνύει αυτό.

50.000 ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΙ

Όπως είπαμε προηγουμένως, η αποκλειστική σχεδόν ενασχόληση των ειδικών με την καταγωγή και την προέλευση των Βλάχων είχε σαν αποτέλεσμα την ελλιπή μελέτη της πραγματικής παρουσίας των Βλάχων και ακόμα και σήμερα τα ερωτήματα σχετικά με τον εντοπισμό και τον αριθμό τους δεν μπορούν να απαντηθούν με ακρίβεια. Η ιστορική κοιτίδα του βλαχόφωνου πληθυ-

σμού θα πρέπει να αναζητηθεί στην ορεινή περιοχή της Πίνδου που εκτείνεται μεταξύ Θεσσαλίας, Ηπείρου και Μακεδονίας, αλλά και σε πολλές άλλες ορεινές περιοχές της Βόρειας Ελλάδας, της Αλβανίας και της πρώην γιουγκοσλαβικής Μακεδονίας, που αποτελούσαν πραγματικές «νησίδες» μέσα σε αλλόγλωσσο περιβάλλον. Είναι ακόμα πιο δύσκολο να αναφερθούμε, έστω και κατά προσέγγιση, στον πραγματικό αριθμό των βλαχόφωνων της Ελλάδας. Ανάμεσα στις πολλές και διαφορετικές μεταξύ τους εκτιμήσεις, η γενική απογραφή πληθυσμού του 1951 (η τελευταία που καταγράφει τις μητρικές γλώσσες των πολιτών του ελληνικού κράτους!), ενώ η τελευταία έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ευρωμωσαϊκό) που έχει δημοσιευτεί και στηρίζεται σε ειδική προεργασία και επιτόπια έρευνα αναφέρει 50.000 περίπου βλαχόφωνους σήμερα.

Ελάχιστοι θα μπορούσαν να αρνηθούν ότι η βασική δομή και το βασικό λεξιλόγιο της βλάχικης είναι πολύ κοντά σε αυτά της ρομάνικης και ότι το μεγαλύτερο ίσως, αλλά όχι και το βασικότερο, μέρος του λεξιλογίου της είναι ελληνικής προέλευσης. Η βλάχικη γλώσσα σήμερα, όπως συμβαίνει σε κάθε προφορική γλώσσα, είναι περισσότερο ένα ανομοιογενές σύνολο από τοπικά ιδιώματα που διαφέρουν από χωριό σε χωριό, παρά μια ενιαία γλώσσα. Τα περισσότερα από τα βλάχικα ιδιώματα, στον ελληνικό χώρο, ανήκουν στη νότια διαλεκτική ομάδα και διαφέρουν αρκετά από τα βόρεια ιδιώματα

που ομιλούνται κυρίως στο εξωτερικό (Αλβανία, πρώην γιουγκοσλαβική Μακεδονία). Εκείνο που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι ο εντοπισμός των χώρων χρήσης της βλάχικης γλώσσας, σήμερα στην Ελλάδα, που εξαρτώνται από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε κοινότητας και κυρίως από την αντιμετώπιση απέναντι στη μειονοτική γλώσσα που αντικατοπτρίζεται και στη «γλωσσική συμπεριφορά» των ομιλητών της. Η βλάχικη γλώσσα ανήκει στη δέσημη Ε των μειονοτικών γλωσσών της Ευρώπης σύμφωνα με την κατάταξη του «Ευρωμωσαϊκού»¹ δηλ. στις γλώσσες που στερούνται νομικής υπόστασης, δεν έχουν επίσημη στήριξη και που σπάνια χρησιμοποιούνται σε δημόσιο χώρο.

Πρώτη μας διαπίστωση είναι το γεγονός ότι τα βλάχικα στην Ελλάδα χρησιμοποιούνται, επίσης, και σε δημόσιο χώρο, έξω από το οικογενειακό περιβάλλον. Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα αισθητό στις ορεινές βλαχόφωνες κοινότητες της Πίνδου που δεν έχουν εγκαταλειφθεί από τον πληθυσμό τους και διαφοροποιεί τα βλάχικα από άλλες γλώσσες της δέσμης. Ε, των μειονοτικών γλωσσών της Ευρώπης που η συρρίκνωσή τους είναι πιο σημαντική από αυτή της βλάχικης. Η διαπίστωση αυτή δεν πρέπει να μας κάνει να ξεχνάμε ότι τα βλάχικα παραμένουν μια προφορική (έναν μικρός αριθμός βιβλίων και άλλων εντύπων έχει γραφεί σε αυτή τη γλώσσα, χωρίς να έχει υιοθετηθεί ένα ενιαίο σύστημα ορθογραφίας που να επιτρέπει την κατανόηση και την ανάγνωση από όλους τους βλαχόφωνους) γλώσσα που κινδυνεύει να εξαφανιστεί. Πολλές φορές οι γονείς που η μητρική τους γλώσσα είναι η βλάχικη, προσπαθούν να μη μεταδώσουν τη μητρική τους γλώσσα στα παιδιά που μπορούν έτσι σε μια διαδικασία γλωσσικής αφομοίωσης. Έτσι, λοιπόν, η επικοινωνία μεταξύ γονέων γίνεται στα βλάχικα, ενώ απευθύνονται στα παιδιά τους στα ελληνικά. Πρόκειται για το πολύ συνηθισμένο φαινόμενο της «γλωσσικής αυτοκτονίας», «language suicide» όπως είναι γνωστό στη διεθνή βιβλιογραφία που χαρακτηρίζει όλες τις γλώσσες που κινδυνεύουν να εξαφανιστούν. Διαπιστώνουμε, επίσης, τη συρρίκνωση του λεξιλογίου της βλάχικης που συνοδεύεται από την παρουσία και τη χρήση όλο και περισσότερων λέξεων δανείων από τα ελληνικά. Αν και το τελευταίο αυτό φαινόμενο παρατηρείται κυρίως στους νεότερους ομιλητές, η ηλικία δεν αποτελεί το μόνο και ασφαλέστερο κριτήριο για να διακρίνουμε εκείνους τους ομιλητές που γνωρίζουν καλύτερα τη βλάχικη από εκείνους που

έχουν μια ασθενή και παθητική γνώση της μειονοτικής γλώσσας. Ένα σύνολο παραγόντων κοινωνικών και ψυχολογικών, επιδρούν με τρόπο πολύπλοκο σε κάθε περίπτωση (όπως π.χ. οι κοινωνικές ιδιαιτερότητες της κάθε οικογένειας και η προδιάθεση και προσωπική αντιμετώπιση του κάθε ομιλητή απέναντι στη μειονοτική γλώσσα) και συμβάλλουν, ώστε να διαφοροποιείται η χρήση της βλάχικης ακόμα και σε άτομα της ίδιας ηλικίας που ζουν στην ίδια κοινότητα. Και αυτό γιατί η μετάδοση της βλάχικης γίνεται πολλές φορές στα πλαίσια της κοινωνίας ή της κοινότητας (σχολείο, πλατεία) και όχι μέσα στο στενό οικογενειακό περιβάλλον.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΗΣ ΤΗΣ ΒΛΑΧΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Σύμφωνα με τα δεδομένα της κοινωνιογλωσσολογίας, όταν μια γλώσσα κινδυνεύει να εξαφανιστεί, υπάρχουν πάντα κάποιοι παράγοντες που επιταχύνουν και διευκολύ-

Τα βλάχικα παραμένουν μια προφορική γλώσσα που κινδυνεύει να εξαφανιστεί.

νούν τη διαδικασία αντικατάστασής της με την επίσημη ή την κυρίαρχη γλώσσα. Οι παράγοντες αυτοί είναι εσωτερικοί και γλωσσικοί ή εξωτερικοί και εξωγλωσσικοί. Στην περίπτωση της βλάχικης και των άλλων μειονοτικών γλωσσών της Ελλάδας οι σημαντικότεροι εξωτερικοί παράγοντες που έπαιξαν και παίζουν ρόλο στην περιθωριοποίησή τους είναι η υποχρεωτική εκπαίδευση, η διάδοση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, το φαινόμενο της αστυφιλίας (ιδιαίτερα αισθητό στις ορεινές κοινότητες της Πίνδου που έχουν εγκαταλειφθεί κυριολεκτικά από τους κατοίκους τους) και η βιομηχανοποίηση και αστικοποίηση του τρόπου ζωής. Αλλά περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, η ιστορική συγκυρία και πιο συγκεκριμένα η ομογενοποίηση του νεότερου ελληνικού κράτους με βάση την επίσημη ελληνική γλώσσα, σύμφωνα με το μονογλωσσικό πρότυπο του δεκάτου ενάτου αιώνα, ήταν ο κύριος συντελεστής εξαφάνισης της βλάχικης γλώσσας. Στην Ελλάδα, η διγλωσσία δεν είναι πάντα μια αποδεκτή κατάσταση,

πρώτα απ' όλα, από τους ίδιους τους ομιλητές των μειονοτικών γλωσσών. Η χρήση μιας μειονοτικής γλώσσας θεωρείται ένδειξη φυλετικής και εθνικής διαφοράς, γι' αυτό και αποφεύγεται, ιδιαίτερα μπροστά σε όσους δεν τη μιλάνε.

Παρ' όλα αυτά, οι Βλάχοι δεν απετέλεσαν ποτέ κατά τη διάρκεια της ιστορίας έθνος ή δεν διεκδίκησαν την αυτόνομη πολιτική παρουσία τους με τρόπο μαζικό – και όταν προσπάθησαν να επιβάλλουν την ιδιαιτερότητά τους, αυτό το έκαναν με τον πιο μετριοπαθή τρόπο. Το γεγονός αυτό μπορεί να θεωρηθεί και πλεονέκτημα, όταν διαπιστώνουμε την ακρότητα των εκδηλώσεων του εθνικισμού στα Βαλκάνια και αλλού. Η ιδιαιτερότητα των Βλάχων δεν θα ήταν δυνατόν να περιγραφεί με όρους εθνικής λογικής. Και αυτό γιατί θα ήταν ίσως χρήσιμο να επαναδιατυπώσουμε το αρχικό μας ερώτημα σχετικά με την ταυτότητα των Βλάχων με τον παρακάτω τρόπο: *Μπορεί μια κοινότητα ομιλητών μιας γλώσσας που διαφέρει από τη γλώσσα που διδάσκεται στα σχολεία και διαδίδεται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας να διεκδικήσει με αποτελεσματικότητα τον σεβασμό της ιδιαιτερότητας, αλλά και των δικαιωμάτων της με όρους άλλους από αυτούς της εθνικής μειονότητας;*

Με τα σημερινά δεδομένα, στην παραπάνω ερώτηση, δεν θα μπορούσαμε να αποκλείσουμε μια καταφατική απάντηση. Είναι γνωστό το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την προστασία των μειονοτικών γλωσσών στην Ευρώπη. Άλλωστε, όπως συμπεραίνουμε, από τα στοιχεία μιας αδημοσίευτης κοινωνιογλωσσολογικής έρευνας σχετικά με τη βλάχικη γλώσσα σήμερα, οι βλαχόφωνοι Έλληνες δεν θα ήταν αντίθετοι σε μια προσπάθεια διατήρησης της γλώσσας τους, αλλά ταυτόχρονα να εκδηλώνουν την άποψη ότι η εξαφάνιση της γλώσσας τους είναι μια πραγματικότητα φυσική και αναπόφευκτη. Η αναγνώριση και επιστημονική καταγραφή της βλάχικης, αλλά και των άλλων μειονοτικών γλωσσών της Ελλάδας, αποτελεί άμεση προτεραιότητα. Είναι ίσως τώρα αναγκαίο, περισσότερο από ποτέ, να καλυφθεί αυτό το «κενό γνώσης» που χαρακτηρίζει αυτό το κομμάτι της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ευρωμωσαϊκό: Παραγωγή και αναπαραγωγή των γλωσσικών ομάδων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο, 1996, σελ. 44.

ΔΙΔΑΛΟΥΟΣ

ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΜΙΑΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΔΟΣ

Από τον πατέρα της πρόσφατα χαμένης σχεδιάστριας κόμικς και ζωγράφου Μαρίας Ζογλοπίτου, για την οποία γράφαμε στο τχ. 640, λάβαμε την παρακάτω επιστολή, που αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο σκυλεύθηκε από τους διαχειριστές της ειδησεογραφικής καθημερινότητας ο θάνατος της κόρης του.

Κύριε Διευθυντή,

Μέσα από την ανείπωτη οδύνη που βύθισε την οικογένεια ο θάνατος της λατρευτής μας κόρης και αδελφής Μαρίας Ζογλοπίτου, νιώθουμε επιτακτική την ανάγκη αλλά και το κοινωνικό χρέος να επισημάνουμε την απαράδεκτη –αυτόχρονα φασιστική– «διαχείριση» της είδησης του τραγικού όσο και απρόσμενου θανάτου της από τα τηλεοπτικά ΜΜΕ και όχι λιγότερο από τα κρατικά όργανα που αυτεπάγγελτα επιλήφθηκαν της διαλεύκανσης των αιτιών.

- Το απόγευμα της Πέμπτης (3.7.97) όλα τα τηλεοπτικά κανάλια (κρατικά και ιδιωτικά) έσπευσαν με ανταγωνιστικό, μεταξύ τους, ζήλο «να πουλήσουν» στο πελατειακό τους κοινό την τραγική για την οικογένειά μας, αλλά... πανάκριβη για τα τηλεοπτικά μέσα, είδηση του θανάτου, με βάση ελλιπή, αδιευκρίνιστα και δημοσιογραφικά μη επιβεβαιωθέντα στοιχεία, διανθισμένη μάλιστα με «ένα πακέτο αθλιότητας, σεξ, βίας και ηθικολογίας» όπως άκουσαν και είδαν φίλοι αγαπητοί της Μαρίας (*Ελευθεροτυπία* 18/7 στη στήλη: *Η ζωή είναι εδώ*, όπου το σχόλιο –με πολλή αγάπη για τη Μαρία– της δημοσιογράφου Σίσσυς Αλωνιστιώτου και επιστολή φίλων).

- Ο ιατροδικαστής, αντιδεοντολογικά κινούμενος και χωρίς να έχει όλα τα στοιχεία, που πρέπει να είναι «πλήρως τεκμηριωμένα και διεθνώς παραδεδεγμένα» (άρθρο 8 του Δεκάλογου του Ι.Σ.Α. για τους γιατρούς –*Ελευθεροτυπία* 19.7) εμφανίστηκε στην τηλεόραση απαράδεκτα, σύμφωνα με τους

παραπάνω κανόνες του Ιατρικού Συλλόγου, και μόνο την επόμενη μέρα, όταν πλέον είχε «συντελεστεί» η πληροφόρηση του φιλοθεάμονος κοινού, με όλες τις αθλιότητες, από τα κανάλια, κληθήκαμε, οι τραγικοί γονείς, να του παράσχουμε οτιδήποτε στοιχείο, που αφορούσε την κατάσταση της υγείας της κόρης μας, μέσα σε μία ανατριχιαστικά παγερή αίθουσα του Νεκροτομείου, όπου δεν υπήρχε καρέκλα να καθίσουμε συντριμμένοι από την άφατη οδύνη για το χαμό της λατρεμένης Μαρίας μας.

- Και ενώ διατυπώθηκαν διάφορες εκδοχές του τραγικού θανάτου –παθολογικά αίτια, ενδεχόμενος πνιγμός– τα τηλεοπτικά μέσα απορρίπτοντας –ως μη όφειλαν– τα παθολογικά αίτια, επικέντρωσαν το επαγγελματικό τους ενδιαφέρον σε ένα σωρό αθλιότητες, προϊόντα νοσηρής φαντασίας, στη δε εκμανλισμένη από τα τηλεοπτικά ΜΜΕ συλλογική κοινωνική συνείδηση «κατακάθησε» η μόνη εκδοχή του τραγικού θανάτου που έχει κάποια ...τιμή στην αγορά του θεάματος: ο στραγγαλισμός!

Η κόρη μας Μαρία-Ηλέκτρα (το 2ο καλλιτεχνικό της), πτυχιούχος της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., με κρατική υποτροφία σπούδαζε Ιστορία της Τέχνης σε πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Τον Οκτώβριο του 1996 υπέστη ισχυρό σοκ με απώλεια της συνείδησής της για πολλή ώρα. Παρότι διακομίστηκε σε νοσοκομείο του Λονδίνου (είναι στα χέρια μας η ιατρική έκθεση), παραμένουν άγνωστα τα αίτια της κρίσης αυτής.

Δεύτερη κρίση, με άγνωστα και πάλι τα αίτια, ενδεχόμενα από ισχυρό στρες και υπερβολική κούραση (γιατί πέρα από την επιστημονική εργασία που ετοίμαζε και τελικά υπέβαλε στο Ι.Κ.Υ. με θέμα: «Νοσταλγική αισθητική», δημιουργούσε και καλλιτεχνικά), υπέστη τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους. Αψήφισε, όμως, η Μαρία τη σοβαρότητα αυτών των προβλημάτων της υγείας της. Και η τραγωδία για μας τους γονείς είναι η απόκρυψη αυτών των τραγικών γεγονότων από τη Μαρία μας.

Τα πληροφορηθήκαμε από φίλη και συγγατοικό της στο Λονδίνο. Στις 7 Ιουλίου (Δευτέρα) ενημερώσαμε τον ιατροδικαστή με την παράκληση να συνεκτιμήσει τα στοιχεία αυτά με τα επιστημονικά του δεδομένα. Αρνήθηκε (φρονούμε αδικαιολόγητα) κάθε συζήτηση, σπεύδοντας να καταθέσει, αμέσως μετά το τηλεφώνημα, την έκθεσή του. Και όμως στο ερώτημά μας, αν βρέθηκαν ίχνη βιασμού, μώλωπες ή αν παρατηρήθηκαν οποιαδήποτε στοιχεία αταξίας στο χώρο όπου άφησε την τελευταία πνοή η τραγική κόρη μας (να σημειωθεί ότι βρέθηκε μπρούμυτα στο πάτωμα...), απάντησε αρνητικά εκτός από σαφή ίχνη πίεσης από το δερμάτινο κολιέ με 3-4 κοχylάκια που φορούσε.

Με βάση τα ελάχιστα –έως ανύπαρκτα– στοιχεία που να οδηγούν σε έγκλημα, και σαν να μην έφταναν όλες οι αθλιότητες, τα υπονοούμενα και οι απαράδεκτοι υπαινιγμοί για τον αιφνίδιο θάνατο της Μαρίας, πλήθος «δημοσιογράφοι» με τις κάμερές τους... επέδραμαν στο σπίτι μας, στη Θεσσαλονίκη για να ολοκληρώσουν το σενάριό τους. Κροτάλισαν επίμονα ν' ανοίξουν την πόρτα, απωθήθηκαν από συγγενείς και φίλους, απευθύνθηκαν στη γειτονιά να μαζέψουν στοιχεία για να ...φακελώσουν ηλεκτρονικά το ...«βίο και την πολιτεία» της κόρης μας, αφού μάλιστα στις πρώτες μεταδόσεις από την τηλεόραση είχαν πληροφορήσει το Πανελλήνιο το... τρομακτικό (και για κάποιους τρομοκρατικό) γεγονός της «σύλληψης» της Μαρίας το Νοέμβριο του '95 στο Πολυτεχνείο, όταν ήταν ακόμη φοιτήτρια.

- Τελικά τη μνήμη την καλή της αγαπημένης και πολύπλευρα προικισμένης Μαρίας, ακλόνητα στερέωσαν πριν από και μετά τον τραγικό θάνατό της, οι εφημερίδες Αθηνών και Θεσσαλονίκης –με πρώτη την *Ελευθεροτυπία*, ημερήσια και *Κυριακάτικη*, όπου άλλωστε η Μαρία ήταν, έστω και για λίγο χρονικό διάστημα, καλλιτεχνική συνεργάτιδα– αλλά και κορυφαίοι δημιουργοί της τέχνης και δημοσιογράφοι

εξήραν και σκιαγράφησαν το ανερχόμενο και πολλά υποσχόμενο καλλιτεχνικό της ταλέντο.

- Στα εικοσιεπτά της χρόνια, η Μαρία με πολλή αγάπη και εξουθενωτική εργασία, πνευματική και καλλιτεχνική, αγωνίστηκε με ένταση των δυνάμεών της να βάλει ένα λιθαράκι για την καλύτερευση της κοινωνίας μας, που με έκδηλη πίκρα έβλεπε –περισσότερο διαισθανόταν– ότι όλο και βυθίζεται σε παρακμιακό τέλμα.

- Τώρα με τον αδόκητο χαμό της, και σε αντίθεση με τις αθλιότητες της ηλεκτρονικής «πληροφόρησης» του κοινού για τον τραγικό θάνατό της, απαλύνει τη βαθιά μας οδύνη το συλλυπητήριο έγγραφο του Κρατικού Ιδρύματος Υποτροφιών, που με τη διευθύντριά του κ. Καλογεροπούλου, εκφράζει τη βαθιά του λύπη: «για την απρόσμενη και βίαιη διακοπή της ξεχωριστής πορείας της ζωής της Μαρίας, που τώρα θα απεικονίζει τη νοσταλγική αισθητική από το υπερβατικό».

- Ελπίζουμε να συμφωνήσετε κ. Διευθυντή ότι ο σεβασμός και η περιφρόνηση της προσωπικότητας του κάθε ατόμου αποτελούν το μέτρο πολιτισμού της κοινωνίας.

Με τιμή (για την οικογένεια),

Ι. Ζογλοπίτης

Θεσσαλονίκη

«Η ΜΑΡΙΑ ΖΩΓΡΑΦΙΖΕ ΚΟΜΙΚΣ»

Κάποια στοιχεία που διαμορφώνουν την προσωπικότητα της Μαρίας Ζογλοπίτου καταθέτει, στη δική του επιστολή, ο σεναριογράφος κόμικς (μεταξύ άλλων, και της τελευταίας δουλειάς της εκλιπούσης), Τ. Αποστολίδης.

Κύριε Διευθυντά,

Γνώρισα τη Μαρία Ζογλοπίτου το 1988, όταν η μητέρα της την έφερε στο γραφείο μου για να δω τη δουλειά της: Η Μαρία ζωγράφιζε κόμικς!

Μου έκανε αμέσως εντύπωση η ωριμότητα της σχεδιαστικής της γραμμής και η θεματογραφία της, και ήταν τότε μόλις 17 χρόνων! Παρακολουθούσα στενά την εξέλιξή της, μία και η Μαρία συμμετείχε ως μέλος σε ομάδα καλλιτεχνών της Θεσσαλονίκης που ασχολείται σοβαρά με την εικονογράφηση όχι μόνο σε επίπεδο δημιουργίας αλλά και διοργάνωσης εκδηλώσεων, θεωρητικών σεμιναρίων, εκθέσεων κ.λπ.

Η Μ.Ζ. σπούδασε Ιστορία Τέχνης στη Φιλοσοφική Σχολή Α.Π.Θ., μιλούσε 4 γλώσσες και τώρα έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Λονδίνο.

Ήταν μία από τις ελάχιστες ελληνίδες

σχεδιάστριες κόμικς, με συμμετοχές σε εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (φέτος εκπροσώπησε τη χώρα μας στην Bienalle Νέων Καλλιτεχνών του Τορίνο) με δημοσιεύσεις - εικονογραφήσεις σε έντυπα, με προσωπικό άλμπουμ (*Χαμένο Φάσμα*, εκδόσεις Κώμος, 1996), ενώ παράλληλα ασχολήθηκε με θεατρικά σκηνικά, αφίσσα και εικονογραφήσεις βιβλίων και εξωφύλλων δίσκων.

Ταξίδεψε πολύ στο εξωτερικό και όχι μόνο για λόγους ψυχαγωγίας: Συνέτρεχε στο ανθρώπινο δράμα από τη Βοσνία ως το Κουρδιστάν, προσφέροντας υπηρεσίες, αλλά και τα λίγα χρήματα που έπαιρνε από τις δουλειές της. Συμμετείχε σε αγωνιστικές κινητοποιήσεις κατά των ναρκωτικών και της βίας...

Αυτά είναι λίγα από τα πολλά που θα μπορούσε να πει κανείς για μια ξεχωριστή κοπέλα που χάθηκε τόσο άδικα και τόσο γρήγορα.

Με τιμή,

Τάσος Αποστολίδης,

συγγραφέας,

Θεσσαλονίκη

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΒΟΜΒΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

Για τη βόμβα που έσπειρε τον τρόμο στο κέντρο της Ιερουσαλήμ, στις 30.7, και απειλεί σοβαρά την προσέγγιση Ισραήλ και Παλαιστινίων, η επιστολή που ακολουθεί.

Κύριε Διευθυντά,

Στις 30/7/97 ο φρικτός εφιάλτης της τρομοκρατίας και του θανάτου έπληξε και πάλι, δυστυχώς, την πρωτεύουσα του κράτους του Ισραήλ, την Ιερουσαλήμ. Ήταν γύρω στη 1 το μεσημέρι, την ώρα της μεγαλύτερης αιχμής στην πόλη, όταν δύο ισχυροί κρότοι έσχισαν ξερά τον αέρα, ενώ αμέσως μετά ένα μαύρο πυκνό σύννεφο καπνού άρχισε να σκεπάζει την κεντρική λαχαναγορά της πόλης, που βρίσκεται στη συνοικία Μαχανέ Γιεούντα. Όσοι κυκλοφορούσαν κοντά στην περιοχή αμέσως κατάλαβαν ότι κάτι το φοβερό είχε συμβεί. Και πράγματι οι φόβοι τους βγήκαν πέρα ως πέρα αληθινοί. Στη λαχαναγορά Μαχανέ Γιεούντα, εκεί που καθημερινά εκατοντάδες αθώοι πολίτες ψωνίζουν ανυποψίαστοι, δύο καμικάζι της Χαμάς ανατινάχτηκαν στις δύο εισόδους της αγοράς, σπέρνοντας παντού τον πανικό και το θάνατο.

Οι παλαιστίνιοι τρομοκράτες έθεσαν σε λειτουργία τις βόμβες που κουβαλούσαν μέσα σε βαλίτσες, όχι ταυτόχρονα, αλλά με

διαφορά κάποιων δευτερολέπτων, έτσι ώστε οι επιζώντες από την πρώτη έκρηξη τρέχοντας να γλιτώσουν, βγαίνοντας απ' την άλλη είσοδο, βρήκαν το θάνατο από την ανατίναξη του δεύτερου ανθρώπου-βόμβα της Χαμάς. Οι σκηνές που ακολούθησαν ήταν απερίγραπτα τραγικές. Παντού επικρατούσε πανικός και καταστροφή. Όλα τα γύρω μαγαζιά και οι πάγκοι των πωλητών είχαν καταστραφεί τελείως, ενώ όλος ο χώρος είχε γεμίσει από προϊόντα, διαμελισμένα πτώματα και αίμα. Όπως περιέγραψε ένας αυτόπτης μάρτυρας, ο Γιτζχάκ Οζράκο: «Πήγα να δω τι είχε συμβεί και παντού αντίκρισα καμένα πτώματα δίχως πόδια, δίχως χέρια, δίχως κεφάλια. Είδα ένα παιδί που προσπαθούσαν να το διασώσουν με τεχνητή αναπνοή, γέρους ανθρώπους περιλουσμένους στα αίματα, ένα μικρό κορίτσι φώναζε τη μαμά του, ενώ της έλεγαν πως την πήρε κάποιον ένα αυτοκίνητο. Ήταν κάτι αληθινά το φρικτό».

Λίγα μόλις λεπτά μετά το κακό, όλη η Ιερουσαλήμ βρισκόταν σε κατάσταση εκτάκτου συναγερμού. Αμέσως άρχισαν να καταφτάνουν στο μέρος της επίθεσης δεκάδες ασθενοφόρα, σωστικά συνεργεία, στρατός και αστυνομία. Διάφοροι πολίτες μαζί με νοσοκόμους και στρατιώτες προσπαθούσαν να περιθάλψουν τους τραυματίες, ενώ η ειδική σωστική μονάδα των Χασσιδικών Εβραίων «Χέσεντ Σελ Εμέτ» (Έλεος της Αλήθειας) είχε αναλάβει τη δύσκολη και μακάβρια δουλειά της περισυλλογής των μελών των κομματιασμένων πτωμάτων. Σε όλο το μέρος ακούγονταν απελπισμένοι λυγμοί και κραυγές αγωνίας, φόβου και πόνου, ενώ υπήρχε στον αέρα μια έντονη μυρωδιά καμένης σάρκας. Ο τελικός απολογισμός της καταστροφής, τραγικός: 13 νεκροί (εκτός των 2 τρομοκρατών) και 168 τραυματίες, 18 από τους οποίους βρίσκονται σε κρίσιμη κατάσταση. Ο εφιάλτης της αραβικής τρομοκρατίας είχε ξαναγυρίσει, φανερώνοντας για ακόμη μια φορά στον εβραϊκό λαό και το ισραηλινό έθνος πόσο φρούδα και άτοπη είναι η ελπίδα για ειρήνευση με τους Παλαιστίνιους και τον Γ. Αραφάτ.

Κατά το απόγευμα της ημέρας, χιλιάδες ισραηλινοί κάτοικοι της πρωτεύουσας άρχισαν να συγκεντρώνονται στον τόπο της τραγωδίας, προκειμένου να αποδώσουν σεβασμό στη μνήμη των αδικοχαμένων αδερφών τους, που είχαν βρει τόσο άδικα το θάνατο, πριν μόλις λίγες ώρες, όταν ψωνίζαν τα απαραίτητα για το τραπέζι της γιορτινής ημέρας του Σαμπάτ (Σαββάτου). Πολλοί πολίτες διάβαζαν ψαλμούς του

Δαυίδ και άναβαν κεράκια στην μνήμη των ψυχών των θυμάτων, ενώ μια ομάδα εξαγριωμένων νεαρών θρησκών Εβραίων φώναζε ρυθμικά: «Θάνατος στους Άραβες! Θέλουμε εκδίκηση!».

Ένας από τους παρευρισκομένους, ο Γιόσεφ Λεβύ, τόνισε στους δημοσιογράφους: «Ήξερα πως κάτι τέτοιο θα συνέβαινε. Οι Παλαιστίνιοι είναι συνηθισμένοι να κάνουν τέτοια πράγματα. Δεν πρόκειται να σταματήσουν μόνο με λόγια και επιπλήξεις. Κάνουμε τεράστιο λάθος που δεν αντιδρούμε όπως πρέπει. Δείξαμε τόσο καιρό αδύναμοι και διχασμένοι και αυτοί το εκμεταλλεύτηκαν. Πρέπει να χρησιμοποιήσουμε μια δυνατή γροθιά εναντίον τους. Μόνο έτσι!», ενώ κάποιος άλλος δίπλα του πρόσθεσε αγανακτισμένος: «Τους δώσαμε τα πάντα. Αν τους δώσουμε και την Ιερουσαλήμ, θα θέλουν μετά τη Γιάφα και το Τελ-Αβίβ. Χρειάζεται πόλεμος και μόνο πόλεμος. Αυτό δεν είναι ειρήνη!». Μια ομάδα, μάλιστα, διαδηλωτών προσπάθησε να κατευθυνθεί προς την παλιά πόλη της Ιερουσαλήμ, προς τις αραβικές συνοικίες, προκειμένου να προβεί σε αντίποινα, αλλά εμποδίστηκε από την αστυνομία.

Στο πολιτικό πεδίο, η κατάσταση δεν φαίνεται ευκολότερη. Όταν ο Γ. Αραφάτ πήρε τηλέφωνο για να συλλυπηθεί, κατά τ' άλλα, τον πρωθυπουργό του Ισραήλ, Βενιαμίν Νετανιάχου, ο τελευταίος του απάντησε δυναμικά: «Είναι αδύνατο να διαπραγματευόμαστε μαζί σας, εκτός αν εσείς οι Παλαιστίνιοι αλλάξετε τη στάση σας όσον αφορά την τρομοκρατία. Τόσον καιρό το Ισραήλ ζητά από την παλαιστινιακή αρχή να δράσει εναντίον της τρομοκρατίας και ακριβώς το αντίθετο έχει συμβεί. Η παλαιστινιακή διοίκηση περιθάλπει τη βία, δεν συλλαμβάνει μέλη της Χαμάς και της Τζιχάντ και, το χειρότερο, οι ίδιοι οι παλαιστίνιοι αστυνομικοί είναι ανακατεμένοι σε σχέδια τρομοκρατικών επιθέσεων. Δεν νομίζω λοιπόν πως διαφέρετε και πάρα πολύ απ' τη Χαμάς, μέχρι να μου αποδείξετε το αντίθετο!». Ο Β. Νετανιάχου τόνισε στους δημοσιογράφους αργότερα τα εξής: «Δεν χρειαζόμαστε τη "συμπάθεια" του κ. Γ. Αραφάτ, ύστερα από κάθε τέτοια τραγωδία. Χρειαζόμαστε πράξεις, και το μόνο που έκανε μέχρι τώρα η διοίκηση των Παλαιστινίων είναι η αδιαφορία ή ακόμα και η συμμετοχή σε βίαιες αντι-ισραηλινές διαδηλώσεις στην Δντ. Όχθη και Γάζα, καθώς και η απελευθέρωση 150 τρομοκρατών της Χαμάς και της Τζιχάντ, οι οποίοι τριγυρνούν ανάμεσά μας σαν ανήμερα θηρία, έτοιμοι να μας κατασπαράξουν. Πρέπει επιτέλους ο κόσμος και οι Παλαιστίνιοι να καταλάβουν ότι

έχουν να διαλέξουν ανάμεσα στη βία και την τρομοκρατία ή την ειρηνευτική διαδικασία. Δεν μπορούν να ισχύουν και τα δύο ταυτόχρονα!».

Απ' την πλευρά των Παλαιστινίων, τα νέα της καινούργιας τρομοκρατικής επίθεσης της Χαμάς έγιναν σχεδόν δεκτά με χαρά σε πολλά αραβικά χωριά. Σε πολλά τζαμιά οι ιμάμηδες εκείνη την ημέρα έψαλλαν προς τιμήν των δύο καμικάζι-«μαρτύρων», οι οποίοι «σκοτώνοντας τον Εβραίο Σιωνιστή άπιστο εχθρό πήγαν στον παράδεισο»... Όπως μάλιστα ανέφεραν παλαιστίνιοι νεαροί σε δημοσιογράφους στη Χεβρώνα, η νέα φονική επίθεση «των πολεμιστών του Αλλάχ» ήταν η «ισλαμική απάντηση» ενάντια στο αντι-ισλαμικό πόστερ της νεαρής θρησκίας Εβραίας Τατιάνας Σόσσκιν, που παρουσίασε τον Μωάμεθ ως γουρούνι να γράφει επάνω στο Κοράνι, ενώ μέλη της παλαιστινιακής διοίκησης αποκάλεσαν ως απόλυτα υπεύθυνο για την επίθεση τον ίδιο τον πρωθυπουργό Νετανιάχου και το Ισραήλ, διότι, όπως πιστεύουν, συνεχίζει την εποικιστική πολιτική σε Ιουδαία, Σαμάρεια, Γάζα και μέσα στην πρωτεύουσα του Ισραήλ, την Ιερουσαλήμ.

Οι δηλώσεις αυτές των Παλαιστινίων, ιδιαίτερα ύστερα από το φοβερό αυτό μακελειό, είναι άκρως προκλητικές και έχουν σκοπό να αυξήσουν το αντισημιτικό και αντι-ισραηλινό μίσος ανάμεσα στους Παλαιστίνιους, όπως αναφέρουν αρκετοί ισραηλινοί πολιτικοί αναλυτές. Η κατάσταση έχει φτάσει σχεδόν στο απροχώρητο και το μόνο που συνεχίζει να κάνει η Ρ.Λ.Ο. και ο Γ. Αραφάτ είναι η αποφυγή κάθε ευθύνης για την κορύφωση της κρίσης και η ασταμάτητη αντισιωνιστική προπαγάνδα, η οποία όπως και παλιότερα οδήγησε σε αληθινές πράξεις βίας, όπως το νέο λουτρό αίματος στη λαχαναγορά Μαχανέ Γιεούντα, στο κέντρο της Ιερουσαλήμ. Πρέπει επιτέλους να δοθεί ένα τέλος σ' αυτή την τραγωδία, που έχει στοιχίσει τόσες αθώες ζωές αμέτρητων θυμάτων της αραβικής τρομοκρατίας. Και όπως χαρακτηριστικά τόνισε ο υπουργός Άμυνας του Ισραήλ Γιτζχάκ Μορντεχάι: «Αν και αυτή τη φορά ο Αραφάτ και οι άνθρωποί του δεν καταφέρουν να σταματήσουν την τρομοκρατία, θα έχουμε κάθε δικαίωμα να τους θεωρήσουμε συνυπεύθυνους για ό,τι συμβαίνει και να αναλάβουμε εμείς πια το ξεκαθάρισμα της υπόθεσης στα χέρια μας, ακόμα και αν χρειαστεί να ανακαταλάβουμε τις περιοχές που βρίσκονται υπό παλαιστινιακή διοίκηση. Οι Παλαιστίνιοι είναι άξιοι της τύχης τους!».

Με τιμή

Μορντεχάι Φριζής
Φοιτητής του Hebrew University
of Jerusalem - Israel

• Σημείωση του Αντί: Αν στόχος είναι η ειρήνευση και η ειρηνική συμβίωση Ισραηλινών και Παλαιστινίων, που επιδιώκεται ειλικρινά και από τις δύο πλευρές, κάποιες διατυπώσεις της ως άνω επιστολής δικαιολογούνται μόνο ως θυμικές αντιδράσεις. Φοβούμαστε ότι, εκτός από τους τρομοκράτες, εξίσου δυναμιτίζουν την ειρήνη και πολλές από τις κεντρικές επιλογές της κυβέρνησης Νετανιάχου. Για να μην παρεξηγηθούμε...

ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΗΣ ΚΑΤΑΔΙΚΑΖΕΙ ΤΙΣ ΣΕΞΟΥΛΙΚΕΣ ΚΡΑΥΓΕΣ!

Ερωτοδικείο στη Γερμανία – και μάλιστα αυστηρό. Περιγράφει ο τακτικός επιστολογράφος μας Τάσος Γούλας.

Αγαπητό Αντί,

Στο γερμανικό Βάρεντορφ οι δυνατές σεξουαλικές κραυγές ίσως να στοιχίσουν μελλοντικά πολύ ακριβά σε ζευγαράκι ερωτευμένων.

Ο αστικός δικαστής του επαρχιακού ειρηνοδικείου απαγόρευσε στους εμπλεκόμενους επαπειλώντας με πρόστιμο έως 80.000.000 δραχμές τέτοιου είδους διατάραξη της κοινής ησυχίας. Σε περίπτωση αντίνομης συμπεριφοράς οι ερωτευμένοι αντιμετωπίζουν δύο ετών φυλάκιση.

Οι γείτονες κατέθεσαν μήνυση, διότι με τις συνεχείς δυνατές ερωτικές κραυγές, τη μουσική και τις θορυβώδεις προφορικές μάχες ηνοχλούντο σοβαρότατα οι εκ της διπλανής πολυκατοικίας. Οι κατηγορούμενοι, που δεν ενεφανίσθησαν κατά τη δημοσίευση της αποφάσεως, όπως και οι ενάγοντες, ανέφεραν κατά τη λήψη των αποδεικτικών στοιχείων ότι συμπεριεφέρθησαν ηπίως. Αρχικά, ο αστικός δικαστής επεχείρησε να διακανονίσει την αντιπαράθεση των γειτόνων με συγκατάθεση αμφοτέρων. Όμως, λόγω του ότι οι αντιθέσεις κατά την απόφαση της δήθεν στάθμης ηχορρύπανσης δεν ήταν δυνατόν να ξεπεραστούν, το δικαστήριο εκάλεσε πολυάριθμους μάρτυρες. Ο δε δικαστής ανέφερε κατά την απόφασή του: Με την απόφασή μου τήρησα τα νομικά όρια ποινής που δεν πρέπει αναγκαστικά να εξαντληθούν.

Και όποιος καταλαβαίνει, αντιλαμβάνεται.

Τάσος Γούλας,
Nienburg-Γερμανία

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΟΙ ΩΡΑΙΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κανείς δεν την περίμενε αυτή τη μόδα: «Γραφομανία» λέγεται και το παρισινό L'atelier du roman της έκανε ειδικό αφιέρωμα στο τελευταίο τεύχος του. Περαιτέρω σχεδόν έξω από τα γραφεία των εκδοτών τα θύματα, άγονται προς τα ελκυστικά PC και ξεπετάνε στο άψε-σβήσε τη νέα πεζογραφία.

Φυσικά δεν ήθελε πολύ και η κατά Λορεντζάτο «γραμματισμένη ελληνική παράταξη» άρπαξε τα μολύβια της και όρμησε προς τη δόξα. Ένας μάλιστα μέσα στον ενθουσιασμό του, παραπάτησε και έπεσε μέσα στα χιόνια – κατακαλόκαιρο.

Παρά το σοβαρό ατύχημα, οι γραφομανείς πεζογράφοι μας κατάφεραν στο αυγουσιاتیκο Διαβάζω να κωδικοποιήσουν τα ατού τους και να συμπεράνουν πως μοιάζουν με τους Αμερικανούς: με τον φύλακα στη σίκαλη, με το πρόγευμα στου Τίφανυ. Μοιάζουν όμως;

Οι εκπρόσωποι των γραφομανών φαίνονται ενθουσιασμένοι, γεμάτοι οίστρο. Το κλειδί για την επιτυχία είναι η «γενιά» – γενιά του '70, του '80, του '90 και πάει λέγοντας. Αυτή η πρωτοφανής περιοδολόγηση ξεκαθαρίζει αμέσως τα πράγματα. Εάν η «γενιά του '70» έζησε μέσα στα πολιτικά οράματα, η «γενιά του '90» δεν μπορεί να ζει χωρίς αυτά, με την καρδιά της αφιερωμένη στην αληθινή ζωή. Και να η συσχέτιση με την αμερικανική λογοτεχνία, που ξέρει να μιλάει με τρόπο άμεσο, λιτό.

Ποια αληθινή ζωή όμως; Τι σχέση μπορεί να έχει η προσωπική περιπέτεια του Τρούμαν Καπότε και τα πάθη του Κέρουακ, με το πλαδαρό πήγαινε-έλα ανάμεσα στο Φίλιον και στο Θησείο; Εκεί η ζωή μπορεί να φτιάχνει το σκληρό ύφος του Νόρμαν Μαίηλερ, εδώ φτιάχνει εξυπνάδες του στυλ «με έγδαρε με τα μακριά της νύχια».

Να το πούμε με τον τρόπο του Φιτζέραλντ; Η λάμψη είναι κάτι στην καρδιά. Με τον τρόπο του Φώκνερ; Έγραψε βιβλία και πέθανε. Με τον τρόπο του Χεμινγκουέι; Πολέμησε, κυνήγησε και έζησε με τα πάθη του. Με τον τρόπο του Μέλβιλ; Συντρίφτηκε ψάχνοντας τον εαυτό του.

Αλλά μπορούμε να το πούμε και με δικό μας τρόπο, με τα λόγια του Ζήσιμου Λορεντζάτου, «για τους σημερινούς διανοούμενους που συνήθισαν να ζουν καθέναν κατά την όρεξή του... επιδιώκουν τελικά ένα όνομα, μια φήμη ή να διακριθούν... αλλά οι άλλοι ζητούν ένα τρόπο ζωής, γιατί αυτοί δεν ήξεραν πώς να ζήσουν μέσα στον κόσμο... έβλεπαν πως η ζωή τους, αυτή που τόσο καλά φροντίζουν πάντα να τη ζουν οι περισσότεροι από τους διανοούμενους, δεν ήταν πραγματική, αλλά μονάχα φυσική ζωή, μια ζωή κατά την όρεξη του καθενός... δίχως κοινό λόγο ή νόμο πνευματικό».

«Ποιηταί μεν ουν υμείς, ποιηταί δε και ημείς εσμέν των αυτών» που θα 'λεγε και ο Πλάτων. Ποια είναι η μυστική δύναμη που ωθεί προς την τέχνη, προς το επέκεινα της χρήσεως; Μπορεί να είναι μια καρδιά που ξέρει να αντέχει στον πόνο ή η Λύπη – «αυτή ήταν ο δάσκαλός μου» έλεγε ο Δημήτρης Χατζής.

Αλλά η «γενιά του '90» θέλει να κάνει ηθογραφία. Τρομοκρατημένη από το βάρος των προγόνων της, θέλει να φιλοσοφήσει για την ανεπάρκειά της. Τα βάζει με την πολιτική, τα βάζει με τον μοντερνισμό, τα βάζει με τη σοβαροφάνεια και την πόζα – αυτή που είναι η αποθέωση του δήθεν – και θέλει να μετατρέψει μια αγωνία καριέρας, μια ευκολία ζωής, σε λογοτεχνική «ελαφρότητα». Ούτε αυτό θα γίνει. Διότι πίσω από την ελαφρότητα, θα ήπρεπε να βρίσκεται μια αγωνία ζωής, μια πίστη, ένα προσωπικό πάθος – ας θυμηθούμε τον Κασσαβέτη και το χάος, το χιούμορ, την ένταση της δικής του καθημερινότητας.

Ουδείς αναμάρτητος όμως. Εδώ, στο Πήλιο, προετοιμάζω το μυθιστόρημά μου. Όλα τα έχω. Είμαι έξυπνος, ξέρω την πιάτσα, μοιάζω και με τον Ντος Πάσος.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

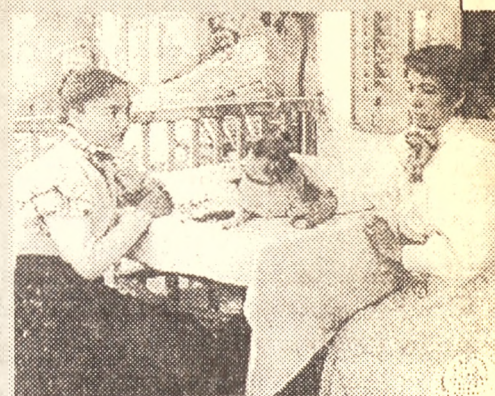
• **Ακούστε:** Το Κρυφτό, τον νέο δίσκο του Νίκου Πορτοκάλογλου, με τη μουσική και τα τραγούδια από τη νέα ταινία του Σωτήρη Γκορίτσα Βαλκανιζατέρ. Για την ταινία, θα τα πούμε προσεχώς. Ο δίσκος, όμως, έχει κιόλας κομμάτια που ακούγονται συνέχεια στα ραδιόφωνα. Ακούστε το «Κρυφτό» (γνώριμος, ώριμος Πορτοκάλογλου), ακούστε και την Πόλυ Πάνου σε ένα απροσδόκητο λαϊκό. «Όχι λόγια, έργα», λένε οι ήρωες της ταινίας. Όχι λόγια, μουσική...

• **Δείτε:** Τις Βάκχες του Ευριπίδη, σε σκηνοθεσία του μεγάλου γερμανού σκηνοθέτη Μαρτίας Λάνγκχοφ, από το Κ.Θ.Β.Ε., στην Επίδαυρο, σήμερα Παρασκευή και αύριο Σάββατο. Αν μη τι άλλο, για να διαπιστώσετε ιδίους όμμασι αν υπήρχε λόγος να γιουχαϊστεί άγρια η παράσταση όταν πρωτοπαίχθηκε στη Θεσσαλονίκη – ή, τελοσπάντων, ποιος ήταν ο λόγος που ώθησε μια μερίδα του θεσσαλονικιώτικου κοινού να αγριέψει σ' αυτή την παράσταση, αν και έχει φάει στη μάπα σιωπηλά όλο το φιάσκο της αποκαλούμενης «Πολιτιστικής»...

• **Δείτε:** Την Κερένια κούκλα του Κωνσταντίνου Χρηστο-

μάνου από την εταιρεία θεάτρου «Αιωρία», στο Παλαιό Ελαιουργείο, στην παραλία της Ελευσίνας, την Παρασκευή 5 Σεπτεμβρίου, στο πλαίσιο των Αισχυλείων '97. Σκηνοθετεί η Κατερίνα Σαρροπούλου, παίζουν η Γιώτα Φέστα και ο Κων. Σταρίδας και χορεύει η Τζίνα Καλατζή.

• **Δείτε:** Τη Μεγάλη βραδιά, πικρή κωμωδία των Στάνλεϊ Τούτσι και Κάμπελ Σκοτ, σε μερικούς από τους θερινούς κινηματογράφους. Επειδή οι κινηματογράφοφιλοι εκτιμούν τις λεπτές απολαύσεις και, ακόμα, επειδή η ταινία προσφέρει μια γαστριμαργική πανδαισία στους θεατές, με έναν τρόπο που, θέλετε-δεν θέλετε, θα σας φέρει στο νου τη Γιορτή της Μπαμπέτ. Καλή όρεξη – ή καλή χώνεψη;

ΣΩΤΗΡΙΑ ΜΠΕΛΛΟΥ

ΤΗΝ ΠΕΡΑΣΜΕΝΗ Τετάρτη πέθανε η Σωτηρία Μπέλλου. Δεν ξέρω αν οι νεότεροι τη γνωρίσαμε μέσω του Σαββόπουλου (Μ' αεροπλάνα και βαπόρια / και με τους φίλους τους παλιούς), πάντως εκείνη είχε προλάβει, πριν πολιτιογραφηθεί μέσω της εταιρείας Λύρα του μακαρίτη Πατσιφά έντεχνη να αλωνίσει με την ιδιότυπη, βαριά φωνή της το ρεμπέτικο τραγούδι. Χρειάστηκαν, πάντως, οι έντεχνοι για να πάρει το διαβατήριο της «εγκεκριμένης» από τους θύλακες της κουλτούρας – μολονότι, εκείνη, αψηφούσε πάντα τον καθωσπρεπισμό της κουλτούρας και προτιμούσε να ζει προσηλωμένη στις δικές της αξίες, στον δικό της κώδικα τιμής, που ο καθωσπρεπισμός των υπολοίπων δεν αποδέχεται.

Η Σωτηρία Μπέλλου διέθετε ένα βαρύ μέταλλο στη φωνή της κι ήταν χειραφετημένη σε καιρούς που η χειραφέτηση ήταν κοινωνικά απόβλητη. Με τη φωνή της χαρακτήρισε το λαϊκό τραγούδι των τελευταίων δεκαετιών και με το σώμα της υπεράσπισε τη γνήσια έκφραση του λαϊκού τραγουδιού. Το πλήρωσε – αλλά οι πραγματικοί καλλιτέχνες είναι έτοιμοι να πληρώσουν το τίμημα της ιδιαίτερης σχέσης τους με τον κόσμο και τα πράγματα...

Τι μένει; Οι χαρακιές στο βινύλλιο που κρύβουν τη μεταλλική της φωνή. Οι φήμες μιας ασυμβίβαστης που ζούσε το «εδώ και τώρα» – αυτό γουστάρει. Κάποιοι απόηχοι από μουσικές του Βαμβακάρη, του Τσιτσάνη, του Μπαγιαντέρα, του Μητσάκη, του Παπαϊωάννου... Και για μας, τους έντεχνους, ίσως δυο τρία λόγια ακόμη, από έναν δίσκο του Αργύρη Κουνάδη: «Πέντε δεκάρες το ψωμί / δεν περισσεύει υπομονή...»

Η.Κ.

MOSTRA

• **ΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ** στη Βενετία είναι, ίσως, το μείζον κινηματογραφικό γεγονός της Ευρώπης. Είναι το μόνο μεγάλο φεστιβάλ που υπηρετεί ανστηρά την καλλιτεχνική κινηματογραφική έκφραση – αφού, τα τελευταία χρόνια, οι Κάννες διολισθαίνουν προς το εμπορευματοποιημένο θέαμα, υιοθετώντας τις βιομηχανικές νόρμες του «σίγουρου» αμερικανικού κινηματογράφου και πολλά από τα διαφημιστικά τεχνάσματά του.

Φέτος, το Φεστιβάλ ξεκίνησε με μια ταινία του Γούντυ Άλλεν (*Διαλύοντας τον Χάρρυ*), εκτός συναγωνισμού, φιλοξενεί ταινίες σκηνοθετών όπως ο Βόλφγκανγκ Πέτερσεν, Πωλ Σρέιντερ, Άλεξ Πρόγιας, Γκιέρμο ντελ Τόρο, Γουέιν Γουάνγκ, Τζιμ Μακ Μπράιντ, Μάικ Φίγκις, Άλαν Ρίκμαν κ.ά. Φιλοξενεί επίσης πολλές ταινίες άγγλων κινηματογραφιστών, σε μια ενότητα υπό τον τίτλο «Αγγλική αναγέννηση». Τέλος, φιλοξενεί ένα αφιέρωμα στον μεγάλο σιωπηλό και, ίσως, τον πιο σημαντικό εν ζωή κινηματογραφιστή, τον Στάνλεϋ Κιούμπρικ. Ο σκηνοθέτης δεν ταξιδεύει και δεν θα βρισκεται στο Λίντο της Βενετίας, θα προβληθούν όμως ταινίες του καθώς και ένα ντοκυμανταίρ αφιερωμένο στο έργο του.

Γενικά, στη Βενετία, το παλιό και το καινούργιο συναντιούνται αρμονικά. Ελπίζουμε και γόνιμα.

BOMBIDIA ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

• Το θέλουμε ή δεν το θέλουμε το **Μουσείο Γουλανδρή**; Το χρειάζεται η Αθήνα ένα μουσείο μοντέρνας τέχνης ή όχι; Κι αν ναι, γιατί ο υπουργός Πολιτισμού δεν κάνει τα αδύνατα δυνατά για να το αποκτήσουμε;

• Μην αντιστρέφει τα ερωτήματα ο κ. Βενιζέλος. Μην επικαλείται την ιδιοτέλεια των ιδιωτών. Στο κάτω κάτω, και το **Μέγαρο Μουσικής** (που πολλές φορές ο υπουργός Πολιτισμού έχει συλ-

φθεί να το καμαρώνει) έγινε με χρήματα του ελληνικού λαού. Δεν νομίζω ότι ενοχλήθηκε κάποιος από το κόμμα της κυβερνητικής παράταξης ή από το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης που ιδιώτες λαμβάνουν τη μερίδα του λέοντος από το «κλέος» του Μεγάρου.

• Πολιτιστικής Προτενυούσης νέ-α κατορθώματα: Έρχονται χα-ρακτικά του Γκόγια από την Ισπανία (πόσο θα κοστίσουν),

ενώ η πλήρης συλλογή των ίδιων χαρακτηριστικών ανήκει στη Συλλογή της **Εθνικής Πινακοθήκης** – και μάλιστα έχουν εκτεθεί μόνο μία φορά.

• Μην ανησυχείτε... Ο εισαγγελέας που επελήφθη των υποθέσεων της Πολιτιστικής δεν μπορεί να δικάσει την **αβελτηρία**...

• Αλήθεια, γιατί τα δύο τελευταία χρόνια η Πολιτιστική δεν δίνει δραχμή στο ολοζώντανο κινηματογραφικό **Φεστιβάλ της Δράμας** (φέτος κλείνει τα είκοσί του χρόνια) μολονότι έχει ζητηθεί η αρωγή της; Όταν, μάλιστα, το είχε πράξει επί δυο συνεχείς χρονιές, επί καλλιτεχνικής διεύθυνσης τόσο της κ. Χαρίτου όσο και του κ. Ξαρχάκου;

• Αφού ο υπουργός Πολιτισμού έχει την πολιτική βούληση να λύσει πολλά προβλήματα, έστω και καθ' υπέρβαση των θεσμών, γιατί συνεχίζει να αφήνει την **Ταινιοθήκη** στην τύχη της; Εκτός αν οι δηλώσεις έγιναν για να μείνουν δηλώσεις.

• **Κουίζ**: Ποιο κινηματογραφικό σωματείο ζητάει από το **Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου** να του αγοράσει... κομπιούτερ για να μπει στο **Internet**; Και γιατί το δ.σ. του Κέντρου δεν τολμά να αρνηθεί;

• Μεταξύ μας, και εγώ χρειάζομαι ένα **κομπιούτερ**. Πού να απευθυνθώ;

Μανωλάκης, ο βομβιστής

«Η (Ρομαντική) πρόκληση της ιστορίας και η ανταπόκριση της καβαφικής ποιητικής»

του Δημήτρη Αγγελάτου

1 Θα μου επιτρέψετε να αφήσω έξω από την πραγμάτευση του θέματος τις θεωρητικές προϋποθέσεις που εξαγγέλλει ο τίτλος της ανακοίνωσης και να τις υπαινιχθώ μόνον στην τελευταία πέμπτη ενότητα ή, αν χρειαστεί, να αναφερθώ σ' αυτές κατά τη συζήτηση (θα συμπεριληφθούν ασφαλώς στο τελικό κείμενο των Πρακτικών του Συνεδρίου).

Το ενδιαφέρον μου θα στραφεί στο ποίημα του **Καβάφη Μύρης**: *Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.*

2 Η κριτική συζήτηση για τον καβαφικό Μύρη έχει θίξει ερμηνευτικές πλευρές του ποιήματος που παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον, δεν θα επιχειρήσω ωστόσο εδώ οποιαδήποτε σχετική ανασκόπηση· θα κρατήσω μόνο ως αφετηρία την άποψη που διατυπώνει ο **Μ. Πιερίης**, ότι δηλαδή ο ποιητής σπεύδει να κλείσει το ποίημά του στο σημείο ακριβώς όπου ο εθνικός φίλος του Μύρη ξυπνά από το λήθαργο που τον είχε βυθίσει η χριστιανική τελετουργία και φεύγει, σχεδόν κυνηγημένος, από το «φρικτό τους σπίτι», αφήνοντας πλέον «[...] στον αναγνώστη το δικαίωμα ενός προσωπικού προβληματισμού για τον πραγματικό νικητή της σύγκρουσης ανάμεσα στην αντιερωτική λειτουργία του

γενικότερου κοινωνικού περιβάλλοντος και στη βαθύτερη ουσία της πραγματικής κοινωνίας δύο μεμονωμένων ανθρώπων» (*Χώρος, Φως και Λόγος. Η διαλεκτική του «μέσα»-«έξω» στην ποίηση του Καβάφη*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1992, 188).

3 Η αφηγηματική δομή του ποιήματος υποβάλλει τη διαπλοκή τριών κατά βάση πρωταγωνιστών με ίσα, αν μου επιτρέπεται ο όρος, «δικαιώματα» μέσα σ' ένα πλαίσιο όπου διακυβεύεται (και εν τέλει διασαλεύεται) η εγκυρότητα δεδομένων εξουσιαστικών (κοινωνικών και πολιτικών) σχέσεων, οι οποίες εδώ εστιάζονται στον έρωτα· η ριζική αμφισβήτηση της υποταγής και η στρατηγική με την οποία ο άνθρωπος (κυρίως όμως όποιος έδωσε και δόθηκε στον έρωτα) μπορεί να απεμπλακεί από την εξουσιαστική λογική που απειλεί να συνθλίψει το βίο του, στοιχειοθετούν το σημασιολογικό και αξιακό κέντρο βάρους του ποιήματος.

Οι τρεις πρωταγωνιστές ανήκουν σε δύο ευκρινώς διαφοροποιημένες πολιτισμικές ομάδες στον κρίσιμο και μεταίχμιακό τέταρτο αιώνα μ.Χ., μέσα στην «πολυπρόσωπη» *Αλεξάνδρεια*: στους εθνικούς (που είναι εδώ όλοι τους νέοι, έτοιμοι να ξοδέψουν και να ξοδευτούν, «έκδοτο <ι> στες ηδονές») και τους χριστιανούς (που φαίνεται να συσπειρώνονται σε μια πνευματική τάξη πραγμάτων, με ολοσδιόλου διαφορετικό προσανατολισμό και άλλα ιδεώδη). Οι πρωταγωνιστές αυτοί είναι: α) ο ανώ-

νυμος φίλος του Μύρη (ο κυριότερος εκπρόσωπος της πρώτης ομάδας λόγω της στενής σχέσης του με τον πεθαμένο νέο) που σπεύδει στην κηδεία· β) οι «τέσσαρες Χριστιανοί ιερείς» (οι επισημότεροι εκπρόσωποι της δεύτερης ομάδας)· γ) ο Μύρης φυσικά, που κινείται μεταξύ των δύο ομάδων, που βρίσκεται διαρκώς μεταξύ τους ακόμα και όταν αυτό δεν ήταν στο χέρι του, ακόμα δηλαδή και πεθαμένος.

Δεν θα ήταν ίσως υπερβολή να τονιστεί ότι και οι δύο ομάδες, με τα μέσα και τη «σοφία» που διαθέτουν, διεκδικούν τον Μύρη ζωντανό και νεκρό, και *εν μέρει* τον «κερδίζουν», η κάθε μία με τον τρόπο της, χωρίς ωστόσο ποτέ κάποια από τις δύο να τον κάνει ολοκληρωτικά και για πάντα δικό της· όπως δεν θα το καταφέρει η πρώτη ομάδα, που έχει ασφαλώς το πλεονέκτημα όσο αυτός ζει (: ήταν μαζί τους πρωί και βράδυ, «σκορπώντας αφειδώς το χρήμα του στες διασκεδάσεις», ξένοιαστος, αδιαφορώντας για το τι έλεγε ο κόσμος, γελώντας και απαγγέλλοντας στίχους «με την τελεία του αίσθησης του ελληνικού ρυθμού», σε συγκεντρώσεις και εκδρομές, σε «ωραία κι άσεμνα ξενύχτια», «σε νύχτιες ρήξεις στες οδούς»), έτσι και η δεύτερη ομάδα δεν θα μπορέσει να το επιτύχει όταν ο Μύρης πεθαίνει, παρά τα εμφανή πλεονεκτήματα που έχει αποκτήσει (: ο νεκρός Μύρης και η κηδεία του ανήκουν στους χριστιανούς γονείς και συγγενείς του).

Ανακοίνωση στο Συμπόσιο Κ. Π. Καβάφη («Σεφέρεια» γ') που οργάνωσε το Πανεπιστήμιο Κύπρου και ο Δήμος Αγίας Νάπας (Αγία Νάπα, 4-6 Απριλίου 1997).

Η αποτυχία οικειοποίησης του Μύρη οφείλεται και στις δύο περιπτώσεις στη δική του αντίσταση, ευθεία (προς τους εθνικούς φίλους του) και πλάγια (προς τους χριστιανούς οικείους του), που έχει ως προνομιούχο αποδέκτη τον αγαπημένο εθνικό φίλο.

Αν στην πρώτη περίπτωση ο Μύρης φροντίζει να ξεχωρίσει τον εαυτό του από την εθνική θρησκεία, χωρίς όμως να καταφέρει να ξεφύγει από το άγρυπνο μάτι και αυτή του ερωτευμένου φίλου (μόνο αυτός τον βλέπει να στρέφει «αλλού το βλέμμα» και ακούει τον ψίθυρό του: «τη εξαιρέσει εμού»), με ανάλογο πλην απαιτητικότερο, όπως θα φανεί παρακάτω, τρόπο ξεφεύγει στη δεύτερη περίπτωση από τον (τόσο θεαματικό και θορυβώδη) χριστιανικό εξαγνισμό του ηδονικού παρελθόντος του.

Ο Μύρης θα «χρησιμοποιήσει» αυτόν τον αγορασμένο εξαγνισμό του (και εδώ βρίσκεται η στρατηγική) για να «προσφέρει» κυριολεκτικά από το κρεβάτι του θανάτου, μόνο στον φίλο του (και μετωνυμικά σε κάθε ερωτευμένο νέο) τη δυνατότητα να κρατήσει τη «θύμηση» της αυθεντικής αγάπης και του πάθους τους, και σ' ένα δεύτερο επίπεδο την αξία της διαφορετικότητας για πραγματικές, δηλαδή επί ίσους όρους, ανθρώπινες σχέσεις.

Η δοκιμασία, στην οποία θα υποβληθεί ο προνομιούχος εθνικός φίλος, είναι ευθέως ανάλογη με αυτήν που διάλεξε για τον εαυτό του ο ίδιος ο Μύρης στην προσπάθειά του να κατακτήσει την αληθινή ζωή (του έρωτα): ξεπερνώντας το ψεύδος της αυθεντικότητας, ο Μύρης διάλεξε να ζήσει στην κόψη του ξυραφιού, μεταξύ όλων εκείνων που γνώριζε ότι τον διεκδικούν. Η επιλογή του ωστόσο αυτή στηριζόταν σε μια βαθιά γνώση για τον άνθρωπο και τη ζωή, η οποία δεν είναι για όλους: δίδεται στους εκλεκτούς του έρωτα αλλά κατά παράδοξο τρόπο φαίνεται να περνά υποχρεωτικά από το θάνατο. Ή για να το πούμε διαφορετικά: ο θάνατος ενός αγαπημένου φίλου μπορεί να αποκαλύψει συνταρακτικά πράγματα σ' εκείνον που τον χάνει, δίνοντας έτσι το περιθώριο για μια νέα, πιο «πραγματική» (σε σχέση με την πραγματικότητα) ζωή.

4 Ας περάσουμε όμως στη συνάρτηση της στάσης του Μύρη όσο είναι ζωντανός, με τη μεταθανάτια στρατηγική του (και ασφαλώς δεν πρόκειται εδώ για οξύμωρο σχήμα).

Καταρχάς πρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο εθνικός φίλος θυμάται «τώρα», ενώ δηλαδή βρίσκεται στην άκρη ενός διαδρόμου

του χριστιανικού σπιτιού, τρία πράγματα για τον Μύρη, που συνδέονται με δύο συγκεκριμένες περιστάσεις: πρώτα ένα μορφασμό δυσανεξίας στο πρόσωπό του (: «Μάλιστα μια φορά τον είπαμε / πως θα τον πάρουμε μαζί μας στο Σεράπιον. / Όμως σαν να δυσανεστήθηκε μ' αυτόν μας τον αστεισμό: θυμούμαι τώρα»), και αμέσως μετά ότι τον είδε να αποστρέφει το βλέμμα και τον άκουσε να ψιθυρίζει το «τη εξαιρέσει εμού»:

«Α κι άλλες δυο φορές τώρα στο νου μου έρχονται.

Όταν στον Ποσειδώνα κάμινανε σπονδές, τραβήχθηκε απ' τον κύκλο μας, κ' έστρεψε αλλού το βλέμμα.

Όταν ενθουσιασμένος ένας μας είπε, Η συντροφιά μας νάναι υπό την εύνοιαν και την προστασίαν του μεγάλου,

τον πανωραίου Απόλλωνος - ψιθύρισεν ο Μύρης

(οι άλλοι δεν άκουσαν) "τη εξαιρέσει εμού".

Όλα αυτά από την άκρη του διαδρόμου όπου: α) βλέπει «κομμάτι» μεν στην αρχή τι υπάρχει στο δωμάτιο, όπου έχει τοποθετηθεί ο νεκρός (: «[...] όλο τάπητες πολύτιμοι, / και σκεύη εξ αργύρου και χρυσού») αλλά στη συνέχεια τα πράγματα είναι μάλλον καλύτερα, αφού μπορεί να παρατηρεί:

«[...] με πόση επιμέλεια, και με τι προσοχή εντατική στους τύπους της θρησκείας τους, ετοιμάζονταν

όλα για την χριστιανική κηδεία».

β) ακούει κοντά του κάποιες χαμηλές φωνές

(: «Κάτι γρηές, κοντά μου, χαμηλά μιλούσαν για

την τελευταία μέρα που έζησε στα χείλη του διαρκώς τ' όνομα του Χριστού,

στα χέρια του βαστούς' έναν σταυρό»), που θα τις διαδεχθούν οι ένθερμες προσευχές και οι μεγαλόφωνες (λίγο παρακάτω) δεήσεις, τις οποίες όμως δεν καταλαβαίνει (επειδή δεν ξέρει, όπως σπεύδει παρενθετικά να σημειώσει, «καλά» τη θρησκεία τους), σε εμφανή αντίθεση με τις χαμηλόφωνες κουβέντες που δεν γίνονται τυχαία δίπλα του (αποτελούν οργανικό μέρος του αγορασμένου εξαγνισμού του Μύρη).

Ο εθνικός φίλος δέχεται στο διάδρομο (ούτε μέσα ούτε έξω) του σπιτιού των χριστιανών έναν καταιγισμό «πληροφοριών» (εικόνων και φωνών), τις περισσότερες από τις οποίες μπορεί μεν να μην εννοεί, αλλά μέσω αυτών «θυμάται» και εξαιτίας αυτών αναλαμβάνει στο τέλος του ποιήματος δράση, ξεπερνώντας το σάστισμα που του είχε προκαλέσει το χριστιανικό τελετουργικό της κηδείας.

Όπως η θεαματική, θορυβώδης και θερμή τελετουργία ασκεί πάνω στον εθνικό φίλο του Μύρη μια παράξενη γοητεία που τον παρασύρει υποτάσσοντας σταδιακά τα μάτια και τα αυτιά του, σε μια άνευ όρων συμμετοχή: ωστόσο, μέσα από αυτήν τη σαγήνη του πληθωρικού θα προκύψει κατ'αντιστροφή η θύμηση του «λίγου»: ενός μορφασμού, ενός βλέμματος και ενός ψιθύρου του Άλλου Μύρη, τότε που προσπαθούσε (σε ριζική αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στον φίλο του) να είναι ψυχρός και αμέτοχος.

Από αυτό το σημείο και πέρα τα πράγματα γίνονται πολύπλοκα, αφού το πραγματικά Άλλο πρόσωπο του Μύρη δεν μπορούσε να φανεί επί της ουσίας (και να προκαλέσει τη λυτρωτική ένταση ή μάλλον ανάταση του τέλους του ποιήματος) παρά μόνο «επιστρέφοντας» στη «θύμηση» του εθνικού φίλου.

Η διπλή βέβαια ταυτότητα του Μύρη («έκδοτος στες ηδονές» πλην χριστιανός) ήταν δεδομένη όσο ζούσε: το Άλλο πρόσωπό του ήταν εκεί για τους πολλούς, τους έδειχνε όμως μόνο την επιφάνειά του, αφού το «βάθος» του ήταν υπόθεση που θα κερδιζόταν (αν κερδιζόταν) με άλλους όρους.

Έτσι η παρέα γνώριζε από «την πρώτη ώρα» «βεβαίως, που ο Μύρης ήταν Χρι-

σιανός», χωρίς αυτό να δημιουργήσει σε κανέναν πρόβλημα:

«Μα ζούσεν απολύτως σαν κ' εμάς.
Απ' όλους μας πιο έκδοτος στες ηδονές·
σκορπώντας αφειδώς το χρήμα του στες
διασκεδάσεις.

Για την υπόληψη του κόσμου ξένοιαστος,
ρίχνονταν πρόθυμα σε νύχτιες ρήξεις στες
οδούς

όταν ετύχαινε η παρέα μας
να συναντήσει αντίθετη παρέα·
συμμετέχει δε σε καθετί με τέτοια αμεσότη-
τητα και ζωντάνια, έτσι που όλα να αξί-
ζουν χάρη στην παρουσία του:

«Και σκέπτομουν που η συγκεντρώσεις
μας κ' η εκδρομές

χωρίς τον Μύρη δεν θ' αξίζουν πια
και σκέπτομουν που πια δεν θα τον δω
στα ωραία κι άσεμνα ξενύχτια μας
να χαίρεται, και να γελά, και ν' απαγγέλ-
λει στίχους

με την τελεία του αίσθηση του ελληνικού
ρυθμού».

Από την άλλη τώρα πλευρά, η χριστιανι-
κή ταυτότητα του Μύρη δεν αμφισβητείται
από τους ομοθρήσκους του παρά την
άπρεπη συμπεριφορά του την οποία τους
θυμίζει η παρουσία του εθνικού φίλου στο
σπίτι τους (απορούν όμως και δυσаре-
στούνται βλέποντας τον τελευταίο στο διά-
δρομο)· και δεν αμφισβητείται επειδή δεν
υπάρχει λόγος για κάτι τέτοιο: μπορεί ο
Μύρης να είχε εκτεθεί στην «υπόληψη του
κόσμου», δεν παρασύρθηκε όμως από
τους νεαρούς εθνικούς και αν μη τι άλλο
πέθανε με το «όνομα του Χριστού» στα
χείλη και τον Σταυρό στα χέρια (έστω και
αν αυτό δεν ήταν εντελώς αλήθεια).

5 Η διπλότητα του ζωντανού Μύρη
μπορεί μεν να γίνεται αποδεκτή από
τις ομάδες που τον διεκδικούν, η ου-
σία της όμως μένει ανέγγιχτη, αφού η αντί-
στασή του περνά απαρατήρητη· και αυτό
ισχύει ακόμα και για τον προνομιούχο
εθνικό φίλο. «Παρατηρούσε» και «άκου-
γε» την ουσία της αντίστασης του αγαπη-
μένου φίλου του, αλλά δεν ήταν σε θέση να
εννοήσει το «βάθος» της: του έλειπε το
χριστιανικό τελετουργικό και ο πεθαμένος
ηδονικός Μύρης. Η διπλή αντίσταση του
Μύρη (απέναντι στους εθνικούς φίλους
και στους χριστιανούς) ισοδυναμεί με μια
κατάκτηση, η οποία μπορεί να μας οδηγή-
σει και στο νόημα της «προσφοράς» του,
στο δρόμο δηλαδή που δείχνει πεθαμένος
πια ο Μύρης στον ζωντανό αγαπημένο
(και γι' αυτό προνομιούχο) φίλο του.

Ο Μύρης, παρά τα φαινόμενα, δεν είναι
μόνο (το ποθητό) αντικείμενο διεκδικήσε-

ων, αλλά και ένα υποκείμενο που αφήνει
με τον τρόπο του (μέσα από μια προνομι-
ούχα περίπτωση που «απευθύνεται» σ'
έναν εξίσου προνομιούχο αποδέκτη) να
διαφανεί ότι και αυτό διεκδικεί κάτι. Εδώ
ακριβώς έγκειται και η αποτυχία κάθε
προσπάθειας ιδιοποίησής του· στο γεγο-
νός δηλαδή ότι ο Μύρης είναι το σημείο
σύγκρουσης δύο ριζικά αντιτιθέμενων τύ-
πων διεκδίκησης, το σημείο όπου ο άνθρω-
πος καλείται μέσω μιας οδυνηρής πορείας
αγωγής να εννοήσει τον κρισιμότερο όρο
της ύπαρξής του, που εδώ εξειδικεύεται
στο πεδίο του έρωτα (και φυσικά, μιας και
μιλούμε για ένα καβαφικό ποίημα, ο άν-
θρωπος μπορεί να είναι και καλλιτέχνης
και η ύπαρξή του να συναρτάται με το έρ-
γο του:) την αξία των ανθρώπινων σχέσε-
ων μεταξύ προσώπων (: προσωπο-ποιημέ-
νες σχέσεις) έναντι αυτών μεταξύ προσώ-
που και πράγματος (πραγμο-ποιημένες
σχέσεις).

Η διαφορά του τύπου διεκδίκησης του
Μύρη από αυτόν των δύο ομάδων βρίσκε-
ται στο ότι ως υποκείμενο διεκδίκησης ο
Μύρης αναπτύσσει μια εκλεπτυσμένη
στρατηγική για την επίτευξη του στόχου
του, ευθέως ανάλογη με τον επιδιωκόμενο
στόχο.

Πιο συγκεκριμένα, οι άλλοι, ανεξαρτή-
τως του αν γνωρίζουν τη διαφορετικότητά
του, διεκδικούν, βασισμένοι στέρεα στα
πιστεύω τους, τον Μύρη για λογαριασμό
τους, για να τον ιδιοποιηθούν, για να τον
κάνουν όσο μπορούν πιο *ίδιο* με τον εαυτό
τους, θέλοντας ουσιαστικά να επιβεβαιώ-
σουν το κύρος και την ισχύ της *ταυτότητάς*
τους μέσω της κατάκτησης του Άλλου (άρα
της *πραγμο-ποίησής* του)· ο Μύρης όμως
από την άλλη διεκδικεί κάτι απείρως πολυ-
πλοκότερο από την –ας πούμε– «επεκτατι-
κή» ή «προσθετική» επιβεβαίωση της ταυ-
τότητάς του: διεκδικεί έναν εαυτό που δεν
είναι προορισμένος να αγκυροβολήσει σε
μια επαναπαικτική *ταυτότητα*, έναν εαυτό
που δεν είναι αλλά διαρκώς γίνεται· η κα-
τάκτηση αυτού του εαυτού και αυτού του
ανατρεπτικού «πιστεύω» περνούσε μέσα
από την καταλυτική εμπειρία του Άλλου
(βλέμματος και σώματος).

Ο Μύρης στις συνάφειές του (με τους
εθνικούς φίλους και τους χριστιανούς)
έπρεπε επειδή ακριβώς ο στόχος του δεν
ήταν να μετατρέψει τους μεν και τους δε σε
αντικείμενα κατάκτησης, να νιώθει «ξένος
/.../ ξένος πολύ»· η *ξενότητα* ήταν ο ανα-
γκαίος όρος για να κερδίσει ο Μύρης το
πρόσωπό του: η διαφορετικότητα δεν περ-
νούσε από την υπεροχή.

Αυτήν ακριβώς τη γνώση προσφέρει ο
Μύρης από το κρεβάτι του θανάτου του
στον αγαπημένο εθνικό φίλο: τον «οδη-
γεί» (μόνον αυτόν) στο διαφορετικό, «φρι-
κτό» χριστιανικό σπίτι του, τον φέρνει
στην καρδιά της δικής του δοκιμασίας και
τον αφήνει απροστάτευτο να δοκιμαστεί
βλέποντας και ακούγοντας το Άλλο στην
επισημότερη έκφρασή του (: το τελετουρ-
γικό της χριστιανικής κηδείας), με στόχο
την πρόκληση μιας «αλλόκοτη[ς]» εντύπω-
σης και την ανάληψη δράσης:

«Κ' εξαίφνης με κυρίευσε μια αλλόκοτη
εντύπωση. Αόριστα, αισθανόμουν
σαν νάφευγεν από κοντά μου ο Μύρης·
αισθάνομουν που ενώθη, Χριστιανός,
με τους δικούς του, και που γένομουν
ξένος εγώ, ξένος πολύ· ένιωθα κιόλα
μια αμφιβολία να με σιμώνει: μήπως κ' εί-
χα γελασθεί

από το πάθος μου, και πάντα του ήμουν
ξένος.-

Πετάχθηκα έξω απ' το φρικτό τους σπίτι,
έφυγα γρήγορα πριν αρπαχτεί, πριν αλ-
λωιωθεί

απ' τη χριστιανοσύνη τους η θύμηση του
Μύρη».

Ο νεκρός Μύρης θα δηλητηριάσει τη
βεβαιότητα του φίλου με τρόπο πλέον
δραστικό (έχει προηγηθεί η θύμηση του
μορφασμού, του βλέμματος και του ψιθύ-
ρου)· μετά από αυτό θα τον αφήσει «ε-
λεύθερο» (εγκαταλείπει κακήν κακώς το
πεδίο της δοκιμασίας) για να ζήσει την
υπόλοιπη ζωή του θεραπευμένος από το
«Κακό»: ο εθνικός φίλος δεν επιτρέπει (:
έμαθε να αντιστέκεται) στους χριστια-
νούς να τον κάνουν δικό τους, να του επι-
βληθούν και να του αλλοιώσουν τη «θύμ-
ηση του Μύρη»· από την άλλη, η «θύμη-
ση» αυτή του εθνικού φίλου κάθε φορά
που θα ενεργοποιείται, θα αποκαλύπτει
(επειδή θα το κουβαλά στο εξής μαζί της)
το βάθος του πεδίου όπου δοκιμάζονται
αενάως οι *προσωπο-ποιημένες* ανθρώπι-
νες σχέσεις.

6 Το δηλητήριο-φάρμακο του Μύρη
θα προσγειώσει τον αγαπημένο του
φίλο στην πραγματικότητα του δια-
φορετικού, ιστοριοποιώντας τη δυναμική
διαπλοκή του ίδιου και του ξένου και όχι
τη (Ρομαντική-διαλεκτική) σύνθεσή τους,
ιστοριοποιώντας στην ωριμότερη στιγμή
της τους όρους ύπαρξης μιας ποιητικής τέ-
χνης, η οποία θεματοποιεί σε όλα τα επί-
πεδα οργάνωσης την ειρωνική αποστασιο-
ποίησή της από τη βεβαιότητα που προ-
σπορίζουν τα στέρεα περιγράμματα και η
ενική συνείδηση.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η μικρή έκδοση *Package Holiday*, αφιερωμένη στη Νέα Βρετανική Τέχνη, παρουσιάστηκε στην τουριστική Ύδρα μεσούντος του δέρους. Ό,τι

Από την τέχνη στην ποπ και πάλι πίσω

έπρεπε, ως αντίδοτο στην απονέκρωση της εικαστικής κίνησης της πρωτεύουσας αλλά και ως ορεκτικό για τη μεγάλη έκδοση με το ίδιο αντικείμενο που αναμένεται στο Γκάζι το φθινόπωρο.

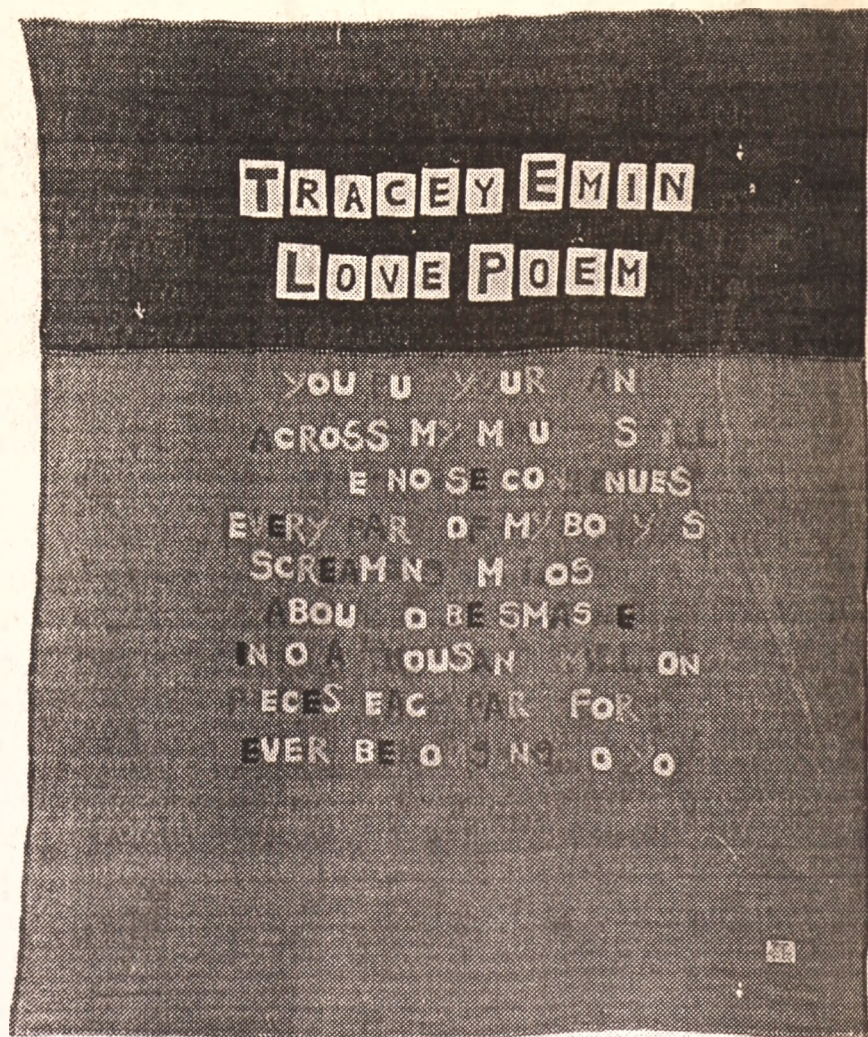
Αν κάτι εξηγεί την πρόσφατη «έκρηξη» των βρετανικών εικαστικών αυτό είναι –πέρα από το αναμφίβολα πανέξυπνο και ευρηματικό marketing– η τόσο ιδιαίτερη φύση των art schools της χώρας. Η ελευθεριότητα που θεμελιώθηκε εκεί από τις αρχές του '60 ανέπτυξε την ψυχολογία του ποπ σταρ στους νέους σπουδαστές. Είχε ήδη προηγηθεί η, καθοριστική για τη δημιουργία της Pop Art, έκθεση *Αυτό είναι το Αύριο* (*This is Tomorrow*). Μια σειρά από αντικείμενα ή σύμβολα παρμένα από την τηλεοπτική εικονοποιία ή την ποπ μουσική που μόλις ξεκινούσε, ενσωματώνονταν στην έκθεση. Ή μάλλον, έγιναν οι πρωταγωνιστές της. Εν τω μεταξύ οι σπουδαστές και οι απόφοιτοι των αγγλι-

κών art schools αντιμετώπιζαν ένα πολιτιστικό σοκ. Όπως γράφουν οι Simon Frith και Howard Horne στο βιβλίο τους, *Welcome to Bohemia!*: «Τα Κολλέγια Τέχνης ήταν το ψεγάδι στο βρετανικό εκπαιδευτικό σύστημα, ο χώρος όπου οι νέοι τόσο από τη μεσοαστική όσο και από την εργατική τάξη μπορούσαν να αρνηθούν τις εμπλοκές του παρελθόντος και του μέλλοντός [τους] και να απολαύσουν, για λίγο δυστυχώς, μια παραίσθηση πολιτιστικής ελευθερίας.» Μετά το πέρας των σπουδών τους που κατά το νέο –τότε– σύστημα αναιρούσαν σχεδόν κάθε έννοια ακαδη-

μαϊκού curriculum και ενθάρρυναν έναν απεριόριστο πειραματισμό συχνά έχοντας τη μοντερνίστικη έννοια της καινοτομίας ως τη βασική εκπαιδευτική αξία, βρίσκονταν έκθετοι σε μια κοινωνία που έμοιαζε ανέτοιμη να συνδιαλλαγεί μαζί τους. Ως συνέπεια, η πλειοψηφία τους αντιμετώπισε οξύτατα οικονομικά προβλήματα αλλά και κρίσης αμφιβολίας σχετικά με την κατεύθυνση που επέλεξαν. Αντιθέτως η τοπική μουσική βιομηχανία ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '60 υποσχόταν πολύ ελκυστικότερες οικονομικές προοπτικές και (σταδιακά) μια εκφραστική ελευθερία εφάμιλλη των κολλεγίων. Όπως τονίζουν οι Frith και Horne, η ρομαντική ιδέα του καλλιτέχνη ως ελεύθερου ατόμου και αντεξουσιαστική περιθωριακού αλλά και η ίδια η καλλιτεχνική ιδεολογία με τις έννοιες της αυτονομίας, της προσωπικής έκφρασης, της δημιουργικότητας, της αυθε-

ντικότητας και του πειραματισμού δεν είναι απαραίτητα αντιφατικές και συγκρουόμενες με τις απαιτήσεις της μουσικής βιομηχανίας. Ως συνέπεια της γενικευμένης κατάρρευσης αυτής της αυταπάτης μια σειρά από σπουδαστές των art schools στις δεκαετίες του '60, του '70 και του '80 ακολούθησαν το άστρο της ποπ κουλτούρας. Εξάλλου, είχαν διδαχτεί στη σχολή τους ότι το μέσον δεν έχει σημασία, άρα ότι ακόμη και η μουσική μπορεί να αντιμετωπισθεί «εικαστικά». Διάσημα (ή έστω σημαντικά) ονόματα του χώρου προερχόμενα από τον χώρο των κολλεγίων τέχνης επιβεβαιώνουν του λόγου το αληθές: John Lennon, Marc Almond, Syd Barrett, Ray Davies, Ian Dury, Brian Eno, Bryan Ferry, Malcolm McLaren, Freddie Mercury, Jimmy Page, Keith Richards, Pete Townshend... –μεταξύ άλλων.

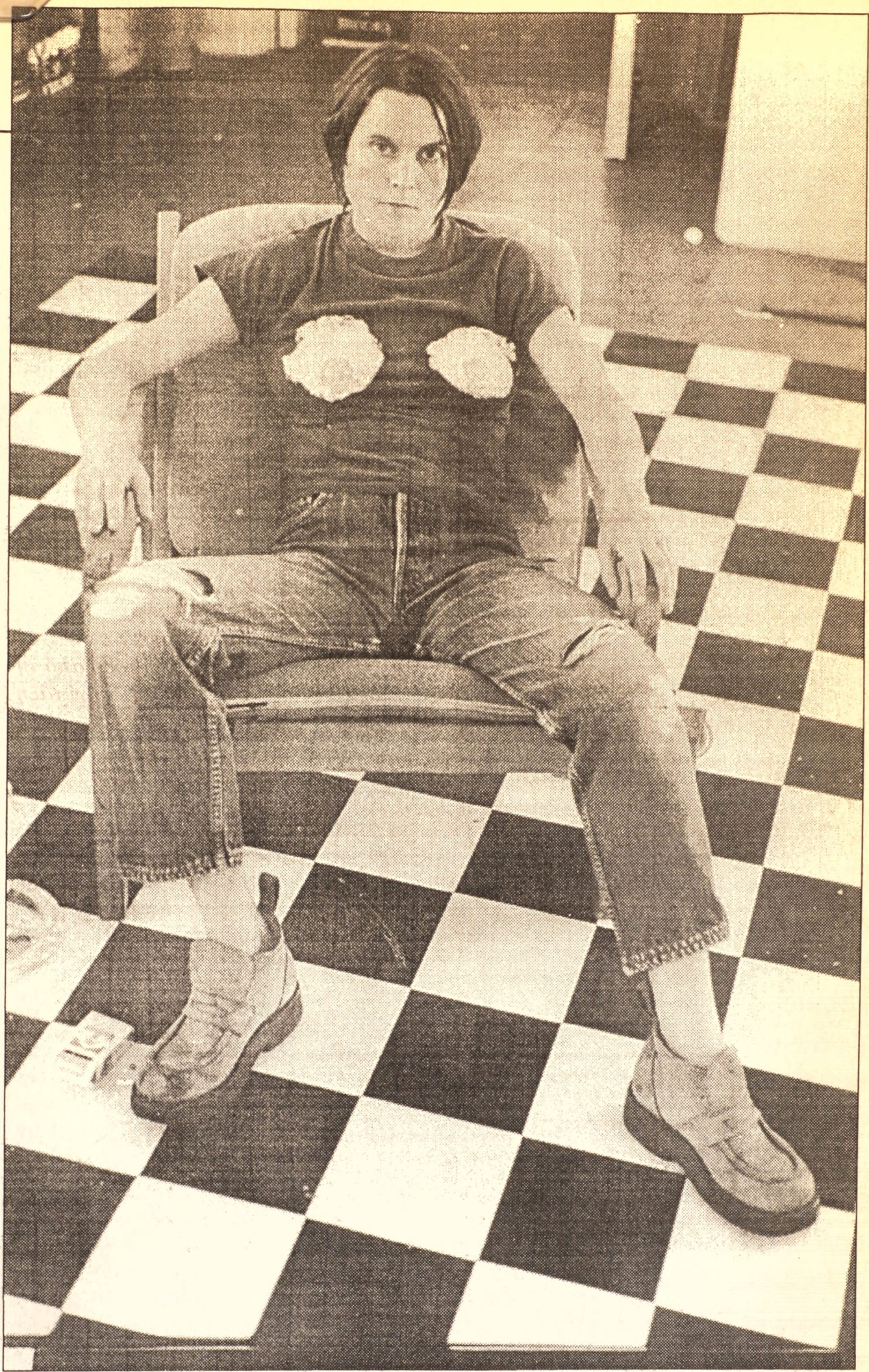
Τώρα τι σχέση μπορεί να έχουν όλα αυτά με το πρόσφατο φαινόμενο των βρετανικών εικαστικών; Εκτός από το μπαράζ ποπ αναφορών, η συνειδητοποίηση ότι αυτοί οι ίδιοι οι σπουδαστές μπορούσαν να κερδίσουν τα Warhol-ικά «5 λεπτά δόξας» (ή πολύ περισσότερα ακόμη) σε ηλικίες σχεδόν μεταεφηβικές έβαλε σε σκέψεις για το αν μπορεί να συμβεί το ίδιο και στο ίδιο το κύκλωμα των εικαστικών. Δεν ήταν η πρώτη φορά άλλωστε: ήδη από τη δεκαετία του

Tracey Emin, *Love Poem*, 1996, Κεντημένη κουβέρτα, 240x240 εκατ.

’80 διάφορα «κινήματα-αστραπές», συνήθως υποκινούμενα από γνωστούς κριτικούς δημιουργούσαν καλλιτέχνες-διάπτοντες αστέρες. Στη Γαλλία για παράδειγμα ποιος θυμάται σήμερα «μεγάλους» εικοσάρηδες –τότε– ζωγράφους όπως οι Robert Combas, Gerard Garouste (αυτός υπήρξε και ενδιαφέρων καλλιτέχνης) ή ο Jean-Charles Blais. Περισσότερο ίσως να θυμίσουμε ότι κατά την ίδια περίοδο η Ελλάδα γνώρισε –σε μικρότερη κλίμακα φυσικά– το ίδιο φαινόμενο με πυρήνα γνωστό κριτικό και γκαλερί του κέντρου. Η τριάδα των «σταρ» που παρήχθη είχε αργότερα περίπου τη ίδια τύχη με τους γάλλους συναδέλφους της.

Δεν είναι λοιπόν η πρώτη φορά που μια σειρά νεοτάτων καλλιτεχνών ανασύρεται από την κολλεγιακή αφάνεια για μια εφήμερη ή όχι (ποιος μπορεί να ξέρει;) δημοσιότητα. Βέβαια, στη νέα αγγλική τέχνη η ιδέα του κινήματος απουσιάζει σαφώς. Αντ’ αυτής συναντάμε μια παράδοξη για την ελληνική καλλιτεχνική νοοτροπία έννοια της αλληλεγγύης και της αλληλοϋποστήριξης. Αναμφίβολα, αρχής γενομένης από τον **Damien Hirst**, το «τρομερό παιδί» της νέας σκηνης και τον πρώτο εξ αυτών που τράβηξε τους προβολείς της δημοσιότητας. Το έργο με το οποίο συμμετέχει στην έκθεση είναι το *Pemoline*. Ένα ζωγραφικό έργο τοίχου από τη σειρά που εξερεύνησε στο τέλος της προηγούμενης δεκαετίας. Έργα στα οποία απουσιάζει οποιαδήποτε εννοιολογική παράμετρος ή σοκαριστική πρόθεση αλλά απλώς απολαμβάνουν τις μικρές χάρες της διακοσμητικότητας. Ο **Simon Patterson** εκθέτει μια εκδοχή του πασίγνωστου στυλιζαρισμένου σχεδιαγράμματος του μετρό του Λονδίνου όπου τα ονόματα των σταθμών έχουν αντικατασταθεί με ονόματα ηθοποιών, ποπ σταρ, αγίων, δικτατόρων, ποδοσφαιριστών και ιστορικών προσώπων. Το έργο *Love Poem* της **Tracey Emin** είναι μια αυτοβιογραφική ωδή σε έναν εραστή, ένα κέντημα με γράμματα από χρωματιστή τσόχα πάνω σε μάλλινη κουβέρτα. «Το ράψιμο, ειδικά στην υπηρεσία ενός εραστή είναι μια παραδοσιακά παθητική και “γλυκειά” δραστηριότητα, μια έκφραση αφοσιωμένης φροντίδας. Εδώ όμως η **Emin** αντιφάσκει με τη χωρίς στολίδια περιγραφή της ερωτικής πράξης.» Η **Sarah Lucas** εκθέτει φωτογραφικές αυτοπροσωπογραφίες. Σ’ αυτές παίζει με το κοντράστ μεταξύ της «χύμα» ή ακόμη και σχεδόν αρρενωπής πόζας της με τα ερωτικά στερεότυπα, όπως τα βιώνουν οι Βρετανοί στην τρίτη σελίδα των tabloid

Sarah Lucas, *Self Portrait with Eggs*, 1996, C-print, 60x48 εκατ.

εφημερίδων τους. Οι άλλοι καλλιτέχνες που συμμετέχουν στην έκθεση *Package Holiday* που οργάνωσε η **Sadie Coles**, είναι οι **Don Brown, Peter Doig, Angus Fairhurst, Gary Hume, Paul Noble, Chris Ofili, Richard Patterson, Simon Patterson, Georgina Starr, Sam Taylor Wood, Nicola Tayson, Gillian Wearing**.

Πολλές αμφιβολίες μπορεί να διατυπώσει κανείς για την ουσιαστική συνεισφορά αυτής της σκηνης (ομάδας; προσώπων;) στα εικαστικά της δεκαετίας μας. Δεν θα αρνηθεί όμως ότι έφερε έναν αέρα φρεσκάδας και ανεμελιάς (αλλά και οππο-

τουνισμού) στην ευρωπαϊκή τέχνη. Η αναμενόμενη έκθεση στο Γκάζι σε επιμέλεια των τεχνοκριτικών **Κατερίνα Γρέγου** και **Μαρίας Παναγίδου** μάλλον θα αποσαφηνίσει τα πράγματα. Ή τουλάχιστον θα βάλει περισσότερα θέματα προς συζήτηση.

• Η έκθεση *Package Holiday* συνδυάζεται με μια παρουσίαση του Βρετανού designer, **Tom Dixon** και θα κρατήσει μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου. Το «εργαστήριο της Ύδρας», στο οποίο φιλοξενείται, ανήκει στο ζεύγος Κωνσταντίνου και **Pauline Karπίδα**.

Μία μυθιστορία περί των Εβραίων χωρίς εβραίους ήρωες

της Μ. Θεοδοσοπούλου

Βασίλης Μπούτος
Η συκοφαντία του αίματος,
Εκδόσεις Νεφέλη,
Αθήνα, 1997

Το μυθιστόρημα του Β. Μπούτου μπορεί να συμβάλει, με τον τρόπο του, στην εικόνα του Εβραίου στην ελληνική πεζογραφία, ωστόσο δεν πλάθει μυθιστορηματικούς ήρωες Εβραίους, ενώ αντίθετα σκιαγραφεί ορισμένους αντι-ηρωικούς χαρακτήρες Ελλήνων. Γεγονός που ίσως απογοητεύσει, άμα τη αναγνώσει, όλους εκείνους που –παρασυρμένοι από την υποδοχή του μυθιστορήματος ως «το κορυφαίο βιβλίο του 1997», ακριβώς γιατί αφορά τον τελευταίο διωγμό των Εβραίων–, πίστεψαν ότι οι Εβραίοι ζωντανεύουν σε αυτό.

Όσο, είναι κακή ιδέα μια βιβλιοπαρουσίαση να ξεκινά με ενστάσεις, δημιουργώντας εντύπωση απόρριψης. Κάτι που δεν είναι στις προθέσεις μας, και γιατί θεωρούμε πως τα βιβλία δεν χωρίζονται σε καλά και κακά, αλλά σε άξια σχολιασμού και αδιάφορα. Όπως άλλωστε και οι συγγραφείς διακρίνονται σε όσους στοχεύουν στη θεραπεία της λογοτεχνίας και τους λοιπούς που

χορεύουν κατά τα κελεύσματα της αγοράς. Ο Β. Μπούτος και το βιβλίο του σαφώς εντάσσονται στην πρώτη κατηγορία, γι' αυτό, και προς αποφυγήν παρεξηγήσεων, ας ξετυλίξουμε λίγο συστηματικότερα το κουβάρι των παρατηρήσεών μας.

ΣΕ ΕΝΤΟΝΟΥΣ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΥΣ

Με αυτό το βιβλίο ο Β. Μπούτος, ακολουθώντας το παράδειγμα άλλων συνομηλίκων ομοτέχνων του, εφορμά στο μεγάλο μυθιστόρημα. Περίπου ισοσταθμίζει σε αριθμό σελίδων ολόκληρο το προηγούμενο έργο του: τη νουβέλα *Νυχτερινή Αποστασία* (1988), το μυθιστόρημα *Ο Ιωάννης Μαρία του φθινοπώρου* (1990) και τη συλλογή διηγημάτων *Γυναίκες στα πάρκα* (1992). (Αν και δεν συγκρίνουμε ομοειδή. Μέχρι πρότινος, ο συγγραφέας είχε νοικοκυρέψει το έργο του σε έναν εκδότη, πλην εκείνων των πρώτων διηγημάτων, *Χειρονομίες ντροπής* [1986], που επιλεκτικά απέρριψε, και του μεταβατικού διηγήματος *Το χρίσμα* [1994]. Όμως, με το πρόσφατο μυθιστόρημά του, μετοικεί σε εκδότη κομψότερων τυπογραφικών στοιχείων, πιθανόν απευθυνόμενον και σε λιγότερον κοινόν. Εντύπωση που επιτείνει το πολυτονικόν, αλλά εν μέρει καταστρέφει η απλούστευση της ορθογραφίας).

Σχεδόν 500 σελίδες, το βιβλίο χωρίζεται σε δύο ισομήκη μέρη και 85 κεφάλαια συν τον επίλογο. Μυθιστορία γύρω από το διωγμό των Εβραίων της Κέρκυρας, τον Ιούνιο του 1994, με ρομαντική απόληξη μία εικοσαετία αργότερα. Σαράντα κεφάλαια συνιστούν το πρώτο μέρος, που καλύπτει τα φοβερά συμβάντα επτά ημερών, από τις 7 Ιουνίου, ημέρα που οι Εβραίοι του νησιού καλούνται να δηλώσουν τις οικογένειές τους, μέχρι τις 14 Ιουνίου, όταν ο εκτοπισμός τους έχει ολοκληρωθεί. Σε αυτό το πρώτο μέρος του βιβλίου, πλήθος Εβραίων, ορθότερα εβραϊκών οικογενειών, παραelaύνει.

Πυρήνας, η συγγενική οικογένεια του τελευταίου αρχιραβίνου Ιακώβ Νεχαμά, ο οποίος φθάνει στην Κέρκυρα το 1931, όταν παραιτείται ο προηγούμενος γιατί δεν κατόρθωσε να ειρηνεύσει τις δύο εβραϊκές κοινότητες, των Πουλιέζων και των Ρωμανιωτών που για αιώνες έριζαν μεταξύ τους. Εχθρότητα που η μυθιστορία δεν θίγει, αν και παραμένει πιστή στα επιμέρους ντοκουμέντα. Λ.χ., η οικογένεια Νεχαμά έχει βιοτεχνία τεχνητών λουλουδιών επί της Παλαιολόγου, όπου εργάζονταν γύρω στα 25 άτομα. Βιοτεχνία υπαρκτή, μόνο που ανήκε στην οικογένεια Λέβη. Τα πραγματικά ονόματα παραλλάσσονται ως ελάχιστη μεταμφίεση της γυμνής πραγματικότητας.

Η αφήγηση, όπως παρακολουθεί το ξεκλήρισμα της οικογένειας, με τον έναν μετά τον άλλον να αποπειρώνται εις μάτην να διαφύγουν, δεν προλαβαίνει να δημιουργήσει χαρακτήρες. Και γενικότερα, οι Εβραίοι της μυθιστορίας κάνουν γρήγορα περάσματα, ανεπαρκή για να αναπτυχθεί η ατομικότητά τους και ως ολοκληρωμένοι χαρακτήρες να ασκήσουν σαγήνη στον αναγνώστη. Ουσιαστικός ήρωας μένει το συλλογικό πρόσωπο της υπό διωγμόν εβραϊκής κοινότητας και κυρίαρχη αναδεικνύεται η οπτική του αφηγητή, από μιας αρχής διαμορφωμένη. Σταθερή κατά μήκος του βιβλίου, ζητά να καταδείξει την αδικία σε βάρος των Εβραίων. Έτσι, ζωγραφίζει σε έντονους χρωματισμούς μία κοινότητα ανθρώπων, ειρηνόφιλων, εργατικών, ευφυών, φιλότεχνων, μέχρι πολιτισμικά ανώτερων της κερκυραϊκής κοινωνίας. Εντούτοις, η κερκυραϊκή κοινωνία είναι γνωστό πως διατηρεί στενούς πολιτιστικούς δεσμούς αιώνων με τη Βενετία της ακμής.

ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ

Πριν από το Διωγμό, ισχύει και για τον Εβραίο της Κέρκυρας το αρνητικό στερεότυπο: «...Ο μαχαλάς των δεν είχε ευρύς...

Η Συναγωγή της Κέρκυρας, Σκούλα Γκρέκα, η μόνη που διασώζεται μέχρι σήμερα.

σύμφυρμα σπιτιών και ατραπών και κα-
ντονιών και σοκαίων, δαιδαλώδες...
ζουν εκεί, αγέλη μαντρωμένη, και μυρμη-
κιούν, κατά παντοίας διευθύνσεις, με το
γαιώδες χρώμα των, το βλέμμα το λοξόν
των, τα ερυθρά χείλη των, την μύτην των
την μακράν και ασελγή». (Ταξιδιωτικάί
σημειώσεις του Μιχαήλ Μητσάκη, στις
οποίες σπανίως γίνεται αναφορά, καθώς
-για ευνόητους λόγους- μας στενοχω-
ρούν!).

Μετά το Ολοκαύτωμα, κάποιοι πεζογρά-
φοι μας εμφανίζουν τον Εβραίο-θύμα, μό-
νο ορισμένοι επιτυγχάνουν την ισορροπία
και πλάθουν λογοτεχνικούς ήρωες (όπως
οι Εβραίοι της *Μεγάλης Πλατείας* του Ν.
Μπακόλα). Αν ο Β. Μπούτος, κατά τη
γνώμη μας, δεν το κατορθώνει, ας όφεται
η εποχή μας που κατατρύχεται από το δόγ-
μα του «πολιτικά ορθού». Ο υπερβάλλον
ζήλος του τον παρασύρει στο άλλο άκρο,
του πλήρους εξωραϊσμού, χάνοντας μία
μοναδική ευκαιρία να βγάλει ασπροπρό-
σωπη τη λογοτεχνία μας, σύμφωνα και με
τη λαϊκή ρήση - κατά παράφραση της **Φρ.
Αμπατζόγλου**: «Λογοτεχνία, δείξε μου τους
Εβραίους σου, να σου πω ποια είσαι».

Στο μυθιστόρημα, το δίπολο θύμα-θύτης
σπρώχνεται στην αντιπαράθεση καλών -
κακών. Μόνο που θύτες δεν είναι οι αυ-
τουργοί του εγκλήματος της εξόντωσης
των Εβραίων, ήτοι οι Γερμανοί. Ο σαρκα-
σμός του αφηγητή βάλλει πρώτιστα τους
Κερκυραίους. Μάλιστα, δεν περιορίζεται
στους συνεργάτες των Γερμανών, ούτε

στους περισσότερο ή λιγότερο πρόθυμους
να υπακούσουν δημόσιους υπάλληλους.
Μπορεί να πρωτοστατεί ο κατοχικός δή-
μαρχος, όμως και το σύνολο εμφανίζεται
παθητικό, με τις εξαιρέσεις μεμονωμένες
προς υπογράμμιση του κανόνος. Πάντα,
κατά το βιβλίο, η κερκυραϊκή κοινωνία
δείχνει ανοικτά την απέχθειά της προς
τους Εβραίους: συμπεριφορά που μάλλον
δεν συνάδει με το επτανησιακό ταμπερα-
μέντο. Είναι, όμως, η παγίδα του άσπρου -
μαύρου.

Η αντίθεση γίνεται εντονότερη στο δεύ-
τερο μέρος του βιβλίου, όπου συνωστίζε-
ται η καλή κοινωνία της Κέρκυρας τη δε-
καετία του '60, ακριβώς την εποχή της σύλ-
ληψης του κατοπινού τουριστικού παρά-
δεισου. Εδώ έχουμε ολοσχερή αντιστρο-
φή: στη θέση του στερεότυπου που ήθελε
τον Εβραίο, ψυχή τε και σώματι, κακό, εμ-
φανίζεται ο γιος του κατοχικού δημάρχου
και βλογοιοκομμένος και ανήθικος. Στα 45
κεφάλαια του δεύτερου μέρους εμπλέκο-
νται μόνο δύο Εβραίοι: Η σαλεμένη γερό-
ντισσα που επέζησε του Άουσβιτς: μία θλι-
βερή ύπαρξη που ο αφηγητής παρουσιάζει
σαν καρικατούρα, ώστε να προβάλλουν οι
κακοί-Κερκυραίοι οικοπεδοφάγοι, και ο
παρ' ελπίδα διασωθείς, τριετής, στα γεγο-
νότα του '44, γιος της οικογένειας Νεχαμά,
που εισβάλλει στα τελευταία κεφάλαια με
σωματικό κάλλος και πλούσια πνευματικά
και ψυχικά χαρίσματα, εκπρόσωπος μιας
ανώτερης ράτσας ανθρώπων, εν μέσω
βόρβορου οικονομικών συναλλαγών και

ερωτικής ελευθεριότητας.

Το βιβλίο επιφυλάσσει αίσιο τέλος επί
δικαίων και αδίκων ανδρών, με τον νεαρό
Εβραίο στο ρόλο του Ρωμαίου να εξαγνί-
ζει με τον έρωτά του μία ελαφρώς φιλήδο-
νον Κερκυραία Ιουλιέττα. Ο συγγραφέας,
στην προσπάθειά του να αναδείξει έναν
απόλυτα θετικό Εβραίο χαρακτήρα και να
ανατρέψει το μύθο της άριας φυλής, αγγί-
ζει σε αντίστροφη φορά την τυποποίηση.
Αυτή η οπτική του αφηγητή δίνει τη χροιά
και στα συμβάντα: το Ε.Α.Μ Κέρκυρας
και η αυτοκριτική του γραμματέα, γιατί
δεν στάθηκαν στο ύψος των περιστάσεων.
Ο αρχираβίνος που, σε αντίθεση με τους
ραβίνους άλλων εβραϊκών κοινοτήτων,
δεν αναλαμβάνει το βάρος της απόφασης,
παραμένοντας δίγνωνος μεταξύ αντίστα-
σης και συμμόρφωσης. Ακόμη, η τοπική
Τεκτονική Στοά Φοίνιξ και η σχέση των
Εβραίων με τη Μασονία. Μάλιστα, ένα
μακρύ κεφάλαιο περιγράφει την τελετή
μύησης, στοχεύοντας στην αξία του ντο-
κουμέντου (Ας διορθωθεί ο δαίμων του τυ-
πογραφείου, ο ήρωας, τη στιγμή του όρ-
κου, δεν μπορεί να είναι 38 ετών).

ΠΕΡΙ ΤΙΤΛΟΥ

Ιδιαίτερη σημασία για το καλοτάξιδο του
βιβλίου πρέπει να είχε και ο τίτλος του.
Αναμφίβολα, οι νεότεροι συγγραφείς μας
δείχνουν κάποια αδυναμία στο πομπώδες
του τίτλου. Ήδη, έχουμε μία ημιτελή, δυ-
στυχώς, *Αυτοκρατορία του αίματος*. Ωστό-
σο, η *Συκοφαντία διά του αίματος* κατέ-
τρεχε, πράγματι, επί αιώνες, τους Εβραί-
ους. Τα «Εβραϊκά» του 1891, στην Κέρκυ-
ρα, δεν είναι παρά ένα ακόμη υποτιθέμενο
τελετουργικό έγκλημα των Εβραίων, που
εντάσσεται σε μία μακριά σειρά ανθρωπο-
θυσιών κατά την αντι-εβραϊκή πρόληψη.
Συκοφαντία που ξεκινά από την εποχή των
πρώτων Σταυροφοριών και συνεχίζεται
μέχρι τις απαρχές του αιώνα μας. Αυτός ο
θρύλος της ανθρωποθυσίας, που θέλει από
το αίμα του χριστιανού θύματος να φτιά-
χνονται τα πασχαλινά άζυμα, εμπνέει τους
συγγραφείς μας. Οι συκοφαντίες του 1712
στη Ζάκυνθο και του 1891 στην Κέρκυρα,
παρακινούν τον **Γ. Τερτσέτη**, τον **Γρηγ.
Ξενόπουλο**, τον **Αλεξ. Παπαδιαμάντη**.

«...Αίφνης ένα πρωί, κατά Μάρτιον μήνα,
ενώ επλησίαζε το Πάσχα, έρχεται από την
Κέρκυραν είδησις, και την ανέγραφον όλ'
αι εφημερίδες, ότι οι εκεί Εβραίοι ήρπασαν
μικράν κορασίδα χριστιανήν, την έσφαξαν
και της έπιαν το αίμα!... Την επαύριον ήλ-
θεν είδησις, ότι ο όχλος της Κερκύρας είχε
παρεκτραπή εις βιαιοπραγίας κατά των

Εβραίων... Την άλλην ημέραν αι ειδήσεις έλεγον, ότι ενεργείται ανάκρισις αυστηρά. Την επομένην, ότι εξητάσθη το πτώμα της σφαγείσης κόρης και ευρέθη ότι όλον το αίμα της είχε ροφηθή δι' αλλοκότου μεθόδου, δι' απειράριθμων εντομών και κοπίδων. Την επιούσαν αι ειδήσεις έφερον, ότι συνελήφθησαν τινές ως ύποπτοι, ότι η εξουσία μετά μεγάλης δυσκολίας κρατεί την τάξιν. Υστερον ήρχισαν να αναγράφονται συγκεχυμένα και αντιφατικά πράγματα... Ότι η νεαρά κόρη ευρέθη φονευμένη, ότι ο θάνατός της δεν προήλθεν εκ σφαγής, ούτε είχαν εκμυζηθή το αίμα της. Τέλος ότι η κόρη δεν ήτο χριστιανή, αλλ' Εβραία...» (Ο αντίκτυπος του νου του Αλεξ. Παπαδιαμάντη, 1910).

Πρόκειται για το θάνατο της μικρής **Ρουμπίνας Σαρδά** (κατά άλλες πηγές **Ρεμπέκας Σάρδα**) κόρης του **Βίτας-Χάιμ Σαρδά**, στην Κέρκυρα, παραμονές Πάσχα του 1891. Υπόθεση που εκδικάστηκε στην Πάτρα προς αποφυγή ταραχών, παρόμοια με το θάνατο του οκταετή **Βαγγέλη Φουρναρακή**, που αναστάτωσε δέκα χρόνια νωρίτερα την Αλεξάνδρεια. Ο Παπαδιαμάντης περιπαίζει τον τρόπο που αναγράφονται οι ειδήσεις στον αθηναϊκό Τύπο, εκμεταλλευόμενες τη γνωστή παράδοση για τους Εβραίους: «... Οι μανάδες λέγανε κι αυτές στα παιδιά τους να μην αργούνε το βράδι να γυρίσουνε σπίτι, γιατί έξω απ' τα τζίνια... είναι κι' οβραίοι που πιάνουνε τα μικρά παιδιά και τα βάνουνε στα βελόνια κι' από το αίμα τους φκιάχνουνε τα ματσόθ-τ' άζνυμα δηλαδή...» (καταπώς διασώζει την παράδοση, μεταξύ άλλων και ο **Δημ. Χατζής** στο *Σαμπεθάϊ Καμπιλής*).

Ωστόσο, ο Β. Μπούτος μόλις που κάνει νύξη, στις πρώτες σελίδες του βιβλίου του, σε αυτόν το μύθο. Τον συγγραφέα ενδιαφέρει το φορτίο της αδικίας που κουβαλά ο τίτλος, το οποίο φαίνεται να θέλει, ποιητική αδειά, να μεταφέρει στα γεγονότα μισό αιώνα αργότερα. Αν και θα μπορούσε να διατυπωθεί η ένσταση πως η συκοφαντία του αίματος, ιδιαίτερα στην Ανατολική Μεσόγειο, είχε μυθική και θρησκευτική βάση (όπως θρησκευτική υπήρξε και η περιθωριοποίηση των Εβραίων στο Βυζάντιο, σύμφωνα και με τη μελέτη του καθηγητή **Ντ. Τζακόμπου**). Ενώ, ο γερμανικός σωβινισμός στερέωνε το διωγμό των Εβραίων σε φυλετικά επιχειρήματα.

ΕΜΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΠΑΓΙΔΕΣ

Κατά τα άλλα και πέραν της παρουσίας των Εβραίων στο βιβλίο, έχουμε ένα μυθιστόρημα με τους γνώριμους αφηγηματι-

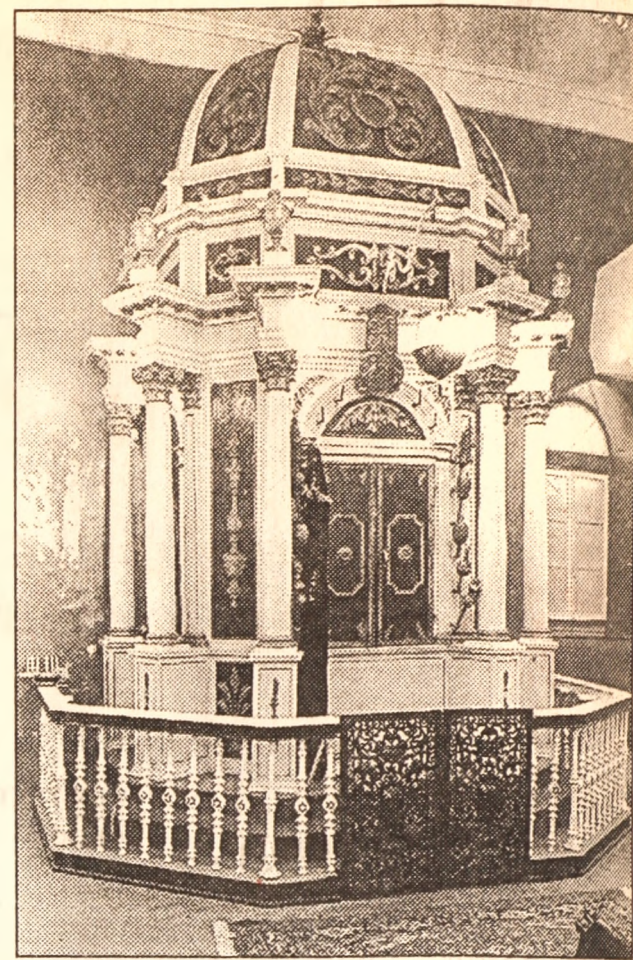
κούς τρόπους του συγγραφέα. Γλωσσική επιμέλεια, ενίοτε με λεκτική εκζήτηση. Λυρικές περιγραφές όπου αφθονούν τα καλολογικά στοιχεία και τα σχήματα λόγου, ιδιαίτερα οι φορτισμένες προσωποποιήσεις και οι παρομοιώσεις που αντλούν από τη μυθολογία και τη φύση.

Ακόμη μία φορά το εξαιρετικό έλκει τον συγγραφέα. Η βιαιότης μιας έκτρωσης ή της θανατηφόρου γέννας, τα μάγια του έρωτα, η σεξουαλική αδηφαγία. Πολλά κεφάλαια βαίνουν θεματικά εν παραλλήλω και όχι διαδοχικά, καθώς ο Β. Μπούτος αρέσκεται στη σύνθεση τοιχογραφιών. Τέλος, όταν ο συγγραφέας πλάθει γυναικίους χαρακτήρες, ουδόλως εφαρμόζει το «πολιτικά ορθό» της ισότητας. Αν και στο πρόσφατο μυθιστόρημά του έχει το άλλοθι των ηθικών περιορισμών μιας παλαιότερης εποχής. Ωστόσο, όταν μας παραθέτει τέσσερις ιστορίες, που και στις τέσσερις η ηρωίδα γίνεται παρανάλωμα του πάθους της για έναν άντρα, μάλλον πρόκειται για λογοτεχνική εμμονή.

Σε κάθε περίπτωση και παρά την κάποια υπερβολή, πρέπει να παραδεχθούμε πως ο συγγραφέας είναι δεξιότηχνης στην περιγραφή ερωτικών σκηνών: Όπως όταν η άβουλος και ενάρετος σύζυγος του βλογιοκομμένου γιου του κατοχικού δημάρχου για μία και μοναδική φορά γνωρίζει την οργασμική κορύφωση. Όταν η παρθένος αδελφή της αυτοϊκανοποιείται θωπεύοντας το σακκάκι του γαμπρού της. Μέχρι την απέλπιδα πεολειξία της ελαφρώς νυμφομανούς ανάπληρης. Ή το θάνατο του νεωκόρου στο κωδωνοστάσιο εν μέσω ηδυτάτης οφθαλμοπορνείας. Όμως, όλα αυτά θέλουν να αναδείξουν και την παρακμή μιας εποχής.

Να παρατηρήσουμε πως οι νεότεροι συγγραφείς μας, όταν αποτολμούν το μεγάλο μυθιστόρημα, επιδεικνύουν γνήσιο επαγγελματισμό στην πραγματολογική εξακρίβωση των γεγονότων και των τοποχρονικών συντεταγμένων. Ιδιαίτερα, όσοι καταπιάνονται με το ιστορικό μυθιστόρημα φαίνεται να συγκεντρώνουν μετά μανίας υλικό. Όμως, μάλλον δεν προβληματίζονται και πολύ, για το βαθμό που όλα αυτά τα στοιχεία αλέθονται στη μυθοπλασία και μετουσιώνονται σε λογοτεχνικό αποτέλεσμα. Ενίοτε, η ιστορική πραγματικότητα υπερισχύει και τους παγιδεύει.

Όσα μυθιστορήματα έχουν την πρόθεση να αποκαταστήσουν μια ιστορική εποχή, ταυτόχρονα κρίνοντάς την, μένουν επισφαλή εγχειρήματα και μόνον κατ' εξαίρεσιν ολοκληρώνονται αισθητικά. Παρό-

Το Ιερό Ερμάριο στη Συναγωγή της Κέρκυρας.

μοια βιβλία συνήθως ενοχλούν σε επίπεδο ιδεών, στη δυσμενέστερη περίπτωση, στενοχωρούν συγκεκριμένα πρόσωπα. Ας θυμηθούμε τη *Χαμένη άνοιξη* του **Στρατή Τσίρκα**, όπου υπάρχουν τουλάχιστον δύο ήρωες που προσομοιάζουν με υπαρκτά πρόσωπα. Γνωστή η δυσαρέσκεια που δημιουργήθηκε και μάλιστα στους προσφιλείς του συγγραφέα. Το πρόβλημα παρουσιάζεται οξύτερο, όταν εμπλέκονται ιστορικά πρόσωπα, και τίθεται το ερώτημα, κατά πόσο η μυθιστορηματική πιστότητα στην πραγματικότητα αιμαυρώνει στη συνείδηση του κόσμου το είδωλό τους. Σε κάθε περίπτωση, το ζητούμενο είναι ο βαθμός μετάπλασης.

Και μία υπόμνηση. Αν οι Εβραίοι της Κέρκυρας διέλαθαν –πάντα, κατά τη γνώμη μας– από το πρόσφατο βιβλίο του Β. Μπούτου, σπαρταρούν σε ένα άλλο, που ποτέ δεν έγινε μπέστ-σέλλερ και η ελληνική αγορά το αγνόησε. Στον *Καρφοχάφτη* (δεύτερος τόμος τριλογίας, μετά το *Σολάλ* και πριν το *Η Ωραία του Κυρίου*) του **Αλμπέρ Κοέν** υπάρχουν οι Γενναίοι μιας φανταστικής Κεφαλονιάς και της πραγματικής Κέρκυρας των αρχών του αιώνα. Εβραίος της Κέρκυρας ο συγγραφέας, δεν επιδιώκει να δικαιώσει το λαό του, μόνο κάποια νοσταλγία νοτίζει το μυθιστόρημα. Χάρis στη μετάφραση της **Οντέτ Βαρών**, το βιβλίο μπορούμε να το θεωρούμε κτήμα και της δικής μας λογοτεχνίας.

Υποσκάπτοντας κριτικές παραναγνώσεις

Νάσος Βαγενάς, Τάκης
Καγιαλής, Μιχάλης Πιερός,
Μοντερνισμός και
Ελληνικότητα,
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις
Κρήτης, 1997

Μοντερνισμός και εθνικό στοιχείο είναι ασύμβατα; Η λογοτεχνική γενιά του 1930 χαρακτηρίζεται από ελληνοκεντρισμό; Ο ελληνοκεντρισμός διεισδύει στην ποιητική και δοκιμιακή πρακτική του Γιώργου Σεφέρη; Οι καταφατικές απαντήσεις στα προαναφερθέντα ερωτήματα αποτελούν κριτικά στερεότυπα, που οφείλουν κατά βάση την ύπαρξή τους σε παραναγνώσεις ή ελλιπείς προσεγγίσεις των φιλολογικών και λογοτεχνικών πηγών. Στην υποστήριξη αυτής της βασικής θέσης συγκλίνουν τα κείμενα του Νάσου Βαγενά, του Τάκη Καγιαλή και του Μιχάλη Πιερός, τα οποία συγκροτούν τον τόμο *Μοντερνισμός και Ελληνικότητα*. Τα κείμενα των τριών πανεπιστημιακών δασκάλων συνεισφέρουν, πέρα από την υποστήριξη της βασικής θέσης, και έτερα ενδιαφέροντα στοιχεία, ικανά να ευρύνουν την οπτική μας και να αποτελέσουν θεμέλια γόνιμου διαλόγου ως προς τα θέματα «νεοτερικότητας του ποιητικού λόγου», «ελ-

ληνικότητα και ελληνοκεντρισμός», «σεφερική σκέψη και ποίηση».

Ο Νάσος Βαγενάς σε τρία μεστά κείμενά του, που δημοσιεύονται υπό τον γενικό τίτλο «Ο μύθος του ελληνοκεντρισμού», διευκρινίζει κατ' αρχάς ότι ο ελληνοκεντρισμός κυρίως απαρτίζεται από αίσθηση υπεροχής και αίτημα καθαρότητας του ελληνικού στοιχείου, εφόσον η «πίστη μόνο στην ιδιαιτερότητα του ελληνικού στοιχείου χωρίς την αίσθηση της υπεροχής του (δηλαδή χωρίς αξιολογική εκτίμηση) και χωρίς την άκριτη άρνηση των ξένων προσμίξεων δεν είναι ελληνοκεντρισμός [...]». Ο Βαγενάς αποδεικνύει πως είναι αντιφατικό να υποστηρίζεται ότι αφ' ενός η γενιά του '30 εισήγαγε στη λογοτεχνία τη νεοτερικότητα δυτικού τύπου και αφ' ετέρου υπήρξε ελληνοκεντρική. Αποδίδει τη λαθεμένη αποδοχή πολλών μοντέρνων λογοτεχνών της γενιάς του '30 σαν ελληνοκεντρικών, άρα και παρωχημένων, στο άγχος των «παραναγιγνωσκόντων» (έμμεση αλλά σαφής η αναφορά στο *The Anxiety of Influence* του Harold Bloom) για μονοπώληση της λογοτεχνικής και κριτικής πρωτοποριακότητας. Ο επιφανέστερος εκπρόσωπος του ποιητικού μοντερνισμού της λογοτεχνικής γενιάς του '30, ο Γιώρ-

γος Σεφέρης, δεν είναι ελληνοκεντρικός, γιατί άλλο είναι η ενασχόληση με την ελληνικότητα και άλλο ο ενστερνισμός ελληνοκεντρικών απόψεων. Όπως τονίζει ο Βαγενάς, ο Σεφέρης «αντιτίθεται στις απόψεις εκείνων που θεωρούν την ελληνικότητα κριτήριο αισθητικό, με το οποίο μπορούν να καταδικάζουν ή να δικαιώνουν ένα καλλιτέχνημα (Δοκιμές, Α', '97-'98)».

Ο Τάκης Καγιαλής στο δοκίμιό του «Ο Μακρυγιάννης του Σεφέρη» με πειστικό λόγο και στιβαρή επιχειρηματολογία παρουσιάζει –πέραν των ποικίλων παραναγνώσεων– το πώς ο Σεφέρης διάβασε τα *Απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη*. Καταδεικνύεται η διαφορά της ανάγνωσης Θεοτοκά από την ανάγνωση Σεφέρη: Σύμφωνα με τον Θεοτοκά –ο οποίος αντιτίθεται στις προσεγγίσεις των *Απομνημονευμάτων* από τους Παλαμά και Βενέζη, για τους οποίους ο Μακρυγιάννης είναι «ένας απλός και ανεύθυνος άνθρωπος του λαού [...] σαν ένας αντόματος δημοτικός τραγουδιστής σε πεζό (βλ. Θεοτοκάς Γ., *Πνευματική πορεία*, σελ. 148)»– ο Μακρυγιάννης δεν μιλά με φωνή συλλογική, αλλά είναι μια εξαιρετική ατομική υποσταση με λογοτεχνικό талант. Αντίθετα, ο Σεφέρης «αποπειράται το ανήσυχο και φαντα-

Ελευθερόπολις είναι το τιμητικό όνομα της κωμόπολης των Αρμενίων· το έλαβε το 1822, όταν εκεί συνήλθε η πρώτη μεγάλη Γενική Επαναστατική Συνέλευση των Κρητών και την όρισε ως έδρα της Επαναστατικής Κυβέρνησης. Αλλά και στην Επανάσταση του 1897 στους Αρμένους πραγματοποιήθηκε η Συνέλευση των Κρητών, που η επέτειος των 100 χρόνων της γιορτάστηκε με ομιλίες και άλλες τιμητικές εκδηλώσεις στις 10 Αυγούστου. *Ελευθερόπολις*, όμως, είναι και το όνομα της εφημερίδας της κοινότητας των Αρμενίων και του συλλόγου Αρμενιανών Χανίων «Ο Κριτοβουλίδης». Εδώ και ένα χρόνο το έντυπο αυτό ενημερώνει τους φίλους των Αρμενίων και των Αρμενιανών για την ιστορία, τη λαογραφική παράδοση αλλά και την καθημερινή ζωή των κατοίκων του χωριού. Όσοι ενδιαφέρονται μπορούν να την αποκτήσουν χάρισμα, αρκεί να γράψουν στον Γιάννη Τσακιράκη, Σουλίου 124, 173 24 Άγιος Δημήτριος, Αθήνα.

Ζήσαμε όλοι τις πρόσφατες και παράλογες απειλές της Τουρκίας για τη νήσο Γαύδο. Πόσοι, όμως, ξέραμε την ύπαρξη του νησιού και, ακόμη περισσότερο, πόσο είχαμε την ευκαιρία να μάθουμε –έστω και χωρίς να ταξιδέψουμε– για τη ζωή των ελάχιστων κατοίκων, την περηφάνια και την απόγνωση που περικλείει η αίσθηση ότι είσαι ο νοτιότερος κάτοικος της Ελλάδας και της Ευρώπης; Η Ηρώ Σγουράκη με το

βιβλίο της Γαύδος (εκδ. Αρχείο Κρήτης, Ηράκλειο 1997) μας προσφέρει την ξεχωριστή εμπειρία μιας φωτογραφικής, ιστορικής και κοινωνιολογικής περιήγησης, που αποτελεί το άριστο ερέθισμα για ένα ταξίδι, αλλά και κορυφαία πράξη συνειδητοποίησης των μεγάλων αναγκών και των μεγάλων υποχρεώσεων που έχουμε όλοι προς τους ξεχασμένους ακρίτες μας.

Η Ελλάδα του Edward Lear, είναι η Ελλάδα του 1848 και του 1849, όπως την απεικόνισε ένας σπουδαίος τοπιογράφος.

Η Φανή-Μαρία Τσιγκάκου στο ομότιτλο δίγλωσσο κατάλογο της έκθεσης, που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της «Θεσσαλονίκης Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης '97», συγκεντρώνει και παρουσιάζει το έργο του Lear που προέρχεται από τις συλλογές της Γενναδείου.

Θεσσαλονίκη η περιπόλητη πόλη: ένα μοναδικό ιστορικό ντοκουμέντο γραμμένο από τον **Ιωσήφ Νεχαμά** (1881-1971) το 1914 και δημοσιευμένο με το ψευδώνυμο **Π. Ριζάλ** το 1917, στο Παρίσι (μετάφραση: **Βασίλης Τομανάς**, εκδ. Νησίδες, Σκόπελος 1997). Το βιβλίο αυτό ξεκινά την ιστορική του αναδρομή από τους προχριστιανικούς χρόνους για να καταλήξει

σιόπληκτο παιδί του **Θεοτοκά** και αποπειράται μια νεοτερική ανάγνωση, στο κέντρο της οποίας κείται η διαπίστωση ότι στα **Απομνημονεύματα** ισορροπούν και σμίγουν, προκαλώντας ένα πολύ επιτυχημένο από λογοτεχνικής πλευράς αποτέλεσμα, ο προσωπικός παράγων (ύψος συγγραφέα) και το συλλογικό στοιχείο (κοινή προφορική λαλιά).

Ο Καγιαλής αποδεικνύει ότι η ανάγνωση του Σεφέρη έχει τις ρίζες της στον αγγλοσαξωνικό μοντερνισμό, αφού με αναφορές κυρίως στους **T.S. Eliot** και **Ezra Pound** πείθει ότι «η συνύφανση της γνήσιας, συλλογικής και πανάρχαιης σοφίας με τη δύστροπη, κοπιαστική και εναγώνια προσωπική γραφή, αποτελεί το τυπικότερο ίσως ζητούμενο του αγγλοσαξωνικού μοντερνισμού».

Τα δύο κείμενα του **Μιχάλη Πιερή** εκκινούν, όπως δείχνει και ο γενικός τίτλος τους («**Σεφέρης και Κύπρος**»), από την κυπριακή εμπειρία του Σεφέρη, αλλά δεν εξαντλούνται σε αυτήν. Ο Πιερής βασιζεται στο ομολογημένο και από τον ποιητή βίωμα του «θαύματος» ως απότοκου της κυπριακής εμπειρίας του και συσχετίζει την έννοια του «θαύματος» με το μο-

ντερνισμό. Ο συγγραφέας εντάσσει επιτυχημένα το «θαύμα» και την κυπριακή εμπειρία στο νεοτερικό καλλιτεχνικό όραμα, αλλά και στη γενικότερη κοσμοαντίληψη του Σεφέρη. Αποκαλυπτική είναι η αλληλογραφία Σεφέρη-Λορεντζάτου, η οποία φανερώνει ότι ο **Λορεντζάτος** –αντίθετα από τον Σεφέρη– δεν θα ενστερνιζόταν απόψεις σαν αυτήν του **Τοβετάν Τόντορωφ**, την οποία ο Πιερής παραθέτει: «Όταν κάποιος απολαμβάνει τις υψηλότερες στιγμές της ιδιαίτερής του κουλτούρας, αγγίζει το οικουμενικό».

Διερευνάται από τον Πιερή και η σχέση του ποιητή με τον δυτικό κόσμο μέσα από το φίλτρο της κυπριακής εμπειρίας του Σεφέρη. Σύμφωνα με το συγγραφέα, η συλλογή «... Κύπρον, ου μ' εθέσπισεν...» αποτελεί εκ μέρους του Σεφέρη μια προσπάθεια, ώστε «[...]/ η ποίησή του να μην είναι μόνο η ελληνική συμβολή στις ευρωπαϊκές μοντερνιστικές αναζητήσεις [...] αλλά [...] και μια ποιητική φωνή, μέσα στην οποία να αντηχούν αρμονικά οι αυθεντικότερες φωνές της σύγχρονης ελληνικής ποίησης».

Κλείνοντας το σημείωμά μας, θα θυμίζαμε ότι τουλάχιστον ως προς το χώρο της λεγόμενης

«αστικής διανόησης» η αντιμετώπιση της σχέσης ελληνικότητας-νεοτερικότητας κατά τη δεκαετία του 1930 φανερώνεται από τη «γραμμή» δύο περιοδικών αστικής ιδεολογικής απόχρωσης: Όταν υπήρχε ο φόβος πως ο μοντερνισμός θα νοθεύσει την ελληνικότητα, ο μοντερνισμός κατακρίθηκε (περιοδικό **Ιδέα**)· όταν κατανοήθηκε ότι ο μοντερνισμός και πολιτισμική παράδοση μπορούν να συμβαδίσουν, ο μοντερνισμός προωθήθηκε (περιοδικό **Τα Νέα Γράμματα**). Την ίδια χρονική περίοδο, η αριστερή διανόηση συμπιεζόμενη από το (υπό διαμόρφωσιν έως το 1934) δόγμα του «σοσιαλιστικού ρεαλισμού» κατόρθωσε σε κάποιες περιπτώσεις να συνδεθεί γόνιμα με τη λογοτεχνική παράδοση (Γ. Ρίτσου: **Επιτάφιος**, 1936), αλλά επισήμως απέκοπτε τις γέφυρες με το μοντερνισμό, οδηγώντας τον αξιότερο εκπρόσωπό της (**Γ. Ρίτσος**) να δημοσιεύσει στα **Νέα Γράμματα** (περιοδικό που προώθησε τη νεοτερικότητα) μοντερνίζοντα ποιήματα με ψευδώνυμο (βλ. Κώστας Ελευθερίου, **Τρία ποιήματα, Τα Νέα Γράμματα**, τχ 3, 1936, σελ. 202-205).

Δημήτρης Κόκορης

Σε κίτρινες αποχρώσεις

Χρήστος Χωμενίδης,
Δεν θα σου κάνω το χατίρι
Εκδόσεις Εστία,
Αθήνα 1997

Αν στο μυθιστόρημα εικονίζονται εποχές ολόκληρες με τους ανθρώπους που έζησαν και έδρασαν στη διάρκειά τους, στο διήγημα φωτογραφίζονται,

με τη διαδικασία της τέχνης της γραφής, μικρές στιγμές αυτών των εποχών, καθημερινές, από εκείνες που σπάνια φωτίζονται από τα δημόσια φώτα. Ο **Χρήστος Χωμενίδης** έχει ήδη στο ενεργητικό του δύο μυθιστορήματα («**Το σοφό παιδί**», το 1993 και «**Το ύψος των περιστάσεων**», το 1995 επίσης από την «Εστία»), με πολλές εκδόσεις

το καθένα στην πορεία του. Η τελευταία του εκδοτική εμφάνιση (παρ' όλο που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ακριβοθώρητος και λιγομίλητος συγγραφέας) αποτελείται από 12 διηγήματα, δώδεκα στιγμές που ο νεαρός συγγραφέας διάλεξε να φωτίσει. Και ό,τι βλέπουμε κρίνεται από τη γωνία που ο κάθε συγγραφέας επιλέγει να ρίξει

τον προβολέα του.

Ο Χρήστος Χωμενίδης είναι συγγραφέας με αφηγηματικές ικανότητες· κερδίζει τον αναγνώστη, τον κρατάει κοντά του, τον οδηγεί. Εκείνο που μένει να αποτιμηθεί, μετά την ανάγνωση, είναι ποια είναι η διαδρομή και ποιο ακριβώς είναι το τέρμα της.

Στο διήγημα που έδωσε τον τίτλο στη συλλογή (*«Δεν θα σου κάνω το χατίρι»*) τα κύρια πρόσωπα είναι δύο γυναίκες, μια νεότατη χήρα έλληνα πολιτικού, που παίζει με μεγάλη μαεστρία τον θλιμμένο της ρόλο, και μια γηραιά μεγάλη ηθοποιός, που δοκιμάζεται από ανίατη ασθένεια, μια Ελληνίδα Γκρέτα Γκάρμπο. Ο κυνισμός και η ωμότητα (*«ο φόβος είναι πιο γλυκός»*) χαρακτηρίζει τους διαλόγους τους, η καταστροφική διαστροφή τις σκέψεις τους και ο θάνατος συμπληρώνει το κάδρο αυτής της πρώτης «φωτογραφίας». Δεν είναι το μόνο από τα δώδεκα διηγήματα στο οποίο κυριαρχούν ο κυνισμός, ο εκβιασμός και η ωμότητα στις σχέσεις των ηρώων. Το ίδιο συμβαίνει και στο πρωτότυπο και με θεατρική δομή *«Ο εφευρέτης»*, στο οποίο προστίθενται ψυχολογική σκληρότητα και σωματική βία για να πειστεί η νεαρή δημοσιογράφος για την ερωτική σωματική επαφή, την «εφεύρεση», σε μια αποστειρωμένη κοινωνία που κατά τα λοιπά, ως προς τη διάρθρωσή της και τις αξίες της, δεν απέχει από τη σημερινή.

Η ωμότητα και η επιβολή είναι τα κυρίαρχα στοιχεία και στους *«Ομογάλακτους»*, την παρουσίαση δύο δίδυμων εκ διαμέτρου αντίθετων προσωποκοτήτων. Ο θάνατος, που και σ' αυτό το διήγημα δίνει τη λύση, έρχεται εδώ τυχαία και χωρίς ενεργό συμμετοχή των ηρώων, αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στο διήγημα *«Η γριά»*: εκεί (όπως και στο ομότιτλο με τη συλλογή διήγημα) ο θάνατος είναι προμελετημένος και ψύχραιμα υπολογισμένος, σ' ένα σκηνικό μουντό, που μοιάζει να έρχεται

από τον περασμένο αιώνα.

Υπάρχουν στη συλλογή και διηγήματα χωρίς βία και θάνατο. Σ' εκείνα όμως επικρατεί ο ζόφος (*«Αηντζ»*) για να περιγραφούν φοιτητικά χρόνια, το ρήμαγμα, ο ξεπεσμός και ο εκφυλισμός (*«Πλένω τα χέρια μου»*, *«Είμαι μια άλλη»*).

Στο *«Ένα ειδύλλιο»* φωτογραφίζεται μια σχέση που καταλήγει σε γάμο και συγκατοίκηση συμφέροντος, για να καταλήξει κι αυτός με τη σειρά του σε συναινετική αποδοχή του ψέματος στο πλαίσιο του καθωσπρεπισμού και των κοινωνικών ορίων· στο μελλοντολογικό *«2094»*, μια φανταστική γεύση ζωής στην Αθήνα στα τέλη του επόμενου αιώνα, στρέφει το βλέμμα στο –τότε– παρελθόν και σημερινό παρόν, με ισχυρή και στα δύο την παρουσία του κυνισμού και της ειρωνείας.

Φτάνοντας στο τέρμα της ανάγνωσης, στο τέρμα που ο συγγραφέας ορίζει, οι εικόνες που συγκρατήσαμε είναι αυτές που περιγράφουν μια σάπια δημόσια ζωή και μια αποφορά αποσύνθεσης στις πολλές ιδιωτικές στιγμές. Αναντίρρητα, η βία και η διάβρωση καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος της δημόσιας και ιδιωτικής καθημερινότητας, καμουφλαρισμένες ή μη. Για τον Χρήστο Χωμενίδη όμως κυριαρχούν, και τίποτα διαφορετικό δεν υπάρχει και δεν αναπτύσσεται στον αντίποδά τους. Οι υποθέσεις διευθετούνται, σιωπηρά ή ομολογημένα, με θρασύτητα, κυνισμό και αναίδεια. Η κατάκτηση και η επικράτηση είναι ο απώτερος στόχος όλων. Ο αντίποδας δεν χώρεσε στις στιγμές που διάλεξε να «φωτογραφίσει», ούτε χαρακτηρίσε κανέναν από τους ήρωες που έπλασε. Οι τέσσερις, μόνο, περιπτώσεις χαρακτήρων που δηλώνουν με οποιονδήποτε τρόπο πάθος (*«Ο καθείς εφ' ω ετάχθη»*), τρυφερότητα, προσήλωση (*«Εκείνη δεν τον επισκέφτηκε ποτέ – του έστειλε μονάχα μια τελείως τυπική ευχετήρια κάρτα και μια κούτα τσιγάρα, δώρα για τα*

πρώτα Χριστούγεννα που θα περνούσε στο κελί. Ο αμαξάς κάπνιζε λιγότερο από ένα τσιγάρο το μήνα. Τον έφτασαν ως την αποφυλάκισή του.», σελ. 108), διάθεση να μοιραστούν και να ονειρευτούν, γελοιοποιούνται και γνωρίζουν τον σαρκασμό των υπολοίπων (*«Ένα ειδύλλιο»*, όταν δεν ισοπεδώνονται (*«Μια γριά»*)). Ο έρωτας, πανταχού παρών σε όλα τα διηγήματα είτε ως συνεύρεση είτε ως νόμιμη, παράνομη, διαρκής ή ευκαιριακή σχέση, είναι διεκπεραιωτικός (*«ξεκόλλησα από το ιδρωμένο σώμα του και προσπάθησα να ξεχάσω την ενοχλητική του παρουσία επάνω στο κρεβάτι»*), βίαιος, κατακτητικός (σελ. 182-183). Περιγράφεται πότε σαν ένα «τίναγμα της λεκάνης» όλο κι όλο (σελ. 30), πότε σαν αποστολή ξελογιάσματος *«Τον έριξε στο δρόμο του κάνα δυο φωτομοντέλα...»* (σελ. 125), πότε αποτιμάται με βάση το πολυάριθμο των εραστών (σελ. 187). Χαρακτήρες δεν ξεδιπλώνονται· απλώς σκιτσάρονται πρόσωπα και φιγούρες. Τα πέντε από τα διηγήματα εκφέρονται από κάποιο τρίτο πρόσωπο, αφηγητή, παρατηρητή και τα υπόλοιπα επτά είναι σε πρώτο πρόσωπο, σε άμεση διήγηση από τον κύριο χαρακτήρα. Το ύφος –και της περιγραφής και της άμεσης διήγησης– δηλώνεται θαυμάσια από τον τίτλο ήδη της συλλογής (*«Δεν θα σου κάνω το χατίρι»*): ανάλγητο και ψυχρό.

Στα διηγήματά του ο συγγραφέας περιγράφει και μεταπλάθει αρνητικές καταστάσεις, πουθενά όμως δεν δηλώνεται η αντίθεση με αυτές, η άλλη ματιά. Παντού το θράσος, ο κυνισμός, η βία, έμμεση ή άμεση, είναι δεδομένα και με βάση αυτά ξετυλίγονται οι ιστορίες και η δράση των χαρακτήρων. Το χρώμα που διάλεξε για τις «φωτογραφίες» του ο Χρήστος Χωμενίδης δεν ήταν ούτε ασπρόμαυρο ούτε έγχρωμο. Είχε μόνο όλες τις αποχρώσεις του κίτρινου...

Όλγα Σελλά

στα 1912. Η έκτακτη σημασία του βιβλίου αυτού για τον σημερινό αναγνώστη βρίσκεται, κυρίως, στην αποτύπωση της πολυπολιτισμικής Θεσσαλονίκης που δεν υπάρχει πια.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα ακόμη βιβλίο που αναδεικνύει μια σημαντική πλευρά των εβραϊκών κοινοτήτων στη Μακεδονία: Οι *Συναγωγές της Θεσσαλονίκης και της Βέροιας του Ηλία Β. Μεσσίνα* με τη συνεργασία του Ίωνα Βασιλειάδη (εκδ. Γαβριηλίδης, 1997). Το πλούσιο φωτογραφικό υλικό και η εμπειριστατωμένη εισαγωγή, εκτός από τις σημαντικές πληροφορίες που κομίζουν, μας δίνουν και το μέτρο της καταστροφής: Στη Θεσσαλονίκη πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο λειτουργούσαν 59 συναγωγές και χώροι προσευχής. Τώρα υπάρχει μόνο μία συναγωγή και δύο χώροι προσευχής. Στη Βέροια γίνεται προσπάθεια να αναστηλωθεί η αρχαιότερη συναγωγή της βόρειας Ελλάδας και να μην έχει την ίδια τύχη, την κατεδάφιση δηλαδή, που είχαν οι συναγωγές στο Διδυμότειχο, την Κομοτηνή και την Ξάνθη. Όσοι επέζησαν του Ολοκαυτώματος αγωνίζονται να κρατήσουν ζωντανή τη μνήμη των νεκρών τους. Εμείς, όμως, τι κάνουμε;

ο χαρτοκόπτης

καί τα λοιπά...

Ἴντερμέδιο συγκριτικῆς κητολογίας*

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ θρέμματα μέ κυνηγοῦσαν πάλι ὀλοχρονίς καί μοῦ ἔκλεβαν τόν ὕπνο, ὥσπου τόν Ἰούλιο ἔλαβα τό πρόδρομο χτύπημα: κοφτά ὁ Γαβριήλ Ν. Πεντζίκης μοῦ ὑποδείκνυε ὅτι ἔκανα λάθος, ὅταν ἔγραψα πῶς στό ποίημα τοῦ πατέρα του “Ο Νικοτσάρας” ἡ περιέργη ἔκφραση “ἅγια βεντόλια” ἦταν μνημονικό ὀλίσθημα τοῦ ποιητῆ. Μοῦ ἔστειλε καί τό τεκμήριο, φωτοτυπία τῆς πρώτης δημοσίευσης τοῦ ποιήματος, ὅπου σωστά εἶχε τυπωθεῖ “γκαβοντόλια”, λέξη πού δηλώνει ὀγκώδη κήτη τοῦ Αἰγαίου, τούς φυσητήρες, ἀκαταχώριστη πρὸς τό παρόν στό Ἱστορικό Λεξικό καί δανεισμένη ἀπό τόν Μωραϊτίδη. Δίκαιη ποινή. Εἶχα παράλογα παλινωδήσει –παλαιότερα σχεδόν ὀρκιζόμουν πῶς ἡ ἁγιοποίηση ὀφειλόταν στόν στοιχειωθέντῃ– καί ἐπιπλέον, μολονότι ἄνθρωπος ἀδύνατος στά μυαλά, εἶχα παραμπερδευτεῖ στά οἰκογενειακά ἐναλίων καί γηίνων δρακόντων.

ΧΤΕΣ, 6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, ἦρθε ἡ δεύτερη χτυπιά. Ὁ ταχυδρόμος ἔφερε τόν βαρύτατο φάκελο λίγο προτοῦ καθήσουμε στο τραπέζι. Βλέποντας τόν ἀποστολέα σκίρτησα, κάτι εἶχα διαβάσει στήν ἐφημερίδα, ἅ!, σκέφτηκα, παραλήπτης μεγάλου δώρου πάλι, ὅμως δέν ἀνοίγω τό φάκελο, θά μοῦ κόψει ἡ χαρά τήν ὄρεξη κι εἶναι κρίμα, τῆς Μεταμορφώσεως σήμερα καί καταλύουμε ψαράκι. “Μά εἶναι ἡ editio maiior τοῦ τεράστιου κήτους!” εἶπε σοβαρά τό ψαράκι τοῦ Κίπλινγκ, πού συμβούλεψε κάποτε μιάν ἄλλη φάλαινα, “θά ὀργιστεῖ, δέν εἶναι συνηθισμένο νά περιμένει.» Τόν ἀνοίξα λοιπόν κι ἔμεινα ἄφωνος. “Υστερα μέ φώναξαν γιά φαγητό, ἀλλά ὅλη τήν ὥρα ὁ νοῦς μου ἦταν στόν Βόλο, ἀπ’ ὅπου εἶχε φτάσει στόν στενό Εὐριπο ἡ τρομερή ἄσπρη φάλαινα. “Ὡραία εἶναι ἡ Λήμνος!”, ἔλεγε ἡ μεγάλη κόρη μου πού μόλις εἶχε γυρίσει ἀπό ἐκεῖ, εἶχαν περιπλεύσει καί τόν Πέτασο, τῆς ἄρесе πολύ τό νησί, κι ἐμένα ἄλλο τόσο, ὅμως ὁ Πέτασος, πού πάντοτε μοῦ φαινόταν πετρωμένη φάλαινα ἀπό τό παράθυρο τῆς τάξης, ξύπνησε παλιές ανησυχίες, ξεμπάρκαρα στ’ ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ ἀπό κητῶα σπλάγχνα τόν Πεντζίκη ἐδῶ καί πολλά χρόνια, δυστυχῶς ὅμως ἐκκρεμοῦν ἀκόμη ἐκεῖ κάποιες ὑποθέσεις του καί πότε περιμένω νά τίς ταχτοποιήσω; “Πάρα πολύ ὥραϊα!”, ἐπανέλαβε ἡ Μαργαρίτα, κι ἐγώ εἶπα δυνατά: “Ζηλεύω!” “Πού δέν πῆγες κι ἐσύ στή Λήμνο;”, ρώτησε ἡ γυναίκα μου. “Ὁχι, τό βιβλίο τοῦ Χριστοδούλου!”, ὁμολόγησα καί γελάσαν. “Καθένας μέ τόν πόνο του!”, εἶπε ἡ Βικτώρια. Μέ τόν πόνο του καί μέ τό φθόνο του – κι ὁ θεός νά μέ συχωρέσει.

ΠΡΟΒΛΕΠΩ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ φουρτοῦνες στά νερά τοῦ ὕπνου μου ἀπό τή δεινή οὐρά τοῦ Μόμπι Ντικ, τοῦ ἀβυσσαλέου κήτους, πού μέ τόν πρῶτο ἀπό τούς πέντε τόμιους τῆς ἐλληνικῆς μείζονος ἐκδόσεώς του (editio maiior, σελίδες α' τόμου 740!) ἀνάγκασε τούς ἐταίρους τῆς Melville Society of America νά βγοῦν, γιά πρώτη φορά, ἀπό τά ὠκεάνεια κύματα καί τούς ἔφερε τόν περασμένο Ἰούλιο στόν Παγασιτικό, τή θάλασσα τοῦ editio maiior Α.Κ. Χριστοδούλου, ὅπου ὁ Βολιώτης δικηγόρος, εἶχε δέν εἶχε, πῆρε ἐκδίκηση γιά λογαριασμό τοῦ καπετάνιου Ἀχαάβ.

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΝΙΚΟ
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟ

*Βλ. “Σημειώσεις συγκριτικῆς κητολογίας Α' - Ὁ Λεβιάθαν καί τά γκαβοντόλια”, Ἀντί, τχ. 491, 17.4.1992, σσ. 52-54

ΠΑΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ της Νεφέλης

Σειρά: Χαρούμενες Οικογένειες

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

5. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΛΕΦΤΟΥΛΗΣ
Ο ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟΥΧΟΣ

6. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΜΠΟΥΝΙΑΣ
Ο ΜΠΟΞΕΡ

7. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΑΠΑΤΗΣ
Ο ΑΠΑΤΕΩΝΑΣ

8. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΦΡΑΤΖΟΛΑΣ
Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΦΟΥΡΝΑΡΗ

Τέσσερα μικρά αριστουργήματα για πανέξυπνα παιδιά
που ξέρουν να κάνουν χαρούμενους τους γονείς τους.

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

1. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΚΟΣΜΟ Ο ΜΑΓΟΣ 2. Η ΚΥΡΙΑ ΠΑΡΑΠΑΤΑ Η ΣΕΡΒΙΤΟΡΑ
3. ΤΟ ΚΑΘΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΣΑΠΟΥΝΑΔΑ 4. Η ΚΥΡΙΑ ΤΑΠΑ Η ΥΔΡΑΥΛΙΚΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ - ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093
ΣΤΟΑ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΖΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 10 564, Τηλ. 32.22.846

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

ENGLISH EDITION
Τώρα κυκλοφορεί
και σε αγγλική γλώσσα
ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς), ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διασκωμούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό Τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι:

Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουριδής, Λ. Κηληδόνης, Α. Κολτσιδοπούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδης, Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας.

Προλογίζει η Μελίνα Μερκούρη.

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΙΤΗΣ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχειακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ

Ωραίο βιβλίο!

